

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÂDIKÎ DÎVÂNİ
(İNCELEME - METİN)

Murat ÜLGEN
2501190148

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Esra EGÜZ O'DONOHUE

İSTANBUL – 2022

ÖZ

[MURAT ÜLGEN]

[SÂDİKÎ DÎVÂNİ (İNCELEME – METİN)]

Sâdikî, XVIII. yüzyılda dinî-tasavvufî tarzda mevzeleri ile tanınmış bir Türk şairidir. Bilinen tek eseri *Dîvân*'ıdır. *Dîvân*'da yer alan şiirlerin çoğu, gazel nazım şeklinde ve dinî-tasavvufî mahiyettedir.

Bu tezde, şairin *Dîvân*'ının Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi'nde bulunan nüshası ile çeşitli kütüphanelerde bulunan mecmualarda yer alan şiirleri transkribe edilerek, şekil ve muhteva açısından incelenmiştir. Böylece Sâdikî'nin edebî kişiliği ve eseri hakkında bilgi verilerek, şiirleri okuyucuya toplu halde sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, XVIII. yüzyıl Türk edebiyatı, Sâdikî, *Sâdikî Dîvânı*, mevize, tekke ve tasavvuf şiiri.

ABSTRACT

[MURAT ÜLGEN]

[SADIKİ'S DİVAN (ANALYSIS – TEXT)]

Sâdıkî is a Turkish poet known for his religious-mystical style of sermons in the 18th century. His only known work is his *Divan*. In this *Divan*, most of the poems are in the form of ghazals and have a religious-mystical theme.

In this thesis, the poet's Divan kept in the Mehmet Fatih Köksal Private Library as well as his poems found in the poetry collections in various libraries were transcribed and examined in terms of form and content. As a result, Sadıkî's poems are described to the readers collectively by revealing information about his personality and his literary works.

Key words: Classical Turkish literature, XVIIIth century Turkish literature, Sadıkî, Sadıkî's Divan, sermon, mystical poetry and sufi verse.

ÖN SÖZ

Bu tez, XVII. yüzyılın sonları ile XVIII. yüzyılın başlarında yaşamış Sâdıkî'nin *Dîvân*'ının, Arap harflerinden Latin harflerine transkripsiyonlu metni ile şekil ve muhteva açısından incelenmesinden meydana gelmektedir. Tez, dört ana bölümle birlikte seçki sözlük ve dizinden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, hakkında kısıtlı bilgiler bulunan Sâdıkî'nin, ulaşabildiğimiz tüm kaynaklardan ve kendi *Dîvân*'ından faydalanılarak hayatı hakkında bilgiler verildi. Ardından edebî kişiliği, dili ve üslubu üzerinde duruldu. Şairin şiirlerinde ıktibas yoluyla kullandığı ayet ve hadisler, eser ve yazar isimleri ile şairin etkilendiğı şahıslar ele alınarak incelendi. Yine bu bölümde *Dîvân*'da kullanılan deyimler ve atasözleri sıralandı.

Tezin ikinci bölümü, *Dîvân*'ın şekil yönünden incelenmesine ayrıldı. Bu bölümde, eserde yer alan şiirlerin nazım şekilleri hakkında bilgi verildi. *Dîvân*'ın büyük çoğunluğunu teşkil eden ve uzun gazellerden meydana gelen gazel-i mutavveller ile yine eserde kullanılan diğır nazım şekilleri incelendi. Ayrıca şiirlerin vezinleri ve şairin bazı aruz tasarrufları üzerinde duruldu ve şiirlerde kullanılan kafiye türleri ile bazı kafiye kusurları ele alındı.

Üçüncü bölüm, *Dîvân*'da bulunan şiirlerin içeriğı hakkında bilgiler veren bir tablo ile başlatıldı. Bunun ardından, tematik bir inceleme yapıldı. Eserde baskın olan dinî-tasavvufi muhtevanın yanı sıra, şiirlerde yer alan eleştiriler ve nasihatler ele alındı ve beyitlerden örnekler verilerek değıerlendirildi.

Dördüncü bölüm, *Dîvân*'ın metni ile *Dîvân*'ın nüsha ve mecmualarının tanıtımına ayrıldı. Bu bölümde, şairin bildiğimiz tek eseri olan *Dîvân*'ının bir nüshası ile Sâdıkî'nin şiirlerinin yer aldığı mecmualar tanıtıldı. Bölümün devamında ise tenkitli metni yayınlarken izlediğimiz yol maddeler halinde verildi. Bununun ardında ise tenkitli metin verilerek, Sâdıkî'nin şiirleri transkripsiyonlu bir şekilde Latin harflerine aktarıldı. Metinde temel nüsha olarak, Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi Yazmalar Bölümü'nde Mec.46/8 numara ile kayıtlı nüsha kullanıldı.

Eserin sonunda, çoğunluğunu az bilinen Arapça kelimeler ile arkaik bazı Türkçe kelimelerin oluşturduğu seçki sözlük, şiirlerde geçen şahıs ve yer adlarına ait

dizin ve metin kısmında yararlandığımız nüsha ve mecmualardan örnek sayfaları verilmiştir.

Bu teze konu olan eserin kendi kütüphanesindeki nüshasını benimle paylaşma nezaketini gösteren ve ihtiyaç duyduğum her an ilmî, fikrî ve akademik olarak bana yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal'a, bu tezin yazımı esnasında bana her daim destek olan, tezimin her aşamasında sabrı, bilgisi ve yönlendirmeleri için çok değerli hocam Doç. Dr. Esra Egüz'e, benden bilgi, yardım ve akademik tecrübelerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Mücahit Kaçar ve Dr. Öğr. Üyesi Bilal Alpaydın'a, tezime değerli katkıları için Doç. Dr. Ömer İshakoğlu, Dr. Rasim Deniz ve Dr. Uğur Öztürk hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Murat ÜLGEN

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÂDİKÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı	9
1.1.1. Kaynaklara Göre Hayatı.....	9
1.1.2. Dîvân'ına Göre Hayatı	10
1.2. Edebi Kişiliği	13
1.2.1. Dili ve Üslubu	16
1.2.1.1. Ayet ve Hadisler.....	18
1.2.1.2. Eser ve Yazar İsimleri.....	24
1.2.1.3. Şairin Etkilendiği Şahıslar	29
1.2.1.4. Deyim ve Atasözleri.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

DÎVÂN'IN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

2.1. Nazım Şekilleri	37
2.2. Vezin.....	39
2.3. Kafiye – Redif.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÎVÂN'IN MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

3.1. Din ve Tasavvuf.....	57
3.1.1. Allah.....	57
3.1.2. Hz. Muhammed.....	59
3.1.3. Melekler.....	61
3.1.4. Kur'an-ı Kerim.....	61
3.1.5. Hadis.....	64
3.1.6. İbadetler.....	65
3.1.7. Âhiret.....	68
3.1.7.1. Ölüm.....	68
3.1.7.2. Kabir.....	69
3.1.7.3. Kıyamet.....	70
3.1.7.4. Mahşer.....	71
3.1.7.5. Cennet.....	72
3.1.7.6. Cehennem.....	73
3.1.8. Tasavvuf.....	75
3.2. Cemiyet.....	77
3.2.1. Eleştiriler.....	77
3.2.1.1. Şairin Devrine Yönelik Eleştirileri.....	77
3.2.1.2. Şairin Devlet Kurumlarına ve İdarecilere Yönelik Eleştirileri.....	79
3.2.1.3. Şairin Din Adamlarına Yönelik Eleştirileri.....	80
3.2.1.4. Şairin Çeşitli Meslek Gruplarına Yönelik Eleştirileri.....	82
3.2.2. Nasihatler.....	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

4.1. Eserleri.....	91
4.1.1. Nüsha ve Mecmualar.....	91
4.2. Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Yol.....	97
4.3. Tenkitli Metin.....	100

SEÇKİ SÖZLÜK.....	427

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ.....	445

SONUÇ.....	451

EKLER.....	453

EK -1 TIPKIBASIM ÖRNEKLERİ	453
KAYNAKÇA.....	464

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Nazım Şekilleri Tablosu	38
Tablo 2 Aruz Kalıpları Tablosu	39
Tablo 3 Aruz Bahirleri Tablosu	40
Tablo 4 Muhteva Tablosu	48
Tablo 5 Tez Metnindeki Şiirlerin Nüsha ve Mecmualara Göre Dağılımı.....	107
Tablo 6 Sık Geçen Şiirler Tablosu.....	108

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا : a	ص : ş
ب : b, p	ض : ž, d
پ : p	ط : t
ت : t	ظ : z
ث : s	ع : ʿ
ج : c, ç	غ : ğ
چ : ç	ف : f
ح : h	ق : k
خ : ħ	ك : k, ñ, g
د : d	ل : l
ذ : ẓ	م : m
ز : z	ن : n
ژ : j	و : v, u, ü, ū, o, ö
س : s	ه : h, a, e
ش : ş	ی : y, ɪ, i, ī
	ء : ʾ

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.y.	: Aynı yer
b.	: Beyit
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.	: Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi Yazmalar Bölümü'nde Mec.46/8 numara ile kayıtlı nüsha.
d.	: Doğumu
Ed.	: Editör
e.t.	: Erişim tarihi
haz.	: Hazırlayanlar
H.	: Hicrî
M.	: Miladî
M1	: Dr. Rasim Deniz Özel Kütüphanesi'nde Yazmalar 484 numara ile kayıtlı mecmua
M2	: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda Mil Yz A 2433/8 numara ile kayıtlı mecmua

- M3** : Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 26 Hk 61/6 numara ile kayıtlı mecmua
- M4** : Milli Kütüphane Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda numara 26 Hk 618/1 numara ile kayıtlı mecmua
- M5** : Milli Kütüphane Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda numara 26 Hk 618/1 numara ile kayıtlı mecmua
- M6** : Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 9718/9 numara ile kayıtlı mecmua
- M7** : Talha Dilben – Eren Çubuk Kütüphanesi Yazmalar 16 numara ile kayıtlı mecmua
- M8** : Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 1834 ile kayıtlı mecmua
- M9** : Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 529 numara ile kayıtlı mecmua
- M10** : Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5801 numara ile kayıtlı mecmua
- ö.** : Ölümü
- S** : Sayı
- s.** : Sayfa
- ş.** : Şiir
- vd.** : Ve diğerleri
- haz.** : Yayına hazırlayan(lar)

GİRİŞ

Bu tezin amacı, Sâdıkî'nin şiirlerini transkribe ederek Latin harflerine aktarmak ve şekil ve muhteva açısından incelemektir. Tez hazırlanırken, mümkün olduğunca eksiksiz bir metnin kurulabilmesi için, şairin *Dîvân*'ının yazma nüshasının yanı sıra, içinde şiirlerinin yer aldığı çeşitli şiir mecmuaları da çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada ağırlıklı olarak nitel yöntemler ve metin analizi teknikleri kullanılmıştır.

XVIII. yüzyılın ilk çeyreği içinde vefat eden Sâdıkî, dinî-tasavvufî mahiyette şiirler yazan bir şairdir. O, İslam dininin temel kaynakları olan Kur'an ve hadislerdeki zâhirî ve batınî birtakım kabul ve kuralları, önce kendi içsel dünyasında mutasavvıfâne yaşamış, ardından bunu bir meslek haline getirerek inananlara bildirme ihtiyacı duymuştur. Sâdıkî'yi, insanın Allah'tan geldiğini ve yine Allah'a gideceğini, bunun için de nefsi kötülüklerden arındırarak Allah'a kavuşulacağını söylediği için¹ tasavvufî edebiyatın; farz, sünnet, müstahap ve edep kavramları etrafında dinî bilgiler verdiği için² de dinî edebiyatın temsilcisi saymak mümkündür.

Sâdıkî ve *Dîvân*'ı hakkında, bundan önce çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bizim tespit edebildiğimiz çalışmalar şunlardır:

- Ahmed Nazîf Efendi, **Kayseri Meşhurları (Kayseriyye Meşâhiri)**, haz. Meserret Diriöz, Haydar Ali Diriöz, Kayseri, Yak-Taş A.Ş., 1991.

Ahmed Nazîf Efendi'nin (d. 1860-ö. 1911) yazdığı *Kayseriyye Meşâhiri* isimli eserin Ali Nisârî Efendi maddesinde, Sâdıkî hakkında şunlar söylenmektedir:

“O asrın ârif ve şâirlerinden olup, Âşık-ı Hakîykî Baba Sâdıkî ünvânıyla meşhurdu. İlim ile ameli, zahitlikle takvâyı, tarîkat ve şeyhliği şahsında toplamış bir

¹ Erol Güngör, **İslâm Tasavvufunun Meseleleri**, 5. baskı, İstanbul, Ötüken, 1993, s. 19.

² Azmi Bilgin, “Türk Tasavvuf Edebiyatı Literatürü”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 5, S. 10, 2007, s. 332.

velî idi. Ârifâne beyitleri, âşıkane şiirleri, saygı duyulan kimselerin dillerini bezemiş olup, yüce adı, hürmet telkin etmektedir.”³

Bunun yanı sıra Ahmed Nazif Efendi, Sâdıkî'nin bir mecmuası bulunduğunu,⁴ bu mecmuada Ali Nisârî Efendi'ye yazılan pek çok mersiye ve manzumenin yer aldığını belirtmiş ve şu beyitleri örnek vermiştir:⁵

Ağlayalım ol Nisârî gitdi dünyâdan deyu

Tâ ki Mahşerde şefî' ola bize ol ihtiyâr

Bin yüz on mâh-ı Rebi'ül-evvel içre gizdi âh

Dileriz ki rûh-i pâki Mustafâ'ya ola câb⁶

- Köksal, M. F., **Kayserili Divan Şairleri**, Kayseri, Geçit Yayınları, 1998.

Kayserili şairler hakkında biyografik bilgiler ve şiirlerinden seçmelerin yer aldığı, *Kayserili Divan Şairleri* adlı bu eser, Mehmet Fatih Köksal tarafından yayınlamıştır.⁷ Köksal, Kayserili divan şairleri hakkında bazı istatistiki bilgiler verdiği bölümde, Sâdıkî'nin 18. yüzyılda yaşadığını,⁸ şeyhlik vazifesinde bulunduğunu⁹ ve herhangi bir tarikata mensup olmadığını¹⁰ belirtmiştir. Çalışmanın “Sâdıkî (Hakîkî Baba Sâdıkî)”¹¹ başlıklı maddesinde, Ahmed Nazif Efendi'nin verdiği bilgilerden hareketle Sâdıkî'nin bir tekke şairi olabileceği ifade edilmiş, bununla birlikte şu dörtlüğü örnek gösterilerek, onun divan şairi olarak da kabul edilebileceği belirtilmiştir:¹²

³ Ahmed Nazîf, **Kayseri Meşhurları (Kayseriyye Meşâhiri)**, haz. Meserret Diriöz, Haydar Ali Diriöz, Kayseri, Yak-Taş A.Ş., 1991, s. 36.

⁴ a.e.

⁵ Ahmed Nazif Efendi'nin, Ali Nisari Efendi için yazıldığını belirttiği bu mısralara, tezimizde faydalandığımız nüsha ve mecmualarda rastlayamadık.

⁶ a.e., s. 31-32.

⁷ M. Fatih Köksal, **Kayserili Divan Şairleri**, Kayseri, Geçit Yayınları, 1998.

⁸ a.e., s. 8.

⁹ a.e., s. 12.

¹⁰ a.e., s. 13.

¹¹ a.e., s. 109

¹² Bu dörtlüğün, *Ragıp Bey Mecmuası*'nda, Ali Nisârî Efendi'nin oğlu Mehmed bin Nisârî Efendi (ö. H. 1139 - M. 1926-1927) için yazıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, bu dörtlük araştırmalarımızda faydalandığımız nüsha ve mecmualarda bulunmamaktadır.

*Kurretü'l-‘ayn değil miydi Nisârî’nin ol
Kalmış idi böyle bir allâmeden ol yâdigâr
Yanına kalmaz senin de âkıbet bu inkisâr
El-amân ey pîre-zen dünyâ elinden el-amân*

- Güven A. E., **Kayseri’de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler**, Kayseri, Kayseri Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000.

Araştırmacı Ahmet Emin Güven’in yayınladığı *Kayseri’de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler* isimli eserin, “Sâdıkî (Şeyh Mustafa Sâdık Baba)” başlıklı maddesinde *Ragıb Bey Mecmuası*’ndanki bilgiler aynen tekrarlanmış ve Sâdıkî’nin şiirlerinin yanı sıra Kayseri’ye ait bazı vakaları kaydettiği bir mecmuasının olduğunu belirtilmiştir.¹³ Yazar, şairin asıl adının ve unvanın Şeyh Mustafa, mahlasının Sâdıkî olduğunu, halk arasında ise “Âşık-ı Hakîkî Baba Sâdıkî” olarak meşhur olduğu bilgisini vermiştir.¹⁴ Ayrıca Sâdıkî’ye ait örnek şiirlerle birlikte,¹⁵ yukarıda da belirttiğimiz, Ali Nisârî Efendi ve Mehmed bin Nisârî Efendi’ye yazdığı şiirlerden örnek beyitler verir.¹⁶

- Güven, A. E., **Sâdıkî, Şâir-Vâiz, Kayserili Şeyh Mustafa Sâdık Baba**, (Ed. Atabey Kılıç), Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2013.

¹³ Ahmet Emin Güven, **Kayseri’de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler**, Kayseri, Kayseri Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 28-31.

¹⁴ **a.e.**, s. 29.

¹⁵ **a.e.**, s. 30. / bkz. s. 59, s. 65.

* Güven, Süleymaniye Kütüphanesi’nde bir araştırma yaptığını ve 22 sayfa, 167 beyitlik eksik bir yazma mecmuaya rastladığını belirtmiştir. Araştırmalarımıza göre, Güven’in bahsettiği bu mecmua, “Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar No: 529”da bulunmaktadır. Bu mecmuanın, 1b-6b sayfaları arasında, tezimizde bulunan ş.46’nın tamamı yer almaktadır. Fakat Güven’in bu çalışmasında, Sâdıkî’ye ait olduğunu düşündüğü ve örnek beyitlerini verdiği bazı şiirlerin ise Sâdıkî’ye ait olmadığı tespit edilmiştir. Örneğin,

Ârif ol mürşide ir zâtını irfân idegör
Baş koyup işiğine cânını kurbân idegör
Karasın bahre iriş kendini ummân idegör
Kul iken özünü var âleme sultân idegör

dörtlülüğü, *Dukakinzade Ahmet Bey Divanı*’nda yer alan ve dokuz kıt’adan oluşan bir müseddestir. Detaylı bilgi için bkz: Hüseyin Süzen, “Dukakinzade Ahmed Beg Dîvanı (İnceleme-Tenkidli Metin)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 1994, s. 385-387.

¹⁶ **a.e.** s. 30.

Sâdıkî'yi konu alan, tespit edebildiğimiz en hacimli çalışma, Ahmet Emin Güven tarafından derlenen, Prof. Dr. Atabey Kılıç'ın editörlüğünde çıkan *Sâdıkî, Şâir-Vâiz, Kayserili Şeyh Mustafa Sâdık Baba (Âşık-ı Hakikî Baba Sadıkî – Şiirleri – Va'zleri)* isimli yayındır.¹⁷ Eserde, Sâdıkî hakkında biyografik bilgilerin yanında, onun edebî şahsiyetine dair değerlendirmeler yapılmış, Dr. Rasim Deniz'in¹⁸ şahsî kütüphanesinde bulunan eserin kondisyonundan ve litograf baskı olmasının okumayı zorlaştırdığından bahsedilmiştir. Ayrıca Sâdıkî'nin, Ankara Milli Kütüphane ve Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde bulunan mecmualarda yer alan şiirleri ile araştırmacının kendisinde bulunan 22 adet şiiri hakkında da bilgi verilmiştir.¹⁹

Eserin “Manzum Metinler” bölümünde, Sâdıkî'ye ait 57 şiir, vezinleri de belirtilerek Latin harflerine çevrilmiş, şiirlerde geçen bazı kelimelerin anlamları verilmiş ve şiirlerin alındığı kaynaklar dipnotlarda belirtilmiştir. Eserde ayrıca, “Mecmuaya Karışmış Olan Yabancı Manzumeler” bölümü bulunmaktadır.

Bu çalışma, Sâdıkî'nin, çalışmamıza dâhil olan ve olmayan bazı şiirlerini bir araya getirdiği için çalışmamıza kaynaklık etmiştir. Bununla birlikte, Güven'in bu çalışmasında, cönklerde olduğunu ifade ettiği bazı şiirler, kaynak eser bilgileri verilmediğinden ya da verilen numaraların farklı eserlere ait çıkmasından dolayı tespit edilemeyerek çalışmamıza dâhil edilememiştir.²⁰

- Köksal, M. F., “Zamaneden Bir Şikâyet Daha: Sâdıkî Baba'nın Âhir Zaman Manzumesi”, **Yâ Kebikeç Mecmualar Arasında**, İstanbul, 2016, s. 481.

Bu çalışma, Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal'ın, tezimizdeki “Zaman âhir zaman oldu” redifli şiirini²¹ tematik yönden incelediği makalesidir. Yazar, bu tezin de temel nüshası olan yazma mecmuanın içeriğinden bahsetmiş ve ardından, söz konusu şiirin

¹⁷ Ahmet Emin Güven, *Sâdıkî, Şâir-Vâiz, Kayserili Şeyh Mustafa Sâdık Baba*, Ed. Atabey Kılıç, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2013.

¹⁸ Güven'in bahsettiği bu mecmua, çalışmamıza dâhil ettiğimiz M1 mecmuasıdır.

¹⁹ a.e., s. 1.

²⁰ Çalışmada yer alan bazı şiirlerde, referans verilen yer numaralarına ait bilgilerde karışıklık bulunmaktadır. Örneğin, çalışmada 17 numaralı şiirin dipnotunda, “Bu koşma 51 No.lu Cönk 213 sayfadın alınmıştır. Ankara Milli Küt. Yazmalar Böl.” ifadesi yer almaktadır (bkz. s. 16). İlgili şiirin, verilen kaynaktaki yeri doğrulanmak istendiğinde bu şiire ulaşılmamaktadır. Bu durumda ya yazar yer numarasını yanlışlıkla farklı kaydetmiştir ya da kütüphanenin tasnif numarasında bir değişiklik yapılmıştır.

²¹ bkz. ş. 50.

incelemesine yer vermiştir. Bu tematik inceleme, Sâdıkî'nin zamanındaki devlet ve din adamları ile toplum hayatına yönelik birtakım şikayetlerin sıralanması ile söz konusu şiirin metninin verilmesinden oluşmaktadır. Sâdıkî'nin şiirlerine yönelik bu inceleme metodu, bu tezin muhteva incelemesinde bize yol göstermiştir.

- Köksal, M. F., “Kayserili Mutasavvıf Şair Sâdıkî'nin İki Mersiyesi”, **Yâ Kebikeç Mecmualar Arasında**, İstanbul, 2016, s. 475.

Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal, bu çalışmasında Sâdıkî'nin, Ali Nisârî Efendi'nin oğlu Mehmed bin Nisârî Efendi'ye yazdığı “El-amân ey pîre-zen dünyâ eliñden el-amân” mütekerrir mısraını hâvi sekiz bentlik şiiri ile yine şairin Ali Nisârî Efendi'ye yazdığı mersiyesini konu edinmiştir.

- Köksal, M. F., “Sâdıkî”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü** ve Köksal, M. F., “Dîvân (Sâdıkî)”, **Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü**.

Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal'ın Sâdıkî'ye yönelik bu yayınlarının dışında, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*nde “Sâdıkî”²², *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*nde de “Dîvân (Sâdıkî)”²³ başlıklı yazıları bulunmaktadır.

- Kılıç, A., “Sâdıkî (Şeyh Mustafa Sâdık Baba)”, **Kayseri Ansiklopedisi**, C.5, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017. s. 350-352.

Kayseri Ansiklopedisi'nin “Sâdıkî (Şeyh Mustafa Sâdık Baba)” maddesinde, *Ragıb Bey Mecmuası*'ndan alınan bilgiler aktarılmış ve Rasim Deniz Özel Kütüphanesi'nde yer alan ve içerisinde Sâdıkî'ye ait şiirlerin bulunduğu bir mecmua tanıtılmıştır.

²² Köksal, M. F., “Sâdıkî”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ocak 12, 2004, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sadiki-baba-sadiki-mustafa>, (e.t. 14 Mart 2022).

²³ Köksal, M. F., “Dîvân (Sâdıkî)”, **Türk Edebiyatında Eserler Sözlüğü**, Aralık 12, 2021, (Çevrimiçi), <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-sadiki>, (e.t. 14 Mart 2022).

- Çabuk E., Dilben T., Alaçam S., “Helvacızâde Sâdıkî Mustafa Efendi’nin Çeşitli Yazma Eserlerdeki Manzumeleri”, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (ESTAD)**, C. 1, S. 1, İstanbul, 2018. s. 284-337.

Sâdıkî hakkında yayınlanan bir başka çalışma, “Helvacızâde Sâdıkî Mustafa Efendi’nin Çeşitli Yazma Eserlerdeki Manzumeleri” başlıklı bu makaledir. Çalışmada, Sâdıkî’nin hayatı hakkında yeni bir bilgi verilmemekle birlikte, şairin edebî yönüne odaklanılmıştır. Sâdıkî’nin şiirlerinde aruz vezninin çoğu zaman kusurlu olduğundan, şairin sanatsal kaygı taşımayıp, tasavvufî amaçlarla şiir yazdığından, kullandığı nazım türlerinden ve şiirinin genel muhtevsinden bahsedilmiştir.²⁴ Bu bilgilerden sonra şairin bazı beyitleri seçilerek üslup ve muhteva yönünden incelenmiştir. Bu çalışmada ayrıca, Sâdıkî’nin şiirlerinin bulunduğu eserlerden bahsedilerek Rasim Deniz Özel Kütüphanesi’ndeki eksik bir nüsha ile M. Fatih Köksal Özel Kütüphanesi’ndeki hacimli nüshanın varlığına değinilmiş,²⁵ ayrıca farklı kütüphanelerden bulunan ve Sâdıkî’ye ait şiirlerin yer aldığı yedi ayrı mecmua hakkında bilgi verilmiştir.²⁶ Söz konusu mecmualardan alınan 21 şiir örneği, nüsha farkları dipnotta belirtilerek Latin harflerine çevrilmiş ve çalışmanın sonuna şiirlerin tıpkıbasımları eklenmiştir. Bu makale, özellikle mecmua taraması sonucu ortaya çıkan şiirleri içerdiği için dikkate değerdir.

- Kılıç, A., Göllü, Şeyda., Süyrüğe İnce, Nur., **Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmuası (İnceleme-Metin-Sözlük)**, C.1, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.

Kayseri’de yaşamış meşhur şahsiyetlerin biyografilerinin yer aldığı *Ragıb Bey Mecmuası*, Sâdıkî hakkında bilgilerin yer aldığı, bildiğimiz en eski kaynaktır.²⁷ Bir

²⁴ a.e., s. 288.

²⁵ a.e., s. 295.

²⁶ Makalede, Berlin Devlet Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Ms.or.quart.1488 numara ile kayıtlı, “Mecmu’a-i Eş’ar” adında bir mecmuadan bahsedilmektedir. Mecmuadaki şiirlerin Helvacızade Mahmud adında bir şaire ait olduğu, ama kondisyonu düşük olduğu için erişime kapalı olduğu ifade edilmektedir. bkz. a.e., s. 298.

²⁷ **Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmuası (İnceleme-Metin-Sözlük)**, yay.haz. Atabey Kılıç, Şeyda Göllü, Nur Süyrüğe İnce, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, C.1, 2020.

nevi tezkire özelliği gösteren eserin “Sâdık Baba”²⁸ maddesinde, şairin “Âşık-ı Hakikî Baba Sâdıkî” unvanıyla meşhur olup H. 10-11 / M. 17-18. asır şairlerinden olduğu belirtilmiş ve onun “ilim ile ameli, züht ile takvayı, tarikat ile meşihatı zatında toplamış Allah dostu bir veli” olduğu ifade edilmiştir.²⁹ Ayrıca şairin, Çifte Önü ilerisindeki Emirler Kabristanı’nda, Hacı Seyyid Muhammed Ağa’nın kabrinin batı tarafında medfun olduğu ve mezarının taşları çürüdüğü için H. 1322 / M. 1904-1905’te Cihangirli Deli Muhammed Paşa tarafından tamir edildiği bilgisi verilmiştir.³⁰ *Ragıp Bey Mecmuası*’nda Sâdıkî için, “... *Asr-ı mezkûrede Kayserî şu’arâ vü ‘urefâsından Sâdıkî Baba merhûmun ‘Alî Nisârî Efendî merhûm hakkında müte’addid mersiye, medhiye ve manzumeleri olup ba’zısı ber-vech-i âtîdür.*”³¹ denilerek kendisinin şiirlerinden de bahsedilmiştir.³² *Ragıp Bey Mecmuası*’nda verilen bu bilgiler, Sâdıkî’ye yönelik yapılan tüm çalışmalara kaynaklık etmiştir.

- Deniz R., “Edebiyatımızda Hakikî Mahlasını Kullanan Şairler”, **Şehir-Kültür-Sanat**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, S. 34, 2020. s. 22-25.

Rasim Deniz, “Edebiyatımızda Hakikî Mahlasını Kullanan Şairler” isimli bu yazısında, Sâdıkî’nin hayatı hakkında kısa bilgilerin yanı sıra, şiirlerinden örnekler vermiştir. Yazar, şiir ve ilahiler okuyarak dinleyenleri coşturduğu için Sâdıkî’ye “Âşık-ı Hakikî Baba Sâdıkî” denildiğini ifade etmiştir. Ayrıca çalışmada, araştırmacının kendisinde bulunan ve çalışmamıza dâhil ettiğimiz M1 mecmuasından detaylı şekilde bahsedilmiştir.

Görüldüğü gibi, Sâdıkî hakkında birçok popüler ve akademik yayın yapılmıştır. Bu yayınların çoğunda, şairin hayat hikayesi verilmiş ve şiirlerinden örnekler sunulmuştur. Fakat *Dîvân*’ın tamamının Latin harfleriyle neşredildiği ve incelendiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bir şairin hayatını ve edebî kişiliğini belirlemede, şairin eserini kapsayıcı bir şekilde değerlendirmenin ve kendi eseriyle

²⁸ a.e., s. 105.

²⁹ a.y.

³⁰ a.e., s. 106.

³¹ a.e., s. 97.

³² Ali Nisârî Efendî’ye Sâdıkî’nin yazmış olduğu mersiye için bakınız ş. 1.

şairi tanımının önemi büyüktür. Biz hazırlamış olduğumuz bu tezle, şairin hayatı, yaşadığı coğrafya, mesleği, sanat anlayışı, bazı dinî ve toplumsal konulardaki görüşleri gibi hususları, birincil kaynak olan *Dîvân*'ından yola çıkarak aydınlatmaya ve böylelikle, şairin mümkün olduğunca eksiksiz bir biyografisini oluşturmaya çalıştık. Ayrıca *Dîvân* nüshası ve mecmualardan da yararlanarak, şairin tespit edebildiğimiz bütün şiirlerini Latin harflerine aktararak şekil ve muhteva açısından incelemeye ve şairin edebî kişiliğini de bu şekilde gözler önüne sermeye gayret ettik.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÂDİKÎ’NİN HAYATI ve EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

1.1.1. Kaynaklara Göre Hayatı

Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Sâdikî, kaynaklarda Helvacıoğlu Sâdikî,³³ Helvacızâde³⁴ ve Âşık-ı Hakikî Baba Sâdikî³⁵ gibi isimlerle anılır. Başkâtib-zâde Râgıb Bey tarafından tertip edilen, Kayseri’de yaşamış önemli şahsiyetler hakkında ansiklopedik bilgilerin yer aldığı mecmuada ise, “Sâdik Baba” başlığı altında şu bilgiler yer almaktadır:³⁶

“Âşık-ı Hakikî Baba Sâdikî unvanıyla meşhur olan Sâdik Baba şâir-i şîrîn bir edîb-i kâmindür. On, on birinci asr-ı hicrî şu’arâsından olup ‘ilm ile ‘ameli, zühd ile takvâyı, tarîkat ile meşîhatı zâtında cem’ itmiş bir ‘ârifî billahdur. Çifte Öni ilerüsünde Emirler Kabristânı’nda ve Hacı Seyyid Muhammed Aga merhûmun kabirlerinün garb tarafında medfûn olup kabrinün taşları çürüdüğinden 1322 târihinde ferîk Cihângirli Deli Muhammed Paşa tarafından müceddeden inşâ itdirilmişdür.”

Kayseri tarihi ve büyükleri üzerinde incelemelerde bulunmuş olan Ahmed Nazîf Efendi (1860-1914) ise, *Kayseriyye Meşâhiri* (Kayseri Meşhurları) adlı kitabında Sâdikî için şunları söyler:

“Sâdikî Baba o asrın ârif ve şâirlerinden olup, Âşık-ı Hakikî (Hakikî) Baba Sâdikî ünvânıyla meşhurdu. İlim ile ameli, zahitlikle takvâyı, tarîkat ve şeyhliği şahsında

³³ bkz. ş. 45/40.

³⁴ bkz. ş. 138 başlık kısmı.

³⁵ Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmuası (İnceleme-Metin-Sözlük), s.105.

³⁶ a.e., s.105-106.

toplamiş bir velî idi. Ârifâne beyitleri, âşıkâne şiirleri, saygı duyulan kimselerin dillerini bezemiş olup, yüce adı, hürmet telkin etmektedir.”³⁷

Ahmet Emin Güven ise, Sâdıkî hakkındaki biyografisinde onun, asıl adının ve unvanın Şeyh Mustafa, mahlasının Sâdıkî olduğunu ifade etmiştir.³⁸ Şair de asıl adının Mustafa olduğunu aşağıdaki beyitte dile getirir:

*Dertli gözüm turma ağla gözle yollar çek cefâ
Gele diyü inîzâr ol gül ‘izârum pür şafâ
Benüm adum dahı ey dost Muştafâ’dur Muştafâ
Bülbülem güldür murâdum inîzâr (46/74)*

1722 yılında Kayseri’de vefat eden şairin kabri, Kayseri’de Çifte Önü Mahallesi’nin Eyüler / İyiler Kabristanı’ndadır.³⁹

1.1.2. *Dîvân*’ına Göre Hayatı

Şiirlerinden anladığımıza göre Sâdıkî, yaşadığı çevrede hocalık ve vaizlik vasfıyla tanınır. Aşağıdaki beyitlerden de onun halka vaaz verip nasihat ettiği anlaşılmaktadır:

*Gel eyle va‘zı ihvâna iresin tâ gülistâna
Güvenme bâğa bostâna zamân âhîr zamân oldu (50/51)*

*Kıl hulûş üzre naşîhat cümle mü’min kullara
Tâ elüñde rûz-ı mahşer hüccet [ü] burhân ola (13/15)*

³⁷ Ahmed Nazîf, **Kayseri Meşhurları**, s.36.

³⁸ Ahmet Emin Güven, **Kayseri’de Yazma Mecmualar**, s.29.

³⁹ Atabey Kılıç, “Sâdıkî (Şeyh Mustafa Sâdık Baba)”, **Kayseri Ansiklopedisi**, C.5, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017, s. 350-351.

Şairin sadece Kayseri’de değil, farklı şehirlerde de vaazlar verdiği anlaşılmaktadır:

Luṭf u iḥsān eyleyüp bu bende-i nācizüñe
Şehr-i Tokad’ı bize gösterdi Allāh ü Kerīm (20/4)

Şairin diğer görevleriyle ilgili bilgi sahibi değiliz. Fakat şiirlerinden hareketle onun makam ve mevki hırsında olmadığı söylenebilir. O, bazı beyitlerinde makam sahiplerinden ve insanlardan herhangi bir iyilik ve ihsan beklemeden Allah rızası için yaşadığını ifade eder:

Tevekkül eyle Mevlā’ya bugün iy Şādıkî kemter
Menāşīb gözleyen alsun saña kāfî-durur Yezdān (123/8)

Kāḍî müftî beg ağalar kapusına varmağıl
Dergāh-ı Mevlā’ya yüz sür bul ḥayāt-ı cāvidān (132/33)

Şiirlerini yazmadan önce çeşitli kaynaklara başvurup araştırma yaptığını şu beyitten anlamaktayız:

Bu fākîr gördüm resā’il hem yigirmiden ziyād
On sekiz fetvā ile yazmış edille māl-ā-māl (47/25)

O, şiirlerini, halka nasihat etmek, onları doğru davranışa, dinî hükümlere uymaya davet etmek için yazar. Sâdıkî, *Dîvân*’ında haram yememek, Allah’ı her zaman hatırdan tutmak, ölüm ve sonrası için hazırlık yapmak, dünyanın geçiciliğini ve asıl yurdun ahiret olduğunu her zaman hatırdan tutmak, tövbe edip günahlardan pişmanlık duymak, dinin emrettiği temel yasaklardan kaçınıp, emirleri yerine getirmek gibi öğütler verdiği görülür:

Gözüme görünmez oldu bu cihānuñ dilberi
Bu muḥabbet tā ezelden saña ey dîn serveri
Ḥizmet-i şer‘üñde oldum ümmetüñüñ rehberi
Bülbülem güldür murādum intizārüm intizār (46/16)

*Ṭağıla cismüñ sarāyı pāre pāre atıla
Ġāfıl olma kıl tedārik gel bu ġafletden uyan*

*Bu sarāya bu libāsa mālā aldanma şaķın
Ḳalısar vārişlere bozulısar nām u nişān*

*Ḥālık'ı zıkr eyle dā'im fursat el virmiş iken
Seyyi'āta tevbe eyle virmeden ḥasretle cān (61/4, 5, 13)*

Kaynaklarda Sâdıkî'nin, ailesi ile ilgili bir bilgi bulunmazken, aşağıdaki mısralarda geçen “oğul kız nimet” ve “ehl ü evlād” ifadeleri onun bir aile sahibi olduğunu düşündürmektedir:

*Oğul kız ni'meti bir özge devlet
Yanında gül'izâr el-ḥamdulillāh (3/5)*

*Ehl ü evlādum yoluñda kuşça cānum hep fedā
Ṭūr-ı 'ışķuñda kelīmüm kılrām senden recā
Ey benüm devletli sulṭānum Muḥammed Muşṭafā
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār (46/69)*

Kaynaklar ve kendi eseri bir arada değerlendirildiğinde, Sadıkî'nin Âşık-ı Hakıykî (Hakîkî) Baba Sâdıkî, Helvacıoğlu, Helvacızâde gibi isimlerle anıldığı, zühd ve takva sahibi olduğu, Kayseri'de ve Tokat'ta şeyhlik ve vaizlik vazifelerinde bulunduğu ve 1722 yılında Kayseri'de vefat ettiği söylenebilir.

1.2.Edebî Kişiliği

Sâdıkî'nin şiirlerinde özellikle didaktik ve öğüt içerikli bir üslup göze çarpar. O, her şeyden önce bir vaizdir ve şiirlerini halka vaaz ve nasihat etmek için yazar:

Şâdıkî va'z eyle dâ'im sen havâtine hemân

Tâ ricâle mûnis olup bulalar cümle cinân (16/42)

Kıl hulûş üzre naşîhat cümle mü'min kullara

Tâ elüñde rûz-ı mahşer hüccet [ü] burhân ola (13/15)

Naşîhat al bu sözlerden dürüş sa'y-i belîğ eyle

Ayağûñ başduğûñ yirler senüñ bil cümle âdemdür (71/6)

Vaazlarını önce kendi nefsi için sonra diğer müminler için söylediğini şöyle ifade eder:

Nefsüñe va'z eyle andan cümle mü'min kullara

Sünnet ü Kur'ân'a uy eyle Hudâ'ya i'tişâm (56/19)

O, insanların bilgili olması, cahillikten kaçınması için çabalar ve vaaz edenlerin sözlerinin dinlenmesi gerektiğini düşünür:

Bunca vâ'izler naşîhat kılmada rûz [u] leyâl

Diñlemezsın cāhil iken nuşhını anuñ 'ayân (17/5)

Sâdıkî, yaptığı görevin sorumluluğunu taşır ve vaizlik görevinin ciddiyetinin farkındadır:

Şâdıkî her dem 'ibâda 'ilm-i dîni öğredüp

Toğrı söyle yoğsa yarın urılır ağza uyan (17/8)

O, şiirleriyle de insanlara faydalı olmayı ve bu amaçla eser vermeyi amaçlar:

Ki hayrî'n-nâsi men yenfa' buyurdu mefhar-ı âdem
Şamuya nâfi' ol va'z eyleyüp ulu eşer eyle (64/8)

Bu haliyle onun şiirleri, insanları uyarmakta ve dine davet etmektedir:

Anları te'dîb kııl tâ olalar şer'e muî'
Cennet içre bulalar tâ cümlesi hüsnü'l-me'âb (44/25)

Hatta şiirlerini ilahî bir kaynağa dayandırarak, “bu sözleri Hak söyler” der ve kendisini İslam şeriatını yaymak adına ümmetin rehberi olarak görür:

N'eyleyem Haqq söyledür bu sözleri ben kûluna
Bülbül olan incinür mi ey Habîbüm güline
Şum olaydum ol mübarek ayağınun yolına
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

Gözüme görünmez oldu bu cihānuñ dilberi
Bu muhabbet tâ ezelden saña ey dîn serveri
Hizmet-i şer'ünde oldum ümmetüññ rehberi
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār (46/21, 16)

O, ayet ve hadisleri temel kaynak olarak alır ve bunların manalarını da zaman zaman şiirlerinde nakleder:

İderem tefsîr ü hadîş naklini hep şubh u şeb
Ben n'ideyin gaflet-ile baħr-ı havfa şalmadum (99/5)

Şairlerin kendi şiiriyle övünmesi klasik Türk şiirinde bir gelenek haline gelmiştir. Nitekim Sâdıkî de şiirlerinin güzel olduğunu düşünür ve kıyamet gününe kadar dillerde dolaşmasını temenni eder:

Şādıķī ŧi' rüñ güzeldür ŧan düzülmüŧdür gibi

Yād ola dillerde dā 'im tā ilā rūzu 'l-ķıyām (145/9)

Dillere destān olayım söyleneyim bir zamān

Gözüme 'ālem görünmez ħālüm oldu pek yaman

Vaŧla ırgür 'āŧıķuñı cāna cānum el-emān

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār (46/55)

Bāğ-ı cennetdür benüm her meclisüm mü 'minlere

Açmıŧam dükkānı cevherdār olan diñler bizi

Kim sekiz cennet-durur bu meclisümüñ kıymeti

Dār-ı 'uķbāda murādı kār olan diñler bizi (69/10, 11)

Görüldüğü gibi ŧair, insanlara dinî, ahlakî ve ictimai konularda öğütler vererek onları doğru yola, Allah'a inanmaya, dünyanın geçiciliğine aldanmayıp ahireti gözetmeye çağırır. Onun mesleği vaizliktir ve ŧiirlerini de vaazlaŧtırarak mevize tarzında yazar. Bu sebeple, İslam dini temelinde didaktik bir üslup takınır.

1.2.1. Dili ve Üslubu

Sâdıkî'nin dili, devrine göre sadedir. Fakat zaman zaman yaptığı iktibaslar ve kullandığı Arapça dinî terimler sebebiyle dilinin ağırlaştığı görülebilir. Eserde eski Anadolu Türkçesinin ve klasik dönem Osmanlı Türkçesinin gramer ve söz dizim yapıları bir arada görülmektedir. Örneğin, eski Anadolu Türkçesi döneminde karşılaşılan ve zamir kökenli ekler olan +van / +ven ekleri *Dîvân*'da da görülmektedir: Rabbüñüzven (138/7), ideven (179/11). Ayrıca *Dîvân*'da, hem -up/-üp hem de -uban / -üben zarf fiil eklerinin kullanıldığı görülmektedir: tonanup (16/19), eyleyüp (16/36), oluban (21/5), idüben (19/12).

Sâdıkî'nin üslubuna bakıldığında ise, her şeyden önce onun yaşadığı coğrafyanın insanına vaaz ve nasihat vermek amacıyla şiir söyleyen bir şair olarak görürüz. Onun şiir poetikası, meramını kalıcı ve etkileyici bir tarzda ifade etmek ve halka yazdığının da bilincinde olarak süslü ve sanatlı bir ifadeden öte, daha yalın ve anlaşılır olmaktır. Bunun yanında yerel söyleyişler, deyimler ve atasözleri de şairin anlatımını güçlendirmiştir.

Sâdıkî, özellikle tevhit ve naatlarda sanat gücünü daha belirgin olarak göstermektedir. Onun Hz. Peygamber'e yazmış olduğu naatlarında sanatlı bir söyleyiş hakimdir:

Nice şabr itsün cemâlüñi gören ey yüzi ay
Dişleri inci gözi nergis mübârek kaşı yay
Yüzüñi görse fakîr 'âşık olur gâyetde bay
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār (46/7)

Yukarıdaki kıtada da görüldüğü gibi o, daha çok benzetmeye yönelik sanatları kullanır. Bu durum Sâdıkî'nin yeri geldiğinde sanatını mecaz ve teşbihlerle ifade etme gücünü göstermektedir. Böylelikle ne kadar tekke şairi olarak nitelendirilse de onu divan şairi olarak da görmek mümkündür.⁴⁰

⁴⁰ Köksal, a.g.e., s.109.

Sâdıķî Dîvânı'nın tamamında görülen dinî-tasavvufî yapı, şairin eserlerinin de temel kaynağı olmuştur. O, şiirlerini bu temel İslamî söylem etrafında oluştururken Kur'an-ı Kerim'i, hadis kitaplarını ve tasavvufî eserleri kaynak olarak kullanmıştır. Sâdıķî, Kur'an-ı Kerim'le ilgili düşüncelerini şu beyitlerinde dile getirir:

Ki Kur'ân u hadîse ola şuglı

Gerekmez ğayrı kâr el-ḥamdulillâh (3/15)

Ḥaḳ'ı zıkr it okı Kur'ân irişe derdüñe derman

İdegör kullara iḥsân yakın bil ölümi zinhâr (4/13)

Sünnet ü Kur'ân'a tâbî' olmasa okur yazar

Câhil [ü] ümmî olanlar anları görüp azar (19/9)

Rivâyetdür Resûlullâh buyurdı diñle nûrullâh

Bu ḳalbler pas tutar didi demir pası gibi ey şâh

Didiler kim cilâsı ne didi kim okumaḳ Kur'ân

Daḫı mevti çok añmaḳdur daḫı iḳsâr-ı zıkrullâh (22/1-2)

Şâdıķî dâ'im tilâvet eyle Kur'ân-ı 'azîm

Bulasın derde devâyı görmeyüp nâr-ı elîm (33/15)

Ḳorḳuludur âḫiret yolları lâkin ḳorḳmasun

Şol ki yoldaşı anuñ imân-ile Kur'ân ola (76/3)

Bil hadîs-i Muştafâ ile turur naḳlüm benüm

Böyle buyurdı Ḥabîbullâh ol şâḫib-sefer (120/16)

Ehl-i Kur'ân'uz şıyâm ayını tuṭanlardanuz

Sûre-i Yâ-sin ü Tâ-hâ oldı bize reh-nümâ (126/3)

Sâdıkî, “Güft-i Sâdıkî Der-Beyân-ı Fezâ’il-i Kur’an” başlıklı şiirinde de Kur’an-ı Kerim’in faziletlerini nazmetmiştir.⁴¹ *Dîvân*’da ayrıca tefsir şeklinde yazılmış üç şiir bulunmaktadır. İhlas suresi (ş. 18), Fatiha suresi (ş. 159) ve Bakara suresi 255. ayeti (ş. 160) nazım şeklinde tefsir edilmiştir.

Klasik Türk şiirinde çok fazla görülmeyen bir nazım türü olan elifnâme de *Dîvân*’da bulunan bir şiir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri Allah’a olan hamd ve övgüyü anlatan tevhid türünde, ikisi ise Hz. Peygamber’e olan sevgi ve hürmeti ifade eden elifnâmedir.⁴²

Âşık edebiyatının nazım türlerinden biri olan “dedim-dedi”li şiir türünün örneğini, *Sâdıkî Dîvânı*’nda da görmek mümkündür:

*Bir hakîme hâl-i dünyâdan su ’âl itdüm bugün
Didi ya yildür eser ya uyhu ya efsânedür*

*Didüm aña ‘ömrümüz hâli nedür virgil haber
Didi ya bir lem‘adur ya şem‘ ü ya pervânedür*

*Didüm aña ya gönül bağlayanuñ hâli nedür
Didi ya görmez gözi ya mest ü ya dîvânedür (ş. 73)*

1.2.1.1. Ayet ve Hadisler

Dîvân’da aynen ya da mealen iktibas edilen ayetler büyük yer tutar. Bunlar aşağıda gösterilmiştir:

- Ulaikellezine leyse lehum fil ahireti illen nar ve habita ma sanau fiha ve batılun ma kanu ya’melun: “İşte onlar, kendileri için ahirette ateşten başka bir şey olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıkları şeyler, orada

⁴¹ bkz. ş.33

⁴² bkz. ş.14, ş.183, ş.184

boşa gitmiştir. Zaten bütün yapmakta oldukları da boş şeylerdir.” (Hud, 11/16)

*Ayrı düşdi ehl-i beytinden vedâ‘ idüp hâzîn
Kaldı hasret tâ kıyâmet leyse fihâ vaşl-ı nûr (1/13)*

- **Rabbi evzi‘ nâ bimâ en‘ amtenâ en-neşkürâ:** “*Rabbim bize verdiği nimetlere şükretmemiz için bize imkân ver.*” (Neml, 27/19)

*Rabbi evzi‘ nâ bimâ en‘ amtenâ en-neşkürâ
İnneke ce‘altenâ min ümmeti fahri enbiyâ (7/11)*

- **Rabbi’l-felak:** “*Karanlığı yarıp aydınlığı ortaya çıkran Rabbe.*” (Felak, 113/1)

*Mü ‘minüñ kadrini a‘lâ kıla Rabbi[‘l]-felak
Lâyıkın bula ‘umūmen cümle küffâr-ı eşim (20/11)*

- **Kün (fe yekün):** “*Ol der ve olur.*” (Bakara, 2/117)

*Kün dese bir kez Kadîm ü Lâ-yezâl
Nice biñ ‘âlem ider izhâr bu kâl (40/1)*

- **Yevme tebyîzü’l-vücûh u yevme tesvîdü’l-vücûh:** “*O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır.*” (Âl-i İmrân, 2/106).

*Yevme tebyîzü’l-vücûh u yevme tesvîdü’l-vücûh
Kankısından olıarsın hâlünü fikr it uyan (43/20)*

- **Küllü nefsin zâikatü’l-mevt:** “*Her nefis ölümü tadacaktır.*” (Âl-i İmrân, 2/185).

Küllî nefsin zâikatü’l-mevt buyurdu ol Hudâ

--- (53/3)

- **Küllî men ‘aleyhâ fân:** “Yerin üzerinde ne varsa fanidir.” (Rahman, 55/26).

*Küllî men ‘aleyhâ fân vahyin[i] inzâl eyledi
Nâzil oldu gökde melek yirde insân ağladı (53/5)*

- **Len tenâlû’l-birre hatta tenfikû:** “Sevdiğiniz şeylerden infâk etmedikçe asla iyiliğe erişemezsiniz.” (Âl-i İmrân, 2/92).

*Len tenâlû’l-birre hatta tenfikûdan hisşe al
Devlet-i dâreyne irer mâl-ile câna kıyan (61/11)*

- **Ud’u istecibleküm:** “Bana dua edin ki size karşılık vereyim.” (Mümin, 40/60).

*Şâdıķî Hakk’a tazarru‘ eyle dâ’im kıl du‘â
Zîrâ Furkân içre ud’u‘yu buyurdu ol Hudâ
Hamdulillâh istecibleküm didi olur revâ
Hakk’dan özge kimseden olmaz bu emrâza şifâ
Andan alur ni’meti cümle ğanî [vü] hem gedâ
Baş açup vakt-i seherde ağlayup eyle recâ
Tâ hidâyet ire Hakk’dan olasın ez-mühtedîn (74/5)*

- **Lâ taknetu min rahmetullâh:** “Allah’tan asla ümidinizi kesmeyin.” Zümer, 39/53).

*Sen didüñ lâ takneṭu min rahmetullâh delîl
Kesmedüm senden ümîdüm kabrümüz dar eyleme (95/12)*

Kaṭ’-ı ümîd itmezem okuyuban lâ takneṭu

Zirā suçsuz kimse yok kim diyüben yañılmadum (99/8)

Kim didüñ lā taḳneṭu min raḥmetullāh ey Kerīm

Ez-tu raḥmet hem şefā' at ez-Resül-i Kibriyā (138/14)

Ger degülsek lāyık-ı cennet ümīdi kesmezüz

Der-keḷamuñ kılleti çün lā taḳnaṭu min rahmeti (146/7)

İşitdük mecde-i lā taḳneṭu min raḥmetullāhı biz

Ümīdi kesmezüz yā Rabb umaruz derde dermānı (149/4)

- **Küllî şey'in hâlikün:** “Ondan başka her şey yok olacaktır.” (Kasas, 28/88).

Küllî şey 'in hâlikündür ölmedin var ölegör

Ol ecel oḳlarına sen de sipersin ey gönül (96/14)

- **Kûmû kânitîn:** “Gönülden bağılılıkla namaza durun.” (Bakara, 2/238).

Ulu devletdür şalāt-ı ḥamse cümle kullara

Lîk kûmû kânitîn geldi kelām-ı Rabbenā (125/13)

- **Tâ-hâ** (Taha, 20/1); **Yâ-sîn** (Yasin, 36/1); **Nûn** (ve'l-kalemi ve ma yesturun) (Kalem, 68/1).

Nāzil oldı şāniña Tā-hā vü Yā-sîn daḥı Nûn

Hem mürüvvet kânısın sen itdiler saña cefā (139/8)

- **Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn:** “(Ey Muhammed!) Seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ, 21/107).

Vemā erselnāke illā raḥmeten li'l-‘ālemīn
Tā ebed eksilmez idi dīdeden nūr u cila (139/9)

- **Ḳābe ḳavseyini ev ednā:** “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.” (Necm, 53/9).

Kim geçer nāzuñ Ḥudā’ya hem ḥabīb[siñ] hem muḥīb
Oldı mi‘rācuñ yüce tā ḳābe ḳavseyini ev ednā (139/12)

- **(Ve ya kavmi inni ehafu aleykum) yevme’t-tenād:** “Ey kavmim! Gerçekten sizin için, o bağrışıp çağırma gününden, arkanıza dönüp kaçmaya çalışacağınız günden korkuyorum.” (Mümin, 40/32).

[] ne yirdür ḳorḳaram dirler bular
Ot gibi biter yiter insāna yoḳdur yevmü’t-tenād (115/3)

- **Yevmi tublā:** “Gizlilerin ortaya çıkarılacağı gün.” (Tarık, 86/9).

Yoḳ şafā çoḳdur cefā ğam çekme inşā’allah virür
Yevmi tublāda cezāsın herkesün Allāh u Hād (115/8)

- **Amme yeḳulü’z-zālimün:** “Allah onların iddialarından münezzehtir ve yüceler yücesidir.” (İsrâ, 17/43).

Sen ‘uluvvsün hem kebīr ‘amme yeḳulü’z-zālimün
Muḥkem it imānumuz irince nez‘ün şiddeti (146/4)

Dîvân’da mealen yapılan iktibaslar da vardır. Allah’ın, anne babaya kaba davranılmamasını ve onlara “öf” dahi denilmemesini emrettiği, İsrâ suresinin 23. ayetidir:

Ḍarbına ḳaḳımasına öf diyüp ṭarılmamak
Ḳaḳmayup başlarına hem itmeye luṭf-ı ‘ayān (131/3)

Bir başka beyitte ise “... Allah’ın size verdiklerinden onun için harcama yapın.” mealindeki Bakara suresi 254. ayet, beyitte “*bey’ ü şirā*” ifadesiyle geçmektedir:

Anda bir akça bulunmaz viresin haqq issine
Hem dahı bey’ ü şirā olmaz didi Mevlā inān (180/14)

Sâdıkî, hadislerden hem hadis şerhi yaparak hem de beyitlerde ictibas yoluyla faydalanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Es-savmu lî:** “*Orucun mükafatı banadır.*”

Çün hadîs-i kudsi içre didi Haqq eş-savmu lî
Nice bilsün kadrüñi bu ‘âciz insân el-vedâ’ (15/4)

- **Hayrû’n-nâsi men yenfa’:** “*İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.*”

Ki hayrû’n-nâsi men yenfa’ buyurdi mefhar-ı âdem
Kamuya nâfî’ ol va’z eyleyüp ulu eşer eyle (64/8)

- **U’budullâhe ke’enneke terâhu:** “*Allah’a onu görüyormuşçasına ibadet et.*”

Dir Mu’âz didüm vaşiyyet eyle baña yâ Resûl
U’budullâhe ke’enneke terâhu didi ol didi ol (158/1)

- **Levlâke (levlâk lemâ halaktu’l-eflâk):** “*Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.*”

Dāvūd u İlyās Süleymân hem dahı Eyyüb nebî
Şân-ı levlâke Muhammedü’l-‘ala halk-ı ‘Azîm (2/5)

Dîvân'da mealen iktibas yapılan hadisler de oldukça fazladır. Burada birkaç örneğini vermekle yetiniyoruz:

*Fî'l-hayr geldi buyurdu ol Muhammed Muştafâ
Hurma miqdârı taşadduk her kim iderse 'atâ*

*Bulısar anuñ şevâbın anda mizân içre ol
Tâ Uhud tağı kadar didi Resûl-i kibriyâ (154/1, 2)*

*Zîrâ tecvîd olmasa Qur'ân aña la'net ider
Öyle buyurdu hadîşinde Resûl-i kibriyâ (14/3)*

1.2.1.2. Eser ve Yazar İsimleri

Şair, zaman zaman dönemin medreselerinde okutulan eser isimlerini de zikreder. Dinî ve ahlakî konular hakkında verdiği bilgileri bu kaynak eserlerden aldığını belirterek anlattığı konuyu delillendirir. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Tefsîr-i Keşşâf (128/1): Mu'tezile âlimlerinden Zemahşerî'nin (ö.538/1144) tefsir eseridir.⁴³

*Eger naklini isterseñ yazar Tefsîr-i Keşşâf'da
Dağı Mişkât-ı Tefsîr-i Kebîr içre gelüp burhân (21/12)*

Miškât-ı Tefsîr-i Kebîr (21/12): Asıl adı "*Miškâtü'l-Meşâbîh*" olan eser, Ferrâ el-Begavî'nin (ö. 516/1122) güvenilir hadis kaynaklarından derlediği hadisleri ihtiva eden "*Mesâbîhu's-Sünne*" adlı eseri üzerine Hatîb et-Tebrîzî (ö. 741/1340) tarafından yapılan çalışmadır. Tebrîzî, Begavî'nin iki bölüm olan eserine, onun hadis seçme şartlarını dikkate alarak üçüncü bir bölüm eklemiştir.⁴⁴

Tuḥfetu'l-Mekkî dağı Mişkât yazupdur ey cüvân

⁴³ Ali Özek, "el-Keşşâf", **DİA**, C. 25, İstanbul, 2002, s. 329-330.

⁴⁴ İbrahim Hatipoğlu, "Mesâbîhu's-Sünne", **DİA**, C. 29, İstanbul, 2004, s. 259.

Cānib-i Haqq'dan saña Kur'an ne gökçek armağan (33/14)

Tuhfetü'l-Mekkî: Bu eser için *Keşfü'z-Zünûn*'da, "Et-Tuhfetü'l-Mekkiyye (Mekke Hediyesi) – Türkçedir, kısadır, yüz hadis ve yüz hikâye hakkındadır." denilmektedir.⁴⁵

Tuhfetu'l-Mekkî dahı Mişkât yazupdur ey cüvân

Cānib-i Haqq'dan saña Kur'an ne gökçek armağan (33/14)

Kasîde-i Bürde Şerhi: İlk olarak Ka'b b. Züheyr'in (ö. 24/645 [?]) Hz. Peygamber'e sunduğu ünlü kasideye, Nişancı Abdurrahman Abdi Paşa'nın (ö. 1103/1692) yazdığı şerhtir.⁴⁶

Kasîde Bürde şerhinde dahı Tefsîr-i Hindî'de

Bu altı şart beyân oldı tûtalar erler ü nisvân (21/13)

Tefsîr-i Hindî: Asıl adı "*Sevâtü'l-İlhâm*" olan eser, müellifi Feyz-i Hindî'ye (ö. 1004/1595) nispetle bu adı almıştır. Kur'an-ı Kerim tefsiri olan eser, Arap harflerinden sadece noktasız harflerle yazılmıştır.⁴⁷

Kasîde Bürde şerhinde dahı Tefsîr-i Hindî'de

Bu altı şart beyân oldı tûtalar erler ü nisvân (21/13)

Meşârık: Asıl adı "*Meşâriku'l-Envârü'n-Nebeviyye*" olan eser, Radıyyüddin es-Sâgânî (ö. 650/1252) tarafından bazı sahih hadisleri nahiv konularına göre düzenlendiği bir eserdir.⁴⁸

Meşârık içre Tefsîr-i 'Uyûn içre-durur naklî

Gel imdi Şâdıkî 'âmil ola gör ir mufizallâh (22/5)

⁴⁵ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn An Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, Çev. Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, C. 1, İstanbul, 2007, s. 337.

⁴⁶ Kenan Demirayak, "Kasîdetü'l Bürde", *DİA*, C. 24, İstanbul, 2001, s. 566, 568.

⁴⁷ Hidayet Aydar, "Sevâtü'l-İlhâm", *DİA*, C. 36, İstanbul, 2009, s. 582-583.

⁴⁸ İbrahim Hatipoğlu, "Meşâriku'l-Envârî'n-Nebeviyye", *DİA*, C. 29, İstanbul, 2004, s. 361-362.

Tefsîr-i ‘Uyûn: Şafîî fakihi Mâverdî (ö. 450/1058) tarafından yazılan ve kaynaklarda “*Tefsîrû’l-Kur’ân*” olarak geçen eserin tam adı “*en-Nüket ve’l-uyûn*”dur. Müellif, Kur’an’ın tamamı yerine sadece gerekli gördüğü ayetleri hem fikhî hem de edebî ve lugavî yönden tefsir etmiştir.⁴⁹

Meşârîk içre Tefsîr-i ‘Uyûn içre-durur naklî

Gel imdi Şâdıkî ‘âmil ola gör ir mufizallâh (22/5)

Tenbîh*: Ebü’l-Hüseyin Malâtî (ö. 377/987) tarafından yazılan eserin tam adı “*et-Tenbîh ve’r-red ‘alâ ehli’l-ehvâ’ ve’l-bida’dır*; kısaca *et-Tenbîh* olarak anılmaktadır. Müellif eserinde, siyer, akaid, mezhepler, bazı İslamî fırkalar hakkında bilgiler vermektedir.⁵⁰

Yazdı Tenbîh işbu naklı hıfz idüp eyle ‘amel

Şâdıkî gafletde kalma gerek iseñ sen saña (29/16)

İhyâü Ulûmi’d-Dîn (ş. 36/16, 142/10): Eser, Gazzâlî’nin (ö. 505/1111) dört ciltten meydana gelen, din, tasavvuf, ahlak, kelam gibi ilimlerde yazdığı eseridir.⁵¹

Şeyh Gazzâlî ‘aleyhi’r-raḥme dir İhyâ yazar

Dünyâda beş nesne zâyî‘dür diyü iderdi zâr (143/1)

Mesâbîhu’s-Sünne: Ferrâ el-Begavî’nin (ö. 516/1122) sahih ve hasen hadis rivayetlerini derlediği eseridir. Eser üzerine kırktan fazla şerh yazılmıştır.⁵²

Naklin isterseñ Meşâbîh Şerḥ-i Selmasî yazar

Kıl tedârik ol gün-içün irmeden sem‘e nidâ (38/26)

⁴⁹ Cengiz Kallek, “Mâverdî”, **DİA**, C. 28, İstanbul, 2003, s. 180-186.

* İlgili şiirde geçen “Tenbîh” isimli eserin, Ebü İshak eş-Şîrâzî’nin (ö. 476/1083)’nin “*et-Tenbîh*”adlı eserinin olma ihtimali de vardır. Fakat, İshak eş-Şîrâzî’nin eseri Şâfîi fikhını konu almaktadır. Sâdıkî’nin şiirinde, Cibril hadisi hakkında bilgi verdiği göz önünde bulundurduğumuzda, beyitte geçen eserin siyer içeriği de olan Malâtî’nin eseri olma ihtimali daha yüksektir.

⁵⁰ Mustafa Öz, Avni İlhan, “Ebü’l-Hüseyin Malâtî”, **DİA**, C. 27, Ankara, 2003, s. 467-468.

⁵¹ Mustafa Çağrı, “İhyâü Ulûmi’d-Dîn”, **DİA**, C. 22, İstanbul, 2000, s. 10-13.

⁵² İbrahim Hatipoğlu, “Mesâbîhu’s-Sünne”, **DİA**, C. 29, İstanbul, 2004, s. 258-260.

Tefsîr-i Lübâb: Hanbelî alimi İbn Âdil (VIII / XIV. yüzyıl) tarafından yazılan eserin tam adı “*el-Lübâb fî ‘ulûmi’l-Kitâb*”dır. Eser, dinî ilimlerle ilgili birçok görüşü içerdiği için ansiklopedik bir tefsir niteliğindedir.⁵³

Ehl ü evlâduñ ‘adûlardur saña eyle hâzer

Anlar içün gör ne tenbîh itdi Tefsîr-i Lübâb (44/24)

Zevâcir: Asıl adı “*ez-Zevâcir an İktirâfî’l-Kebâir*” olan eserin müellifi İbn Hacer el-Heytemî’dir (ö. 974/1567). Eserde, büyük günahlarla ilgili bilgiler ve yine bu konuda rivayet edilmiş hadisler bulunmaktadır.⁵⁴

Bil Zevâcir içre tahrîr eyledi İbni Hacer

Kim namâzı terk idene var-durur on beş zarar (120/1)

Tebyînü’l-Mehârîm: Yûsuf Sinânüddîn el-Amâsî (ö. 1000/1592) tarafından 1572 yılında Mekke’de kaleme alınmıştır.⁵⁵ Müellif, eserinde toplumsal hayat ile ilgili birtakım aksaklıkları, haramları ve dinin dünyevî hayat ile olan kesişimini konu almıştır.⁵⁶

Odada evde anı içmege var kavî-i şikâ

Yazdı Tebyîn-i Mehârim aña burhân kahve (90/19)

Kimyâ-yı Sa‘âdet: Mutasavvîf ve İslam düşünürü Ahmed el-Gazzâlî (ö. 505/1111) tarafından yazılan tasavvuf ağırlıklı eserdir.⁵⁷

Yazdı Kimyâ-yı Sa‘âdet lil-Ğazâlî naklini

Şâdıkî kimyâ dilerseñ kıymetine yok bahâ (125/15)

Mişkâtü’l-Envâr: Ahmed el-Gazzâlî’ye ait felsefî ve tasavvufî ağırlıklı son dönem eseridir.⁵⁸

⁵³ Ahmet Özel, “İbn Âdil”, *DİA*. 2. basım EK-1, Ankara, 2020, s.582-584.

⁵⁴ Bekir Topaloğlu, “ez-Zevâcir an İktirâfî’l-Kebâir”, *DİA*, C. 44, İstanbul, 2013, s. 301-302.

⁵⁵ Recep Orhan Özel, “Yûsuf Sinânüddîn el-Amâsî (1000/1592) ve “Tebyînü’l-Mehârîm” Adlı Eseri”, *Usul İslam Araştırmaları*, C. 20, S. 20, 2013, s. 118-122.

⁵⁶ Recep Orhan Özel, *a.g.m.*, s. 127.

⁵⁷ H. Bekir Karlığa, “Gazzâlî”, *DİA*, C. 13, İstanbul, 1996, s. 523.

⁵⁸ Karlığa, *a.g.m.*, s. 522.

Naḳlini Mişkatü'l-Envâr yazdı anuñ iy kişi

Şâdıķı sen de ‘amel kııl bulasın tâ kim cinân (128/6)

Hasâis: Bu eserin Hz. Peygamber’in mucizelerine dair rivayetleri bir araya getiren “*el-Hasâisü'l-kübrâ*” olduğu tahmin edilmektedir. Süyûtî’ye (ö. 911/1505) ait olduğu bilinen eser, Hz. Peygamber’in nübüvvetini kanıtlamak amacıyla yazılmıştır.⁵⁹

Haşâiş yazdı naḳlini bu söze i‘timâd eyle

Bu beyti Şâdıķı ezber idüben bulasın cennât (129/3)

Cilâ: Cinânî (ö. 1004/1595) tarafından yazılan mesnevinin asıl adı “*Cilâü'l-Kulûb*”dur. Didaktik ve ahlâkî bir mahiyette yazılan eserde, sık sık ayet ve hadislerle başvurulmuştur.⁶⁰

İşledükde bir günâhı tevbe eyle der-‘aḳab

Şâdıķı yazdı Cilâ’dan me ‘hazın eyle taleb (158/3)

Hakâyık: Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî (ö. 412/1021) tarafından yazılan eserin tam adı “*Hakâiku’t-Tefsîr*”dir. Eser, çeşitli mutasavvıfların Kur’an ayetleri üzerindeki yorumlarını derlemesi bakımından ilk kitap olarak kabul edilir.⁶¹

Der-Hakâyık ḥâlişe Müşbet-durur naḳli anuñ

Tâlib-i cennet olan maḳbûl ider kıılmaz ‘inâd (161/7)

Ravzatü'l-‘Ulemâ: Kaynaklarda hakkında detaylı bilgi bulunmayan eserin müellifi, Ebû'l-Hüseyin Ali b. Yahyâ el-Zendevestî’dir.⁶²

Fe-kün fî'l-cehd iy Şâdıķ bulardan olmağıl ğâfîl

Ara bul naḳlin isterseñ Ravzatü'l-‘Ulemâ (172/9)

⁵⁹ Yusuf Şevki Yavuz, “el-Hasâisü'l-kübrâ”, **DİA**, C. 16, İstanbul, 1997, s. 276-277.

⁶⁰ Cihan Okuyucu, “Cilâü'l-Kulûb”, **DİA**, C. 7, İstanbul, 1993, s. 549-550.

⁶¹ Süleyman Ateş, “Hakâiku’t-Tefsîr”, **DİA**, C. 15, İstanbul, 1997, s. 163-165.

⁶² Muhittin Düzenli, Ali Yüksek, “Siracüddin Ali b. Osman el-Üşî’nin Nisâbü'l-Ahbâr Adlı Eserinde Kullandığı Kaynaklar Üzerine Değerlendirmeler”, **Uluslararası Ali b. Osman el-Üşî Sempozyumu Bildirileri**, Bışkek, 2018, s. 519-524.

Dîvân'da, bu eserlerin yanı sıra, taranan kaynaklarda haklarında bilgi bulunamayan eserler de vardır. Bu eserler şunlardır: *Hukûk-ı İslâm* (34/7), *Şerh-i Selmasî* (38/26), *Enisü'l-Muştafâ* (27/14), *Fusûlü'z-Zâkirîn* (62/7), *Şerh-i Heyâ* (168/9).

1.2.1.3. Şairin Etkilendiği Şahıslar

Şairin etkilendiği şahısları bulmak için öncelikle, onun, kimlerin şiirlerini tanzir ve tahmis ettiğine bakmak gerekir. *Dîvân* şiirinde, bir şairin başka bir şairin şiirine, aynı vezin ve kafiye yazdığı şiir olarak tanımlanan nazire, *Sâdıkî Dîvânı*'nda da karşımıza çıkmaktadır. *Dîvân*'da tespit ettiğimiz iki nazireden ilki, Revânî (ö. 1523-24)'ye ait olan “*imişsin böyle bilmezdim seni*” redifli şiiridir. Aşağıya sadece matla beyitlerini almakla yetindiğimiz zemin ve nazireden ilki, Revânî'ye ait zemin beyit ikinci beyit ise Sâdıkî tarafından tanzir edilen, aynı kafiye ve vezindeki naziredir:

Bî-vefâ dildâr imişsin böyle bilmezdim seni

Hem-dem-i agyâr imişsin böyle bilmezdim seni (486/1)⁶³

Bir fenâ dünyâ imişsin böyle bilmezdim seni

Aşlı yok sevdâ imişsin böyle bilmezdim seni (65/1)

Dîvân'da şairin Avnî'nin “*elden gider*” redifli gazelini tanzir ettiği görülür. Aşağıdaki ilk beyit zemin şiirden, ikincisi ise Sâdıkî'nin naziresindendir:

Sâkîyâ mey vir ki bir gün lâle-zâr elden gider

Çün irer fâsl-ı hazân bâğ ü behâr elden gider (22/1)⁶⁴

‘Aklıñı cem‘ eyle başa bu cihân elden gider

Zât-ı kâmil kıl tedârik cism ü cân elden gider (97/1)

⁶³ Revânî, **Revânî Dîvânı**, Haz. Ziya Avşar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017, s. 460-461.

⁶⁴ Muhammet Nur Doğan, **Fatih Divanı ve Şerhi**, 2. baskı, Yelkenli Yayınları, İstanbul, 2009, s. 82.

Dîvân'da yer alan ve biri Derzi-zâde Ulvî'nin,⁶⁵ diğeri ise Kalkandelenli Mu'îdî'nin⁶⁶ şiirlerine yapılmış tahmisler de Sâdıkî'nin bu iki şairi okuyup onlardan etkilendiğini göstermektedir.

Bunların dışında, Sâdıkî'nin etkilendiği şairlerden biri de Yunus Emre'dir. Aşağıya birkaç beytini almakla yetindiğimiz “bûlbülün” redifli şiir, Yunus Emre etkisiyle yazılmıştır.⁶⁷

Şahn-ı bâğa gûlgule şaldı şadâsı bûlbülün

‘Âleme taldı yine şıyt u şadâsı bûlbülün

Ey gül-i ra‘ nâ şakın feryâd u âhumdan seher

Ġâfîl olma müstecâb olur du‘âsı bûlbülün

Gel berü gir bâğ-ı ‘ışka güllerin dir zevk-ıla

Zîrâ güldür gice gündüz âşinâsı bûlbül[ün]

‘Osmân vücûduñ pāk dirken

Cihānda mislün yok dirken

Seher vaqtinde Hakk dirken

Bizi de unutma bûlbül⁶⁸

Sonuç olarak Sâdıkî, şiirlerinde sade denilecek bir dil kullanmış, bir vaiz ve nâsih olarak halkın sorunlarına değinmiş, İslamî konularda çevresini uyarmış ve ne yapmaları ve yapmamaları gerektiğini onlara bildirmiştir. Tüm bunları dile getirirken,

⁶⁵ İsmail Çetin, **Derzi-zâde Ulvî, Hayat Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni**, Elazığ, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993, s.279-280. // bkz. s.104.

⁶⁶ Gülçin Tanrıbuyurdu, **Kalkandelenli Mu'îdî Dîvânı**, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>, 2018, s.128-129. // bkz. s. 105.

⁶⁷ Şiirin tamamı için bkz. s. 104.

⁶⁸ Şiirin bu beyti, “İsm-i Sübhan virdin mi var?” isimli Hüseyinî İlâhî makamıyla bestelenmiş bir Yunus Emre şiiridir. Fakat araştırmalarımızda, Yunus Emre ve şiirlerine dair herhangi bir akademik kaynakta bu beyit geçmemektedir. Ayrıca, “bûlbül” redifli bu şiir, kaynaklarda Yunus Emre şiiri olarak belirtilmekle birlikte, Osman mahlaslı bir şaire rastlanmamıştır.

Kur'an-ı Kerim'deki ayetleri, büyük çoğunluğu sahih olarak nitelendirilen hadisleri, tefsir, akait, hadis ve adabımuâşeret eserlerini esas almıştır. Bu delillendirme çabası, onun sözünü kuvvetlendirmiş ve ilmî bir dayanağa yaslamıştır.

1.2.1.4. Deyim ve Atasözleri

Sâdıķî Dîvânı'nda deyim ve atasözleri de fazlaca yer tutmaktadır. *Dîvân*'da deyimler, atasözlerine göre oldukça fazladır. Bu deyimler, şiirlere zenginlik katarak söyleyiş daha etkili kılmıştır. Eserde yer alan deyimler şunlardır:

- Aklı başa almak (97/1)
- Aklı yağmaya vermek (100/7)
- Allah'tan ümidi kesmemek (51/16)
- Artığı baş ağrısı (olmak) (59/4)
- Ayağın yoluna kum olmak (46/21)
- Ayıbı yüze vurmak (51/14)
- Ayıba nazar kılmak (124/5)
- Ayrılık ateşine yakmak (23/3)
- Bağ a bostana güvenmek (50/51)
- Bağdaş kurmak (56/5)
- Baş a kakmak (131/3)
- Başını kurtarmak (46/10)
- Bel bağlamak (68/11)
- Cana kâr etmek (58/7)
- Can atmak (96/3)
- Can kulağıyla iş itmek (46/20)
- Canı gelmek (90/7)
- Cansız ata binmek (23/9)
- Cefa çekmek (1/6)
- Cerre çıkmak (50/52)

Çürük işleri sağlamak (50/48)
Dem sürmek (23/2)
Derde düşmek (58/7)
Derde tımar eylemek (45/40)
Dert çekmek (19/3)
Dertlere deva eylemek (20/14)
Devlet topunu çalmak (81/3)
Dil uzatmak (97/2)
Dilini tutmak (49/31)
Dillerde yad olmak (145/9)
Dillere destan olmak (46/55)
Dine dünyayı vermek (50/13)
Dünyada mevki gözlemek (70/12)
Dünyadan geçmek (69/6)
Dünyaya gönlünü bağlamak (5/1)
Dünyaya meyletmek (62/1)
El açmak (149/8)
El çekmek (65/9)
Elde olanı sarf etmek (36/15)
Eşiğine yaslanmak (44/31)
Evliyalık satmak (11/32)
Gama salmak (128/4)
Giyinip kuşanmak (50/26)
Göğüs geçirmek (132/27)
Gönül vermek (82/9)
Göresi gelmek (46/51)
Göz dikmek (110/4)
Göz yaşını revan etmek (132/20)
Gözden kanlı yaş dökmek (76/4)

Gözün perdesini açmak (109/3)
Gözünü gaflet bürümek (96/10)
Gözünü kan bürümek (46/65)
Gurur elbisesi giyinmek (77/6)
Günah deryasına dalmak (94/5)
Günahını anmak (21/5)
Halil İbrahim bereketi vermek (26/8)
Hasretinden dağ yakmak (86/3)
Hasta üzerine okumak (33/3)
Hatırını yapmak (131/6)
Hesabını görmek (120/12)
Hile göstermek (28/7)
Hor bakmak (59/1)
İbret almak (59/1)
İbretle bakmak (64/2)
Kadrini bilmemek (69/4)
Kala kalmak (50/4)
Kalbin pas tutması (22/1)
Kapıdan kovmak (38/3)
Kaşını çatmak (50/38)
Katı gelmek (92/29)
Kısmetine razı olmak (52/2)
Koyun içine kurt girmesi (50/5)
Koyunu kurda vermek (50/23)
Kulak tutmak (51/24)
Külhanda boyun eğerek yaş etmek (58/5)
Mansıp gözetmek (4/2)
Melamet şalını giymek (85/4)
Muradına ermek (23/6)

Muradını vermek (82/7)
Murat almak (50/50)
Nazı geçmek (139/12)
Nefsinin ardına düşmek (51/19)
Ölüm şerbetini içmek (148/1)
Ölüme ilaç bulmak (77/9)
Ömrün hazana ermesi (24/6)
Sel gibi yaş akması (19/2)
Söz tutmak (19/10)
Sözden hisse almak (17/7)
Tahta üzere yatmak (13/4)
Takati kesilmek (46/52)
Üstüne rüzgâr esmesi (25/5)
Yere çalmak (82/11)
Yere geçmek (38/18)
Yola koyulmak (4/5)
Yoluna kurban olmak (46/63)
Yükünü cevherden eylemek (61/6)
Yüz karasını ele almak (46/79)
Yüz karasını ortaya çıkarmak (82/11)
Yüzünü döndürmek (77/11)
Yüzünü ekşitmek (50/38)

Dîvân'daki atasözleri, deyimlere göre daha azdır. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

- **Bal tutan parmağını yalar:** Bu atasözü, “İmkân ve olanakları geniş ve büyük olan bir işin sorumlusu olan kişinin, bu imkân ve olanaklardan kendisinin de faydalanmasını” ifade eder:

Bir nazar çokdur za 'ife [] bir nazar

Bal tutan elbette parmağın yalar ey monlalar (11/52)

- **Son pişmanlık fayda vermez:** Bu atasözü, “Bir iş olup bittikten sonra, bu işten pişmanlık duymanın bir yararı olmayacağını” ifade eder:

Son peşimân aşşı itmez Şadıkî aç gözüñi

Kaç bu halkdan kurtulasın dime duydum duymadum (99/7)

- **Bugünkü işi yarına koymak:** Bu atasözü, “Vaktinde yapılması gereken bir işin vaktinden sonraya ertelenmesinin doğru bir hareket olmadığını” ifade eder:

Elde fırsat var iken key şağın fevt eyleme

‘Âkıl olanlar kımaz bugünkü işi yârına (110/1)

- **Yalnız taş duvar olmaz:** Bu atasözü, “Nasıl ki bir taş ile bir duvarın yapılmayacağı mümkün olmadığı gibi, insanın da tek başına bazı işlerde muvaffak olamayacağı” anlamına gelir:

Ulular silkine uyğıl özüñi ol yola kılgıl

Senüñ bildüğüñi kıyğıl yaluñuz taş dîvâr olmaz (112/11)

- **Eşeğe altın semer vurulsa eşek yine eşektir:** Bu atasözü, “İnsani olarak aşağı bir durumda olan bir kişinin, makam-mevki sahibi olsa ya da kılık-kıyafet olarak iyi durumda olsa da yine de aşağılık bir durumda olduğunu” ifade eder:

Tevāzu‘ itme cāhil görür-iseñ anı cāh eyle
Eşek altun külāh-ile gezerse adıdur merkeb (133/2)

Dîvân’da halk söyleyişlerine de yer verilmiştir:

- **Kervan, katarını gözetir:**

Ķatarın gözedür kervān mişāli-durur [ol] insān
Gelen göçer giden gelmez sürilen demleri demdür (71/2)

- **Hasetçinin kini fayda vermez:**

Luṭf-ı Ḥaḫḫ’a mazhar olsun kimseden ḥavf yok saña
Fā’ide virmez ḥasūduñ kīni hiç kıalmaz aña (31/16)

- **Dünya hevesi, mihnet dağı gibidir:**

Bu cihānuñ dostı hep sıl gibi[dür] çağlar geçer
Kimi güldürse şonında ‘āḫıbet ağlar geçer
Bozılır bu ḥaymeler ḥazān olup bağlar geçer
Ger fakır ü ger ġanī ger ḥasta vü sağlar geçer
Cāh-ı dünyā dāğ-ı mihnet gibidür dağlar geçer
Kāfir ü fāsıḫ olanlar gönlini bağlar geçer
Fā’ide virmez kamuya manşıb u māl u benīn (74/2)

Sonuç olarak, *Sādıkî Divânı’*nda, atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri şiire zenginlik ve anlam bakımından estetik katmıştır. Ayrıca deyimlerin fazlalığı ve şiirlerde sözü güçlü kılmak adına kullanımları da dikkat çekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÎVÂN'IN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

2.1.Nazım Şekilleri

Sâdıki Dîvânı'nda farklı nazım şekilleri görülmekle birlikte, en çok kullanılan nazım şekli, gazeldir. *Dîvân*'ın şekil incelemesi yapılırken gazel ve kaside nazım şekillerinin birbirine benzerlikleri dikkat çekmiştir. “aa, ba, ca ...” kafiye düzeni ile yazılmış bazı uzun mısralı gazeller, beyit sayıları yönünden kaside gibi görünse de kaside şeklinin asgari bölümlerini içermediğinden kaside olarak değerlendirilmemiştir. Nazım şekilleri belirlenirken karşımıza çıkan bu sorunu çözmek için temel çıkış noktamız, kasidenin ana bölümlerini ve klasik formunu, *Dîvân*'daki şiirlerde aramak olmuştur.

Dîvân'da, manzum ayet ve hadis şerhleri, didaktik tarzda hikemâne yazılmış manzumeler ile dünyanın geçiciliğini ve ahireti konu alan şiirler çoğunluktadır. Bu şiirler mevize türünde, “sûfiyâne, ârifâne ve hakîmâne” bir üslupla yazılmıştır. Dinî-tasavvufî bir içerik ihtiva eden bu manzumeler, ortalama 13-21 beyit arası “gazel-i mutavvel”⁶⁹ olarak adlandırılan uzun gazel formuyla oluşturulmuştur. Bunun yanında tevhit, münacat, naat gibi nazım türleri de hem gazel hem de kaside şeklinde yazılmıştır.

Sâdıki Dîvânı'nda beyit temelli nazım şekillerinin yanında musammatlar da bulunmaktadır. Bunlar murabba, muhammes, müseddes, müsebbba ve tahmislerdir. *Dîvân*'da ayrıca 12 mısralı tek bentlik bir musammat da vardır.

⁶⁹ Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, 2.baskı, İstanbul, 3F Yayınevi, 2007, s.48.

Tablo 1 Nazım Şekilleri Tablosu

Nazım Şekilleri	Kullanıldığı Şiir Sayısı
Gazel	143
Mesnevi	17
Kıt'a	8
Murabba	5
Kaside	3
Muhammes	2
Müseddes	2
Tahmis	2
Musammat	1
Müsebba	1
Müfret	1

Tabloyu incelediğimizde, Sâdıki'nin farklı nazım şekillerinde şiirler yazdığı görülmektedir. *Dîvân*'daki şiirlerin dörtte üçünden fazlasının gazel nazım şekli ile yazıldığını söyleyebiliriz. Bu nazım şeklini mesnevi ve kıt'a takip etmektedir. Yine nazım şekillerinin *Dîvân*'daki sıralaması, klasik divan tertibinden farklı olarak karışık haldedir. Şiirler, müstensih ya da şair tarafından yazıya geçirilirken nazım şekilleri noktasında herhangi bir sıralama gözetilmemiştir.

Sonuç olarak, dinî-tasavvufî muhtevalı gazel nazım şekliyle yazılmış şiirler *Dîvân*'ın büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu şiirler, uzun gazellerden meydana gelen gazel-i mutavvellerden oluşmuştur.

2.2.Vezin

Sâdıki Dîvânı'nda sekizli hece (4+4) vezniyle yazılmış bir şiirin dışında, bütün şiirler aruz vezni ile yazılmıştır. *Dîvân*'da en çok kullanılan aruz kalıbı “Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün”dür. Bunu “Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün” kalıbı takip etmektedir. *Dîvân*'daki şiirlerde kullanılan diğer aruz kalıpları ise şunlardır: “Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün”, “Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün”, “Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün”, “Fe‘ ilâtün (Fâ‘ ilâtün) fe‘ ilâtün fe‘ ilün (fa‘ lün)”.

Aşağıda yer alan tablolarda aruz kalıpları ve aruz bahirleri ve bunların *Dîvân*'daki şiirlerde ne sıklıkla kullanıldıkları yer almaktadır.

Tablo 2 Aruz Kalıpları Tablosu

Aruz Kalıpları	Kullanıldığı Şiir Sayısı
Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün	135
Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün	31
Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün	13
Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün	4
Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün	1
Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün	1

Tablo 3 Aruz Bahirleri Tablosu

Aruz Bahirleri	Kullanıldığı Şiir Sayısı
Remel Bahri	141
Hezec Bahri	44

Sâdıķı Dîvânı'nda bazı aruz hususiyetlerine de rastlanmaktadır. Örneğin aşağıdaki beyitlerde vezin gereği ünlüler arasında vasl yapılmıştır:

Diñle imdi müftî_efendi hâķ için bu miskîni

Seni yokdan var eden Allâh için diñle beni (11/1)

Ata oğlına naşihat eylese hât[â]_eylemez

Ne belâsun başumuza koca dir mi yoķsa monlalar (11/37)

Herkesi kılmış tesellî bir şey ile mübtelâ

Kimine cevır ü elem kimine şafâ_eglencedür (58/4)

Bazı kelimelerde şeddeli olan harf, vezin gereği şeddesiz okunarak tahfif yapılmıştır:

Semerķand'ı işidüp Yıldırım Hân

*Görüp kaydın **Hâķ**'a teslim ider cân* (9/7)

*Gel **Hâķ**'a kulluķda ol eyle hulûş-ıla 'amel*

Menzilün yap âhîretde itmeden terk-i diyâr (23/14)

Qurıla mîzân 'ameller tartıla bir bir tamâm

*Vāy yüz biñ vāy kim ‘iṣyān ola anda **naḳāl** (25/16)*

Her su ‘ālinüñ cevābın ḥall idüp gitdi hemān

*Bilmedüñ kim olduĝın anuñ dir Aṣṣhāb-ı **Şufa** (29/13)*

Bazı izafet kesreleri ise vezin gereĝi kaldırılmıştır. Aşağıda yer alan beyitlerde, koyu yazılan tamlamalarda hece fazlalığından dolayı izafet i’si ve harf-i tarifler kaldırılmıştır:

Yiñ içüñ zevḳ u ṣafāda bir dem ayrılmañ diyü

*İde anlara ḥiṭābı çün **melā’ik zü’l-kirām** (56/3)*

Ma’ṣiyetden kaçuban kılduḳ ḥulūṣen tāt’atı

*Ol sebebden bize iḥsān eyledi Ḥaḳḳ **dār-selām** (56/16)*

*Soñra bir **cevher laṭīfī** Ḥaḳḳ bize itdi ‘atā*

İsm-i pāki hem ‘Alī’dür ‘ilm-ile cevḫ-i buḥūr (1/8)

Kāmil olmaz ḳuluñ imānı didi faḥr-ı cihān

*Olmaz ise anda üç **ḥaslet ḥamīde** pes ‘ayān (34/1)*

Bazı Türkçe kelimelerde ise med yapıldığı görülür:

Yidürür dā’imā ḳullarına dürlü ni’am ol zāt

*İçürür kāse kāse hem şekerle **bal** şerbetler (32/6)*

Sonuç olarak, *Sâdıķî Dîvânı*’nda, hece ile yazılan bir şiir hariç⁷⁰ bırakıldığında, şiirlerin tamamının aruz vezni ile yazıldığı görülür. *Dîvân*’da en çok, Fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün kalıbı kullanılmıştır. Şiirlerde, aruz hususiyetleri arasında en fazla imale görülmekle birlikte, vasl ve zihaf da fazla sayıda bulunmaktadır.

⁷⁰ bkz. ş. 103

2.3. Kafiye – Redif

Sâdıķî Dîvânı'nda en çok kullanılan kafiyeler -ân, -âr, -â, -îm, -ât, -âh, -âl, -t, -îr, -r, -ûr, -âs, -âk, -ûn, -âb kafiyeleridir.

Dîvân'da mürdef, mücerred ve müesses kafiyeleler kullanılmıştır. Aşağıda *Dîvân*'da en çok görülen **mürdef** kafiyeeye ait örnekler verilmiştir. Ridf harfinin altı çizilmiştir:

Bir gün burc-ı fenâdan göçmege fermān ola

Qurıla çengāl-ı ecel bir ulu kervān ola (13/1)

Āh u efgān-ıla nazma çün şūru^ç itdüm ubūr

Şābirīnden ide biz kullarını Hakk Şabūr (1/1)

Rabbüm ol Hālīķ-durur [hem] bī-şebih ü bī-naẓīr

Nebīm ol Aḥmed-durur kim hem beşīr ü hem nezīr (54/1)

Aşağıdaki beyitlerde ise **mücerred** kafiye örnekleri yer almaktadır. Revi harflerinin altı çizilmiştir:

Didi Cābir bin ^ç Abdullāh ki bir gün ben gedā

Hāẓır oldum meclis-i pāk-i Resūl'e pür şafā (29/1)

Yā Resūlallāh cemālün nūrına kılsam nazar

Hic gönülde zerrece qalmaz gider jeng-i keder (124/1)

Dîvân'da müesses kafiye de bulunmaktadır. Te'sis harfinin altı çizilidir:

Bir ḥakīme ḥāl-i dünyādan su 'āl itdüm bugün

Didi ya yildür eser ya uyḥu ya efsānedür

Didüm aña ^ç ömrümüz ḥālī nedür virgil ḥaber

Didi ya bir lem‘adur ya şem‘ ü ya pervānedür (73/1-2)

Musammat kafiyeinin bozulduğu örnekler de mevcuttur:

Günāh deryāsına taldum ḥalāşın bulmadum bir dem

Ümīdüm çıkmāğa andan sañadur yā Resulallāh (94/5)

Bazı beyitlerde revî harfî yerine başka bir harf kullanılarak kafiye kusuru yapılmıştır:

Şādıkî dir yā İlāhî kıluram saña niyāz

Çekmişem cevri be-ğāyet görmişem miḥnet ü zār

Mazhar-ı luṭfuñdan eyle nāmumı defterde yaz

Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbî meded (19/16)

Sâdıkî Dîvânı’nda adı konulmuş kafiye kusurları da vardır. Bu kusurlar içinde en fazla görüleni “itâ-yı celî”dir. Aynı kafiyeinin iki defa tekrarlanması anlamına gelen itâ-yı celîye *Dîvân*’dan⁷¹ şu örnekler verilebilir:

Anuñcün yoḡdur ezvāc-ı Resûl’e ‘iddet iy ‘ākıl

Resûl’üñ ravzası bî-şekk olupdur ravza-i cennât

Ḥaşâyış yazdı naḳlîni bu söze i‘timād eyle

Bu beyti Şādıkî ezber idüben bulasın cennât (129/2-3)

Kıl şalât-ı ḥamseyi şavm tut vir mālâ zekât

İhtirâz eyle meḥârim bulasın tâ emân

Yā İlāhî cümle mü‘min ḳullarına fâzıl it

⁷¹ Dîvân’da tespit ettiğimiz diğer itâ-yı celîler için bakınız: 28/1-10; 38/3-7; 44/3-17; 45/23-38; 47/14-26; 56/1-15; 69/1-6; 71/1-3; 90/7-20; 112/11-13; 121/3-8; 126/5-8; 132/5-17-31; 132/6-27; 136/2-4-5; 139/8-18-39; 158/15-20; 158/13-26.

Virme zebāniler eliyle rûz-ı maḥşerde emān (61/9-10)

*Bir kaṭar kaṭır seni çekse getürse kapuya
Zerre buḥl itmez idüm içse seni her cān kahve*

...

*Ni‘am-ı Haḫḫ’dan olinca rûz-ı maḥşerde su ‘āl
Bir su ‘āl eksük olur içmese her cān kahve (90/6-18)*

Kafiyei oluşturan asıl harf olan revinin mahreç yakınlığı olan başka bir harfe dönüşmesi anlamına gelen “ikfâ”⁷² da *Dîvân*’da tespit edilen kafiye kusurlarındandır:

*Yâ Resûlallâh elif kaddûn yüzün envâr-ı zâd
Be belâgatden cevâmi‘dür sözün kâd u nebât (14/1)*

*Yoldaşun ola zebāniler enîsün mûr u mâr
Tola ağzun içine kırtlar çıyanlar hem zübâb*

*Ol günü fikr eyleyüp kayduñ gör ey gâfil bugün
Kimse[y]i incitme dâ‘im cümleñün gönlini yap (44/11, 12)*

Klasik şiirimizde ahengi güçlendirmek için mısra başı ve sonu paralel kafiyeleler kullanılmıştır.⁷³ Zü-kafiyeteyn olarak adlandırılan bu yapının örneği *Dîvân*’da da mevcuttur:

*Niçe bir meyl idesin sū-yı caḥîme niçe bir
Niçe bir fer viresin ḥâr-ı elîme niçe bir (67/1)*

*Şükür kayd-ı ni‘met-i mevcûdedür
Şabır şayd-ı ni‘met-i maḫşûdedür (93/7)*

⁷² Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, s.274.

⁷³ Saraç, *a.g.e.*, s.268.

Dîvân'da az sayıda **cinaslı kafiye** bulunmaktadır. Eserde tespit edilen cinaslı kafiye örnekleri aşağıdadır:

*Niçe Rüstemler gelüp geçdi döner durmaz felek
Hiç birisi bulmadılar fânî dehr içre dilek
Bir degirmen mişli dünyâ çarhdur aña elek
Geçer altından kamu cinn ü beşer hayvân melek
Yüklenüp herkes götürür ölümü mişl-i şelek*

‘İbret al kim göçdi gitdi evvelîn ü âhirîn (74/3)

*Ol Habibullâh buyurdi tut kulağın sen baña
Bir beşâret itdi bize diyeyüm añı saña (80/1)*

*Çorğaram Hakk’den diyüben itmeye fâhiş işi
Nefs-ile şeytânı yeñüp tura muhkem ol kışi (80/11)*

*Yine senden olur dermân olursa
Muñî‘üz her ne ki fermân olursa (88/7)*

*Yüzi kara özi kemter şu[çı] çok
Ki anuñ gibi bir suçlu dahı yok (88/13)*

*Şem‘veş halka dilüñ itme dırâz
Rûz gibi eyleme ifşâ-yı râz (93/11)*

*Enbiyânuñ kalblerinde beş ‘âlemet olısar
Nûr-ı rahmetle huşû‘ ihsân u imân tolısar (118/1)*

Sâdıķı Dîvânı'nda toplam 70 şiirde redif kullanılmıştır. Bu redifler sadece ekle, sadece kelime ile veya hem ek hem de kelimeyle yapılmıştır. *Dîvân*'da kullanılan -mesnevi nazım şekli hariç- ek halindeki redifler şunlardır: “-am, dur, -dür, -ı, -i, -iken, -ler, -ını, -ini, -ma, -madum, -sını, -uma, -uñı, -eyn” Bu ekler içinde en çok kullanılanlar, “-ı, -i, -sı, -um.”

Dîvân'da sadece kelime(ler) ile yapılan redifler vardır: “ağladı, Allāh, al, eglencedür, elden gider, el-ğamdulillāh, el-veda‘, eyle (2 defa), eyleme, gül midür bülbul midür, imişsün böyle bilmezdim seni, ise de, kahve, ol, ol yûri, ola (2 defa), olan añlar bizi, olan diñler bizi, oldu, olmaz (2 defa), olsañ gerek, vaķt-i seherde, yakın bil ölümü zinhār, yiter, zamān āhır zamān oldu.”

Hem ek hem de kelime ile yapılan redifler ise şunlardır: “-üm var ağlaram, -an ölüm var, -ı gül midür bülbul midür, -i olmaya, -um yok, -am yā Resûlallāh, -dur yā Muhammed, -dur yā Resûlallāh, -e niçe bir, -ı var, -sı bülbulüñ, -sı ibrıguñ, -sın ey göñül, -um benüm(2 defa), -um merhabā, -ler var, -a uy. ”

Dîvân'da redif kullanımının anlam ve fonksiyon bakımından aynı olması gerekirken şair bazı beyitlerde bu kurala uymamıştır. Aşağıda örnek olarak aldığımız beyitlerde “-e” yönelme(datif) hali eki şiir boyunca bu fonksiyonda kullanılırken son beyitte ek olarak kullanılmamıştır:

Niçe bir ħulķ-ı zemīm ile mülevveş olasın

Niçe bir girmeyesin ħulķ-ı raĥīme niçe bir

Niçe bir Şādıķı'ye tutmayasın ħulaĥuñı

Niçe bir ĥıybet ü bühtān u nemīme niçe bir (67/9-10)

Bu kafiye kusurunun örneğini belirtme (akkuzatif) hali ekinde de görmekteyiz:

Vay eger řamu olursa yidüĥüñ zaķķūm řari‘

Geydüĥüñ řatrān libāsı göresin biñ řasretī

Cümle hayvânât dirilüp hem yine toprak ola

N'ola hayvân olsa idüm diyesin biñ kez katı (12/13, 14)

Ata ana kavm u kardaş hep qarābet göçdiler

Kimsenüñ bitmedi bunda zerre miqdār bir işi

Pādişāh olsañ da āhır irişür bād-ı ecel

Yirler altı meskeni bay u gedā irkek dişi (60/3, 4)

Sonuç olarak, *Sâdıkî Dîvânı*'ndaki şiirlerde en çok mürdef kafiye kullanılmış; bu kafiye türünü mücerred ve müesses kafiye takip etmiştir. *Dîvân*'da cinaslarla yapılan kafiye sayısı ise diğer kafiye türlerine göre daha azdır. Eserde, yukarıda da görüldüğü üzere adı konulmuş ve konulmamış kafiye kusurları vardır. *Dîvân*'da redif kullanımının sıklığı da dikkat çekmektedir. Şiirlerin yaklaşık üçte birinde redif kullanılırken, en çok sadece kelime ile yapılan ekler dikkat çeker. Bunun yanında sadece ekle ve hem ek hem kelime ile yapılan redifler de vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÎVÂN'IN MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Sâdıkî Dîvânı'nı muhteva yönünden incelerken göze çarpan ilk tür onun dinî-tasavvufî tarzda yazdığı mevzeleridir. Şair bu mevzelerde işlediği din, ahiret, ibadet, edebe dair kurallar gibi konuları bazen ayet ve hadis bazen de medreselerde okutulan bazı kitaplarla delillendirerek sunmuştur.

Klasik dîvân tertibinde görülen tevhit, münacat, naat ve mersiye gibi nazım türleri *Sâdıkî Dîvânı*'nda da görülmektedir. Bunun yanında, tefsir, tarih gibi türlerde de şiirler bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda *Dîvân*'daki şiirlerin muhtevaları kısaca belirtilmiştir:

Tablo 4 Muhteva Tablosu

Şiir No	Muhteva
1	Âli Nisârî Efendi için yazılmış mersiye.
2	Peygamberin isimleri ve bu isimleri bilmenin önemi.
3	Allah'a hamd ve yakarış.
4	Ölümün yakın olduğunun hatırlatılması ve bu konuda insanların uyarılması.
5	Dünya hayatına aldanmamak gerektiği.
6	Hadis tefsiri.
7	Hiz. Peygamber'e naat.
8	Mevize.
9	Yıldırım Bayezid'in tahta çıkışı.

10	Allah karşısında duyulan âcizlik ve günahkarlık.
11	Zamanının medrese, müftü, müderrislerinden şikâyet.
12	Dünya hayatına aldanmamak gerektiği ve ahiret için çalışmanın önemi.
13	Ölmeden önce dine sarılmanın önemi.
14	Hz. Peygamber için elifname türünde yazılmış naat.
15	Ramazân ayının övülmesi.
16	Eşlerin birbirine karşı görevleri.
17	Din ilmi öğrenmenin önemi.
18	İhlas suresinin tefsiri.
19	Münacat.
20	Allah'ın verdiği nimetlere şükür ve dua.
21	Tövbe etmenin önemi ve nasıl tövbe edileceği.
22	Kalp temizliği, amellerin en hayırlısı ve en yüksek derece ile ilgili bilgi.
23	Dünya hayatına aldanmamak gerektiği.
24	Dünya hayatına aldanmamak gerektiği.
25	Münacat.
26	Münacat.
27	Kıyamet gününde ve mahşer vaktinde yaşanacaklar.
28	Dünya hayatına aldanmamak gerektiği.
29	Cibril hadisinin tefsiri.
30	Kıyamette üç gözün ağlamayacağını beyan eden hadisin açıklaması.
31	Zikrin kısımları.
32	Allah'ın verdiği nimetlere şükür ve dua.

33	Kuran-ı Kerim'in faziletinin beyanı.
34	Selam vermenin fazileti.
35	Günahların zararı.
36	Kıyamet ile ilgili bir hadisin tefsiri.
37	Genel dinî konular ile farz, sünnet ve edebe dair nasihatler.
38	Âhir zaman hayatı ile ilgili bir hadisin tefsiri.
39	Dünya hayatına dair bir hadisin tefsiri.
40	Allah'ın büyüklüğünün ve kudretinin beyanı.
41	Kötü ahlakın beyanı.
42	Zamandan şikâyet.
43	Ölüm anı yaşananlar, malların taksimi ve âhirete çalışılması gerektiği.
44	Dinî ve sosyal konularda nasihatler.
45	Ruh ve beden halleri.
46	Hz. Peygamber'e naat.
47	Tütünün hem maddi hem de manevi zararlarının beyanı.
48	Allah'ın nimetlerinin beyanı.
49	Hz. Peygamber için naat.
50	Âhir zaman alametlerinin beyanı.
51	Hadisü'l-erbaîn (40 hadis) fazileti.
52	Yemek yeme üzerine âdâb kuralları.
53	Dünya hayatının geçiciliği ve aldanmamak gerektiği.
54	Şairin dini, peygamberi, mezhebi.
55	İmanın ve İslâm'ın şartları.
56	Allah'a inananların bulacağı nimetler ve cennet hayatı.

57	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
58	Dünya ile âhirete iki farklı bakış açısını.
59	Dünya hayatına dair nasihatler.
60	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
61	İnsanın fani olduğu ve dünyaya çok meyletmemesi gerektiği.
62	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
63	Münacat.
64	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
65	Dünya hayatının geçiciliği, dünyanın insanları aldattığı ve ona aldanmamak gerektiği.
66	İnsanı kurtaran ve helak eden üç şey.
67	Müslümanlara uyarı.
68	Dostlardan ayrılık ve dünyaya karşı aşırı bağlılığın sonuçları.
69	İnsanın nefisle olan mücadelesi ve nefsin halleri.
70	Şairin sözlerinin kıymetini bilecek olanlar.
71	Müminlere dünya hayatı ile ilgili nasihatler.
72	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
73	Dünya hayatına dair sualler ve bu suallere verilen cevaplar.
74	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
75	Dostlardan ayrılık.
76	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
77	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
78	Nefsin doymak bilmezliği ve terbiye edilmesi gerektiği.
79	Dünya sevgisinden uzak durmak gerektiği.

80	Yedi türlü müminin Allah'ın izniyle gölgelenmesini beyan eden hadisin tefsiri.
81	Gafletin zararı ve ölmeden önce dine sarılmanın önemi.
82	Dünyanın din yanındaki kıymetsizliği ve İslam'a göre dünya hayatının değersizliği.
83	Gururlanmamak gerektiği.
84	Münacat.
85	Hz. Peygamber'e duyulan sevginin beyanı.
86	Hz. Peygamber'e duyulan sevginin beyanı.
87	Dünya hayatı ile ilgili nasihatler.
88	Münacat.
89	Kahve ibriğine övgü.
90	Kahvenin yararları.
91	Kevser havuzunun övgüsü.
92	Toplulukta uyulması gereken âdâp kuralları.
93	Ebussuud'un nasihatlerinin beyanı.
94	Hz. Peygamber'e naat.
95	Münacat.
96	Nefsin insana yaptırdıkları ve onu terbiye etmek gerektiği.
97	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
98	Ömrün boşa harcanması.
99	Dünya hayatının geçiciliği, pişmanlıklar ve Allah'tan ümit kesilmemesi gerektiği.
100	Hz. Peygamber'e naat.
101	Hz. Peygamber'e naat.
102	Hz. Peygamber'e naat.

103	Bülbülün halinin anlatılması.
104	Bülbülün aşkının anlatılması.
105	Bülbülün güle olan aşkının beyanı.
106	Bülbülün güle olan aşkının beyanı.
107	Münacat.
108	Münacat.
109	Münacat.
110	Akıl sahibine nasihatler, kâmil olana ibretler.
111	Münacat.
112	Dünya hayatının geçiciliği ve ona aldanmamak gerektiği.
113	Dünya hayatı ile ilgili nasihatler.
114	Şibli'ye ait bir hikâye.
115	Kadınların haklarının beyanı.
116	Münacat.
117	Devrin ilim erbabına bir eleştiri.
118	İnsanların kalplerindeki alametlerin beyanı.
119	Âhir zaman alametlerinin beyanı.
120	Namazı terk etmenin sonuçları.
121	İmansız olarak ölmeye sebep olan yirmi husus.
122	Büyük günahlar için ağlamanın faydaları.
123	Allah'ın insanı rızıklandırması ve Allah'tan rızık talebi.
124	Hz. Peygamber'e kavuşma arzusunun beyanı.
125	Beş vakit namazın fazileti.
126	Allah'ın verdiği nimetlere karşı şükrün beyanı.

127	Günahların itirafı ve münacat.
128	Gıybet.
129	Hz. Peygamber'in kabir içindeki hayatının beyanı.
130	Cennete layık olan ameller.
131	Anne babanın çocukları üzerindeki hakları.
132	Kabir ehlinin dünyada geriye bıraktıklarını gözlemlemesi.
133	Cehaletin kötülüğü.
134	Dünyaya gönül bağlamayıp zühd ve takvaya yönelmenin gerekliliği.
135	İnsanların ihtiyacına koşmanın önemi.
136	Dünyanın geçiciliği ve ölümün hatırlanması gerektiği.
137	Seher vaktinde uyumanın zararları.
138	Hz. Peygamber'e naat.
139	Hz. Peygamber'e naat.
140	Hz. Peygamber'e naat.
141	Dünyanın geçiciliği ve ölümün hatırlanması gerektiği.
142	İnsandaki dokuz çeşit ateşin beyanı.
143	Dünyadaki beş nesnenin zayıatı.
144	İmamlarda bulunması gereken özellikler.
145	Namazın farzları.
146	Münacat.
147	İmanın yok olmasına sebep olan durumlar.
148	Münacat.
149	Münacat.
150	Haccın hükümleri.

151	Nasuh tövbesinin beyanı.
152	Ömür ve vaktin boşa geçmesi.
153	Fazla yemenin zararları.
154	Sadakanın faziletleri.
155	Cennette bulunan “mahbub ağacı”nın beyanı.
156	Müslümanların ihtiyacına koşmanın önemi.
157	Zahitlerin durumu.
158	Hz. Peygamber’in vasiyeti.
159	Fatiha suresinin tefsiri.
160	Ayete’l-Kürsî’nin tefsiri.
161	Abdest almanın faziletleri.
162	Mezhepler ve İslam’daki bazı itikadî konular hakkında bilgi.
163	Çok uyumanın zararları hakkında.
164	Dünya hayatının geçiciliği ve aldatılcılığı hakkında.
165	Dünya hayatının geçiciliği ve aldatılcılığı hakkında.
166	Âlimlerin ve ilim meclislerinde bulunmanın faziletleri.
167	Mahşerde Allah’ın kullarına soruları.
168	Diş temizliğinin 15 farklı faydasının açıklanması.
169	Dünyadaki dört garip durum.
170	Lokman Peygamber’in hizmetleri.
171	Hz. Peygamber’in ölüm hakkındaki sözleri.
172	Olgun Müslümanın sıfatları.
173	Kıyamet gününde günahkâr ve salih kimselerin halleri.
174	Dinî ve itikadî konularda öğütler.

175	Dünyaya aldanılmaması gerektiği.
176	Dünyaya aldanılmaması gerektiği.
177	Namazı kazaya bırakmanın ya da terk etmenin zararları.
178	Sünnet üzere dua etmenin gereklilikleri.
179	Uyku ve rüya hakkında fikhî bilgilerin beyanı.
180	Mümin olmanın alametleri.
181	Hz. Peygamber'in Miraç gecesi kadınlar hakkında şahit olduğu bazı durumların beyanı.
182	Dört halifenin faziletlerinin beyanı.
183	Hz. Peygamber için elifname türünde yazılmış naat.
184	Elifname türünde yazılmış münacat.
185	Münacat.
186	Dini bazı konularda açıklayıcı nazım ve nesir kısımlar.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, şairin birçok farklı konuda ve türde şiir yazdığı görülmektedir. Fakat bu konular arasında en çok dinî meseleler hakkında mevzeler yazmıştır. Bu mevzelerin ana teması ise, insanların dünya hayatına aşırı şekilde aldanması ve bu aldanmanın olası sonuçları ile kurtuluş önerileri olarak özetlenebilir. Ayrıca *Dîvân*'daki naatların fazlalığı da şairin Hz. Peygamber'e olan sevgisinin ifadesi olarak değerlendirilebilir.

3.1.Din ve Tasavvuf

3.1.1. Allah

Şairin Allah'a olan sevgisi ve bağlılığı *Dîvân*'da hemen her şiirde kendini göstermektedir. Allah gizli bir hazinedir ve bilinmek istemektedir. O, varlığı yoktan yaratmıştır (123/6). Onun ne bir benzeri ne de vekili vardır:

*Gel ey ğāfil utan Hâk'dan yakın bil ölümü zinhâr
Seni var eyledi yokdan yakın bil ölümü zinhâr (4/1)*

*Yaratduñ bizi bir kaatre meniden eyledüñ insân
Ki luţfuñdan keremler kıl yine yâ zü'l-celâl Allâh (108/2)*

*Küntü kenzen ya'ni buyurduñ ki gizlü kenzdüm
Tâ bilinmek diledüm kıldum bu halkı peydâ (138/4)*

*Yok nazîri hem vezîri hem vekîli yaluñuz
Cümle maḥlūkāt[1] oldur yaradan bî-şekk 'ayân (159/3)*

Allah, bütün kemal sıfatlara layık (159/1), gaybı bilen ve hiçbir şeye muhtaç olmayandır:

*Ġaybı bilen her şeye kâdir olan ol-durur daḥı
Cümle 'âlem aña muḥtâç ol ğanîdür bî-nişân (159/2)*

Allah, kullara ihsan ve hidayet eyler (16/13); o, zorluklara karşı sığınılacak tek melcedir (151/4). Yarattığı bütün varlığın rızkını veren (159/4, 110/4) ve insanı henüz anne karnında cenin iken besleyen odur (47/18). Kendisinden asla ümit kesilmeyen (37/4; 49/33; 51/16; 95/12) ve kullarına her daim yardım edendir (43/27). Şair de Allah'tan kendisine hidayet etmesini ister ve ondan medet diler:

Uyan ey Şādīkī nāgāh hazır bil ölümü her gāh
Hidāyet eyleye Allāh yakın bil ölümü zinhār (4/14)

Kimüñ kapusına varam İlāhī
Meded senden [meded] Sübhān ’um Allāh
Ki sensin cümle maḥlūkuñ penāhı
Meded senden meded Sübhān ’um Allāh (109/1)

Allah kullarının günahını bağışlar ve onların dualarına icabet eder (21/1; 26/16; 49/32; 140/1):

Vaqt-i rıḥletde şehādet rütbesi bula naşīb
Her günāhın yarlıgaya ol Ğafūr u ol Mucīb (16/14)

O, kimsesizler kimsesidir:

Kimsesizler kimsesinin yā İlāhe ’l-‘ālemīn
Sen bizi yād eyle ol dem raḥmetünle vir zülāl (25/10)

Onun hikmetine ve yüceliğine akıl sır ermez. O, bir şeye “ol” dediği zaman hemen olur:

Kün dese bir kez Kadīm ü Lā-yezāl
Nice biñ ‘ālem ider ızhār bu kāl

...

Hikmetine ‘aql u fehmi irmez anuñ
Şan‘atına irmez aşlā hem ḥayāl

...

Ne dilerse diledügin işler ol
Ortağı yokdur ide añā cidāl (40/1, 3, 16)

Merhametsiz ve zalim kimseler Allah'ın Kahhâr ismiyle mağlup olacaklardır
(5/20):

Umaram kahr ide Kahhâr bu ehl-i zulmi ol Cebbâr
Helâkin göstere Settâr ki def' eyleye âfatı (42/14)

3.1.2. Hz. Muhammed

Hz. Muhammed, Allah'ın en sevdiği kulu ve elçisidir. O, mahşer gününde kavmi için şefaet edecektir (3/10; 13/12; 14/7; 46/36; 126/8; 138/37). Şair de ondan kendisine şefaet etmesini diler:

Şefâ'at eylemek ümmetlerüne
‘Aceb bahş u ‘atâdur yâ Muhammed (49/9)

Bu Şâdıkî kılar saña cân-ıla başını fedâ
Şefî' ol bu fakîre pür haţâyam yâ Resûlallâh (85/6)

Hiçbir şey yaratılmamışken Hz. Muhammed yaratılmıştır. Ondan sonra yaratılan her şey ise, onun hürmetine yaratılmıştır:

‘Âlem ü âdem vücûda gelmemişdi bî-gümân
‘Âlem-i vahdetde ol dem hâzır idûn pür ziyâ
...
Senüñçün yaradıldı ol zemîn ü âsumân
Dağı sidre ‘arş u kürs ey rûkn ey mehlikâ (139/3, 30)

“Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” hadisi, Hz. Peygamber'in değerini göstermesi açısından mühimdir:

Dāvūd u İlyās Süleymân hem dağı Eyyüb nebî
Şân-ı levlâke Muhammedü'l ‘ala halk-ı ‘Azîm (2/5)

*Yerler ü gökler kevākib ay u gün lehv ü kalem
Cennet ü vildān u hūrā ‘arş u kürsi sidre tā*

*Nār u nūr u ins ü cin ü Ādem ü Havvā daḥı
Olmasayduñ olmaz idi diyü buyurdı Hudā (139/31, 32)*

Hz. Peygamber’in mucizeleri de *Dîvân*’da yer bulur. Onun, Bedir Savaşı’nda düşman askerlerine bir avuç toprak atarak helak etmesi, doğduğu gün Kabe’de putların devrilmesi, Kısra’nın büyük sarayının yıkılması, ayı, parmakları ile ortadan ikiye yarması, ağaçların onu saklamak için örtü olması, pişmiş kuzunun dile gelip zehirli olduğunu söylemesi, parmaklarından su akıtması gibi mucizeleri beyitlerle dile getirilmiştir:

*Mu‘cizātuñ çok-durur yokdur birine hiç gümān
Bir avuç ḥāk-ile küffāre kılupsun çok cefā*

*Mevlidüñ işgā idicek Kābe secde eyledi
Oldı çün eyvān-ı kısra heybetüñden hep hebā*

*Hem mübārek barmaḡuñla şakḡ olupdur āfitāb
Hem ağaçlar perde oldı saña ey kân-ı ḥayā*

*Aḡlu bişmiş kuzıya zül virüp Rabbü’l-‘ibād
Söyledi kim yime benden yā Resül-i müctebā*

*Akdı çün barmaḡlarıñdan çeşme-i āb-ı zülāl
İçdiler andan ‘umūmen cümle aşḡāb-ı şafā (139/18-22)*

Diğer peygamberler de Hz. Muhammed’e ümmet olmak istemişlerdir:

*Saña ümmetlik ārzūsın idenler
‘Umūmen enbiyādur yā Muḥammed (49/7)*

3.1.3. Melekler

Dîvân'da dört büyük meleğe ve diğer meleklerle de yer verilmiştir. Eserde, Allah ile peygamberleri arasında vahiy elçisi olan Cebrâil (Peyk-i Hudâ: 125/12; 29/15); Allah'ın emriyle kulların canlarını bedenlerinden alan Azrâil (62/5; 68/6; 84/6), Mikâil (6/18-19) ve İsrâfil (6/19-20) isimli büyük meleklerin adları geçmektedir.

*Ağladı hatta melâ'ik küllühüm anda 'ayân
Geldi Cebrâ'il Resûl'e didi iy şâhib-livâ (125/6)*

*Kılmadı Nâmûs-ı Ekber'den murâdını taleb
Biz de istimdâdı senden dilerüz ancak hemân (159/10)*

*Ŧatlı cânuñı bedenden ala 'Azrâ'il gelüp
Şoyalar nâzik libâsuñ bu tenüñ 'uryân ola (13/3)*

*Ba'de bir vakit ola ki ura İsrâfil şûrî
Yarıla cümle kabirler çıka nisvân u ricâl (25/11)*

Münker ile Nekir de şiirde adı geçen meleklerdendir. Kullar ölünce, Münker ile Nekir isimli iki melek gelip kabirde onlara dünyada yapıp ettiklerini soracaktır (26/10; 54/11; 125/10):

*Gele münker nekîr anda ideler saña su 'âl
Heybetinden zehreler çāk ola dil hayrân ola (13/10)*

3.1.4. Kur'an-ı Kerim

İslam dininin temel vahiy kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, *Sâdıkî Dîvânı*'nın da temel kaynağıdır. Şair, şiirlerinde hadis ve diğer İslamî kitapların yanında Kur'an-ı Kerim'den de birçok ayete iktibas yapar ve bazı ayetlerin faziletlerini sıralar. Şair, Kur'an ehli olduğunu ifade eder:

Ehl-i Kur'ân'uz şıyām ayını tuṭanlardanuz

Sûre-i Yâ-sîn ü Tâ-hâ oldı bize reh-nümâ (126/3)

Hem kitābum Rabbümüñ Kur'ânıdur bî-reyb ü şekk

Dinüm ol İslām dīnidür ol-durur bedr-i münîr (54/2)

Kur'an-ı Kerim'in müminlere şefa'at edeceğini ve ölüm anında insanlara yardım edeceğini söyler:

Daḥı şavm ile Kur'ân'dan şefâ'at

Kamu kullar umar el-ḥamdulillāh (3/11)

Kopasın maḥşer güninde yüzi aḳ şādān olup

Hem şefî'ün Aḥmed ü Muḥtâr-ile Kur'ân ola (13/12)

Şâdıkî bâb-ı Haḳ'a şıdḳ-ıla eyle ilticâ

Son nefesde ide tâ imān-ıla Kur'ân'ı yâr (23/15)

Sâdıkî, bazı surelerin okunmasının faziletlerini ise şöyle bildirir:

Kim Enes itdi rivāyet didi ol sulṭân-ı dīn

Küllî şey'üñ ḳalbi vardur didi faḥru'l-mürselîn

Ḳalb-i Kur'ân sûre-i Yâsin olupdur bî-gümân

Oḳıyana on iki ḥatim şevâbı var hemân

...

Hâlet-i nez' içre Yâsin oḳınursa dir Resûl

Nāzil ola on melek her harfe ʔola ʃağ u ʃol

Bū Hüreyre rāvidür buyurdı Maḥbūb-ı Hudā

Sūre-i Duḥān'ı leyl içre oḡursa bir gedā

...

Hem buyurdı ol Resūlullāh Ḥātemü'l-mürselīn

Ümm-i Ḳur'ān Fātiḥa mişlini Rabbü'l-ālemīn (33/1-2, 4, 6, 8)

Kulakların ve dilin zikri, kalplerin cilası Allah'ın kalamı olan Kur'an'dır:

Hem ʔulaklar zikri oldı Ḥaḡḡ kelāmı istimāʕ

İşidüp Ḳur'ān'ı ḥükmin itmemeḡlükdür ʔayāʕ (31/6)

Eylemek tesbiḡ ü tehlīl daḡı taḡmīd ey cüvān

Ḥazret-i Ḳur'ān oḡumaḡ bu-durur zikr-i lisān (31/10)

Didiler kim cilāsı ne didi kim oḡumaḡ Ḳur'ān

Daḡı mevti ʔoḡ aṅmaḡdur daḡı iḡsār-ı zikrullāh (22/2)

Kur'an'a uymamanın sakıncalarından da bahseder:

Sünnet ü Ḳur'ān'a tābīʕ olmasa oḡur yazar

Cāhil [ü] ümmī olanlar anları görüp azar

Anlaruṅ yanında kim ḡaḡḡ söyler ise yir azār

Sen taḡammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (19/9)

Anlaruṅ yollarına gönderme kim itdüṅ ḡaḡab

Azdılar Ḳur'ān yolından oldılar ehl-i ziyān (159/24)

3.1.5. Hadis

Dîvân'ın en temel kaynaklardan biri de, Hz. Muhammed'in sözlerine ve onun Kur'an dışında Allah'a dayandırarak söylediği kudsi hadislerle yapılan atıflardır. Şiirlerde, hadisler şerh edilmiş, bazı meselelerin çözümünde de hadisler kaynak olarak gösterilmiştir:

İderem tefsîr ü hadîş naqlini hep şubh u şeb
Ben n'ideyin ğaflet-ile baħr-ı ħavfa talmadum (99/5)

Nûr-ı 'âlem ol nebîler serveri şâhib-livâ
Çün hadîşinde ħaber virdi buyurdı Muştafâ (16/2)

Buyurdı bir hadîşinde ħaber virem mi ben size
'Amellerüñ ħayırlusın ve özgesini 'indellâh (22/3)

Diñle kim bu hadîşi cân u dilden iy aħî
Âdem iseñ işbu sözden ħişşe al hem 'ibreti (176/1)

Şair, Hz. Peygamber'in sözleri ile vaktini geçirdiğini de ifade eder:

Bir nefes eglencesiz şabr u qarârı yok anuñ
Ĥaĥĥ kelâmı-ile hadîş-i Muştafâ eglencedür (58/9)

Hadisü'l-erbâin adı verilen kırk hadisin ezberlenmesi gerektiğine dair bilgi de şiirlerde yer bulur:

Eyledi Selmân rivāyet didi faħru'l-mürselîn
Ümmetümden kim ki ħıfz itse Ĥadîşü'l-erba'în

Cennete gire ħisâbsız ħaşr ide anı Ĥudâ
Enbiyâ vü evliyâyıla didi ħatmü'l-enbiyâ (51/1-2)

3.1.6. İbadetler

Sâdıkî'nin şiirlerindeki temel hedeflerinden biri insanlarda doğru bir itikat oluşturmaktır. O, şiirlerinde iman konusuna değinerek, insanların doğru yolu bulmasını ve imanın şartlarını öğrenmesini istemiştir.

Dîvân'daki şu şiirde, İslam dinine göre imanın altı şartını nazmetmiştir:

*Bil ki îmān altıdur evvel Hudā'ya i'tikād
Hem kitāba hem Resūl'e haşre neşre i'timād*

*Hayr u şerr Haqq'ıñ işidür anı taḥkîk eylegil
Hem melekler hizmetinde kullarıdur öyle bil*

*Pes Hudā beş nesneyi İslām'a kılmışdur binā
Hacc u tevḥîd zekāt u şavm beş vaḳti kıla (ş. 55)*

Şair, imanı büyük bir nimet olarak görmektedir:

*Ki virdi bize îmān gibi ni'met
Daḫı devlet ne var el-ḥamdulillāh (3/2)*

*Hezārān ay [u] yıllarca bunuñ şükri edā olmaz
Hudā virdi bugün bize ki îmān gibi ni'metler (32/3)*

Şiirlerde imanlı olarak vefat etmenin önemi ve insanın da imanla ahirete gitmeye gayret etmesi gerektiği ısrarla vurgulanmıştır:

*Şaliḫ oluban iderseñ rıḫleti îmān-ile
Hūriler mūnīs yirüñ hem bāğ-ıla bostān ola*

...

*Gayret it ey Şādıkî gel 'ömrüñ āḫir olmadan
Yoldaşuñ tā soñ nefesde dîn-ile îmān ola (13/11, 14)*

*Dağı ahyāmuza ‘afv u ‘āfiyetler kı1 naşīb
Va‘desi yetenlere imānla rıhlet yā Mucīb (26/11)*

*Ni‘met-i imān-ile göçenleri ne bahtulu
Anlar içün dār-ı ‘adn içre Haḫ’un dildāri var (28/10)*

*Dîvân’daki şiirlerde İslam’ın beş temel şartı olan kelime-i şehadet (140/1);
namaz kılmak (80/8); zekât vermek (31/4); oruç tutmak (15/4); hacca gitmek (150)
ibadetleri de yer almaktadır:*

*Pes Hudā beş nesneyi İslām’a kılmışdur binā
Hacc u tevḥîd zekât u şavm beş vaḫti kıla (55/3)*

*Kı1 şalātuñ vir zekātuñ kalmasın haḫḫ-ı ‘ibād
Şā’im ü kâ’im oluban ‘anber ü miskle boyan (61/7)*

*Kı1 şalāt-ı ḫamseyi şavm tut vir mālā zekāt
İhtirāz eyle meḫārim bulasın tā emān (61/8)*

*Kim şehādet iderüz bir Tañrı’sın şekk yok-durur
Yok iken ‘ālemleri var eyledüñ yā Rabbenā (138/2)*

*Ulu devletdür şalāt-ı ḫamse cümle kullara
Lîk ḫümū ḫānitîn geldi kelām-ı Rabbenā (125/13)*

Ayrıca o, abdest almak (51/7), devamlı Allah’ı zikretmek (61/13, 81/1), iyiliği
emredip kötülükten uzak durmak, Kur’an okumak (31/10) gerektiğini de söyler:

*Şādıḫî devlet gerekse iki ‘ālemde saña
Dā’im ayrılma vuzūdan eyle Haḫḫ’a istinād (161/33)*

Ḥālḫ’ı zıkr eyle dā’im furşat el virmiş iken

Seyyi 'āta tevbe eyle virmeden ḥasretle cān (61/12)

*Hem 'Ömer ḥazretleri dir baña üç şey sevgülü
Birisidür emr-i [bi 'l-]ma' rûf didi ol yüzi şulu*

*Birisi nehy-i 'ani'l-münker biri eski libās
Bunları ben severem didi işit ol ḥayrū'n-nās (6/4, 5)*

*Didiler kim cilāsı ne didi kim okumaḳ Ḳur'ān
Daḫı mevti çok aṇmaḳdur daḫı ikṣār-ı zikrullāh (22/2)*

Sâdıkî, şiirlerinde halka ibadet noktasında telkin ve uyarılarda bulunmanın yanında, imamların da vasıflarını sıralamaktadır. Aşağıya birkaç beytini vermekle yetindiğimiz şiirde, İslamî ölçülere göre kimler imam olur sorusunu sekiz kuralda açıklamıştır:

*Her imām lâyıḳ degüldür nāsa ola muḳtedā
Sıḫḫatine bulına anda sekiz nesne edā*

*Evvelā a'lim gerek cümle şalavāt aḥkāmını
Şāniyen ikra' gerek kim olmaya la'net aña*

*Zirā tecvīd olmasa Ḳur'ān aña la'net ider
Öyle buyurdı ḥadīşinde Resūl-i kibriyā (144/1-3)*

Şiirlerde Sâdıkî'nin, hac ibadetine, bu ibadetin gerekliliği ve yapılma şartlarına dair bilgiler de verildiği görülür. Şair, "Ahkâmu'l-Hac" başlıklı şiirinde hac ibadetine değinmiştir:

*Fazl iderse bu ḫulina ol Ḥudā-yı Lā-yenām
Ḥaccuñ aḥkāmını bir bir nazm-ile idem beyān*

*Farzı üçdür biri iḥrām ya‘ni niyyet telbiye
Şāniyen vakfe vuḳūfi ezber eyle ey hümām*

*Bil üçünci farzı anuñ ziyāret-i ṭavāf
Vācibi beş oldu iḥsān eyleye Rabbü’l-enām (150/1-3)*

...

3.1.7. Âhiret

3.1.7.1. Ölüm

Ölüm, âhiret hayatının başlangıcıdır ve kul her daim ölümü hatırlamalı, onun geleceğinden şüphe etmemeli ve ona hazırlanmalıdır:

*Ey gönül gel mevti zıkr it olmadan cismüñ türāb
Ol saraylar kim yapıldı olısar cümle ḥarāb (44/1)*

*Mevt irecekdür bu ḥalkuñ cümlesine şekk degül
Kıl tedārük ṭabl-ı rıḥlet irmeden sem‘a i yār (45/2)*

*Ki pîşe eylegil şabrı gel itme kimseye cerri
Unutma mevt-ile ḳabri zamān āḥir zamān oldu (50/52)*

*Dünyada bâḳī ḳalam şanma vazgeç ḳurı sevdādan
Mevt şarābın sen daḥı bir gün içersin ey gönül (96/12)*

*Be gāfil uyḳudan uyan ölüm var
Sa‘ādet rengine boyan ölüm var*

Kişiye māl u milkinden ayırup

İletüben yire koyan ölüm var (136-1, 2)

Pek yakın bil ölümüñi tül-i ‘amel itme şaķın

Bir nefes şād itme dünyāda dīl-i nā-şāduñı (141/3)

Ölüme kimse çare bulamamıştır:

Gelen göçer giden gelmez ölüme kimse yol bulmaz

Buñā gelen murād almaz zamān āķır zamān oldı (50/50)

Bulamaz mevte ilācı kimse yüz biñ cehd-ile

Gerçi Sokrat-ile Eflātun u Loķmān ise de (77/9)

Ölümü zikretmek, hırs ateşini söndürür:

Nār-ı hırşı zıkr-i mevt nār-ı lişānı zıkr-i Haķķ

Nār-ı batnı helāl loķma söyündürür muķıķķ (142/7)

3.1.7.2. Kabir

Kabir insanın ölümünden sonraki durağı, onun dünya hayatındaki yaşamına göre muamele göreceği bir mevkidir. Şair, Hz. Peygamber’in "*Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe yahut cehennem çukurlarından bir çukurdur.*"⁷⁴ hadisini şiirlerinde oldukça fazla işlemiştir. Buna göre insan, iyi ameller işlemiş ve Allah yolunu tercih etmişse kabir ona cennet; kötü ameller işleyip dinden yüz çevirmiş ise cehennem olacaktır:

Mūnisūñ dünyāda ‘ilm ü zıkr-ile Qur’ān ise

Ne kabirde ne kıyāmetde görisersin ‘azāb

⁷⁴ Tirmizî, Kıyamet, 26.

Açıla kabrũñe cennetden kapular ol zamān

Hāṭıruñ yapmaga gele hũriler hem bĩ-hisāb

Menzilũnden özge menzil hādimũnden özge kul

Bağlayup el qarşuña hizmet ide çün māh-i tāb

Fısk u cevr ü zulm ü ‘ișyān ise her dem mũnisũñ

Bağlayup zencĩrle kabrũñ[e] tola nār u ‘iķāb

Yoldaşuñ ola zebāniler enĩsũñ mūr u mār

Tola ağızuñ içine kırtlar çıyanlar hem zübāb (44/7-11)

Fıkr kıl kabır içre başa ne belālar geliser

Ravza-i cennet mi ola hufre-i nĩrān mezār (98/4)

İletüp kabre koyalar döneler hep gideler

Kabr ide ol dem nidāyı gör ne dir saña ‘ayān

Dār-ı ğurbet dār-ı vahşet dār-ı vahdet olmışam

Zulmetüm unutduñ-ıdı añmaz-ıduñ bir zamān (43/16, 17)

3.1.7.3. Kıyamet

Kıyamet günü sur çalınacak ve kabirlerdeki bedenler ortaya çıkacaktır:

Ol kıyāmet ğünini yād eyle kim çalına şūr

Yarıla cümle kıbũr zāhir ola nĩk ü bedān (43/19)

Hız. Peygamber, kıyamet günü üç gözün ağlamayacağını bildirmiştir. Bunlar; Allah korkusuyla ağlayan göz, biri seherde uyumayıp ibadet eden göz, diğeri de haramı görünce bakmayan gözdür:

*Küllî ‘ayn ağlar kıyâmet günü didi Muştafâ
İlla üç göz ağlamaz bulur sūr ile şafâ*

*Haşyet-i Haqq’dan birisi ağlayan gözdür anuñ
Birisi vaqt-i seherde uyanık göz pür cilâ*

*Biri gördükde harâmı göz yumup geçen-durur
İşbu üç göz ağlamaz dedi Resûl-i kibriyâ (30/1-3)*

3.1.7.4. Mahşer

Mahşer günü kötü sonuçlarla karşılaşmamak için dünya hayatında ona hazırlanılmalıdır:

*İs ü pas ile vücûduñ dâ’imâ telvîş idüp
Rûz-ı mahşerde dimezsın nic’ola hasretle hâl (47/13)*

*Şâniyen ta‘dîl-i erkân hem vuzû ile namâz
Ger kılsañ yevm-i mahşer sevinüp dirseñ n’em az (51/7)*

*Şâdîkî ‘âmil olagör bu ehadîş-ile sen
Hevl-i mahşer görmeyesin olasın şâd u hasen (51/33)*

O gün herkes dünya hayatında yapıp ettiklerini bulacaktır:

*Aldayup dünyâ beş on gün soñ uci kabre koyar
Herkes itdigün bulsar şübhesiz yevmü’n-nüşûr (1/4)*

Mahşer gününde enbiyalar dahi kendi nefisleri için telaşa düşeceklerdir:

Kıjūra anda cehennem ehl-i mahşer üstine

Enbiyālar nefsi nefsi diyeler cümle o hāl (25/17)

3.1.7.5. Cennet

Cennet (cinan), İslam dinine inanan ve iyi ameller işleyenlerin gideceği mekandır. Kur'an-ı Kerim'de, "İman edip sâlih amel işleyenler ve derin bir tevâzu ve huşûyla Rablerine gönülden boyun eğenlere gelince, onlar cennetin yârânı ve yoldaşlarıdır. Hem orada ebedî kalacaklardır." (Hud, 11/23) buyrulmuştur:

Hem duhûl-ı cennete zühd ile imândur sebab

Virdi bu resme cevâbın aña ol kân-ı hayâ (29/8)

Sâdıkî, cennete girmeye sebep olacak amelleri şöyle sıralamaktadır:

İy habîbim saña bir bir ideyim diñle beyân

Cennete lâıyık olan a' māl nedür bil iy cüvân

Birisi kızb itmek hem birisi anuñ seḥâ

Biri daḥı ḥubb-ı aşḥâb-ı Resûl-i Muṣṭafâ

Nefsüne şandugıñı hem âḥara şanmak biri

Biri daḥı cân-ıla sevmek-durur 'âlimleri

Uyku[yu] az uyumakdur hem ta'âmı az yemek

Çok şalât hem daḥı çok çok zikrullâhı dimek

*Bi'l-cemā'at hem şalāt-ı hamse[y]i itmek edā
Şā'im olmağdur Ramazān ayını hem iy gedā*

*Kişiye cennāt-ı dīdāra bular lāyık ider
Senüñ-ile kabre yoldaş olmağa bile gider*

*Hem Hudā'ya tābī' olmağ Şādıkī cennet yolu
Kıl 'amel kim olasın Mevlā katında sen velī (ş. 130)*

Cennette Hz. Peygamber'in ümmetiyle başında toplanacağı havuza havz-ı kevser denilmiştir. *Dîvân*'daki şiirlerde kevser havuzu bu anlamıyla geçmektedir:

*Her nebînüñ havzı vardır cennet içre ey cān
Ümmeti içse gerekdür böyle bil bunı 'ayān (91/1)*

*Cennet-i a' lāda anuñ kevşerin ihsān idüp
Cümleden evvel bize nüş itmege vir nevbeti (146/12)*

Birçok hadiste cimrilerin cennete giremeyeceği ile ilgili bilgi vardır. Bu husus *Dîvân*'da da yer bulmuştur:

*Ne kadar zāhid olursa cennete girmez baḥīl
İ'tibār olmaz seḥāsuz tā'atüñ ezkārına (110/6)*

3.1.7.6. Cehennem

Cehennem (sakar, tamu), İslam dinine göre inkarcıların ve günahkârların ahirette ceza göreceği yerdir. *Sādıkî Dîvânı*'nda da bu anlamda birçok beyitte hem

cehennem gidecekler hem de cehenneme dair tasvirler yer almaktadır. Aşağıdaki beyitlerde cehenneme ehli olanlar bildirilmiştir:

Uyup nefsine ki her biri Hudā'ya oldılar 'āṣī
Yanısarlar cehennemde ki zāyi' itdiler evkāt (27/6)

Fikr kııl ol vaḳti cānum 'aḳluñı başuña al
Ger imānsız göçer iseñ olasın ṭamu iti (12/18)

Dāḫil olmaya sebeb nedür ṭamuya didi ol
Dünya alup āḫiret bey' itmedür dir ol hümā (29/8)

Bugün nefṣ-ile māl-ıla ṣatun al kendüñi Ḥaḳ'dan
İdegör ṭatlı cānuñı tenüñi ṭamudan i' tāḳ (39/14)

Dîvân'da cehenneme dair tasvirler de fazlasıyla kendine yer bulmaktadır. Bu tasvirler genellikle, şairin muhatabının yapılmasını uygun görmediği ya da yapılmasını zorunlu gördüğü dinî bir vecibe olduğunda karşımıza çıkar:

Zebāniler tütalar şiddet ile
Sürün ṭamuya diye anda Ḳahhār (5/20)

Vay eger ṭamu olursa yidügün zaḳḳūm ḍari'
Geydügün ḳatrān libāṣı göresin biñ ḫasreti (12/14)

Vaṣfa gelmez kim 'azābın ṭamunuñ zıkr eyleyem
Sıyyemā ṣerḫ idemem her bir zebānī heybeti (12/18)

Anları tutar zebāniler didi ba'de'l-ḫisāb
Ellerin a'nāḳına bağlayuban gör n'ola ḫāl

*Elini saçına ayaklarını bağlarlar dağı
Yüzleri üzre tamuya idiserler irtihāl (173/3-4)*

Allah’a kul, Hz. Peygamber’e de ümmet olan kişiler, cehennem azabından kurtulacaktır:

*Hakk’a kul olup Resûl’e ümmet olan kişinüñ
Yok-durur tamuda işi şübhe kılma iy gedā (126/2)*

3.1.8. Tasavvuf

Tasavvufî geleneğe göre kul, dünya ve dünya içindeki geçici varlıklara gönül bağlamamalıdır (28/4; 71/39; 73/3). Her zaman tok gönüllü, zühd ve takva ehli olmalı (69/2; 74/1; 116/8) ve bu dünyada mutluluk istememelidir:

*Cihāna göñlüñi bend itme zinhār
Cihān bir sıl gibidür tırmaz akar (5/1)*

*N’oldı dünyā-yı deniye meyl idenler ey göñül
Giydiler tábüt u ekfān eylediler rıhleti*

*Kime bâķī oldı çarh kim saña bâķī kala
Katı ahmaqsın delüsin kim dilersin devleti (12/7, 8)*

*Ehl-i Hakk’ı ara bul şöhetlerinden olma dūr
Naħlveş her bir çiçekden gūne gūne ni‘met al (59/6)*

*Heft iklīme eger olsañ da şāh-ı müstemend
Tāc u tahtı terk idüp bī-kes gedā olsañ gerek (57/6)*

Zühde meyl it Şādıķī gel dünyā fenādur fenā

Me 'hazı işbu hadiřüñ kalbedür 'āyet cilā (134/6)

Tasavvufi görüşe göre mürit, tasavvufa girmek ve seyr ü sülûkuna devam etmek için bir şeyhin denetimi altında bulunmalıdır. Kul, başta kendine olgun bir mürşit bulmalı ve Allah dostlarına hürmet edip onlarla yakınlık kurulmalıdır:

*Yazıkdur 'ömrüñe yazık ara bul kâmil-i hâzık
Düzegör yarına azık yakın bil ölümi zinhâr (4/4)*

*Gel ol bir melike mâ'il ki lezzetine 'aql irmez
Bu 'ömri aña şarf eyle bu mâlı aña kıl infāk (39/11)*

*Nirde bulursan Hudā'nuñ dostların ta'zım kıl
Anlar ile ülfet it ayrılma bir dem der-kıbāb (44/13)*

*Kâhil olma kıl namāza ihtimām
Tur otur ehl-i şalāh-ıla müdām (93/3)*

İnsanlar, kendilerine öğretilmiş ezkar ve evradı yerine getirmelidir:

*Secdeden kaldurma başuñ zikre şarf it her nefes
Terk kılma dersüñi ezkaruñı evrāduñı (141/8)*

Şair, sufilerin nasıl davranması gerektiğine de şiirinde yer verir:

*Bulandurma bulanma şūfî isen
Tolandurma tolanma şāfî isen*

*Bulanduran bulan şūfî olmaz
Tolanduran tolan şāfî olmaz (8/1-2)*

Bazı beyitlerde ise melamet (kınanmışlık) şalını giymek istediğinden bahseder (49/14; 70/8; 105/7):

*‘İşkûñî idüp ğidā virme bu dünyā cîfēsîn
Geydürüp kuluña luţfuñla melāmet şālını (84/2)*

*Melāmet şālını geydüm bugün egnüme ‘ışkuñla
Yoluñda kār u kesbümnden ferāgam yā Resūlallāh (85/4)*

Sonuç olarak, *Sâdıkî Dîvânı*’nda karşımıza çıkan en temel temanın din ve daha sonra da tasavvuf olduğu söylenebilir. Şairin vaiz olması ve dinî konuları anlatarak insanları uyarmayı kendine görev addetmesi, onun şiirlerinin daha çok dinî içerikli olmasını sağlamıştır.

3.2. Cemiyet

3.2.1. Eleştiriler

Sâdıkî, şiirlerinde, bozulan düzen, âhir zaman alametleri, yöneticilerin adaletsizliği, medreselerdeki hoca ve talebelerin disiplinsizliği ve kural tanımazlığı ile toplumsal bozulma gibi birçok sorunu dile getirmiştir. O, bütün bu olumsuz durumlara karşı halkı uyarmış ve onları Allah’a kulluğa ve müspet bir hayata davet etmiştir.

Eserde yer alan eleştiriler, şairin devrine, devlet adamlarına, din adamlarına ve çeşitli meslek gruplarına yönelik eleştiriler olarak sınıflandırılabilir

3.2.1.1. Şairin Devrine Yönelik Eleştirileri

Sâdıkî, devrinin toplumsal sorunlarını kendine dert edinmiş bir şairdir. O, bozulan toplumsal düzeni gözlemlemiş ve bunu şiirlerinde dile getirmiştir. Şairin yaşadığı dönemde ilme rağbet kalmamış, mescitler kötü duruma düşmüş, kahvehaneler ise gıybet edilen yerler haline gelmiştir:

Ki ‘ilme kalmadı rağbet ‘ilim ehlinde yok haşyet

Cihānı kaplayup zulmet pes iblīs itdi ġārātı

*Mesācidler olup vīrān ki qahveḡāneler ḡandān
İderler ġıybet ü bühtān arar yoḡdur diyānātı (42/3, 5)*

*Her biri bir fend-ile dūnyā[da] bulmışlar zafer
Yir ‘ulūfe bay u yoḡsul līki itmezler sefer
Qahveḡāne toludur ehl-i fesād olmış nefer
Sen taḡammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (19/13)*

*Ki düşdi ‘āleme zulmet ḡamiyyet yoḡ daḡı ġayret
İderler ‘āleme tōhmet ḡafī işler ‘ayān oldı (119/2)*

Şairin yaşadığı dönemde kahvehaneler, halkın yönetimi eleştirdiği, birtakım söylenti ve dedikoduların yayıldığı yerlerdi.⁷⁵ Sâdıkî, halkın içinde çıkacak toplumsal başkaldırıya karşıdır ve bu sebeple kahvehaneleri insanların gıybet ettiği yerler olarak görür:

*Mesācidler olup vīrān ki qahveḡāneler ḡandān
İderler ġıybet ü bühtān arar yoḡdur diyānātı (42/5)*

*Her biri bir fend-ile dūnyā[da] bulmışlar zafer
Yir ‘ulūfe bay u yoḡsul līki itmezler sefer
Qahveḡāne toludur ehl-i fesād olmış nefer
Sen taḡammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (119/13)*

Şaire göre, o devirde hakkı söyleyen insanlar itibarsızlaştırılmış ve halk içinde bozgunculuk yapanlar ise arzularına ulaşmıştır:

⁷⁵ Cengiz Kırılı, “Kahvehaneler ve hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı’da sosyal kontrol”, **Toplum ve Bilim**, S. 83, 2000, s. 67-68.

*Ayağda kaldı ehl-i haqq yüzine bir ahad bakmaz
Hıyānet birle fāsıklar be-gāyet kām-rān oldu (119/7)*

Şiirlerde Anadolu’da yaşayan göçebe Türkmen boyları ile Kürtlere yönelik eleştiriler de şiirlerde göze çarpmaktadır. O devirde, özellikle Türkmen boylarının, Anadolu’daki düzensiz göç hareketleri, göç ettikleri yerlerdeki ekili arazilere zarar verip ve isyan çıkarmaları gibi birçok olumsuz hadise, yerleşik halkta huzursuzluk yaratmıştır.⁷⁶

*Ki Türkmān ‘ālemi vurdı koyun içine kurd girdi
Ki yokdur zabt ider Kürd’i zamān āhır zamān oldu (50/5)*

*Ki Türkmān denilen şeddāt degül kavm-i Şemūd u ‘Ād
Benī Aşfār gibi berbād idüp dār-ı diyārātı*

*Yağuban şehr ü köy şahrā niçe māl itdiler peydā
Beyāna gelmez ol aşla nice idem beyānatı (42/12, 13)*

3.2.1.2. Şairin Devlet Kurumlarına ve İdarecilere Yönelik

Eleştirileri

Şaire göre, idareciler halka zulmetmekte ve onların dertlerine çare bulamamaktadır. Adaletsiz ve vasıfsız insanlar, halkın başına geçerek onlara zulmetmektedir:

*Beg ü paşa Celālīdür eli fermānlı vālīdür
‘İbādetden de hālīdür ki yok dīne şıyānātı (42/9)*

Bu halkuñ rāhatı gitdi cihānuñ miñneti artdı

⁷⁶ Alpaslan Demir, “Osmanlı Devleti’nde Yörükler ile Yerleşiklerin Kavgası: Kayıp Köyler Meselesi”, *Akademik Bakış*, C. 11, S. 21, Kış, 2017, s. 22-23.

Zulümler ‘âlemi tutdı zamân âhîr zamân oldu

Ġanîler hırş ider mālâ faķihler ķaldılar ķala

Baķılmaz oldu hîç hâle zamân âhîr zamân oldu

...

Ki begler başladı zulme vü raġbet ķalmadı ‘ilme

Gözüm gel ağla hîç gülme zamân âhîr zamân oldu (50/3, 4, 7)

Rikâb-ı pâdişâhda bir ehlullâh bulunmaz kim

Uyara uyķudan şâhı kâmu zî-armaġan oldu (119/8)

Ġam-ı ferdâyı çekme dem bu demdür iy ġarîb insân

Muķadder herkesün rızķı eger bay u [e]ger sultân (123/1)

Eger bay u eger sultân göçer bir kimse ķalmaz hîç

Mezâristânda yaturlar su ‘âl eyle ne erler var (163/3)

3.2.1.3. Şairin Din Adamlarına Yönelik Eleştirileri

Şaire göre, vaizler, vaazlarında sünnet ve Kur’an’dan bahsetmekte, fakat kendileri dine muhalif işler yapmaktadır. Hal böyleyken hem sözlerinin tesiri azalmakta hem de halka kötü örnek olmaktadır:

Zerrece te ‘şîri yoķdur her ne deñlü söylese

Kendü tutmazsa tutilmaz sözi biñ va‘z eylese

Ķurı da‘vâ ile tıoldı hep savâmi‘ medrese

Sen taķammüller müyesser eyle yâ Rabbî meded

Sünnet ü Ķur ‘ân’a tâbi‘ olmasa oķur yazar

*Cāhil [ü] ümmī olanlar anları görüp azar
Anlaruñ yanında kim haqq söyler ise yir azār
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (19/10, 9)*

Vaizler ve ekseri ulema, riya ile amel etmekte ve doğru söz söylememektedir:

*Naşihat bu yeter saña teḥalluṭ kılma nās-ile
Ki zīrā fitne çoğaldı riyā doldı fesād u ḵan (72/2)*

*Riyā vü ḥaseddür ekserī vā'izlerin kānı
Sözi doğru bulunmaz añların ḥālī yaman oldı*

*Ḥuşū' u zühd ü hem taḵvā bulunmaz oldı zāhidde
Geçinür muttakī herkes belāḡat ber-zebān oldı (119/3, 6)*

Zamanın vaiz ve din adamları rüşvet alarak fetva vermekte, hatta dinî hükümleri rüşvet uğruna değiştirmektedirler:

*İşleri Fir'avn işine beñzeyiser anlaruñ
Şatalar ḥükm-i Ḥaḵ'ı rüşvetle anlar dā'imā (38/15)*

*Ḥaḵḵ te'ālā didi mi Ḵur'ān içinde rüşvet al
İşbu bī-dinler içün rüşvet alur bī-ḥelāl*

...

*Din-i İslām'a ihānet eyleyen mü'min midür
Ḵoduñuz elden kitāb ne sebeb ey monlalar*

...

*Rüşvet a'mā itdi anuñ içün göremez āḫiret
Gözünüzi büridi bilgil ḥarām ey monlalar*

...

Ḥaḵḵ demek küfr ise ḵatlüme fetvā benem

Başımı top eyledüm dîn uğrına ey monlalar (11/7, 15, 20, 43)

Gözi görse iki akçe ki bakkāl ile ḥabbāzuñ

Dîni dünyāya bey' idüp kıılır tã'âtını tālān

Çoğı fevt-i cemā'atda bir akçe kār için dā'im

Ziyān itmez bu dünyāya olur 'uqbāda zî-ḥüsrān (72/5, 6)

Âlimlerin çoğu, halk içinde fesat çıkarmakta, insanları aşağılamakta, kötü konuşmakta ve tütün içmektedir:

Ekşeri 'âlimlerüñdür bu fesād ile ziyān

Dillerinde zemm ü bühtān femlerinde hem duḥān

Eylemekdür işleri vü güçleri telḥ-i dehān

Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (19/7)

3.2.1.4. Şairin Çeşitli Meslek Gruplarına Yönelik Eleştirileri

Şairin eleştirisinden çeşitli meslek gruplarına ait kişiler de nasibini almıştır. Ona göre, eyalette görevli ve valinin buyruğu altında bulunan sarıca askerleri, sınır boylarında görev yapan sekbanlar halka zulmetmektedir:

Her biri bir fend-ile dünyā[da] bulmuşlar zafer

Yir 'ulūfē bay u yoḥsul lîki itmezler sefer

Kahvehāne toludur ehl-i fesād olmuş nefēr

Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (19/13)

Şarıca [vü] daḥı sekbān kesüp yolu ider tuḡyān

Nice rāzı ola Sübhān zamān āḥir zamān oldı (50/24)

*Gözi görse iki akçe ki bakkāl ile ḥabbāzuñ
Dini dünyāya bey' idüp kılar tã' atını tālān (72/5)*

*Ḳamu şan'atlara girdi ḥiyānet kalmadı sağ iş
Ḳatı mesrūr olup şeyṭān henüz iğvādadur el-ān (72/4)*

*Nice te 'şir ide va'zuñ senüñ ey Şādıkî ḥalḳa
Çoban ḳurd oldu ḥāyinler ḳamu şāhib-ḳırān oldu (119/0)*

Sonuç olarak şair, başta insanların dinden uzaklaşması olmak üzere, olumsuz gördüğü toplumsal davranışları şiirlerinde dile getirerek eleştirmiştir. Onun bir vaiz olması ve işi gereği halkın içinde bulunması toplumu daha rahat gözlemlemesine ve devrinin sorunlarını anlamasına yardımcı olmuştur. Bu durum, onun şiirlerini, içerik bakımından sosyal sorunlara eğilen, amaç bakımından ise didaktik bir hale getirmiştir.

3.2.2. Nasihatler

Sâdıkî bir vaizdir ve şiirlerinde muhatap olduğu insanlara yönelik birtakım öğütlerde bulunur. O, dinî ve günlük hayattaki insanî ilişkiler ve adabımuaşeret gibi konularda nasihatler verir.

Bazı beyitlerde anne, baba ve evlat arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği, anne ve babanın evladı üzerindeki sorumlulukları ile evladın anne ve baba üzerindeki hakları üzerinde durur:

*Ata evlādına söger oğul babasını döger
Anası kızını öger zamān āḥir zamān oldu (50/37)*

Raḥmeti ref^e eyleye Ḥaḫḫ anlar üstinden o dem

Ata evlāda muḥabbet itmeye kıza ana

Daḫı evlādı ataya anaya raḥm itmeye

Aḫrabalar yad olalar birbirinden ayrıla (38/12, 13)

Aşağıya birkaç mısraını vermekle yetindiğimiz “Hukûku’l-Vâlideyn Ale’l-Veled” başlıklı şiirde ise, evladın anne ve babasına karşı sorumluluklarını anlatmaktadır:

Bil peder ḫaḫḫını evlād üzre añla iy cüvān

Her sözün tutmaḫ degülse ma‘şiyet itme gümān

Hem za‘îf olsa añna nuşret idüp ‘avn eylemek

Her nesi var ise itmemek buḫul iy Müslümān

Ḍarbına ḫaḫımasına öf diyüp tarılmamaḫ

Ḫaḫmayup başlarına hem itmeye luṭf-ı ‘ayān (131/1-3)

Kadının eşine karşı sorumlulukları da şiirde yer alır:

Zevc ile bir sâ‘at oturmaḫ didi kân-ı ‘atā

Bir sene ṭā‘atdan efḍal didi faḫr-ı enbiyā

Vech-i zevce hem naḫar ḫayru mine’ṭ-ṭavāf didi

Ka‘beyi ya‘ni ṭavāfdan bu naḫar yigdür didi

...

Ḫanḫı ‘avrat ḫocasını ṭonada i‘zāz-ıla

Kendü daḫı ṭonanup ḫarşu gele biñ nāz-ıla

...

Qılsa bir sâ‘at itā‘at zevcine hātun hemān

Hakk’a altmış yıl ‘ibādet kılmış olur ey cüvān (16/7, 8, 12, 15)

Sosyal sorumluluklar ve bazı insanî görevler de şair tarafından önemsenmektedir. Bunların arasında, açları doyurup çıplakları giydirmek, muhtaçlara ve komşuya yardım etmek, insanlara faydalı olmak gibi sorumluluklar vardır:

Quvvetüñ yetdükçe kardaş aç toyur yalın tonat

‘İlm ü taqvā birle te ‘dīb eylegil evlāduñı (141/12)

Yardım itmekdür mesākīne za‘īfe bi’z-zekāt

Ellerüñ zikri budur eyle taşadduk bul necāt (31/4)

Ehl ü evlāduña te ‘dīb eyle ‘ilm-i fażl ile

Cāra ihsān eyleyüp eyle ekāribüñ şıla (51/20)

Ki hayrū’n-nāsi men yenfa‘ buyurdı mefhar-ı ādem

Qamuya nāfi‘ ol va‘z eyleyüp ulu eşer eyle (64/8)

Ona göre, âdil ve doğru bir insan olmak, insanları incitmemek, cimrilikten uzak durmak, cehaletten kaçınmak gerekmektedir:

Nefsi emmāre olan zālimlerüñ düşmānıyam

Nefsi ‘ādil olanlaruñ dostıyam ey monlalar (11/40)

Ol günü fikr eyleyüp kayduñ gör ey gāfil bugün

Kimse[y]i incitme dā ‘im cümleñüñ gönlini yap (44/12)

Cāhil iken ‘azm-i rāh-ı ahiret ider-iseñ

Bulamazsın bir nefes dā ‘im cehennemden emān (17/4)

Şādıkî şarf eyle varuñ olmağıl zinhār baḥīl

Bulasın tā iki ‘ālem içre müstevfā ğına (154/7)

Bir vaiz olan Sâdıkî'nin en temel söylemi, din üzerinedir. O, din ilgili nasihatlerini ayet ve hadislerle dayandırmaktadır. Âhiret hayatı için çalışıp dine yardım etmek, belalara karşı sabır göstermek, israftan kaçınıp kanaat etmek, temiz bir niyet ile amel etmek, ahirette kötü muamele görmemek için imanla ölmek, günahını bilip tövbe etmek ve Allah'ı zikretmek, derde deva bulmak için Kur'an-ı Kerim okumak, dünya hayatına meyletmemek, işlenen günahta ısrar etmemek gibi daha birçok nasihati dinî konular üzerinedir:

Māl u ‘ömri Ḥaqq yolında idegör bezl ü ‘atā

Ölmeden ma‘mūr idegör ‘ahiret bünyāduñı (141/4)

Dîne yardım ideni yā Rabb o dem çok eylegil

Her kim iderse ihānet vir aña yüz biñ belā (38/24)

Belāsına şabırlar kıl kazāsına olup rāzı

İdüp ni‘metlerine ḥamd u şükri ehl-i ‘irfān ol (37/5)

Müsrif olma var kanā‘at kılub[an] şol nefse it

Bir ‘abā kaftān-ıla bir pāre kurı nan yiter (78/1)

Gel Ḥaqq’a kulluḡda ol eyle ḥulūş-ıla ‘amel

Menzilüñ yap āhiretde itmeden terk-i diyār (23/14)

Fıkr kıl ol vaḡti cānum ‘aḡluñı başuña al

Ger imānsız göçer iseñ olasın ṭamu iti (12/17)

Şuçuñ bil eyleyüp āhı gözetme manşıb u cāhı
Hemān zikreyle Allāh'ı yakın bil ölümü zinhār (4/1)

Şādıķı dā'im tilāvet eyle Qur'ān-ı 'azīm
Bulasın derde devāyı görmeyüp nār-ı elīm (33/15)

Kim ki meyl itmez denī dūnyāya erdür 'ārı var
Kuçmağa cennetde anuñ nice biñ dildārı var (28/1)

Zenb-i ısrār üzre olup şükr-i imān itmek
Korkmamak imāñ zevālinden vü zulm itmek şehā (147/3)

Şādıķı ketm itme haķķı söyle bir bir şıdķ-ıla
Bir gün ola kim hidāyet ide Haķķ celle celāl (47/29)

Şairin en çok üzerinde yoğunlaştığı konulardan biri de adabımuāşerettir. O, yemek yerken, sohbet ederken, bir topluluk içinde bulunurken nasıl davranılması gerektiğine dair nasihatler verir:

Yimegi yimegıl her ne olursa
Öñüñden yi her ne gelürse (92/26)

Yimegi yime şuyın aķıtarak
Ve yime ağzuñı şapırıtarak (92/28)

Gerinmez adamuñ qarşularında
Anuñ kim zerre 'aķlı var serinde (92/10)

Üçinci söyleme evvel şadedsiz
Şadedsiz söz olur meclise tatsız (92/7)

Şu kim āvāz ile meclisde isner
Hep andan ehl-i meclis nefret ider (92/11)

Yanındağıyla söyleşmeye fis fis
Kim andan alınmaya ehl-i meclis (92/17)

Belerdüp bakmaya her kişiye göz
Kim anlardan işitmeye niçe söz (92/12)

İtme iki zen arasından güzār
Kılma hem aşılmışa aslā nazar (93/18)

Senden a‘lānuñ önine geçme hem
Eyle ednāya tevāzu‘ kıl kerem (24/93)

Sâdıkî’nin yapılmasını hoş gördüğü ve yapanı övdüğü bazı iyi huylar da vardır. Örneğin, kahve içmeyi ve selam vermeyi de över:

Ne ğam ey Şādıkî iç kâhve[y]i şükr eyle Hâk’a
Umaram kırtara başuñ şükr-i Yezdân kâhve (90/20)

Me ‘hazın yazdı anuñ Huķūk-ı İslām ey püser
Şādıkî bezl it selāmı hayra tebdil ola şerr (34/7)

Türkü dinlemek, sigara içmek, tütün ekmek, şarap içmek, şeytana tâbi olmak, şöhret istemek, namahreme bakmak, çok yemek yemek, ayakta elbise giymek gibi davranışları ise yerer:

Azdan az kalmış hulūş-ıla kılar beş vaķt namāz
Kılma kıatlanmaz du‘āya eylemez Hâķķ’a niyāz

Gāhi va‘za hāzır olur gāhi diñler türki sâz

Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded (19/14)

‘Ālime lāyık mı Şeddād binālar yapasız

‘Ālime lāyık mı ṭanbur u çeng ey monlalar (11/22)

Dirīgā altmış u yetmiş cemī‘-i ḳalbūñ āfātı

İşit bir bir beyān idem ḳaçup bulğıl mükāfātı

Biri küfür biri bid‘at biri kibir biri cūr’et

Biri hırş u biri ḥiffet ḥazer ḳıl itme ‘ādātı

Biri zālamlere rağbet riyā ‘ucb u ḥased isrāf

Nifāk u cerbeze ısrār temerrüd bil delālātı

Birisi ünsü bi’l-maḥlūk ‘inād u buğz u bi’l-ebrār

Biri küfrān-ı ni‘metdür budur füssāk ‘alāmātı (41/1-4)

Ki murdār tütüni içer Resül’üñ yirine geçer

Melekler ṭurmayup ḳaçar zamān āḥir zamān oldı (50/46)

Ekme murdār tütüni içeni yanuñda ḳoma

Ne ḳadar medḥ iderseñ eyle destān ḳahve (90/11)

Boş yerine çok yemān şarāb içmekdür biri

Hem nemīme hem ḥaseddür mü ’mine olmaz revā (121/4)

Ehl-i Ḥaḳḳ’a bir delīl yitmez mi cānum luṭf idüp

Uyma şeytāna kemāl ehlini bul kesb it kemāl (47/26)

Şādīkî meyl itme dünyā şöhretinden fāriğ ol
İşbu dünyāya yilerken bil cinān elden gider (97/10)

Çok ferāh olma ki ol hıffet bulur
Bakma hem nā-maḥreme ḡaflet virür (93/17)

Bil ta‘āmı çok yimekte var durur altı zārār
Luṭf it ey ḡardeş şaḡın çok yiyüben bulma ḡaṭar (53/3)

Ayaḡ üzre key şaḡın ṭon giymeden
Ḳıl ḡazer üstüñde cāme degmeden (93/27)

Görüldüğü üzere *Dîvân*'da, şair tarafından birçok sosyal meseleye değinilmiş ve nasihatler verilmiştir. Sâdıkî, toplumsal hayattaki bozulmalara sessiz kalmamış ve bunu şiirlerinde dile getirerek insanları uyarma yoluna gitmiştir. Ayrıca bu sosyal bozukluklara çözümler üretmek adına birçok konuda nasihatte bulunmuştur. Bu da okuyucunun hem zamanın bazı sosyal meseleleri hakkında bilgi sahibi olmasını hem de şairin zihnindeki ideal insan anlayışını görmesini sağlaması açısından önem arz eder.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

4.1. Eserleri

Şairin tespit edebildiğimiz tek eseri *Dîvân*'ıdır.⁷⁷

4.1.1. Nüsha ve Mecmualar

Sâdıkî Dîvânı'nın Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi'nde bir yazma nüshası bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Sâdıkî'nin şiirleri çeşitli kütüphanelerde ve özel koleksiyonlarda yer alan mecmualarda da karşımıza çıkar. *Dîvân*'ın tespit edebildiğimiz nüshaları ile metnin kurulumunda yararlandığımız şiir mecmuaları aşağıda belirtilmiştir.

- *Dîvân* (D)

Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi Yazmalar Bölümü'nde Mec.46/8 tasnif numarasıyla kayıtlı nüsha, bu çalışmada temel nüsha olarak kullanılmıştır. Bu nüsha, içerisinde çeşitli risalelerin bulunduğu bir mecmua hüviyetindedir. *Sâdıkî Dîvânı*, bu nüshanın 96b-103b ile 122a-185a sayfaları arasında bulunmaktadır. Eserin 98a, 104a-121b ve 166a-166b sayfalarında şiirler, ilahiler, mensur kısımlar, çeşitli notlar, dualar vb. Sâdıkî'ye ait olmadığı için çalışmamıza dâhil edilmemiştir.

Bu nüshanın ebatları 210x160; 170x115 mm'dir. Eser, çift sütun şeklinde yazılmıştır ve satır sayısı çeşitlilik göstermekle birlikte genellikle 15-17 satır arasındadır. Su yollu, âharlı sarı kâğıda yazılan nüshanın, sırt kısmı bej bez kaplı,

⁷⁷ Ahmed Nazif Efendi, Kayseri Meşhurları adlı çalışmasında, Sâdıkî'nin bir mecmuası olduğundan bahsetmiştir (bkz. Ahmet Nazif, **Kayseri Meşhurları**, s. 39). Fakat araştırmalarımızda böyle bir esere rastlanmamıştır.

ebrulu ve mukavva ciltlidir. Nüshanın istinsah tarihi ve müstensihî belli değildir.⁷⁸ Fakat bu nüshada tespit ettiğimiz bazı şiirlerin başlığında “*sellemehullâhu*” yani “Allah ona selamet versin” ifadesi, yazmanın Sâdıkî’nin sağlığında yazılmış olabileceğini gösteren önemli bir işarettir.⁷⁹

Nüshanın yazı türü, harekeli nesihdir. 98b ile 153b sayfalarında mihrabiye ve 98b ve 99a sayfalarının kenar kısımlarında da mavi tıgılı süslemeler mevcuttur. Söz başları, bazı yerlerde altın yaldızlı bazı yerlerde ise kırmızı mürekkepledir. Söz başları haricindeki geri kalan kısımlar ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Her sayfada şiirler altın yaldızlı cetvellerle çevrelenmiştir.

Yazmadaki nazım şekillerinin sıralaması, klasik dîvân tertibine göre yapılmamıştır. Şiirler transkribe edilirken yazmadaki sıralamaya göre hareket edilmiştir. Nüshada toplam 114 şiir yer almaktadır.

- **Mecmualar**

Sâdıkî’nin, çeşitli resmî ve şahsî kütüphanelerde bulunan on farklı mecmuada şiirleri tespit edilmiştir. Mecmualar taranırken, Sâdıkî’nin, mahlasının yanı sıra, üslup özellikleri, din, tasavvuf, ahiret, iman, dünyanın geçiciliği gibi onun ağırlıklı olarak işlediği konular üzerinden tespit yapılmaya çalışılmıştır.

M1 mecmuası, Dr. Rasim Deniz Özel Kütüphanesi’nde Yazmalar 484 tasnif numarası ile kayıtlıdır. Bu mecmuanın sayfaları baştan ve sondan eksik olduğu ve sayfa numaralandırması yapılmadığından tarafımızca numaralandırılmıştır. Eser, 1a-32b sayfaları arasında yer almaktadır.

Eserde söz başları, harekeli nesihle ve kırmızı mürekkeple; şiir kısımları ise harekeli nesihle ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Mecmuanın tamamı altın yaldızlı cetvellidir. Sütunlar genel olarak çift sütun şeklinde olmakla birlikte, bazı yerler dört sütunludur. Nüshanın sayfalarında yıpranmalar ve çürümeler mevcuttur.

M1 mecmuasında yer alan 63 şiirin 58’i temel nüshada da yer almaktadır.

⁷⁸ Mehmet Fatih Köksal, Mücahit Kaçar, Mevlüt İlhan, **Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2018, s.162.

⁷⁹ bkz. ş. 4, 5, 6, 14, 15, 44, 47, 50, 57, 58.

M2 mecmuası, 06 Mil Yz A 2433/8 Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda kayıtlıdır. Mecmuanın ketebe kaydı şöyledir: “Temme bi-‘avnullahi’l-Meliki’l-Vehhâb sene 1198” Bu kayıttan anlaşıldığına göre mecmua, 1198/1783-84 tarihlerinde yazılmıştır. Harekeli nesihle yazılan mecmuada müstensihle ait bilgi yoktur. Sâdıkî'nin şiirleri, mecmuanın 179b-184a sayfaları arasında yer almaktadır. Mecmuadaki 16 adet şiirden ikisinin kondisyonu düşük olduğundan bazı beyitleri okunamamaktadır. Bu mecmuadaki şiirlerin üçü, temel nüshada da bulunmaktadır.

M3 mecmuası, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 26 Hk 61/6 numarada yer almaktadır. Sâdıkî'nin şiirleri, 164b-166b sayfaları arasında bulunmaktadır. Katalogda mecmuanın müstensihisi Mustafa Alî b. Süleyman olarak belirtilirken, mecmuanın istinsah tarihine rastlanmamıştır. Bu mecmuadaki dört şiirin üçü temel nüshada da bulunmaktadır.

M4 mecmuası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2810/2 numarada kayıtlıdır. Sâdıkî'nin şiirleri, 49b-55a sayfaları arasında bulunmaktadır. Mecmuanın istinsah tarihi ve müstensihisi belli değildir. Mecmuada Sâdıkî'ye ait yedi şiir tespit edilmiştir. Bu şiirlerden üçü temel nüshada da yer almaktadır.⁸⁰

M5 mecmuası, Milli Kütüphane Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu numara 26 Hk 618/1'de kayıtlıdır. 1b sayfasının baş kısmında “Sâdıkî” yazılan bu mecmuadaki bazı şiirler Sâdıkî'ye aittir. İstinsah kaydı bulunmayan mecmuanın 10b-12a arası ve 13b sayfası eksiktir. Bu mecmuada yer alan yedi şiirin beşi, temel nüshada da bulunmaktadır.

⁸⁰ 55a-57b varakları arasında şairi belli olmayan hadis tercümesi konulu bir şiir vardır. Bu şiir, mahlas bulundurmadığı için çalışmamıza dâhil edilmemiştir.

M6 mecmuası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 9718/9'da kayıtlıdır. Mecmuadaki şiirler 78b-107a sayfalarında yer almaktadır. Temel nüsha ve M1 mecmuasından sonra, Sâdıkî'ye ait en çok şiiri bulunduran mecmuadır. Burada yer alan 39 şiirin 14'ü temel nüshada da yer almaktadır.

M7 mecmuası, Talha Dilben – Eren Çubuk Kütüphanesi Yazmalar 16 numarada yer alan mecmuada, Sâdıkî'ye ait temel nüshada da yer alan üç şiir tespit edilmiştir. Bu şiirler mecmuanın 47a-50b sayfaları aralığındadır.

M8 mecmuası, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 1834'te yer almaktadır. Yazmadaki şiirler, nesih yazı türüyle kaleme alınmış ve nazım kısımları kırmızı mürekkeple cetvelenmiştir. Yazmanın istinsah tarihi ve müstensihine ait bir bilgiye rastlanmamıştır. Mecmuanın zahriye sayfasında, “Manzume-i Sâdıkî”, temellük kaydında ise “Sâhib ü mâlik es-Seyyid Ahmed Nûrî Cemaziye'l-evvel 1295” yazmaktadır.⁸¹ Çeşitli şairlerin şiirlerinin bulunduğu bu mecmuada Sâdıkî'ye ait şiirler, yazmanın 79b-106b sayfalarında bulunmaktadır. Mecmuada, Sâdıkî'ye ait toplam 51 şiir tespit edilmiştir. Bu şiirler arasında, Sâdıkî'ye ait olan ve daha önce temel nüsha dâhil hiçbir mecmuada rastlamadığımız 25 şiir bulunmaktadır. Bunlardan başka mecmuanın sonunda “Ta'rifü'l-islâm” ve “Ta'rifü't-tevhîd” başlıklı iki mensur kısım yer almaktadır.

M9 mecmuası, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 529'da yer almaktadır. Farklı şairlere ait şiirlerin bulunduğu mecmuada, Sâdıkî'ye ait iki şiire rastlanmıştır. Mecmuadaki iki şiir de temel nüshada bulunmaktadır. Bu şiirlerden ilki, mecmuada 1b-6b sayfaları arasında yer alan şiirdir. Bu şiirin sonundaki ferâğ kaydında “Temmetü'l-kasîde 1232 Cemâziye'l-evvel 5” ifadesi görülmektedir.⁸² Sâdıkî'ye ait ikinci şiir ise tez metnindeki 89. şiirdir. Bu şiirin, makta beytinde “Mısriyâ” ifadesi bulunmaktadır. Mısri mahlasının geçtiği divan ve şiirler kontrol edildiğinde, bu şiire rastlanmamıştır. Hem temel nüshada böyle bir şiirin var olması

⁸¹ H. Cemaziye'l-evvel 1295 – M. Mayıs/Haziran 1878.

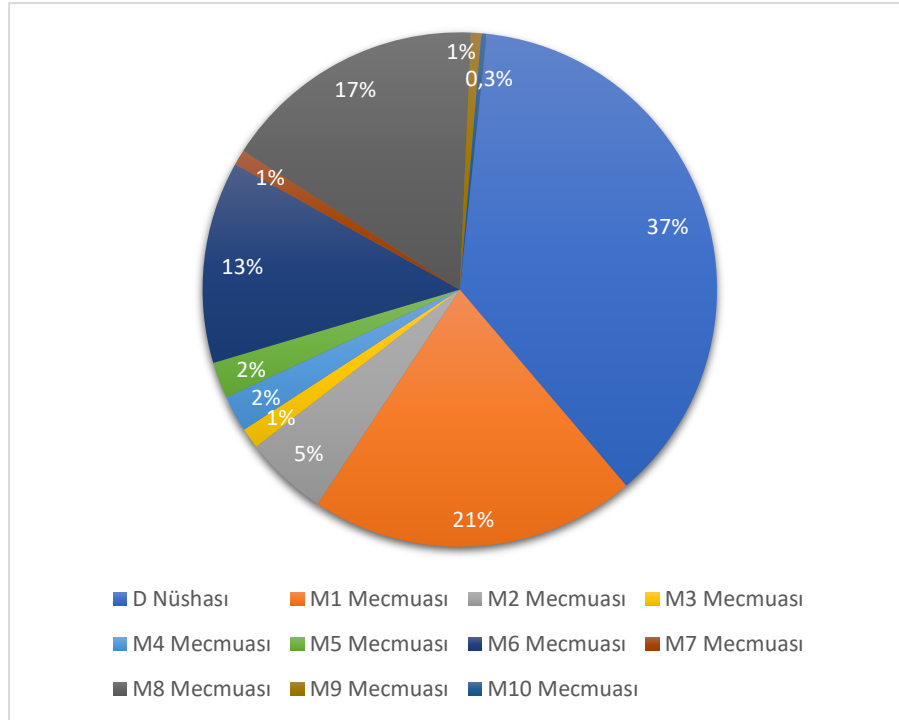
⁸² H. 5 Cemaziye'l-evvel 1232 - M. 23 Mart 1817.

hem de Sâdıkî mahlasının geçmesi münasebetiyle şiirin teze alınması uygun görülmüştür.

M10 mecmuası, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5801’de bulunmaktadır. Mecmuanın 117b-118a sayfaların arasında Sâdıkî’ye ait bir şiir tespit edilmiştir.

Aşağıdaki grafikte, tez metnindeki şiirlerin nüsha ve mecmualara göre dağılımı verilmiştir. Grafiğe bakıldığında en fazla şiirin, çalışmamızda temel nüsha olarak belirlediğimiz D nüshasında olduğunu, bunu M1 mecmuası ve M8 mecmuasının takip ettiği görülür.

***Tablo 5 Tez Metnindeki Şiirlerin
Nüsha ve Mecmualara Göre Dağılımı***

Sâdıkî Dîvânı'nın nüshaları ve mecmualarda bulunan Sâdıkî şiirleri incelendiğinde, bazı şiirlerin farklı mecmualarda tekrarladığı görülür. Bu durum, şairin bazı şiirlerinin daha fazla sevildiğini ve tercih edildiğini göstermesi açısından önemlidir. Aşağıdaki tabloda, şairin farklı nüshalarda tekrarlanan şiirlerinin matlaları, bu şiirlerin bulundukları nüshalar ve şiirlerin geçiş sıklığı yer almaktadır:

Tablo 6 Sık Geçen Şiirler Tablosu

Şiir No	Matla Beyti	Bulunduğu Nüshalar	Geçiş Sıklığı
13	Bir gün burc-ı fenâdan göçmege fermân ola Kurıla çengâl-ı ecel bir ulu kervân ola	D.122a, M1.9a, M2.179b, M4.51b, M5.1b, M6.101a	6
61	Bir gün ola görmeden kıla güzel gözler hemân Tutmaya eller yürimeye ayaklar ey cüvân	D.155a, M1.11a, M2.81b, M5.2b, M7.48a, M8.82b	6
12	Kalk şehir vaktinde ey dil Hakk'a eyle tâ'ati Kim kabûl ider Hudâ ol vakt içinde hâceti	D.122a, M1.6b, M4.52b, M6.102a	4
31	İtdiler 'âlimlerümüz zikrûñ aksamın beyân Yedi vech üzre didiler hıfz idüp kalma yayan	D.132b, M1.23b, M6.97a, M8.88b	4
33	Kim Enes itdi rivâyet didi ol sultân-ı dîn Küllî şey 'ûñ kalbi vardır didi Faḥru'l-Mürselûñ	D.133b, M1.25b, M6.100b, M8.91a	4
34	Kâmil olmaz kuluñ imânı didi faḥr-ı cihân Olmaz ise anda üç ḥaslet ḥamîde pes 'ayân	D.134a, M1.25b, M6.98a, M8.90b	4
45	Ḥamd idüp Hakk'a şalât ile Resûl'e bî-şümâr Cân u ten aḥvâlini fikr eyleyüp kıl âh u zâr	D.141a, M3.164b, M5.5a, M6.84b	4
51	Eyledi Selmân rivâyet didi faḥr-ı mürselîn Ümmetümden kim ki hıfz itse Ḥadîşü'l-erba'în	D.151b, M1.4a, M6.96a, M8.89a	4
60	Ey denî dünyâda devlet gözleyen gâfil kişi Neñe yitmez pâre yabis nan-ıla bulğur aş	D.155a, M1.10b, M6.103a, M8.81a	4
132	Görine cânlar ne kılm eyleyem saña beyân Olsa cum'a gicesi yâḥûd dü-şenbe bî-gümân	M3.165a, M4.49b, M5.8a, M6.87a	4

4.2. Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Yol

1. Tenkitli metin, Arap harflerinden Latin harflerine aktarılırken özel transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.
2. Metin transkribe edilirken Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi Yazmalar Bölümü Mec.46/8 numaralı nüsha esas alınmıştır. Metinde, 1-114 arası şiirler D nüshasında, 115-186 arası şiirler ise M1-10 mecmualarında bulunmaktadır.
3. Tenkitli metindeki şiirlerin sıralaması, yazma ve mecmualardaki sıralamaya göre yapılmıştır. Ayrıca her şiirin başında şiir numarası verilmiş, beyit ve bentler de numaralandırılmıştır.
4. Metindeki şiirlerin, şiir numarası ve yazma metindeki varak numaraları dipnotta belirtilmiştir. Örnek: [4] D.99a, M1.3a, M6.106b
5. Metinde, başlığı olan şiirler başlığı ile verilmiştir. Örnek: **Güft-i Şādīķī Sellemehullāhu.**
6. Şiirlerdeki aruz vezni kalıpları koyu italik halde şiirlerin baş kısmında belirtilmiştir. Örnek: ***Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün.***
7. Metin verilirken edisyon kritik yöntemine başvurulmuş ve nüshalar arasındaki farklar dipnotlarda gösterilmiştir. D nüshasında olup aynı zamanda diğer mecmualarda da olan şiirler D nüshasına göre edisyon kritik yapılmıştır. Fakat D nüshasında vezne ya da anlama uymayan kelime, terkip, ek ya da mısra olduğunda ve mecmuadaki yazım vezin ve anlam açısından daha uygunsa, ibarenin mecmuadaki hali metne alınmıştır. Her durumda farklar dipnotta belirtilmiştir

8. Şairin mahlasının olduğu şiirlerde mahlas, koyu harflerle gösterilmiştir.
9. Şiirlerde iktibas yoluyla geçen Arapça ayet ve hadis alıntıları, mısra içinde italik şekilde belirtilmiştir. Ayet ve hadislerin anlamları ise inceleme kısmında, 1.2.1.1. Ayet ve Hadisler’de ayrıca ele alınmıştır.
10. Yazma metinde, beyit aralarında geçen Arapça dua metinlerinin anlamı dipnotta verilmiştir.
11. Eserin, arkaik unsurlar da ihtiva eden dil yapısına dokunulmamış, metnin imlasına sadık kalmaya çalışılmıştır. Fakat metin kurulurken bariz bazı hatalar düzeltilmiştir. Örneğin, bazen *Dîvân*’daki ikinci tekil şahıs iyelik ekleri Arapça “ye” harfi ile “-iñ-iñ” şeklinde yazılmasına rağmen, metinde klasik imlaya uyularak “uñ-üñ” şeklinde yazılmıştır.
12. Nüshada, bazı kelimelerde Farsça tamlama için “-I” ekini gösteren “ي” yerine “ژ” kullanılmıştır. Tezde bu ek, doğru şekli olan “-ı/-i” ile değiştirilmiştir: infāk-ı māl (6/2).
13. Metinde, aruzun aksamasına yol açan eksik kelime ya da ekler, köşeli parantez içinde tarafımızca eklenmiştir. Bazı kelimelerdeki harf hataları, yanlış harekelendirmeler, aruz kusuruna yol açan fazladan kelimeler de tarafımızca düzeltilmiş ve dipnotta belirtilmiştir.
14. Metinde, çeşitli sebeplerden dolayı okunamayan kelime(ler) [] şeklinde gösterilmiştir. Ayrıca, bu kelimelerin nüshadaki görseli dipnotta belirtilmiştir. Nüshada, okunabildiği halde anlamlandırılmayan kelimelerin yanına (?) işareti konulmuş ve nüshadaki görseli dipnota alınmıştır.

15. Tenkitli metin kurulurken, yazma nüshalardaki bazı yerlerde mısra(lar)ın eksik olduğu görölmüş ve bu gibi yerler, eksik olduğunu belirtmek için - - - işareti ile belirtilmiştir.

4.3. Tenkitli Metin

[96b]

1

Merşiyeye-i ‘Âlî Efendi Raḥmetullāhi ‘Aleyhi Raḥmeten Vāsî‘ aten Fî
Belde-i Kāyşeriyye

Fāilātün / Fāilātün / Fāilātün / Fāilün

1. Āh u efgān-ıla nazma çün şürū‘ itdüm ‘ubūr
Şābirinden ide biz kullarını Ḥaqq [u] Şabūr
2. Çünkü bu mekkāre dünyā ‘ākıbet bulur fenā
Kimse bākī kalmaz illā kalur ol bākī Şekūr
3. Ger ġanī vü ger faķır ü pādişāh u ger vezīr
Ḥāk-ile yeksān olup kalmayısar dār-ı kuşūr
4. Aldayup dünyā beş on gün soñ ucı kabre koyar
Herkes itdügin bulısar şübhesiz yevmü’n-nüşūr
5. Enbiyālar vārişi Aḥmed Muḥammed Muşţafā
Aña daḥı kalmadı ġaddāre dünyā zī-fütūr
6. Gitdi bunca evliyālar enbiyālar fāniden
Çekdiler ehl-i fenādan niçe yüz biñ cevır ü zūr

[1]

D.96b

6. cevır ü zūr: Nüşhada “cevır ile zūr” yazılmasına rağmen bu şekilde okunmuştur.

7. Kalmadı bir er ki andan intifā‘ ide bu halk
‘ Āleme saçıldı fitne çok fesād itdi zuhūr
8. Şoñra bir cevher laţîfî Hakk bize itdi ‘ atā
İsm-i pâki hem ‘ Alî’dür ‘ ilm-ile cev-f-i buhūr
9. Pend ü nuşh idüp otuz yıl açdı meydānı tamām
Ehl-i bid‘ at kalmadı def‘ oldı cümle şerr ü şūr
10. Rûz-ı maşşerde İmām A‘ zam-ı şānı diyülür
Hep şehādet iderüz redd itmez ise ol Ğafūr
11. Böyle bir cânlar cânına buğz idüp [ehl-i] şerār
Kıldılar andan şikāyet salţanatda zî-ğurūr
12. Nefy idüp ez-Kayşeriyye hicret idüp ol şerīf
Kendü tilmizinden oldı yine bu işler şudūr
13. Ayrı düşdi ehl-i beytinden vedā‘ idüp hazīn
Kaldı hasret tā kıyāmet *leyse fihā* vaşl-ı nūr
14. Yürî dünyā zevlün ‘ an-ķarīb ü bī-reyb ü şekk
Zirā kim bu vāriş-i Aḥmed içüñden oldı dūr
[97a]
15. Kānı ol günler ki cāmi‘ ler tölardı halk-ıla
Ḥālīķ’a şükr idüben her biri bulmışdı huzūr
16. Ağla ey Cāmi‘ Kebīr şimden girü kaldun ğarīb
Gitdi şān [u] şöhretün gelmez ilā-yevmi’n-nüşūr

15. cāmi‘ ler tölardı: Nüşhada “tölardı cāmi‘ ler” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

17. [Hem] oğındı dem-be-dem tefsîr-i Qur'ân-ı mübîn
Nûr ile tölmişdi eṭrāfuñ senüñ ey beyt-i nûr

18. Kadrini bilmedi ehl-i Kayseriyye mekr idüp
Kıldılar bugz u 'adâvet ol şerîfe bî-kuşûr

19. Rif'atine hep sebep düşdi bularuñ işleri
Gün-be-gün teslîm idüp Hakk'a özin ol kenz-i nûr

20. Altmış üç yaşında iken irdi taḳdîr-i Hudâ
Gün yüzinden ırdı düşdi gitdi ol bedrû'l-büdûr

21. Kaldı der-Konstantiniyye cism-i pâki çün anuñ
Rûh-ı pâki cennet içre bula ḥûr u hem kuşûr

22. Tâ kıyâmet gelmeyiser böyle bir kenz-i 'ulûm
Bu 'alâmetdür ki Mehdî idiser tizcek zuḥûr

23. Altı yüz tekmîle mâlik suhte vü _iki niçe biñ
Dem-be-dem âh eyleyüp dirler Hudâ'ya ey Ğafûr

24. Sen anı cennât-ı 'adn içre civâr it Aḥmed'e
Bî-ḥisâb u bî-'azâb kuçdur aña a' nâḳ-ı ḥûr

25. Ehl-i dünyâ batdı ğam deryâsına gitdi diyü
Sevinüp 'ıyd itdiler merḳadlarında zî-kubûr

26. Böyle bir kân-ı 'ulûmı Hakk bize câr eyledi
Böyle diyüp her biri buldı neşât-ile sürûr

21. ḥûr: buladur D.

27. Ağla ey **Şādıkī** gözden ƙan aƙıt gitdi o cān
Biñ yüz on māhı reb‘ī’ü’l-evvel içredür mürūr

28. Sen mu‘ammer ƙıl İlāhī gözleri nūrı[n] anuñ
Yüzlerin görüp ƙazın ƙalb[ler]ümüz olsun sürūr

[97b]

2

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Esmā-yı enbiyādan münzel-i Rabb-i Raḥīm
Vācib oldı herkese ezber ƙılup ola muƙīm
2. Ehline evlādına ḥuddāmına ta‘līm idüp
Luṭf-ı Rabbānī bulup bunlar daḥı ola ‘alīm
3. Ādem İdrīs Nūḥ [u] Hūd u Şālīḥ Zülkiḥl
Yūsuf u Ya‘qūb [u] İshāƙ İsmā‘il ü İbrahīm
4. Yūnus u Lūṭ [u] Şu‘ayb [u] Zekerıyyā Elyasā‘
Hem daḥı Yahyā vü ‘İsā Hārūn u Mūsā Kelīm
5. Dāvūd u İlyās Süleymān hem daḥı Eyyüb nebī
Şān-ı levlāke Muḥammedü’l ‘alā ḥulƙın ‘azīm

27. gözden: gözüñden D. // Biñ yüz on māhı reb‘ī’ü’l-evvel (Eylül-Ekim 1698).

[2]

D.97b

1. Birinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

5. (ve inneke le) ‘alā ḥulƙın ‘azīm: “Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.” Kalem, 68/4.

6. Kim velī dir kim nebī [dir] ihtilāf-ı ʿ ulemā
Biri ʿ Üzeyr biri Zülkarneyn ü Loḳmān-ı Ḥakīm
7. Var-durur Ḥaḳḳ ḥazretinüñ üç yüz on üç mürseli
Enbiyā_ʿ aded[i] bilendür şāhib-i ʿ ilm-i [ḳadīm]
8. Yā Laṭīf sen ḳıl bize luṭf-ıla olsunlar şefīʿ
Şol zamān kim gele yetmiş [biñ] zimām-ile caḥīm

[98a]⁸³

[98b]

3

Güft-i Şādıḳī Der-Beyān-ı Şükr-i Yezdān u Müteʿ āl
Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Feʿ ulün

1. Ḥudāʾya şad hezār el-ḥamdulillāh
Diyelüm āşikār el-ḥamdulillāh
2. Ki virdi bize imān gibi niʿ met
Daḥı devlet ne var el-ḥamdulillāh
3. Bedende ʿ āfiyet dilde şehādet
Şalāt-ı ḥamse kār el-ḥamdulillāh

7. ḳadīm: Nüshadaki mürekkep lekesinden dolayı tam belli olmayan bu kelime, beytin anlam çerçevesi gereği bu şekilde okunmuştur.

⁸³ 97b-98a sayfaları arasında çalışmamıza dâhil edilmeyen Arapça dualar ve mensur kısımlar mevcuttur.

4. Behā'imden bizi mümtāz kıldı
‘Akılda başda yār el-ḥamdulillāh
5. Oğul kız ni‘meti bir özge devlet
Yanında gül‘izār el-ḥamdulillāh
6. Binecek yiyecek mesken tūracak
Ḳamusı elde var el-ḥamdulillāh
7. Göñülde ma‘rifet nūrı münevver
Ḥudā naḳşın yazar el-ḥamdulillāh
8. Bulur mü'min olan cennet selāmet
Görür yarın dīdār el-ḥamdulillāh
9. İder kāfir münāfık ḥasret-ile
İki ‘ālemde zār el-ḥamdulillāh
10. Ki ‘āsīler şefi‘idür Muḥammed
Anuñ sevgüsi var el-ḥamdulillāh
11. Daḫı şavm ile Ḳur‘ān’dan şefā‘at
Ḳamu ḳullar umar el-ḥamdulillāh
12. Ḳabirde mü'min-i kāmīl vücūdın
Yimez mūr ile mār el-ḥamdulillāh
[99a]
13. Ki eltāf-ı Ḥaḳ’ı fikr eyledükçe
Göñül kılmaz ḳarār el-ḥamdulillāh

14. Hudāyā **Şādıķı**'ye eyle ihsān
İde derde tīmār el-ḥamdulillāh

15. Ki Qur'ān u ḥadīse ola şuğlı
Gerekmez ğayrı kār el-ḥamdulillāh

4

Güft-i Şādıķı Sellemehullāhu

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Gel ey ğāfil utan Ḥaķ'dan yakın bil ölümü zinhār
Seni var eyledi yokdan yakın bil ölümü zinhār
2. Şuçun bil eyleyüp āhı gözetme manşıb u cāhı
Hemān zikreyle Allāh'ı yakın bil ölümü zinhār
3. Saña bāķı degül bildün buña sen gitmege geldün
Yeter nefis ardına yeldün yakın bil ölümü zinhār
4. Yazıķdur 'ömrüne yazıķ ara bul kāmīl-i ḥāzıķ
Düzegör yarına azıķ yakın bil ölümü zinhār
5. Katarun düz kurul yola ķo bekçiler şağa şola
Değişme cevheri pula yakın bil ölümü zinhār
6. İdegör āḥiret kārın tutağör bunda bāzārın
[99b]

[4]
D.99a, M1.3a, M6.106b
3. saña: bu mülk M6.
5. pul: bul D.

Alasın cenneti yarın yakın bil ölümü zinhār

7. Ecel irüp amān virmez bu gözler bir daḥı görmez
Bu fırsat hīç ele girmez yakın bil ölümü zinhār

8. Ḥaḫ'a kulluḫda ol dā'im gicede olmağıl nā'im
Niçe günlerde ol şā'im yakın bil ölümü zinhār

9. Şorarlār cümle ef'ālūñ neye şarf eyledūñ mālūñ
O demde n'olısar ḥālūñ yakın bil ölümü zinhār

10. Şıma emrin Ḥaḫ'ūñ ey yār gözet nāmūs-ıla hem 'ār
Buña konan göçer nāçār yakın bil ölümü zinhār

11. Atañ anañ yola girdi varup menziline irdi
Bugün nevbet saña geldi yakın bil ölümü zinhār

12. Metā' uñ yoḫ yire şatma şağ işi çürüğe katma
Günāḥ deryāsına batma yakın bil ölümü zinhār

13. Ḥaḫ'ı zıkr it oḫı Qur'ān irişe derdüñe dermān
İdegör kullara iḥsān yakın bil ölümü zinhār

[100a]

14. Uyan ey **Şādıḫı** nāgāḥ ḥazır bil ölümü her gāḥ

6. alasın cenneti yarın: ilūñ yüklenme evzārın M6.

7. gözler: gürzler D.

8. niçe: daḥı M6.

9. neye: niye D.

11. varup: geçübən M6. // nevbet sana geldi: mevt şiddetin gördi M6.

12. günāḥ deryāsına batma: bu fāñide vaṭan tıtma M6.

13. irişe derdüñe: ire her derdüñe M6. // kullara: yoḫsula M6.

Hidāyet eyleye Allāh yakın bil ölümü zinhār

5

Güft-i Şadıkī Sellemehullāhu Ta‘ālā

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

1. Cihāna gönlüñi bend itme zinhār
Cihān bir sıl gibidür тұrmaz aqar
2. Eger bulmaq dilerseñ Haqq rızāsın
Kamu şālihler-ile olagör yār
3. Tefāhūr kıılma dībāc-ı denīye
Şoñ ucu yir qabirde gül tenüñ mār
4. Eger dünyāyı cennet kılduñ ise
Kıyāmetde maşırüñdür senüñ nār
5. Eger zindān idüp çekdüñse zaḥmet
Enīsüñ hūr olur Aḥmed olur cār
6. Gel imdi ad-ıla şanuña baqma
Soñı pişmānlıq oldı fıkır kııl var
7. Qanı bunda gelen ‘ubbād u zühhād
Kamu toprak içinde tutdılar dār

14. -M1. // nāgāh hazır bil ölümü her gāh: uyan her işde Rabbüñe ṭayan M6. // Hidāyet eyleye Allāh: Uragör nefsiñe uyan M6.

[5]
D.100a, M1.7b

8. Pes aldanma yüzüne güldüğüne
Eliñe gonca diyü şunısar hār
9. Elüñe düşmeden eyle tedārik
Li-dāri'l-āhıret eyleyegör kār
10. Saña kalur mı şanduñ işbu fānī
Kamunuñ işin ider āh ile zār
11. Bir iki gün sözine gırre olma
Edebsüzdür gözetmez nāmūs u ‘ār
12. Vefā umma vefā ummaķ haṭādur
Seni sevdüğüçün şanma vefādār
[100b]
13. Ecel cāmın şunar destüñe bir gün
Geçüben karşıña āl-ile aldar
14. Giden şoluķ geri gelmez ol āgāh
Her nefesçün saña iki su’āl var
15. Neye şarf eyledüñ ‘ömr-i ‘azizüñ
Diyince ne cevābuñ sana Settār
16. Kamu hāzır gele anda melā’ik
Şehādet ideler cürmüñe her bār
17. Hudā daķı şehādet eyleye dir

10. işbu: -M1.

14. İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

İdebilür misün cürmüñi inkār

18. Mühür urıla o demde ağızlar
Kamu a‘zā şehādet ide ey yār

19. N’ola ol demde hālūñ ey qarındaş
Her a‘zā cürmüñi idince ikrār

20. Zebāniler tutalar şiddet ile
Sürūñ tamuya diye anda Qahhār

21. Eger imān ile rihlet iderseñ
Yanup çıkmāğa yine bir ümīd var

22. Īmānsız gidicek dā’im kalasın
Ki şeytān ile hālūñ ola düşvār

23. Ziyānuñı bugün bil gāfil olma
Ne yüz ile varur Haqq’a ziyankār

24. Tefekkür kıl ‘amelde eyle ihlāş
Riyā itme anı görmesün ağıyār

25. Dile ‘afvın Hudā’nuñ her du‘ā[da]
Uyup şeytāna olmağıl hevādār

26. Gözüñden kanlı yaşları revān it
Ki tā ‘afv eyleye cürmüñi Gāffār

27. Yüzüñ döndür Hudā’nuñ tapusına
Unutma satvet-i Cebbār’ı zinhār

[101a]

28. Şığın ey **Şādıkī** Hakk rahmetine
Bilürsin yir gök arası şuçuñ var

29. Tayan Hakk fazlına [it] cürme tevbe
Göresin tā ki ‘adn içinde didār

6

Güft-i Şādıkī Sellemehullāhu fi’d-Dāreyn
Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Dünyede üç şey severem didi ol fahr-ı cihān
Biri tıyb u bir nisādur bir şalāt oldı ‘ıyān
2. Bū Bekir dir ben de dünyāda severem üç hısāl
Birisi bakmağ Resūl’e biridür infāk-ı māl
3. Budur üçünci kızum tahtuñda ola yā Resūl
Bunları ben severem dimiş-dur[ur] ol pür uşūl
4. Hem ‘Ömer hāzretleri dir baña üç şey sevgülü
Birisidür emr-i ma‘rūf didi ol yüzi şulu
5. Birisi nehy-i ‘ani’l-münker biri eski libās
Bunları ben severem didi işit ol hayr-ı nās

[6]

D.101a, M1.5a, M8.86a

Güft-i Şādıkī Sellemehullāhu fi’d-Dāreyn: Hāzihi Manzumetün Laṭīfe İştēfeytü min Kütüb
Mu‘bbirātü’l-Helvacızāde Şādıkī Güft M8.

6. Sevdî ‘Osmân dağı üç şey biri işbâ‘u’l-ci‘ân
Kisvet-i ‘uryân biri dağı tilâvet-i Qur‘ân
7. Şehr-i ‘ilmüñ kapusıdur severem üç dünyâda
Biri zayfa hizmet itmek diñle anı kıl edâ
8. Harr-ı şayfa şâ‘im olmak oldu biri ey aḥî
Biri küffârüñ rîkâbın darbı bi’s-seyfdür dağı
9. İbni ‘Abbâs severem üç şey dimişdür ey ḥabîb
Biri ‘uzlet itmek oldu ḥalk içinde bil ṭabîb
10. Üns billâh oldu biri biri Allâh’a rücû‘
Hoşca hıfz eyle bunı kim bulına sende huzû‘
11. Ol Ḥasan dağı buyurdu severem şıdku’l-kelâm
Biri ḥasta ḥâlî şormak biri leyl içre kıyâm
12. Ol Ḥüseyn eydür ki baña dağı üç şey sevgülü
Biri Allâh’a muḥabbet bir şehâdet ey ulu
[101b]
13. Biri sevmek ehl-i fakrı didi ol şâḥib-kemâl
Ḥamza dağı severem üç şey didi ol zî-cemâl
14. Biri edâ ‘ü’l-emânet birisi ‘ahde vefâ
Biri dağı hem cemâ‘atle namâz etmek edâ
15. ‘Â ‘işe ana buyurdu severem ben üç ḥişâl
Biridür kaçmak ḥarâmdan biri kesb-i ‘an-ḥelâl

6. biri: biridür D.

9. ḥabîb: ṭabîb M8. // ḥabîb: ṭabîb M8.

16. Birisi itmek ri‘āyet vālideyne didi ol
Ben dağı üç şey severem didi ol binti Resūl
17. Şefkat itmekdür yetīme tūlca hātuna hemān
Biri ihsān oldu cāra hoşca bil anı i cān
18. Biri miskīn ü zayıfa hizmet itmekdür hemīn
Sevdi üç şey dağı Mikā’il ‘amel kııl ol emīn
19. ‘Ayn-ı bākī kalb-i hāşī‘ birisi zākir lisān
Sevdi İsrāfīl de üç şey kılayım saña beyān
20. Biri ‘ālim ‘āmil oldu nuşretü’l-‘āciz biri
Biri şābir zāhid oldu kalmağıl sen de geri
21. Didi ‘Azrā’il severem ben de üç şey dünyada
Biri Allāh’a tevekkül biri kazāya rızā
22. Biri emr-i Hakk’a tāt at oldu bunu bil hemīn
Ben de üç şey severem buyurdi Cibrīl-i emīn
23. Biri irşādü’l-muḍillīn birisi ünsü’l-ğarīb
Zī-‘iyāle yardım itmek oldu biri ey ḥabīb
24. Zü’l-celāl ü Zü’l-kemāl Allāh u Rabbü’l-‘ālemīn
Ben de üç şey severem buyurdi ol Hakkü’l-mu‘īn
25. Hıfz kııl ol üç şeyüñ birisidür keşfü’l-kürüb

20. ‘āmil: -D.

21. ben de: -D.

Birisi ğafıru'z-zünüb hem birisi setrü'l-uyüb

26. İşbu kemter **Şādıkı**'nün cürmidür hadden füzün
Yā İlāhī 'afv idüp eyle 'adūsın ser-nigün

27. Keşf kıl anuñ kürübın vir murādın yā Kerīm
Çünkü sensin zī-kerem Ğaffār u Raḥmān u Raḥīm
[102a]

28. Urma 'işyānın yüzine setr kıl 'aybın daḥı
Şāhib-i buḥl itme anı eylegil ğāyet saḥī

29. Kim du'ā iderse ol bī-kes ğarībe ey Ğafūr
Fazluñ ile sen 'aṭā kıl ol kese cennet ü ḥūr

7

Güft-i Şādıkı Der-Medḥ-i Resül-i Kibriyā Aleyhi's-selām
Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. *Leyse fī ḳalbī sīvā'l-maṭlūb*-durur şubh u mesā
Ya' nī ol *bedru'd-dücā şemsü'd-ḍuḥā nūru'l-verā*

2. *Nūruhū şemsu münīrun ḍav'uhū lā-yenfedu*
Ḳadruhū a'lel-'ulā mi'rācühū fevḳa's-semā

[7]

D.102a, M1.19b, M6.79a

1. “Sabah ve akşam kalpte sevgiliden başka hiçbir şey yoktur.” // “Yani o (Muhammed), karanlıkta dolunay, duha vaktinde güneş, bütün yaratılmışların nurudur.”

2. “Onun nuru aydınlatıcı bir güneştir ve ışığı hiç tükenmez.” // “(Onun) kıymeti yüceler yücesidir, miracı da göklerin üstündedir.”

3. Evvel oldur āḥir oldur ṣāḥir oldur bāṭın ol
Kā'inātuñ dertlerine cümle andandur devā
4. Qand-i fāyıkdan lezīzdür her sözi dürr-i 'Aden
Qıymetine yok nihāyet dürr-i yektā bī-bahā
5. Fā'il-i muḥtāruñ oldur hem sebeḥ ef'āline
Zirā *levlāke* didi ḥaqqında Allāhu'l-'ulā
6. Cümle aşḥābı kevākib kendü ḥurşid-i 'aẓīm
Belki ḥurşid-i semā andan alur nūr u ziyā
7. Cānlaruñ cānānı oldur kullaruñ sulṭānı ol
Qamunuñ burḥānı oldur tācdār u aşfiyā
8. *Cūduhū cemmūn mine'l-'ummānī faḥrun faḥruḥū*
'İlmühū kenzūn bilā yuḥṣa vū faḍlun mūntehā
9. Andan öğrendi mü'eddibler edeble 'ilmi hem
Ehl-i dünyā andan aldılar ğınā ile sehā
10. *Men eṭā'ah ḳad eṭā'allāhe rabben lā-yezāl*
Men eṭā'allāhe ḳad fāne mine'n-nīrān necā
11. *Rabbi evzi'nā bimā en'amtenā en-neşkūrā*

3. devā: şifā M6.

8. "Onun cömertliğı ummandan boldur ve fakirliğı övünç kaynağıdır." // "İmi, sayılamayan bir hazinedir ve üstünlüğünün sonu yoktur."

10. "Kim Allah'a itaat ederse hiç yok olmayacak bir Rabbe itaat etmiş olur." // "Kim Allah'a itaat ederse fena bulur ve ateşlerden kurtulur."

İnneke ce‘altenā min ümmeti fahri_enbiyā

12. **Şādıkî**’ye rûy-ı pâkin gösterüp rû ’yâda sen
Eyledüñ mesrûr anı bî-ḥadd aña kı lup ‘aṭā
[102b]

13. Yine umar gösteresin gül yüzini Aḥmed’üñ
Zîrâ kı lur rûḥına yüz biñ taḥiyyât u şenā

14. Ne kadar lâıyık degülse faẓluñı umar senüñ
Zîrâ sensin Kâdir ü Ḥallāk u Mün ’im ey Ḥudā

8

Şi‘r

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

1. Bulandırma bulanma şūfî isen
Ṭolandırma ṭolanma şāfî isen
2. Bulanduran bulanan şūfî olmaz
Ṭolanduran ṭolanan şāfî olmaz

9

11. “Bize verdiğin nimetlere şükretmemiz için bize imkân ver.” Neml, 27/19. // “Sen bizi nebilerin gurur kaynağı olan kişilerin ümmetinden eyledin.”

[8]
D.102b

[9]
D.102b

Bu manzume, Osmanlı padişahlarının hayatları, cülus törenleri, savaşları vs. manzum olarak anlatan “*fihrist-i şahan*” türündedir. Manzumenin Sâdıķî’ye ait telif bir şiir olup olmaması

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

1. Meger lâyıķ görüp Tātār-ı şūmı
Temür Tātār'a virdi mülk-i Rūm'ı
2. Ki Rūm'a Zāhireddīn ola sultān
Kala Tātār elinde mülk-i Osmān
3. Bu hāle Yıldırım Hān oldu āgāh
Temür'i çağurup didi ki ey şāh
4. Gerekmez mülk-i Osmān içre Tātār
Bile al git koma Tātār'ı zinhār
5. Temür didi qabūl itdüm sözüñi
Semerkand'a kim eyledüm özüñi
6. Seni Tātār ile bile şalam ben
Gelesin tahtuña sağ u esen sen
7. Semerkand'ı işidüp Yıldırım Hān
Görüp kaydın Hāķ'a teslim ider cān
8. Meger kim hāteminde vardı kātıl
‘Adūdan pes ‘adem yeg oldu mā’il
9. Kōdı bu kaķr-ı dehr-i bī-vefāyı
Añup ol zevķ u şevķ-ı pūr-şafāyı

konusunda şüphelerin olması ile birlikte bu türde yapılan çalışmalarda ve taranan kaynaklarda* bu şiire rastlanmamıştır. Bu sebeple bu manzumeyi metne almayı uygun gördük. Fihrist-i şahanlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Arslan, Osmanlı Padişahlarının Manzum Tarihçeleri Fihrist-i Şâhânlar, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2019.

10. Bilũñ kim Aķşehir'de Yıldırım Hñ
Fenādan bākī mülke itdi seyrān

11. Tamām altmış yaşı kim 'ömri yitdi
Fenādan ol beķā mülkine gitdi

12. Geçüp tahta şehi oldı cihānuñ
Otuz beş yıl oķındı huķbesi_anuñ

10

Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Hudāvendā günahkāram
Ki nefs elinde evgāram
Za'ifem 'ācizem zāram
Ne kılam çāre nāçāram

2. Dükeli ma' siyet bende
Ki nefse olmışam bende
Bırakmışdur beni bende
Zünüb oldum giriftāram

[103a]

11

[10]
D.102b
Bu şiir Divan'ın derkenar kısmında yer almaktadır.

[11]

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Diñle imdi müfti_efendi haq için bu miskîni
Seni yokdan var eden Allâh için diñle beni
2. Şer‘ e da‘ vet itmege geldüm seni ben ey ‘ azîz
Ben Muhammed Mustafâ’nuñ maḥzarıyam ey ‘ azîz
3. Evvel âhir kâḍimüz Haqq nâ’ibi haqq Mustafâ
Muḥkem-i Qur’ân degül mi şâhid anda enbiyâ
4. Da‘ vâ çok da‘ vâcî çok şekvâcî ḥâkim ilâh
Zulm-ıla dimez kûluna ḥikmeti çok
5. ‘Adl iderse yarın girmez birümüz cennete
‘Afv iderse muştuluk Haqq’un irişdi rahmete
6. Gelün inşâf idelüm biz kûluz evvel Tañrı’ya
Bu ḥiṭâbum cümleye ancak degüldür müftîye
7. Haqq te‘ âlâ didi mi Qur’ân içinde rüşvet al
İşbu bî-dinler [ne] için rüşvet alur bî-ḥelâl
8. Yise ‘ âlimler ḥarām[ı] kâfir olur ümmîler
İt gibi üşmiş ḥarāma dîni bâṭıl dînler
9. Ya‘ ni tersâlar ki yimez [ol] ḥarāmı âşikâr
Gerçi biz mü’minlerüz yirüz ḥarāmı âşikâr

D.103a

Bu şiirin ilk 9 beyti mesnevi şeklinde daha sonraki beyitler ise gazel nazım şeklindedir.

2. seni ben: Nüshada “ben seni” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

4. Birinci mısra: Bu mısradaki kelime eksikliği sebebi ile vezin aksamaktadır.

10. Dīnümüzde rüşvet almak yok bizüm ey monlalar

Ḳanḳı dīne hiz̄met idersüz ey monlalar

11. Ḥaḳḳ dīne hiz̄met iderüz dirseñüz ey monlalar

Dīnümüzde ‘ilmi dünyāya şatmazuz ey monlalar

12. Sizi görüp ümmī ḳardaşlar da yoldan çıkdı hep

Halkı siz yoldan çıkarduñuz ḳamu ey monlalar

13. İtdüñüz dīne ihānet bu mıdur şer‘ -i şerīf

Fi‘ lüñüz ḥāşā Muḥammed ümmeti ey monlalar

14. Dīnüñüz söyleñ ne dīndir [bir] cevap virüñ baña

Rüşvet [almak] ḳanḳı kitābda-dur[ur] ey monlalar

15. Dīn-i İslām’a ihānet eyleyen mü‘ min midür

Ḳoduñuz elden kitāb[1] ne sebeb ey monlalar

16. Ayak altına kitābı alduñuz rüşvet için

Manşib için döndüñüz Ḥaḳḳ’dan yüzi ey monlalar

17. Yok mıdur yoḥsa ḳıyāmet ḥaşr u maḥşer yok mıdur

Yoksa yaratmaz mı Ḥaḳḳ yine bizi ey monlalar

18. Bizi yokdan var eden ‘āciz mi yine itmege

10. Bu beyit ve devamındaki beyitlerin nazım şekli gazel olarak devam etmektedir. // İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

11. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

16. döndünüz: Nüşada “dönderdünüz” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Bārī gel Ḥaḫḫ’dan yaña dön ey monlalar

19. Āḫiret günü ḥāṣā ki yok gibi size yakın

Āḫiret güninde zāhir gizler ey monlalar

20. Rüşvet a‘ mā itdi anuñçün göremez āḫiret

Gözünüzi büridi bilgil ḥarām ey monlalar

21. Ḥaṣr u maḥşer yirine inkāruñuz yok [kim] nāçār

Bāṭınuñuz inkāra ḥaḫīkat ey monlalar

22. ‘ Ālime lāyık mı Şeddādī binālar yapasız

‘ Ālime lāyık mı [kim] ṭanbūr u çeng ey monlalar

23. Bizi bir ḳatre meniden yaradupdur o İlāh

Ni‘ metüñ niçün unutduñuz Ḥaḫ’uñ ey monlalar

24. Gün bugün[dür] dirseñüz yarın kıyāmet yok mıdur

Fi‘ lüñüz inkāra beñzer ey gözi kör monlalar

25. Yaradan Ḥaḫḫ’ı unutduñuz enāniyet ile

‘ Ucbuñuz Fir‘avn cehl ile [‘aynı] ey monlalar

26. ‘ Ālime lāyık mı ḥançerli otuz dāne gulām

‘ Ālime lāyık mı Fir‘avn ṭa‘āmı ey monlalar

[103b]

27. Dirseñüz dünyā bizüm cennetümüz olmış-dur[ur]

18. yine itmege: Nüşhada “yine var itmege” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur. // İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

19. 19-24 arasındaki beyitler, 103a sayfasının derkenarında yer almaktadır.

21. İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

23. Ḥaḫ’uñ: Nüşhada “ol Ḥaḫḫ’uñ” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Cāriyeñüz hūrī kızları gibi ey monlalar

28. Muştafā ekl itmedi yigirmi beş dürlü ta‘ām
Mālī ‘ömri i[t]dūñ isrāf tamu var ey monlalar

29. Dirseñüz dünyā gerek bize gerekmez āhiret
Naqde eylerüz du‘āyı dir mi yoksa monlalar

30. Bize ey dervīş yeter virdūñ bu deñli teşvīşi
Bize dünyā size ‘uqbādur mı yoḡsa monlalar

31. Bize rüşvetden haber vir n’eylerüz [biz] cenneti
Başumuz ağırtma dervīş yoḡsa dir mi monlalar

32. Ne belā geldūñ bize bir daḡı zül oldu [bu] iş
Evliyālīḡ şatma gel dirler mi yoḡsa monlalar

33. Her ne dirseñ bize di luṭf it añma [ol] ‘Azrā’il’[i]
Sevme[z]üz ‘Azrā’il’[i] dirler mi yoḡsa monlalar

34. Bize manşıbdan haber [vir] mevti añma sen bize
Ölüm erkānı bize düşmez mi yoḡsa monlalar

35. Bilmezem keşfi misin mevti bize çok söyledūñ
Bir ḡoş āmed söyle luṭf it dir mi yoḡsa monlalar

36. Haṭm olunmaz sözlerūñ mevti añarsuñ sen bize
Biz daḡı çok yaşaruz dirler mi yoḡsa monlalar

37. Ata oḡlına naşīḡat eylese ḡaṭ[ā]_eylemez

Ne belâsın başumuza dir mi yoḥsa monlalar

38. Ḥasbeten lillāh naṣīḥat idene var mı günāh
Size rüşvetle naṣīḥat itmezem ey monlalar

39. Kimseden ḥavf u recāmuz yoḥ-durur aṣlā bizüm
Ḥaḳḳ kelāmı söyleyen düşmen olur mı monlalar

40. Nefsi emmāre olan zālimlerün düşmānıyam
Nefsi_ ‘ādil olanların [ben] dostıyam ey monlalar

41. Ḥaḳḳ sözi tutanların ayaklar[ı] toprağıyam
‘İlm ile ‘āmil olanın kuluıyam ey monlalar

42. Dirseñüz ger evliyālīḳ şatma derviş yüri git
Ḳatlüne fetvā virürüz dir mi yoḥsa monlalar

43. Ḥaḳḳ demek küfr ise [eger] ḳatlüme fetvā benem
Başımı top eyledüm dīn uğrına ey monlalar

44. Biz şerī‘ at oğlıyuz Aḥmed bize oğlum didi
Ādemoğlından ḥaṭā gelmez bize ey monlalar

45. Cümle ‘ālem dost olsa bizi mevtten şaḳlamaz
Öldüren oldur bizi ḥakk dīn budur ey monlalar

46. Ḥaḳḳ-ı ālem düşmen olsa ḳatlüme ḳādir degül
Ḥaḳdan özge ḳatl[e] ḳādir yoḥ-durur ey monlalar

37. başumuza dir mi: Nüşada “başumuza koca dir mi” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur. // İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

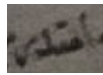
47. Günde biñ an itseler adan evirmem y z mi
B tılı zemm eylerem erm-ile bil ey monlalar
48. a d nidi r dostu uz a d ni d m n andu uz
Dostu uz olur size o  med eylen ey monlalar
49. Kend z mden s ylemem vall hi vall h 'l-  az im
Mutafa'nu  emrid r s yletd ren ey monlalar
50. G h cel lle a didi g hi cem l ile didi
 mmet mi y ri ir d it didi ey monlalar
51. Z lim oldu  mmet m didi ya n'idem ey o ul
Varsa kizb m diyin imdi terk idem ey monlalar
52. Bir nazar odur za'ife [] bir nazar
Bal utan elbette parma ın yalar ey monlalar
53. Biri alk-ı cih n ile nice m mkin ceng ide
Ya delid r ya velid r uludur ey monlalar

[122a]

12

Ve leh  Der-Tenbih 'l- hv n

52.

53. uludur: N shada “ya uludur” yazılmasına ra men vezin gere i bu ekilde okunmutur.

[12]

D.122a, M1.6b, M4.52b, M6.102a

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Kalk seher vaktinde ey dil Haqq’a eyle tã‘ati
Kim kabûl ider Hudâ ol vakt içinde hâceti
2. Çağrışup öter horûsân kum eyâ gâfil diyü
Sen niçün bî-havf uyursın artırursın gafleti
3. Hâlişan arz eyle hâcet ol Kerîm’ün bâbına
Olduñ ise cãn u dilden ol Resûl’ün ümmeti
4. Ol Muhammed Muştafâ kim giceler yatmaz idi
Tâ mübârek ayağı şişüp çekerdi ‘usreti
5. Dâ‘imâ işi namâz ile niyâz idi anuñ
Sen nice ümmet olursın tutmadukça sünneti
6. Çok uyursın kabır içinde gel bugün erken uyan
Sonra sen pişmân olursın gel geçürme fırsatı
7. N’oldı dünyâ-yı denîye meyl idenler ey gönül
Giydiler tâbût u ekfân eylediler rihleti
8. Kime bâķi oldı [bu] çarh kim saña bâķi kıala
Kıatı ahmaqsın delüsin kim dilersin devleti
9. Devlet oldur kim kıyâmet günü yüzüñ ağ ola
Bî-hisâb u bî-‘azâb milk alasın hem cenneti

1. 1-14: -D

8. oldı: kıaldı bu M1.

10. Enbiyālar evliyālar şiddetinden ol günüñ
Nefsī nefsi diye yarın seyr idicek şiddeti
11. ‘ Aklı vardır anladuñsa kaydını gör hāzır ol
Aldamasun seni beş gün işbu dünyā şehveti
12. Ger yirüñ cennet olursa tāli‘ üñ sa‘ d u küşād
Gün-be-gün hūrī vü ğilmān ide saña hizmeti
13. Vay eger tamu olursa yidüğüñ zaḳḳūm dari‘
Geydüğüñ katrān libāsı göresin biñ hasreti
14. Cümle hayvānāt dirilüp hem yine toprak ola
N’ola hayvān olsa idüm diyesin biñ kez katı
15. Zīrā hayvānāta yokdur tamu içinde ‘ azāb
Dirilür cümle kışāş içün alurlar ni‘ meti
16. Şoñra toprak olırlar illā mücrimler kamu
Tā ebed tamu dibinde bula Hakk’ dan satveti
17. Fikr kıl ol vaḳti cānum ‘ aḳluñı başuña al
Ger imānsız göçer iseñ olasın tamu iti
18. Vaşfa gelmez kim ‘ azābın tamunuñ zıkr eyleyem
Siyyemā şerḥ idemem her bir zebānī heybeti

11. ‘ aklı vardır anladuñsa: ‘ aḳl u idrāküñ var ise M1.

13. vay: var M1.

16. kamu: ey kamu M6.

17. zıkr: fikr M4, M6.

18. zıkr: şerḥ M4, M6.

19. Vardur âteş tağları kim yücesi biñ yıl-durur
Dereler var oddan anda vaşfa gelmez zulmeti
20. Tā ebed alursañ anda n'ola ālũñ ey a'if
Yaar idi gũl tenũñ dũnyāda ammām alveti
21. Ol Resũl'ũñ Muştafā'nuñ hũrmetiyçũn yā Kerĩm
Şādıķĩ ednā uluña tā ebed vir rif'ati
22. Cũmle ullar ire andan 'āşĩ kemter yok-durur
Hem vũcũdı key a'ifdũr nāra yokdur āati
23. Mũ'minĩn ũ mũ'mināta rahmet eyle yā Raĩm
Virme a'dāmuza fursat eyle bize nuşreti

13

Gũft-i Şādıķĩ

Fā'ilātũn / Fā'ilātũn / Fā'ilātũn / Fā'ilũn

1. Bir gũn burc-ı fenādan gũçmege fermān ola
urıla engāl-ı ecel bir ulu kervān ola
2. ala gũzler gũrmeden hem ulaĝuñ işitmeye

19. yıl-durur: yĩlcadur M4, M6.

21. Ol Resũl'ũn: Ol Muammed M4, M6.

23. Mũ'minĩn mũ'mināta: Cũmle mũ'min ullaruña M4, M6.

[13]

D.122a, M1.9a, M2.179b, M4.51b, M5.1b, M6.101a

Bu şiir, M7 mecmuasında da bulunmasına rağmen, mecmuanın kondisyon bozukluĝu ve eksiklikler dolayısıyla edisyon kritiĝe alınmamıştır.

3, 4, 5, 15: -M1.

Gũft-i Şādıķĩ: Rılet-i Āiret M6 // Velehu Neşāyih M2.

Yıkıla beden sarāyı hāk-ile yeksān ola

3. Tatlı cānuñı bedenden ala ‘Azrā’ il gelüp
Şoyalar nāzik libāsuñ bu tenüñ ‘uryān ola

4. Tahta üzre yaturuban yuyalar güzel tenüñ
Yağasız yeñsiz ton-ıla vaḥdete seyrān ola

5. Dökesin māl-ıla mülki ḥānumānı terk idüp
Elvedā’ idüp ḳamuya bir ‘aceb cevālān ola

6. Bir ağaçdan ata binüp götüreler dört kişi
Yirler altında ḳoyalar bu tenüñ ‘uryān ola

7. Tağıla ḳabrüñ üzere okıyan dostlar ḳamu
Tenhā ḳabr içinde ḳalup başuñ zindān ola

8. Ağlaşalar yavrularuñ yırtalar yaḳaların
Ağlamaḳdan ḥasret-ile gözleri giryān ola
[122b]

9. Çöke ḳurtlar ḳuşlar ol nāzik tenüñi yimege
Mūr u mārā mūnis olup cigerüñ büryān ola

10. Gele münker nekīr anda ideler saña su’āl
Heybetinden zehreler çāk ola dil ḥayrān ola

2. işitmeye: işitmeden M6.

4. güzel tenüñ: gül tenüñ M6.

6. ‘uryān: miḥmān M2, M6.

7. Birinci mısra: üzere: Nūshada “üstinden” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur. // İkinci mısra: Ḳamu tenhā ḳabr içinde başuñ zindān ola M2.

9. giryān: biryān M2. // Birinci mısra: “Çökeler ḳurtlar ḳuşlar ekl itmege nāzik tenüñ” D, M1. // İkinci mısra: “Çökeler ḳurtlar ḳuşlar ol nāzik tenüñ yimege” M2.

10. Birinci mısra: Gele münkerle nekīr anda ide saña su’āl M2.

11. Şâlih oluban iderseñ rıhleti îman-ile
Hüriler münis yirüñ hem bâğ-ıla bostân ola
12. Kõpasın maşşer güninde yüzi aķ şādān olup
Hem şefi' üñ Aħmed ü Muħtār-ile Qur'ān ola
13. Ger îmansız göçer-iseñ vāy senüñ zefil başuñ
Yidügüñ zaķķum u đari' geydügüñ kaķrān ola
14. Ğayret it ey **Şādıķı** gel ' ömrüñ āħir olmadan
Yoldaşuñ tā soñ nefesde dīn-ile îman ola
15. Kıl ħulūş üzre naşihat cümle mü'min ķullara
Tā elünde rüz-ı maşşer ħüccet [ü] burhān ola

14

Ğüft-i Şādıķı Sellemallāhu Ta'ālā Fi'd-Dāreyn Der-Medħ-i Resūli
Kibriyā 'Aleyhi't-Taħiyye Ve's-Şenā Bi-Ĥurūfi't-Teheccī
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. (ل) Yā Resūlallāh elif ķaddüñ yüzüñ envār-ı zāt
(ب) Be belāğatden cevāmi' dūr sözüñ ķand u nebāt
2. (ت) Te teberrük itdiler abdestiñüñ şuyın alup

11. Birinci mısra: Luţf idüp Mevlā eger îman ile göçer iseñ M2, M6.
13. Birinci mısra: Ger şeķāvetle göçerseñ nic'ola ħālūñ senüñ M6.
14. it: eyle M2. // ey: -D.
15. -D, M1.

[14]
D.122b, M1.9b, M8.104a

- (ث) Şe şerādan tā şüreyyā ārzūlar seni ‘uşāt
3. (ج) Cīm cemālūñ nūr olupdur kıamaşur gözler aña
(ح) Ha habībisin Hudā’nuñ hubbuña yokdur semāt
4. (خ) Hı haber virdūñ görüp cennetleri ni‘ metleri
(د) Dāl delīlsin sen bize ey menba‘ -ı kāmīl-şifāt
5. (ذ) Zāl zikrūñ ismi Mevlā ile dilde yād olur
(ر) Ra revādur ger olursañ ‘ālim-i sitte-cihāt
6. (ز) Ze zülālī lebleriññ cümle emrāza şifā
(س) Sin serāser cümle halka sen getürdūñ beyyināt
7. (ش) Şın şefā’at saña maşuş yā Resūl-i müctebā
(ص) Şād şalavāt getürürler ümmetūñ ey ‘ālī zāt
[123a]⁸⁴
8. (ض) Zı zīmān olduñ ‘uşāta kim şefā’at idesin
(ط) Tā tavāf iden seni buldı cehennemden necāt
9. (ظ) Zı zahīr ü dest-gīrüm sensin ey cān-ı cihān
(ع) ‘Ayn ‘ilmūñ keşretine irmedi ‘aql u ‘adāt
10. (غ) Ğayn ğaybı fetḥ idersin kıādir-i muṭlaķsın
(ف) Fe felāha dāḥil oldu senden olan ber-murād
11. (ق) Kıf kıdūmuñ oldu tebrīk başuban ‘arşa kıadem
(ك) Keķ kemālāt şāḥibisin kāşif-i her müşkilāt

⁸⁴ 122b-123a sayfaları arasında Şeyhi isimli şairin 7 bentlik murabbası vardı.

10. Birinci mısra: Ğayn ğaybı görüben bulduñ Hudā’nuñ fażlını M8. // İkinci mısra: Fe felāha irdi ol kim rūzuña kıla şalād M8.

12. (ﻝ) Lām lebünden özge şerbet hîç gerekmez bendeñe
(ﻡ) Mīm musahhar oldu saña cümle halk-ı mümkünât
13. (ﻥ) Nūn nevāleñden şarāb-ı vasluñı şunsan baña
(ﻭ) Vāv vallāhī yeterdi baña ol āb-ı hayāt
14. (ﻩ) He hebā oldu görüp darbını şındı çok çeri
(ﻝ) Lāmelif Lāt u Menāt'ı öldürüp kılduñ memāt
15. (ﻯ) Yā ile yola girüp kārbaña uydı **Şādıkī**
Haqq'dan ister kim o yolda tā ebed bula şebāt
16. Ağlayup virür şalāyı ol münevver rūhuña
Tā katuñda ola mergüb yā Resūl-i kā'ināt

[123b]⁸⁵

15

Güft-i Şādıkī Sellemehullāhu Ta'ālā Der-Medḥ-i Ramazān-ı Şerīf
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. El-vedā' ey şehir-i a'zam zayf-ı Yezdān el-vedā'
Hoşnūd idi cümle senden ehl-i imān el-vedā'
2. Niçe gözler görmedi Qadr ü Berāt u 'ıyduñı

15. uydı: oldı M8.

⁸⁵ 123a-123b sayfaları arasında Şeyhî mahlaslı bir şairin 7 bentlik murabbaı (Ramazaniyye) vardır.

[15]
D.123b, M1.8a
6-15. -D.

Ğıbta ider kabır içinde ehl-i Qur'ân el-vedâ'

3. Kâra yüzler ağı olupdur sende ey nûr-ı Hudâ
Buldı rahmet nice yüz biñ ehl-i ' isyân el-vedâ'
4. Çün hadîs-i kudsî içre didi Hakk *eş-şavmu lî*
Nice bilsün kadrünü bu ' âciz insân el-vedâ'
5. Gündüzün ' ıyd oldı giceñ leyle-i Kadr ü Berât
Tonanup şâ'imler içün hûr u ğilmân el-vedâ'
6. Gitdi diyü ağlaşurlar hasretünden mü'minîn
Furkatünle tıldı cümle dîdeler kan el-vedâ'
7. Nirde bula biz senün tek hafî bu ' âşî ' ibâd
Senün ile bulmuş-idi mürdeler cân el-vedâ'
8. Rahmet-i Hakk'dan tı olupdı hep zemîn ü âsumân
Çok keremler kılmış-idi bize Rahmân el-vedâ'
9. Ğam degüldür olmaz ise milk ü mâlî ümmetün
Sen yitersin bize Hakk'dan lutf u ihsân el-vedâ'
10. Eyleme bizden şikâyet Hâlık'a lutf eyleyüp
Kıl şefâ'at cürmümüze yevm-i mîzân el-vedâ'
11. Kâ'idümüz ol cinâna rûz-ı mahşerde bizüm
Yakmaya ehl-i zünübı tâ ki nîrân el-vedâ'
12. Ni' met-ile gelmiş-idün şâd idüp mü'minleri

4. *eş-şavmu lî*: Orucun (mükafatı) banadır. Hadis.

Müjde geldi senden evvel şehir-i Şa‘bân el-vedā‘

13. ‘İlm ü t̃ā‘āt-ile cāmi‘ler müzeyyen oluban
Bulmuş-ıdı hasta diller derde dermān el-vedā

14. Fazluñı kıldı beyān sâ‘ir şühür üzre senüñ
Ol Resül-i bā-şafā maḥbûb u sühān el-vedā‘

15. **Şādık̃ı** rüy-ı siyāha olasın yarın şefi‘
Bilmedi ḳadrüñ senüñ ey māh-i tābān el-vedā‘

[124a]

16

Fī Beyān-i Sevbü’n-Nisvān Fī’l-Āḫireti Li-Ri‘āyeti’r-Ricāl
Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Müjde olsun cümle nisvāna işitsünler ‘ayān
Ne güzel luṭf eylemiş ḫatunlara ol Müste‘ān

2. Nūr-ı ‘ālem ol nebīler serveri şāḫib-livā
Çün ḫadīşinde ḫaber virdi buyurdi Muşṭafā

3. Ḳanḳı ḫatun zevcine mehrini iderse ‘aṭā
Bir ḳul āzād itdi her altun başına ol hemān

4. Diñle beni ey kızum [dir] Fāṭıma’ya ol Resül
Ḫizmet-i zevcinde olsa ḳā’ime iy pür-uşul

[16]
D.124a, M1.1a, M8.99b
1-7. -D, -M1.

5. Bir gün itse hizmeti cennet aña lâıık olur
Haqq virür on iki peygamber şevâbı ol bulur
6. Kaıkı hatun zevcine ikrâm kılsa bir gice
Yarlıgaya Haqq ta‘âlâ hep günâhından geçe
7. Daıı bir hacc-ile bir ‘umre şevâbın baııı ide
Şubha dek tâ biı melek anuııün istiğfâr ide
8. Kaıkı hatun hizmet itse zevcine Mevlâ anı
Yarlıgaya biı şehid şevâbı bula hem cânı
9. Oı iki miskden şehir yapa aña Rabbü’l-‘alâ
Yirini cennetde görmedükçe ölmez ol hüma
10. Kaıkı hatun beyt-i zevcini süpürse hem libâs
Döşese zevci oturmağün didi ol faır-i-nâs
11. Kabrine cennet kapusın açdı Mevlâ-yı Kerim
Pâk ide kabrini cennât u ‘aıarıbden Raım
12. Yaıa kabrinde anuı Haqq nürdan altmış biı çerâğ
Kabrini altmış melek ide ziyâret bi’l-ferâğ
13. Ni‘met-i cennetden aña çok hedâyeler gele
Kabrini vâsi‘ kıla ‘avn u hidâyetler bula
14. Zevc ile bir sâ‘at oturmaı didi kân-ı ‘atâ

12. altmış: yetmiş M8.

13. hedâyeler: buğdaylar D, M1. // ‘avn: Haqq M8. / u: çok M8.

Bir sene ʔāʕ atdan efḏal didi faḥr-ı enbiyā

15. Vech-i zevce hem naẓar ḥayru mineʔ-ʔ-tavāf didi
Kaʕ beʔyi yaʕ nī ʔavāfdan bu naẓar yigdür didi

16. ẖanķı ʕ avrat bil rızā-yı zevcin eylese ʔaleb
Şübhesiz anuñ duʕ āsını ẓabul ider Çalap

17. Defterini şağ elinden vireler yevmül-kıyām
Hem ʕ azāb-ı ẓabri andan defʕ ide ol lā-yenām

18. Bir sene ʔāʕ at şevābın yaza anuñçün Ḥudā
ẖırķ kese ide şefāʕ at ol ḥatun yevmüʔl-cezā

19. ẖanķı ʕ avrat ẓocasını ʔonada iʕ zāz-ıla
Kendü daḥı ʔonanup ẓarşu gele biñ nāz-ıla

20. Gör neler iḥsān idiser aña o Ḥayy u Başır
ʕ Afv ide cümle zünübın ger şağır ü ger kebır

21. Vaķt-i rıḥletde şehādet rütbesi bula naşib
Her günāhın yarlıgaya ol Ğafūr u ol Mucib

22. ẖılsa bir sāʕ at iṭāʕ at zevcine ḥatun hemān
Ḥaķķʕa altmış yıl ʕ ibādet ẓılmıř olur ey cüvān

23. ẖanķı ḥatun şabr idüben ẓısmete rāzı ola

14. -D. / ʕ atā: ḥayā M8.

16. ider: ide D, M1.

17. hem: kim M8.

21. her: hem M8.

Her günine yazıla altmış şevāb-ı enbiyā

24. Hem daḥı yazılmaya anuñ ḥaṭāsı zerrece

Bī-ḥisāb gire cināna didi ol yüce ḥ^vāce

25. Tıyb u ḥaṭırla yaza zevcūñ firāşını tamām

Ḥaḥḫ ta‘ ālā ide anuñ cismını nāra ḥarām

26. Ḳanḳı ḥatun ḳalye miskle re’s-i zevcin yaḡlasa

Hem bıyıḡın kırḳsa anuñ ḥoşça ḥizmet eylese

27. Cennet ırmaḡında aña içüre ol ‘ālī zāt

Mevtin āsān eyleye vire cehennemden berāt

28. Geçe seyr ile şırāṭı altmış ‘ālem müzdini

Bulısar ol ḥatun eger var ise anuñ dini

29. Ḳanḳı ḥatun tırnaḡın kesse erinüñ bī-gümān

Ḳabrini cennet riyāzından bulısardur ‘ıyān

[124b]

30. Fetḥ-i bābeyn ola cennetden anuñ ḳabrine hem

Yüz şevāb yüz derece tırnaḫ başına çekme ḡam

31. Ḳanḳı ḥatun bir içim şu virse zevcine Ḥudā

Aña yetmiş kāse kevşerden içüre bi’l-‘aṭā

32. Cennete girmezden evvel içecekdür ol ḥatun

Bir ḳul āzād eyledi hem aluban anı şatun

23. ḥatun: mü’min D, M1.

24. yüce: -M8.

26. -D.

27. ‘ālī: pāk M8.

33. Şofra kırsa zevcesi zevci önine bî-‘ itâb
Defterinde yazılısar aña bir yıllık şevâb
34. Her rağîfe on şevâb i‘ tâ ide Rabbü’l-‘ ibâd
Dürr [ü] yâķūtdan urıla başına tâc-ı murâd
35. Kıanķı ĥatun zevcinüñ eşvâbını pâk eyleye
Ĥaķķ anı altmış şehîd şevâbı ile toylaya
36. *Lâtekum min maķamı illa mağfûran* yazar
Eyleyüp dâ’im ‘amel Ĥaķķ’dan yime yarın azâr
37. Zevci içün yaksa âteş eylese tabķ-ı ta‘âm
Ol kerem kânı o ĥatuna ide nârı ĥarâm
38. Kıanķı ĥatun zevci içün bişüre ekmek i cân
Şiddet-i yevm-i kıyâmetde bula emn ü emân
39. Berķ-ı ĥâķıf gibi geçiser şırâķı ol vücūd
Göstere dâr-ı na‘îmi aña ol Rabb ü Vedūd
40. Kıanķı ĥatun öpse ehlin cân u dilden ey cüvân
Okımış olur on iki kerre Kıur’ân’ı hemân
41. Elli yıl tâ‘at şevâbın bula hem rûz-ı cezâ

34. on şevâb ‘itâ ide: on ĥasene yaza hem M8.

36. *Lâtekum min maķamı illa mağfûran*: Benim makamımdan saddece mağfîret edilmiş olarak ayrıl. // dâ’im: her dem M8.

37. Birinci mısra: Zevc içün kıaynada çömlek pişirmege ta‘âm M8.

39. -D, -M1.

Bir medīne yapa cennetde evine [ol] Hudā

42. Kankı ‘ avrat öpse ehlin şakalın tarasa hem
Her kılı başına bir köşk ala Hakk’dan lā-cerem

43. ‘ Afv ide cümle günāhını anuñ Perverdigār
Dağı ne buyurdu diñle ol Resūl-i kirdigār

44. Penbe ğazl itse eri evlādı giymek için ol
Vācib oldur aña cennet diyü buyurdu Resūl

45. Bir medīne yapısar her şa‘ rına Tañrı anuñ
‘ Ākıl iseñ bu sözümdeñ hisşe al şād it cānuñ
[125a]

46. Her süyüm başına vardur aña bir ecr-i şehīd
Bir sā‘ at miğzel katında oturan olur sa‘ id

47. Bir sene tã‘ at şevābı olur aña dir Habīb
Bu hisāli cümle hatunlara ide Hakk naşīb

48. Var ise imānı bulur bu didüğüm ecri ol
Yoğ-ısa imānı zerre deñli bir aña huşul

49. Yazdı Mürşid Ravza Revnağ naqlini ey cān-ı men
Ezber idüp kıl ‘ amel tā olasın şād u hasen

50. Şādıkı va‘ z eyle dā ’im sen havātine hemān
Tā ricāle mūnis olup bulalar cümle cinān

42. Birinci mısra: Yapa cennetde bir ev her evüñe aña Hudā M8.

43. ala Hakk’dan lā-cerem: buluban görmeye ğam M8.

50. tā: kim M8.

1. ‘İlm-i hālīn kim ki bilmez ‘ār ider ey nev-cüvān
Hālīk’a ‘āşī olur fāsık odur itme gümāñ
2. ‘İlm-i dīni bilmez ise kāfir olur el-‘iyāz
‘Ālimi sev ‘ilmi öğren Müslümān ol Müslümān
3. ‘İlm-i hālūñ farz-iken lāyık mıdur tab‘-ı hevā
Hāḳḳ’a ḳul olan hevā ardınca olur mı revān
4. Cāhil iken ‘azm-i rāh-ı aḳiret ider-iseñ
Bulamazsın bir nefes dā’im cehennemden amān
5. Bunca vā‘izler naşihat ḳılmada rūz [u] leyāl
Diñlemezsın cāhil iken nuşhını anuñ ‘ayān
6. Cehle rāzı olmaz illā eşḳiyālar zümresi
Saña şıḡınduk cehilden yā ‘Alīm ü Müste‘ān
7. Gel birāder cennet isterseñ sözümden ḥişşé al
Yoḥsa vallāhī ḳalursın der-ziyān-ender-ziyān
8. **Şādīkī** her dem ‘ibāda ‘ilm-i dīni ögredüp
Toḡrı söyle yoḥsa yarın urılır aḡza uyan

9. Bu sözi şanma ‘abeş kim kâ’ili fahr-ı beşer
Zulmet-i cehl içre kalma bulasın tâ kim cinân

[125b]

18

Güft-i Şadıkî Der-Beyân-ı Tefsîr-i İhlâş-ı Şerîf

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

Bismillâhirrahmanirrahîm

Qul hüvallâhü ehad

1. Ya‘ni eyt sen yâ Muhammed tapduğum ol Tañrı’dur
Bir-durur yokdur şerîki hem nazîri hem vezîr
2. Dağı hiç yardımcısı yok zıddı yok hem niddi yok
Muttasîf-durur kemâl şîfatlar-ıla ol qadîr

Allâhü’s-samed

3. Yimez içmez Hakk ta‘âla kullara it‘âm ider
‘Âciz olmaz ne dilerse küllî şey aña yesir

Lem yelid

4. Kimseyi toğurmadı kim anası ola anuñ
Yiye mirâsını hâşâ ol-durur ‘âl-i kebîr

Ve lem yûled

5. Dağı hiç bir kimseden toğmadı kim mirâş qala

[18]
D.125b, M1.19a, M6.105b
2. muttasîfdur: muttasîf-durur D.

Anasından aña hāṣā ol-durur Ḥayy u Baṣīr

6. Göklerin hem yirlerin mirāṣı anuñçün-durur
Cümle yir gök ehli fāni olısar zerre ṣağīr

7. Qalısar milki aña ol vir didi evvel yine
İde milkinden taṣarruf yoq aña bir şey ‘asīr

Ve lem yekūn lehū kūfūven eḥad

8. Aña beñzer kimse yoqdur ululukda bī-gümān
Gālib ola aña hāṣā ola ḥükminde emīr

9. Kimi dilerse ‘azīz ider kimi kılrur zelīl
Ḥüküm anuñdur ol-durur Ḥallāq u Rezzāq u Ḥabīr

10. **Şādıķı** kuluñ İlāhī zāt-ı pākūñ vaṣf ider
Luṭf idüp ‘afv eyle cürmin ger ṣağīr ü ger kebīr

[126a]

19

Güft-i Şādıķı

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Çok cefā çekdüm İlāhī ṣabra tākāt kalmadı
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
Dertli oldum ḥasret-ile kimse ḥālüm bilmedi
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

[19]
D.126a, M1.16a

2. Gice gündüz āh u zāra başladum bülbül gibi
Hār elinden yanmışam ğāyetde ğonca gül gibi
Hicr-i yār-ile aķar yaşum dem-ā-dem sıl gibi
Sen taħammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
3. Dertlüler içre benem tek dertlü ‘ āşık yok-durur
Bağrı başlı gözi yaşlı sinesi pür ok-durur
Yā İlāhī sen bilürsin çekdüğüm dert çok-durur
Sen taħammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
4. Müşkil olur bir kiřinüñ yārini iller ala
Dertli Mecnün’uñ o demde başına gelür belā
Böyle derdi baña virdüñ virme ğayrı bir kıla
Sen taħammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
5. Nice cevre kıatlanayım yüzüme bakmaz ħabīb
Bir dağı yārüñ cemālin ola mı görmek nařīb
Ol Ħabīb’üñ ħürmeti-y-iķün derdüme gönder řabīb
Sen taħammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
6. Bir yañadan řa‘ n-ı a‘ dā bir yaña ğayz-ı řasūd
Mübtedi‘ mülhid zenādık eylemiş yolda fuķūd
Añlamaz Ħaķķ’ı işitmez lā-yesūd u lā-yemūd
Sen taħammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
7. Ekşeri ‘ ālimlerüñdür bu fesād ile zıyān
Dillerinde zemm ü bühtān femlerinde hem duĥān
Eylemekdür işleri vü ğüçleri telĥ-i dehān
Sen taħammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
8. Ħürmetine biñ edille eyleseñ işbāt eger

Ḳavl-i bâtılla bozar toğrı iken ḥaḳḳı eger
Zemm ider şālîḥleri dā'im hemān kendin öger
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded
[126b]

9. Sünnet ü Ḳur'ân'a tâbi' olmasa oḳur yazar
Cāhil [ü] ümmī olanlar anları görüp azar
Anlaruñ yanında kim ḥaḳḳ söyler ise yir azār
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

10. Zerrece te'sîri yoḳdur her ne deñlü söylese
Kendü tutmazsa tutilmaz sözi biñ va'z eylese
Ḳurı da'vā ile tıldı hep savāmi' medrese
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

11. Şer'-i Ḥaḳḳ icrā olunmaz ḥāṭır ehlidür kamu
Cennete kılmaz nazar hîç pek kolay gelmiş tamu
Eylemiş her bed-naẓar kendüye kendüyi 'adū
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

12. Bir günāhın fıkr idüben yoḳdur ider zār u āh
İşbu ḥāl-ile Ḥudā'ya kārumuz oldu tebāh
Kimi seccāde-nişīnem dir kimi şāḥib-külāh
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

13. Her biri bir fend-ile dünyā[da] bulmışlar zafer
Yir 'ulûfe bay u yoḥsul liki itmezler sefer
Ḳahveḥāne tırudur ehl-i fesād olmuş nefer
Sen taḥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

13. dünyāda: dünyāya D, M1.

14. Azdan az qalmıř ħulūř-ıla kılar beř vaķt namāz
Kılsa kıatlanmaz du‘āya eylemez Ĥaķķ’a niyāz
Gāhi va‘za ĥāzır olur gāhi diñler türķi sāz
Sen taĥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

15. Çarĥ-ı fāninüñ ĥarābı vaķti geldi bī-gümān
Çoķ ‘alāmetler zuhūr itdi budur āĥir zamān
Ni‘met-i dünyā bozıldı tütüni qaldı hemān
Sen taĥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

16. **Şādıķı** dir yā İlāhī kıluram saña niyāz
Çekmişem cevri be-gāyet görmişem miĥnet ü zār
Mażhar-ı luţfuñdan eyle nāmumı defterde yaz
Sen taĥammüller müyesser eyle yā Rabbī meded

[127a]

20

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ĥamd ol Allāhu Kerīme ol-durur Ĥayy u ‘Alīm
Ĥākim-i muţlak odur Ĥallāķ u Rezzāķ u Qadīm
2. Lem-yezel hem Lā-yezāl Ferd Bī-çün Zü’l-celāl
Qādir ü Qayyüm u Raĥmān u Raĥīm u hem Ĥakīm
3. Luţf u iĥsān eyleyüp bu bende-i nācizüñe
Şehr-i Tokad’ı bize gösterdi Allāh ü Kerīm

[20]
D.127a, M1.13a

4. Va‘z idüp ihvāna cümle eylediler raġbeti
Cāmi‘ mescidi müzeyyen oldı ez-bād-ı nesīm
5. Ehl-i sünnet zümresi ġāyetle oldı şādmān
Zümre-i füssāka ġüyā irdi ħüsrān-ı ‘azīm
6. Ol kadar zevk u şafālar buldı bu ħalb-i ħazīn
Şādılıkdan oldı şan kim mişl-i ġülzār-ı na‘īm
7. Ehl-i dīn şāhib-şeri‘ āt mü‘min-i ħāliş ħamu
Geldiler bir bir uĥuvvet isteyüben ‘an-şamīm
8. Bu ħākīr-i ħāk-i aġdām-ı cemi‘ ül-Müslimīn
N’ola Ĥaġġ’dan bulsa meccānen kerem luţf-ı ‘amīm
9. Hiç ħalel yok i‘ tiġādumda ki Ĥaġġ’a mü‘minem
Gitdügüm yol rüz u şeb her dem şırāt-ı müstaġīm
10. Virmişem Ĥaġġ’a emānet dīnümi imānumı
Umaram yol bulmaya vesvās-ı şeytāni’r-racīm
11. Mü‘minüñ ħadrini a‘lā kıla [ol] Rabbü[l]-felāġ
Lāyıkın bula ‘umūmen cümle küffār-ı eşīm
12. Yā İlāhī ehl-i şirki cümle berbād eylegil
Ehl-i dīne nuşret eyle dest-gīr ol yā Muġīm
13. Eyle te’şirin müyesser va‘zumuñ yā Rabbenā
İşidenler ‘āmīl olup görmeye nār-ı elīm
14. Tevbeler vir cümle fussāka ħavātine ħayā

Dertlere eyle devālar bula ʃıhhāt her saķım

15. Daķı medyūna ezālar hem üsārāya ħalāʃ
Ehl-i ‘ılme vir ‘ameller miʃl-i Mūsā-yı Kelīm

16. Pādiʃāhı hem emīri cümle hükkāmı daķı
‘Adl ü ifsāķ-ıla yā Rabb eylegil dīne nedīm

17. Kızb ü bühtān ħased ü ħıķd u ħıyānet ihtikār
Zulm ü fıķ u seyyi’ātı def’ ü ref’ it yā Ħalīm

18. Cürm-i bī-ħaddle ķatuña intisābum var benüm
Ħüsn ü zannum bu-durur raķmet idesin yā Raķīm

19. **Şādıkı**’yem gerķi ʃıdķa iķtidārum yoĝ-ise
Şādıķu’l-va’du’l-emīne sen baĝıʃla ķıl selīm

[127b]⁸⁶

[128a]

21

Güft-i Şādıkı

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Eyā mü’mın iʃit cāndan nedür tevbe ķılam tıbyān
İdesin cān-ıla tevbe günāhuñ ‘afv ide Sübhān

⁸⁶ Bu sayfada Sādıkı’ye ait olmadığı tespit edilmiş “Güft-i Günahkār” başlıklı bir manzume bulunmaktadır. Metne dāhil edilmemiştir.

[21]
D.128a, M1.20a, M8.99a

2. Rivāyetdür bir ‘Arabī ki geldi mescide bir gün
Didi estağfirullāh ol dili-ile söyledi ol ān
3. ‘Alī didi [ki] ol-dem dil-ile itme[yü]ñ istiğfār
Budur kezzāblara tevbe işit ey şāhib-i iz‘ ān
4. Didi ‘Arabī anda kim nedür şādıqlara tevbe
Buyurdi altı şartı var bilüp eyle ‘amel ey cān
5. Biri budur añup geçmiş günāhın āh u zār ile
Peşimān oluban tevbe ile dōke gözinden kan
6. İkinci bu için tışın arıda sū-yı hulkdan hem
Üçünci bu-durur iqbāle irse itmeye ‘işyān
7. Budur dördünci kul hāḫḫın Ḥudā hāḫḫın edā ide
Ḥalāş ola ‘adūlardan bula tā raḥmet-i Raḥmān
8. Budur beşinci [kim] tā‘ at acısın tātdua nefse
Nitekim ma‘ şiyet tātın alup itmiş-idi tuğyān
9. Budur altıncısı anuñ ḥarām ile yiten etler
Eride qalmaya zerre bulam dirse eger Rıdvān
10. Ḥarāmı ekle hem tevbe ide yimeye bir loḫma

4. Birinci mısra: Didi A‘ rābī şādıqlar tevbesini nedür bildür M8. // İkinci mısra: Didi kim altı nesnedür bil anı sen eyā mihmān M8.

6. iqbāle: istiqbāle M8.

7. Birinci mısra: Daḫı boynında Hāḫḫ Allāh ne kim var isefi’l-hale M8. // İkinci mısra: Edā idüp ḥalāş ola bula tā raḥmet-i Raḥmān M8.

8. itmiş-idi: olmuş-idi M8.

9. etler: et kan M8.

Ꞑamusından ide perhiz ola ol eşref-i insân

11. Bu altı nesneyi her kim tñtup iderse ol tevbe
Olısar tevbesi maǵbñl bulısar ħñr ile ğılmân

12. Eger naǵlini isterseñ yazar Tefsîr-i Keşşâf'da
Dağı Mişkât Tefsîr-i Kebîr içre gelñp burhân

13. ǐasîde Bürde şerĥinde dağı Tefsîr-i Hindî'de
Bu altı şart beyân oldu tñtalar erler ü nisvân

14. İlâhî rahmetññ çokdur ĥisâba gelmez ol aşlâ
Anñ yanında bir zerre degñldñr baĥr [u] ‘ummân

15. Esirge **Şādıķı** ĥuluñ Ĥudâyâ aña faẓl eyle
Bu ĥamulardan ednâya n'ola ger idesin sultân

[128b]

22

Gñft-i Şādıķı

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Rivâyetdñr Resñlullâh buyurdı dññle ol âġâh
Bu ĥalbler pas tñtar didi demir pası gibi ey şâh

10. Birinci mısra: Ĥarâmı terk ide ayruķ ki ekl itmeye bir loķma M8.

11. Birinci mısra: Bu altı nesneyi her kim tñtarsa bilmiş ol bî-şekk M8.

12. İkinci mısra: Hemân ezber ĥılup eyle ‘amel ĥılma şaĥın işyân M8.

13. -M8.

14. baĥr: Nñshada “tâ baĥr” şeklinde yazılmasına raġmen vezin gereġi bu şekilde okunmuştur.

15. ger: eger D.

[22]

D.128b, M1.20a, M4.54a

2. Didiler kim cilâsı ne didi kim oğumak ur'ân
Dağı mevte ok amakdur dağı ikşâr-ı zikrullâh
3. Buyurdi bir adîşinde aber virem mi ben size
‘Amellerüñ ayırlusın ve özgesini ‘indellâh
4. Ve *erfe‘fi’d derecâtı* diyem nedür anı size
Didiler ne-durur bildür didi oldur ki fikrullâh
5. Meşârık içre Tefsîr-i ‘Uyûn içre-durur naklî
Gel imdi **Şādıkî** ‘âmil ola gör ir mufizallâh

23

Güft-i Şādıkî

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Nice maḥzûn olmasun dil ya nice itsün karâr
Fānî dünyānuñ işi cevri cefādur āşikâr
2. Dem sürem dirken dimāğlar dîdeler giryân olur
‘Āqıl olan bunda rāḥat istemez leyl ü nehâr
3. ‘Āqıbet yaar firāk odına cān [u] tenleri
Birbirinden ayırup dostları kılar tārūmâr

1. ol āgāh: nūrullâh D, M1. // ey şāh: her gāh M4.

4. *erfe‘fi’d derecâtı*: en yüksek dereceler.

[23]

D.128b, M1.20b, M3.166a

4. Menzil-i ‘ uqbāya kılam bir tedārik dir iken
Bād-ı şarşarveş ecel yili eser bî-ihtiyār
5. Ne yigit bilür ne koca tıfl u nevresteleri
Atalardan analardan ayırur pür āh u zār
6. Evlenüp irsem murāda dirken ider nā-murād
Gül gibi şüretleri tağyir ider mişl-i bahār
7. Nice düğünleri yas u māteme tebdil ider
Geldügi gıtdügi yeksān oluban kıalmaz kıarār
8. Ağlayu geldi kişi ağlayu gider fāniden
Derd-i mevte bulamaz Loqmān u İskender timār
9. Bindürür bir cānsız ata baş kıaba yalın ayak
Ka‘be-i vuşlat diler iħrāma girüp ħācivār
[129a]
10. Ehl-i dünyā iken ehl-i āħiret ider seni
Şan‘ atun her ne ise dillerde kıalur yādigār
11. Ey Kerīmā eyle elṭāf-ı ‘ amīmünden kerem
Ravza-i cennet kılup kıabrümüz eyle lālezār
12. Ĥūr [u] ğilmānı kıabirde bize yoldaş eylegil
Gül tenümüz yimeye toprak içinde mūr u mār
13. Köprüdür dünyā kıonan göçer gelen kıalmaz gider

Kimse bu dünyāda olmaz devlet-ile pāyidār

14. Gel Hāk’a kullukda ol eyle hūlūş-ıla ‘amel
Menzilūñ yap āḥiretde itmeden terk-i diyār

15. **Şādıkī** bāb-ı Hāk’a şıdık-ıla eyle ilticā
Son nefesde ide tā imān-ıla Qur’ān’ı yār

24

Güft-i Şādıkī Der-Beyān-ı Zemm-i Dünya

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Göñül şād olma dünyāya bilürsin ber-ķarār olmaz
Kimi gördüñ bu fāñide ayaklarda ğubār olmaz
2. Şikār-ı cennete meyl it elüñden tā ebed gitmez
Bu dehr bir zen-[durur] ğāyet ‘adūdur saña yār olmaz
3. Senüñçün Aḥmed-i Muḥtār çeker zaḥmet kılur zārı
‘Acebdür kim senüñ işüñ dem-ā-dem āḥ ü zār olmaz
4. Gülenler ağlayu gitdi bu fāniden beķā milke
Giden gelmez ki bir deryādur aña ḥadd kenār olmaz
5. Emānetdür ķamu a‘zā ki zāyi‘ itme ḥıfz eyle

13. bu dünyāda olmaz devlet-ile: Nūshada “olmaz devlet-ile bu dünyāda” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

[24]
D.129a, M1.21a, M8.91b

2. zen: zen D. / gitmez: uçmaz M8. / bir zen-[durur]: pīre-zen M8.

Hz̄er kıl z̄ulmet-i nārdan kim anda h̄iç nehār olmaz

6. Yigitlik vaḳti geḫmezden muḫadddem eylegil zārı

Hz̄āna irse ger ‘ōmrūñ ḫazānına bahār olmaz

7. Şoñı pişmānlıḫ oldı gel z̄unūba eyle istiḡfār

Ṭaleb kıl ‘ilm ü ṭaḫvāyı dīn yolında ‘ayb olmaz

[129b]

8. Yaparsın gice gündüz bu ḫarābatı çeküp zahmet

Beḳā milkin ḫarāb itdūñ gözūñ aç böyle kār olmaz

9. Gühāhın ḫadden aşmışdur velī ey **Şādıḳı** kemter

Ḥudā’nuñ raḫmeti çokdur aña ḫadd ü kenār olmaz

25

Güft-i Şādıḳı Der-Beyān-ı Mūnācāt-ı Ḥudā

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Kıl bize raḫmet Kerīmā luṭf idüp virme zevāl

Ol vaḳit kim ḫālet-i nez‘ içre müşkil ola ḫāl

2. Alnumuzdan aḫa derler çok ola āh u enīn

El çeke bizden ḫekīmler dükene hep ḳıl u ḳāl

5. z̄āyi‘ itme hıfz eyle: z̄āyi‘ kılma sen anı M8. // z̄ulmet-i nārdan: nār-ı ṭamudan M8.

6. vaḳti: çaḡı M8.

7. İkinci mısra: Ṭalep kıl ‘ilm-i rāhı dīnde aşla ‘ayb u ‘ār olmaz M8.

8. çeküp zahmet: cidd ü cehd ile M8. // ḫarāb: vīrān M8.

9. velī ey: be-gāyet M8.

[25]

D.129b, M1.21a

3. Ağlaşalar dostlarımız hep ümîdi keseler
Ol vakit imdād idüp imāna virme ihtilāl
 4. Qabr içinde büriyeler üstümüz toprağ-ıla
İdeler dostlar vedā' ı ola vuşlatlar muḥāl
 5. Ayrıla bizden kamu ni' met şedāyidler gele
Esmez ola rüzigār üstümüze gide mecāl
 6. Luṭf idüp ol demde bizi qoma qabr içre ferīd
Feyz-i luṭfuñdan çerāğ-ı ḥūriler eyle risāl
 7. Münkereynüñ şiddet-ile 'unf-ıla gelmekligin
Def' i kııl yā Rabb o demde ideler rıfқан su'āl
 8. Raḥm kııl ol vaḳtde tā kim unudıla ismümüz
Çürüye nāzik vücūdumuz kesile per ü bāl
 9. Eskiye qabrümüz anda zikrümüz yād olmaya
Ata ana unıdalar aṇmaya ehl ü 'iyāl
 10. Kimsesizler kimsesinin yā İlāhe'l-'ālemīn
Sen bizi yād eyle ol dem raḥmetünle vir zülāl
 11. Ba' de bir vakit ola ki ura İsrāfil şūrı
Yarıla cümle qabirler çıқа nisvān u ricāl
 12. Āşikāre ola sırlar hep zamā'ir fetḥ ola
Kılmaz iseñ sen 'aṭālar nic'ola ol demde ḥāl
- [130a]

6. içre: içinde D.

13. Herkesüñ defterleri şunıla bir bir öñine
Kimi şağa kimi şola n'ola ol demde maḳāl
14. *İkra 'u a' mālīkūm* diyü ḥiṭāb olduğda āh
İns ü cinden gide tāḳat ḳaplaya ḡam u melāl
15. Ol vaḳit raḥm eyle yā Rabb Zü'l-celāl'üñ ḥaḳḳı-y-içün
İtme maḥşer ḥalkına rüsvāy bizi ey Lā-yezāl
16. Ḳurıla mīzān ' ameller tartıla bir bir tamām
Vāy yüz biñ vāy kim ' işyān ola anda naḳāl
17. Ḳıjḳura anda cehennem ehl-i maḥşer üstine
Enbiyālar *nefsī nefsi* diyeler cümle o ḥāl
18. Ehl-i imān zümresini ḳaplaya raḥmetlerüñ
Ṭamuya fermān ola emrūñle hep ehl-i ḍalāl
19. Aḥmed-i Muḥtār ile yā Rabb o dem ḥaşr it bizi
Çün ki maḥbūb eyledüñ añı saña ey Zü'l-celāl
20. Ol vaḳitde raḥmet eyle **Şādıḳı**-i bī-kese
Ol za' ifüñ ḳuşça cānın cennet-i ' adnuña şal
21. Vir hidāyet ḳalbini şerḥ eyle ḳoma reyb ü şekk
Sünnet-i Aḥmed'le her emrūñe ide imtişāl

17. anda: -D.

1. Ey Kerīmā vir bize dünyāda metānet her ān
Hem ‘uqbāda şalābet vir bize yā Müste‘ān
2. Mağfīret vir her günāha hem belāgat der-kelām
Hem şerī‘ atda kemālāt-ile vir dārū’s-selām
3. Hem lisānda vir feşāhat dahı kuvvet der-‘amel
Cümle aqvālde şadākatle leṭāfet vir bedel
4. Cümle aḥvālde ‘ibādet dahı diḳḳat kıl ‘atā
Her meṭālī‘ de muḥtāc itme gayra ey Hūdā
5. Vir bize şālīḥ ‘amelde lezzeti hem kuvveti
Hem bedende şıḥhati dār-ı beḳāda rif‘ati
[130b]
6. Vir sa‘ādet rūḥumuza devlet iḥsān eylegil
Vir seḫāvet dürlü ni‘metlerle bizi toylağıl
7. Zikri şükri hem kırā’atdan lisānı kılma dūr
Meclis-i ‘ilme olan ḥāzır bula zevḳ-ı sürūr
8. Kārumuza vire berkāt-ı Ḥalīl yā Zü’l-celāl
Ehl [ü] evlād içün aṣlā bize gösterme melāl

[26]

D.130a, M1.21b

1. her ān: her zamān D, M1.

2. der-kelām: dūr-kemāl D.

9. Cümle aḥbāba muḥabbet daḥı ṭabı‘ yyet ‘ aṭā
Meclise virgil mehābet ‘ afv idüp sehv ü ḥaṭā
10. Fī’l-ḳabir Munker Nekir’de vir ṣecā‘ at yā Kerīm
Cümle mevtāmuza raḥmet eyle fażlan yā Raḥīm
11. Daḥı aḥyāmuza ‘ afv u ‘ āfiyetler ḳıl naṣīb
Va‘ desi yetenlere imānla rıḥlet yā Mucīb
12. Vir ḳabirde ni‘ meti yevm-i ḥaṣırde ‘ izzeti
Dār-ı ‘ uḳbāda ḥavārilerle ırgür şoḥbeti
13. Vir ṣefā‘ at nevbetini ḳorḳulardan ḳıl selīm
Eyle a‘ dādan selāmet vir eyā Ḥayy u ‘ Alīm
14. Daḥı hem rıdvān gibi ni‘ metini eyle ‘ aṭā
Cār ola tā kim bize anda Muḥammed Muṣṭafā
15. **Şādıḳı**’nün gicesin ḳadr eyle rüzın rüz-ı ‘ ıyd
Sürme ḳatuñdan anı yā Rabb sa‘ id eyle sa‘ id
16. Raḥmetüñ deryāsını ḥāşā ki cürmüm ide sedd
Ey günahkārlar ümīdi el-emān senden meded

27

14. tā kim: -D.

16. ki: kim D.

[27]

D.130b, M1.22a

Güft-i Şādıkî Der-Beyân-ı Şefâ'ati Evlâdî'l Mü'minîn Yevme'l-
Kıyâmeti Li-âbâihim ve ümmehâtihim

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Buyurdu server-i 'âlem Resûl-i fâhr-ı mevcûdât
Gelür Müslimler etfâli kıyâmetde diler hâcât
2. Hisâb içün kamu kulları cem' oldura dīvāna
Olar da şaf tutup cümle ki el bağlayalar kat kat
3. Diye Cebra'il'e Allāh buları cennete ırgür
Geleler cennete cümle kapuda turalar bi'z-zāt
[131a]
4. Diyeler kanı babamuz dağı sevgülü anamuz
Anasız babasız bize yakışmaz diyeler cennât
5. Melekler diyeler anda sizüñ ata ve anañuz
Sizüñ gibi degül ma'şüm günāhlara itdiler heyhât
6. Uyup nefsine ki her biri Hudā'ya oldılar 'âşî
Yanısarlar cehennemde ki zāyi' itdiler evkât
7. İşidicek meleklerden bu sözi ideler şayhā
Figān u zārılıklarla katı ağlaşalar kerrāt
8. Bilür-iken şora Allāh nedür bu şayha yā Cibrîl
Diye mü'minler etfâli sayāhıdur degül tāmāt
9. Atasız anasız bize gerekmez cenneti dirler
Olar olmayıcak bize ola mı zevk-ıla lezzât

9. atasız anasız: anasız babasız M5.

10. Olaruñ suçların bize bağışlaya keremden Hakk
Ve illā bizi Cebrā'il olar ile tamuya at
11. Diye Cebrā'il'e anda ġanī bi'z-zāt olan Allāh
Ki var maḥşer yirin yokla benümçün kādū'l-ḥācat
12. Ataların anaların bulup anlara teslim it
Bağışladum kāmusını ki kıldum yirlerin ravzāt
13. Bu kez şādān olup cümle elin ellerine alup
Şefā' atle kamu anda olalar dāḥil-i cennāt
14. Enīsü'l-Muştafa yazdı bu nakli diñle ey 'āşık
Ne devlet o kişiye kim ire aña bu tebşirāt
15. İlāhī **Şādıkī** kuluñ bulardan ḥişsemend eyle
İki 'ālemde a'ṭa it aña ġayretle tekrīmāt
16. Kamu aḥbābına daḥı atasına anasına
Keremden baḥş-ı cennāt it süreler dürlü zevkıyyāt

28

Güft-i Şādıkī Der-Beyān-ı Zemm-i Dünyā-yı Ber-^çanā
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

11. ġanī: kanı M5.

13. Birinci mısra: Bu kez şād olalar elin ellerine alup D.

15. ḥişsemend: kısmet M5. // ġayretle: 'izzetle M5.

[28]

D.131b, M1.22b

1. Kim ki meyl itmez denî dünyāya erdür ‘ārı var
 Çuçmağa cennetde anuñ nice biñ dildārı var
 [131b]
2. Yār idinme sen bu murdārı velî dürr müşk degül
 Kim anuñ dār-ı beķāda hūr u ğılmān yārı var
3. Şanma rāḥat milkidür işbu ḥarāb-ı pür-serāb
 Her gülinde biñ tiken her bülbülinüñ zārı var
4. Konacak yurd bu degüldür göçmege eyle yarağ
 ‘Āqıl oldur zühd [ü] tã‘atle elinde kārı var
5. Devlet-i dünyāya bir demde irer yüz biñ zevāl
 Her bahārınuñ ḥazānı kışı dağı karı var
6. Cümle ma‘zül olacak manşıblarından ehl-i cān
 Lu‘b-ı şıbyāna müşābih bir ḥarābe şārı var
7. Bir ‘acūze qarıdur mekr ile ḥıle gösterür
 Ādemoğlın şayd içün elde turuncı nārı var
8. Zehrini ağzında şağlar kıatline ‘āşıkıların
 Dānesinden nice dām u şad-hezāran dārı var
9. Bunda tã‘āt cevheri-y-ile bezirgān[dan] olan
 Yiri cennet mūnisi hūr enbiyādan cārı var

7. ādemoğlın: ādemoğlının D.

8. ağzında şağlar kıatline ‘āşıkıların: Nüshada “şağlar ağzında ‘āşıkıların kıatline” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

10. Ni‘ met-i ĩmān-ile göçenleri ne bahtulu
Anlar için dār-ı ‘adn içre Hāḡ’un dildārı var

11. Gel ey **Şādıkī** bugün zerre[ce] ġam çekme şaḡın
Kim şefā‘ atçüñ nebīler ḡarbinüñ serdārı var

29

Güft-i Şādıkī

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Didi Cābir İbni ‘ Abdullāh ki bir ġün ben gedā
Hāzır oldum meclis-i pāk-i Resūl’e pür şafā

2. Geldi bir kimse aña yüzleri ġāyetde beyāz
Şevbi ebyaz şī‘ ri aḡsen levni aḡsen pür zīyā

3. Ol Resūlullāh’a ta‘zīm ile virdi ḡoş selām
Luṡf-ıla ta‘zīm ile aldı selāmın Muşṡafā

4. Yā Resūlallāh nedür dünyā mişālī ḡıl ‘ayān
Hilmi rü’yā gibidür didi Resūl-i kibriyā

[132a]

5. Ehli anuñ ya mücāzūn ya mu‘āḡablar didi
Āḡiret daḡı nedür diyü su’āl itdi aña

6. Didi zevḡı tā ebeddür mü’mināta yā aḡī
Miḡneti daḡı ebeddür kāfirīne dā’ima

[29]

D.131b. M1.23a

1. Birinci mısra: bu mısrada vezin aksamaktadır. / ki: -D

6. mü’mināta: mü’minlere D.

7. Dāhil olmaya sebep nedür tamuya didi ol
Dünya alup āhîret bey^ç itmedür dir ol hümā
8. Hem duḡūl-ı cennete zühd ile imāndur sebep
Virdi bu resme cevābın aña ol kân-ı ḡayā
9. Āḡîr ümmet yine kimdür diyü itdi [ol] su 'āl
Ṭā^ç atullāh işleyen didi yine ol meh-liḡā^ç
10. Hem ne miḡdār eglenür dünyāda herkes vir cevāb
Didi kervāna ulaşmak dileyen gibi recā
11. Yolda kervānda ḡalanlar maşlaḡat ecli-y-iḡün
Nice ise öyledür herkes bu dünyā içre tā
12. Didi dünyā ile āḡret beyninüñ miḡdārı ne
Didi mızḡanmak ḡadardur al cevābın bul şifā
13. Her su 'ālinüñ cevābın ḡall idüp gitdi hemān
Bilmedük kim olduḡın anuñ dir Aşḡāb-ı Şufa
14. Muştafā virdi ḡaber kim Cebrā 'il'di bu gelen
Kim tezehhüd idesiz dünyādan aşḡābum sezā
15. Dār-ı 'uḡbāya daḡı raḡbet olası cān-ıla
Nuşḡ için geldi size itdi su 'āl Peyk-i Ḥudā
16. Yazdı Tenbîh işbu naḡli ḡıfz idüp eyle 'amel

12. āḡret: āhîret D, M1. / didi: -M1.

Şādıkî gâfletde qalma gerek iseñ sen saña

30

Güft-i Şādıkî Der-Beyān-ı Fāidi'l-Bekā Min Haşyetillāh

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Külli ' ayn aqlar kıyāmet günü didi Muştafā
İlla üç göz ağlamaz bulu[veri]r sūrla şafā
2. Haşyet-i Haqq'dan birisi ağlayan gözdür anuñ
Birisi vaqt-i seherde uyanık göz pür cilā
[132b]
3. Biri gördükde harāmı göz yumup geçen-durur
İşbu üç göz ağlamaz dedi Resūl-i kibriyā
4. Me' hazı anuñ Meşārık hem tarikat ey kişi
Ağla dā'im gülmek isterseñ kıyāmet günü tā
5. Şādıkî hiç gözlerüñden kan yaş akmaz zerrece
Ola mısın işbu fi'l-i ' ayb-ile lutfā sezā

31

Güft-i Şādıkî Der-Beyān-ı Akşām-ı Zikrullāh

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[30]

D.132a, M1.23b, M6.99a

5. kan yaş: kan u yaş D.

[31]

D.132b, M1.23b, M6.97a, M8.88b

1. İtdiler ‘ālimlerümüz zikrũñ aḡsāmın beyān
Yedi vech üzre didiler ḡıfz idüp ḡalma yayan
2. Biri zikrũ bi’l-yedeyn hem biri bi’r-ricleyn-durur
Biri bi’l’üzneyn birisi daḡı bi’l-‘ayneyndür
3. Ḥāmisinci zikrũ bi’l-ḡalb zikrũ bi’r-rũḡ sādisi
Sābi‘i zikr-i lisāndur bildüregör herkesi
4. Yardım itmekdür mesākīne za‘īfe bi’z-zekāt
Ellerũñ zikri budur eyle taṡadduḡ bul necāt
5. Zikrũ bi’r-ricleyn mesācidle cevāmi‘ ḡaṡveti
Meclis-i ‘ilme ziyārāt hem mesākīn meṡveti
6. Hem ḡulaklar zikri oldı Ḥaḡḡ kelāmı istimā‘
İṡidüp Ḥur’ān’ı ḡükmin itmemeklükdür ḡayā‘
7. Zikrũ bi’l-‘ayneyn bükāmuz ḡaṡyetullāhdur ‘ayān
Göz yaṡıyla yarlıḡar ḡullarını ol Müste‘ān
8. Zikrũ bi’l-ḡalb oldı [hem] i‘rāz ‘ani’d-dünyā daḡı
Dār-ı ‘uḡbāya teveccũḡ eylemekdür iy seḡī
9. Bi’l-iḡāullāḡ ṡevḡdur zikru bi’r-rũḡ iy vüçüd

2. *bi’l-yedeyn*: iki el ile. / *bi’r-ricleyn*: iki ayakla. / *bi’l’üzneyn*: iki kulakla. / *bi’l-‘ayneyn*: iki gözle.

4. Birinci mısra: Bil mesākīn ü za‘īf olanlara ‘avn eylemek M8. // İkinci mısra: Bi’z-zekāt u bi’ṡ-ṡadaḡa zikr-i yedeyn-le emek M8.

5. Birinci mısra: Zikr-i bi’r-ricleyn ‘ilm meclislerine ḡitme-durur M8. ‘Āmil olanlar faḡīr meclislerin yād itme-durur M8. // meclis-i ‘ilme: mesken-i ‘ilme D.

6. İkinci mısra: Ḥıfz idüp ḡoṡṡa ‘amel ḡıl bilmesi ḡāyet ehemm M8.

8. İkinci mısra: Hem teveccũḡ āḡiret-i dāreyne oldı iy seḡī M8.

Cümlemüzi zikre meşgûl eyleye Hayy u Vedûd

10. Eylemek tesbîh ü tehlîl dahı tahmîd ey cüvân

Ḥazret-i Ḳur'ân okumaḵ bu-durur zıkr-i lisân

11. Zıkr-i cehrîden hafî yetmiş iki ḳat sevgülü

Zıkr ḳıl dâ'im[a] kerîm ola ḳadrüñ key ulu

[133a]

12. Ger didi a' zâyı zikre şarf irerse bir kişı

Câr ola aña dü 'âlem faḫrı ḥûr ola işi

13. Zâyı' iderse imânsız gitmege olur sebeḅ

Ḥıfz ide biz ḳullarını ḥâtime ḥâlinde Rabb

14. Seni yokdan var iden Ḥaḳḳ'a muṭi' ol gel bugün

Tâ zebânîler elinde olmayasın ser-nigün

15. Şādıḳı bildürdüñ ammâ sen de sa'y it der-cihân

'Âmil ol bu sözler ile bul maḥâvifden emân

16. Luṭf-ı Ḥaḳḳ'a mazḥar olsun kimseden ḥavf yok saña

Fâ'ide virmez ḥasûduñ kîni hîç ḳalmaz aña

9. eyleye: ide D.

10. bu-durur: budur D. / Birinci mısra: Hem dahı zıkr-i lisân Ḳur'ân okumaḵ iy 'azîz M8. // İkinci mısra: Dahı tesbîh ile tahmîd ile tehlîl ḳıl temîz M8.

12. Birinci mısra: Ger yidi a' zâyı zikre şarf iderse bir kişı M6. Bu yedi a' zâyı zikre dödürürse bir kişı M8. // İkinci mısra: Câr ola aña Muḥammed ḥûr ola anuñ eşı M8.

13. ḥıfz ide: şaklaya M8.

14. muṭi' ol: itâ' at ḳıl M8.

15. sa'y: cehd M8. // İkinci mısra: Zıkr-i Ḥaḳḳ'dan olma dūr olmaḵ dilersen der-imân M8.

16. kîni hîç ḳalmaz aña: -M8.

1. Yine ṭālī' küşād oldu yine Allāh'a minnetler
İrişdi feyz-i Mevlā'dan beden milkine şıḥhatler
2. Bi-ḥamdillāh fenā milkün bugün sulṭānısın ey dil
Kim İslām rāyeti elde sa'adetler selāmetler
3. Hezārān ay [u] yıllarca bunuñ şükri edā olmaz
Ḥudā viridi bugün bize ki imān gibi ni'etler
4. Ne devletdür behā'imden bizi mümtāz idüp Bārī
Ki düzdi aḥsen-i kāmēt ne ḥubb-ı zībā şüretler
5. Kimine 'ilm ü faẓl-ile 'aṭālar eyledi Yezdān
Kimine eyledi ta'līm niçe ḥikmetle şan'atlar
6. Yidürür dā'imā kullarına dürlü ni'am ol zāt
İçürür kāse kāse hem şekerle bal şerbetler
7. Anuñ luṭf-ı şabāsından irişür dertlere dermān
Bulur her sâ'at içinde şifā ehl-i seḳāmetler
8. Ulu dergāhına yüz sür murāduñ istegil andan
Ki def' iden odur senden belālar dürlü āfetler

[32]

D.133a, M1.25a, M6.98b

3. yıllarca: dillerce D, M1. // ni'etler: ḥil'atler M6.

9. Bütün dünyā kapusından alur cümle murādātı
Muṭīʿ olan aña her dem bulur ʿizz ü saʿādetler
[133b]
10. Müzill oldur Muʿizz oldur anuñ feyzindedür eşyā
Kamu ehl-i düvel andan alur cāh-ile devletler
11. Anuñ redd itdügin ḥāşā qabūl eyleye bir kimse
Egerçi irişe aña ne deñlü ʿālī himmetler
12. İlāhī ism-i Aʿzām’la Ḥabīb’uñ Muştafā ḥaqqı
İki ʿālemde aʿṭā it bize faẓluñla raḥmetler
13. Kapuñdan Şādıkī kemter yüzün bir zerre döndürmez
Diler senden ğinā-yı qalb qanāʿatler ğanīmetler

33

Güft-i Şādıkī Der-Beyān-ı Feẓāʾil-i-Ḳurʾān
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Kim Enes itdi rivāyet didi ol sulṭān-ı dīn
Küllī şeyʾuñ qalbi vardur didi faḥruʾl-mürselīn
2. Qalb-i Ḳurʾān sūre-i Yāsīn olupdur bī-ğümān
Oqıyana on iki ḥatīm şevābı var hemān
3. Ger okınsa ḥasta üzre bulna derde şifā

[33]

D.133b, M1.25b, M6.100b, M8.91a

1. Birinci mısra: Ḥazret-i Enes rivāyet itdi ol sulṭān-ı dīn M8. // İkinci mısra: Buyurupdur küllī şeyʾin qalbi vardur bil yaḳīn M8.

2. İkinci mısra: Oqıyana on ḥatīm şevābı yazdı Müsteʿān M8

Aç okısa toya ‘ uryān okısa bula kabā

4. Hālet-i nez‘ içre Yāsin okınursa dir Resūl
Nāzil ola on melek her harfe tola sağ u şol
5. Nez‘ i āsān ola fırsat bulmaya şeytān aña
Müjde-i ‘ uzmā-durur terk eyleme önden şoña
6. Bū Hüreyre rāvidür buyurdı Maḥbūb-ı Hūdā
Sūre-i Duḥān’ ı leyl içre okursa bir gedā
7. Dāhil olduğda şabāḥa ḥāşıl ola her dilek
İde istiğfār anuñçün gice yetmiş biñ melek
8. Hem buyurdı ol Resūlullāh ḥātemü’l-mürselīn
Ümm-i Qur’ān Fātiḥa mişlini Rabbü’l-‘ ālemīn
9. İtmedi Tivrāt Zebūr u İncil’ i içre ‘ ayān
Adına Seb‘ a’ l-Meşānī didi Furkān’ da beyān
10. Kim okursa anı ümmet-i Aḥmed’ den ol Kerīm
Tamuya koymam diyü va‘ d eylemişdür ol Raḥīm
[134a]
11. Tamunuñ yidi kapusın yidi āyet sedd ide
Okıyan luṭf-ı Haḫ-ıla toğrı cennete gire

3. ger: -M1. / -M8.

4. -M8

5. -D, M8.

6. rāvidür: didi kim M8.

7. gice: -M8.

10. Kerīm: Ğanī M8. // İkinci mısra: Tamuya koymam ddi Haḫḫ işidüp şād it [] M8.

12. Dir Enes kim bir recül geldi Resül'e nāgehān
Severem ben Sûre-i İhlâş'ı ey faḥr-ı cihān
13. Sever-iseñ sen anı didi Muḥammed Muştafā
Cennete iltür seni ol sûre dir şāḥib-şafā
14. Tuḥfetu'l-Mekkī daḥı Mişkāt yazupdur ey cüvān
Cānib-i Ḥaḳḳ'dan saña Ḳur'ān ne gökçek armağan
15. **Şādıķı** dā'im tilāvet eyle Ḳur'ān-ı 'azīm
Bulasın derde devāyı görmeyüp nār-ı elīm

34

Güft-i Şādıķı Der-Beyān-ı Kemāli'l-İmān u Fazlı's-Selām
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Kāmil olmaz ḳuluñ imānı didi faḥr-ı cihān
Olmaz ise anda üç ḥaslet ḥamīde pes 'ayān
2. Biri infāḳu mine'l-iḳtār biri bezlü's-selām
Birisi nefsinden inşāf itmese olmaz tamām
3. Yār-ı Aḥmed ol 'Ömer ḥazretleri virdi ḥaber
Didi işitdüm Resülullāh buyurdı yā 'Ömer

12. ben: -D.

13. İkinci mısra: Ol seni cennete iltür didi ol şāḥib-vefā M8.

14. Birinci mısra: Tuḥfetu'l-Mekkī yazupdur bu eḥādīs naḳlini M8. // İkinci mısra: Ḳıl 'amel iy mü'min eyle cem'i başa 'aḳluñı M8.

15. dā'im: eyle M8. / 'azīm: hemān M8. // bulasın: bula D.

[34]

D.134a, M1.25b, M6.98a, M8.90b

4. İki Müslim birbirine karşı gelse yâ imâm
Sünnet üzere birbirine virseler hoşça selâm
5. Ya diye toksanı onı kardaşına didi hem
Vird idüñ nâm-ı selâmı görme hiç hüzn-ile gam
6. Bi'l-muşâfağa görüşüp itseler anda du'â
Anlara yüz[lerce] rahmet eyleye Bârî Hudâ
7. Me'âzın yazdı anuñ Hukûk-ı İslâm ey püser
Şâdıķı bezl it selâmı hayra tebdîl ola şerr

35

Güft-i Şâdıķı Der-Beyânî'z-Zararî'z-Zünüb

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Bir günâha on zarar vardur didiler 'âlimün
Ezber eyle ey karındaş olma gel ez-gâfilün
2. Hâlıkın işhâf ider emrin şımaqla bî-şebîh
Sevinür iblîs 'adüvvullâh yirinür mürselün
[134b]
3. Ol günâh kendüni cennetden ba'îd ider dağı
Tamuya kılar karîb hıfz ide Mevlâ haqq-ı nün

5. -D, -M1.

6. İkinci mısra: eyleye Bârî Hudâ: ihsân eyleye Barî Hudâ M6.

[35]

D.134a, M1.26a

4. Nefsine itmiş olur cevrlle cefā beşincisi
Dağı tencīs itmiş olur nefsin ol cāhilūn
5. Hem Kirāmen Kātibine eylemiş olur ezā
K'anları Hakk gönderüpdür hayrı şerri yektubūn
6. Merḥametiūdūr sağında oturan kātib melek
Tevbesine hem günāhına olardur *yeşhedūn*
7. İşledükçe kul günāhı yirinürler cümlesi
Her şevābı işledükçe *yektubūn [u] yefraḥūn*
8. Sekizinci zarrını diñle günāhuñ ey kişi
İcinür maḥzūn olur kabrinde Aḥmed pūr füzūn
9. Tokuzuncı giceyi gündüzi şahid tutdı ol
Zenbine rüz-ı cezāda diyeler *mā yef^ralūn*
10. Hem onuncı cümle maḥlūka ḥiyānet eyledi
Zirā zenbinden maṭar ḥabs olısar yā mü'minūn
11. Bir günāhuñ şahibi böyle olunca cān-ı men
Nic'ola ol kimse ḥālī olsa 'işyānda fūnūn
12. **Şādıkı** gel tevbe eyle cehd idüp kılma günāh
Tā ki maḥşerde yirinüp olmayasın ser-nigūn

4. cevrlle: cevrlle-ile D, cevrl M1.

6. sağında: sağda D.

7. yektubūn: yazarlar. / yefraḥūn: sevinirler.

9. mā yef^ralūn:

1. Rivāyetdür gelüpdür kim buyurdi Aḥmed-i Muḥtār
Ki bir ḳulı ḳıyāmetde melekler getüre ey yār
2. Cibāl emşāli a' māli olısar cümle bi'l-ḥayrāt
Nidā ide münādiler ki her kim bunda ḥaḳḳı var
3. Gelüp alsun ḳamu ḥaḳḳın diyü bir bir nidā ola
Alalar cümle iḥsānın şevābın ḥükm ide Cebbār
4. Ki bir şey ḳalmaya bāḳı ola ḥayrān u sergerdān
Bu kez luṭf idüben aña keremle eyleye Ğaffār
[135a]
5. Benüm 'indümde yā 'abdī senüñ bir 'amelüñ var kim
Melekler bir aḥad aña degüldür muṭṭalī' her bār
6. Ḳul eydür ben daḥı bilmem Hudā dır niyyetüñdür ol
Dir idüñ mālum olsaydı iderdüm bezl-ile işār
7. Sözüñ girçek idi yazdum şevābın saña yetmiş ḳat
Diyüben şād ide anı cinān içinde vire dār
8. Ki ba'zı ḳullaruñ daḥı virile defteri şaḡdan
Göre içinde ḥacc ile zekātı hem cihād u kār

[36]
D.134b. M1.26a
4. ola: -D.

9. Diye ben işlemedüm çün bularuñ birini yā Rabb
Kitābum bu degül benüm diyü söyleye ide ‘ār
10. Diye ol Vāḥid ü Ḳayyūm kitābuñ bu-durur şekksüz
Ki sen dünyāda dir idüñ eger olsa mālum her bār
11. Zekāt u ḥacc-ı beyt idem daḥı infāk idem li’l-lāh
Mesākin [ü] erāmile ‘aṭālar kıladum şad bār
12. Bilürdüm sözde şadıqsın saña virdüm şevābını
Mekānuñ eyledüm cennet ḥisābsız yūri imdi var
13. Didiler mü’minüñ şıdkı bilinür ol vaḳitde ber
Ḳalilde buḥl itmezse gözedürse faḳīr ü cār
14. Keşire daḥı buḥl itmez anı işār ider Allāh
Bulur yarın cinān içre ‘ivazlar ḥūr ile dildār
15. Ḳalilde buḥl ider olsa şevābı niyyetinde yok
Gel imdi **Şadıḳı** şarf it elüñde olanı sen var
16. Olu[pdur] me’ḥazı işbu ḥadıṣüñ söyle bil İḥyā
‘Amel kıl cān-ıla dilden olasın zübde-i aḥyār

9. bularuñ: bunlaruñ D.

10. bu-durur: budur D.

13. mü’minüñ: mü’minlerüñ D.

1. Şular gibi aķıt yaşıñı bülbül gibi nālān ol
Gehī nāz u niyāz it gehī 'ıřķ-ıla pür efgān ol
2. Oturma ıurma dehr-i fāñiyi seyrān idüp her dem
Müsāfirler gibi her tekyede bir gice mihmān ol
[135b]
3. Ta'alluķ hem temelluķ kılma dünyā ehline zinhār
İdüp ıat'-ı 'alāyık māsivādan ehl-i imān ol
4. Ümīd itme Hudā'dan ğayrıdan māl ile cāh umma
Umūruñ Haķķ'a tefyīz eyleyüp hāliř Müselmān ol
5. Belāsına şabırlar kıl ıazāsına olup rāzı
İdüp ni' metlerine hāmd u şükri ehl-i 'irfān ol
6. Kerāmātla mükerrerrem olmaķ isterseñ dü 'ālemde
Nażar kılma denī dünyāya zühd it şād u handān ol
7. Bilürsün şoñı beyt-i 'ankebūt oldu anuñ bī-şekk
Sevinme devletine ad u şana ehl-i iz' ān ol
8. Anı sevmek bir oñulmaz marāz olmaz 'ilāç ařlā
Gerek Sokraı u Buķrāt-ile İskender'le Loķmān ol

[37]

D.135a, M1.26b

8. Birinci mısra: "marazdur 'ilaç olmaz" şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

9. Nice cāh issi vardur çāhı girdi dōrt ayağ-ıla
Degirmen nevbeti irer saña da ger Süleymān ol
10. Gel imdi ‘ākıl iseñ zühd ü tã‘ at pīşe it ey yār
Beķā milkinde zevc ü hūr ile ğılmāna sulţān ol
11. ‘Ulüvv-i kadr iken **Şādıkı** kemter ü zelil olma
Göçersin lā-cerem bundan gerekse Mısr’a sulţān ol

38

Güft-i Şādıkı

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. İbni ‘Abbās rāvidür buyurdı maḥbūb-ı Hudā
Ümmete gele yakında bir zamān dir Muşţafā
2. Ol zamān her biri olalar faķır ile za‘if
Daḥı zü’l-hācāt ke’l-keľbū’t-tārīd dir rehnümā
3. Ya‘ni kimse yüzlerine baķmayup raḥm itmeye
Kapulardan ķovalar itmeye[ler] zerre ‘atā
4. Söylese diñlenmeye istekleri virilmeye
Ḥasta olsa şormaya ḥātırın[ı] kimse revā
5. Ölse kimse varmaya anuñ namāzın ķılmağa

[38]

D.135b, M1.27a

2. “olalar her biri” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Böyle bir vakte muşādif düşeler bay u gedā
[136a]

6. Bū Hüreyre hāzreti kıldı su 'ālī yā Resūl
Bize bildür kim kimūñ sözi ola ol dem şafā
7. Ol zamān kimūñ sözini diñledür halk-ı cihān
Dilegin kime vireler kime kılalar 'atā
8. Ya kimūñ segirdişeler mevte ardınca didi
Ėayret idüp götüreler meyyitin ey zī-sehā
9. Ol Resūlullāh buyurdu iki yol kimde ziyād
Olur-ısa söz anuñdur dilegi olmaz hebā
10. Ol zamānuñ halkı yapa çok çok mescidleri
Az ola ehl-i şalāt içinde didi ol hümā
11. Ola mescidleri ma' mūr kalbleri ola harāb
Ehl-i bid'āt ola hem-meclisleri şubh u mesā
12. Raḥmeti ref' eyleye Ḥaqq anlar üstinden o dem
Ata evlāda muḥabbet itmeye kıza ana
13. Daḥı evlādı ataya anaya raḥm itmeye
Akrabalar yad olalar birbirinden ayrıla
14. Ref' ola yirden berekāt gide rāḥat dünyādan
Ehl-i 'ilmūñ sözleri ola kelām-ı enbiyā

6. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

7. zamān: vakıt M1.

8. götüreler: götüre D.

10. çok çok: çok M1.

15. İşleri Fir‘avn işine beñzeyiser anlaruñ
Şatalar hükmi-i Haq’ı rüşvetle anlar dā’imā
16. Yırtılursa şevbi eski diyü andan ‘ār ide
Dīni yırtılma kayurmaz olalar dir rehnümā
17. Kaçalar tağdan tağa ümmetlerüm ol vaqt didi
Hıfz-ı dīn için diyü buyurdu Şāh-ı ‘uqbā
18. Üç belādan korksun ol dem ümmetüm didi Resūl
Yire geçmek ānsuz ölmek biri tātūn u vebā
19. Dil ucında ola ol dem Müslümānlık bilmiş ol
Kalbden imān tadı kalmaya [gide] zühed hayā
20. Anlara zālimleri hākim musallaḥ ide Haqq
Kārlarında olmaya aṣlā berekāt-ı Hudā
[136b]
21. Çoğı imānsız göçiser anlaruñ didi Resūl
El-ğiyāşu el-ğiyāş ey ‘ālim-i sırru’l-ḥafā
22. Sen esirge **Şādıkı** bī-kes kuluñı ol zamān
Ne kadar lāyık degülse luṭfuña eyle sezā
23. Kullarına bildüre ol işbu aḥvālī o vaqt
Tevbe edüp ehl-i imān bula fevz ü ihtidā

17. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

18. korksun: koḳsun D.

23. ihtidā: ehtidā D.

24. Dīne yardım ideni yā Rabb o dem çok eylegil

Her kim iderse ihānet vir aña yüz biñ belā

25. Dīn ğarīb olduğunu yā Rabb bize gösterme [sen]

Ḥazretüñe iderüz ‘özü ü tazarru‘ la recā

26. Naḳlin isterseñ Meşābīḥ Şerḥ-i Selmasī yazar

Ḳıl tedārik ol gün-içün irmeden sem‘e nidā

39

Güft-i Şādıkī

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Buyurdi ‘ālemüñ faḥrı Resūl-i Ḳādir ü Ḥallāḳ
İşit cān-ıla ḳıl ezber aña uyduragör aḥlāḳ

2. ‘Aceb miskīn Benī Ādem ne ḥasretle te’essüf yir
Bu dünyā lezzetine [kim] fenā dindi ‘ale’l-ıtlāḳ

3. Cemī‘-i lezzeti anuñ yidi şeyde ḳarār itdi
Yidisi de gider elden ne ḥasret çek ne ḥod eşvāk

4. Yimekte içmede daḥı işitmek hem geyinmekde
Ve binmek ve ḳoḳulanmak ve evlenmekdedür ezvāk

5. Ṭa‘āmuñ zübdesi baldur çıkar arunuñ aḡzından

25. bize gösterme: Nüshada “gösterme bize” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

[39]
D.136b, M1.27b

Şarāb u şu-dur[ur] aķar ‘ale’ş-şahra ve’le’l-āfāk

6. Semā‘ uñ zübdesi oldı teğannī kim ħarāmdur ol
Libāsuñ zübdesi oldı ħarīr anı giyer müştāk
7. Ki ol da ķudret-i Hākķ-ıla za‘īfçe []
Bendeler zübdesi atdur ki meyl ider aña ecvāk
8. Segirdür düşmene dosta berāber hīç gōñül bilmez
Ki hoş menkūķası zendür gōñül virür aña ‘uşşāk
[137a]
9. Şeyāķine duzaķ itdi oları Kādir ü Kayyūm
Seni şayd itmege dā’im göz [ü] kaş gösterür hem sāk
10. Nesi var fānī dünyanuñ ki işbu yididen ġayrı
Anuñ daķı bilüp aşlın fenāya ‘ibret-ile baķ
11. Gel ol bir melike mā’il ki lezzetine ‘aķl irmez
Bu ‘ömri aña şarf eyle bu mālı aña ķıl infāk
12. Kārañu gice mişālī bu dünyā gündüzi anuñ
Ki cennet bāġınuñ ġünü durur yarın ider işrāk
13. Bugün nefis-ile māl-ıla şatun al kendüñi Hākķ’dan
İdegör tatlı cānuñı tenüñi tamudan i‘tāk

7.

9. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

10. ki: -D.

11. bir melike: Nüşada “kim bir melike” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

12. mişālī: Nüşada “mişālīdür” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

14. Gel imdi **Şādıkī** sen de bu sözlerle olup ‘āmil
Tedārik eyle uqbāya ki dā’im kıl Hāk’ı ihkāk

40

Güft-i Şādıkī Der-Beyāni’l-Ḳudreti’l-Ḳādir Celle Ḳudreteh
Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. *Kün* dese bir kez Ḳadīm ü Lā-yezāl
Nice biñ ‘ālem ider izhār bu kāl
2. Sā’at-i vāhidde yok ider girü
Yine var ider dilerse Zü’l-kemāl
3. Hikmetine ‘aql u fehm irmez anuñ
Şan’atına irmez aşlā hem hayāl
4. Dilese altun ider hep tağları
Acı şuları kıılır āb-ı zülāl
5. Yok şeriki ferd ü vāhid-durur ol
Kāfir olur var diyen aña mişāl
6. Taht-ı hükminde muzallel ins ü cān
Yaradan oldur dişi hünşā ricāl
7. Ḳādir ü Ḳayyūm u Hayy u Lā-yemūt
Fātır u Hallāk u Bākī Zü’l-celāl

[40]
D.137a, M1.28a

8. Kimine virür nübüvvet bî-ğaraž
Kimine virür dükenmez milk ü māl
[137b]

9. Kimine hikmet şarābın içürür
Kimine ‘aṭā ider ‘ilm ü kemāl

10. Kimine şammūr dībā geydürür
Kiminüñ şarar başına köhne şāl

11. Kimine tāc u hilāfet geydürür
Kiminüñ yidügi dā’im yağ u bal

12. Kimine aḥret virür dünyā alur
Kimine virür ikisin lā-muḥāl

13. Virdüğini kimse elden alamaz
Aldüğünü viremez kes yok mecāl

14. ‘Azl u naşbı ‘izz ü zilli cümleñ
Ḳudretindedür anuñ bî-iḥtimāl

15. Bu kamu ḥalka su’āl iden odur
Aña bir işinde olmaz [kim] su’āl

16. Ne dilerse diledüğün işler ol
Ortağı yokdur ide aña cidāl

17. ‘Ālim-i sırr-ı ḥafıyyāt ol-durur
Şormadan bilür gerekmez ‘arz-ı ḥāl

18. Şādıkī'ye iki 'ālem devleti
Sen naşīb eyle Kerīm ü bī-zevāl

19. Vā' iz ü nāşih olup kullaruña
Söyleye Hakk'[uñ] sözi[ni] lā'übāl

20. Sen mu' in ü hāfız ol ol bī-kese
İrmesün hiç kalbine hüzn ü melāl

41

Güft-i Şādıkī Der-Beyān-ı Ahlāk-ı Zemīme
Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Dirīgā altmış u yetmiş cemī' -i kalbūñ āfātı
İşit bir bir beyān idem kaçup bulğıl mükāfātı
2. Biri küfür biri bid' at biri kibir biri cür'et
Biri hırş u biri hiffet hāzer kıl itme 'ādātı
[138a]
3. Biri zālamlara rağbet riyā' ucb u hāsed isrāf
Nifāk u cerbeze ısrār temerrüd bil delālātı
4. Birisi ünsü bi'l-maḥlūḳ 'inād u buğz u bi'l-ebrār
Biri küfrān-ı ni' metdür budur füssāk 'alāmātı
5. Şalefle naḳz-ı 'ahd itmek tezellül eylemek 'udvān
Baḫāletle şemātet hem daḫı itmek ḥıyānātı

20. ol bī-kese: bī-kese M1.

[41]
D.137b, M1.28b

6. Teṭayyurla veḳāḥat hem feẓāḥatle tehevṽürdür
Ġabāvetle sefeh ṭūl-ı emel tesvīf-i ṭā‘ātı
7. Ṭama‘ ḥıḳd u daḥı ta‘līḳ hevāya işba‘ itmek[dür]
Daḥı taḳlīd ü buḥl u cehli anuñ çok ḥasārātı
8. Daḥı cūbn ile ḥavf u zemm birisi ḥubb-ı dünyādur
Birisi ḥubb-ı māl u cāḥ biri bu nefse lezzātı
9. Saḥaṭla sū-i ḫan ta‘cīl daḥı itmek ceza‘ fitne
Birisi emr-i dünyāya ḥüzün ḥavf itmedür ḫatı
10. Ḥamud u nemş (?) müdāhene daḥı va‘dinde ḥulf itmek
Şereh oldı biri daḥı saña ḳıldum beyānātı
11. İläḥī cümle ḳullaruñ bu sū-yı ḥulḳdan āzād it
Naşib it kāmīl imānı bulavuz ta ki cennātı
12. İdüp ezber ḳamu mü‘min du‘ālar ḳıla Nezzām’a
Bula firdevs-i a‘lā’da umaram yüce ravzātı
13. İläḥī **Şādıḳı** bī-kes diler senden kerem eltāf
N’ola ḳılsañ aña yā Rabb ‘ināyetle hidāyātı

Güft-i Şadıkî

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Elâ ey 'ârif-i billâh gel işgâ eyle âyâtı
Diyem bir bir saña Allâh zühûr iden 'alâmâtı
2. İşidüp gel aķıt her dem gözüñden yaş yirine dem
İdüben dâmenüñ pür nem Hâķ'a eyle içâ'âtı
3. Ki 'ilme ķalmadı raġbet 'ilim ehlinde yok ĥaşyet
Cihânı ķaplayup zulmet pes iblîs itdi ġârâtı
[138b]
4. Medâ'in zûlm-ıla tıldı 'imâretler ĥarâb oldu
'Alâ'imler tamâm oldu yazıldı ķadr u sâ'âtı
5. Mesâcidler olup vîrân ki ķahvehâneler ĥandân
İderler ġıybet ü bühtân arar yokdur diyânâtı
6. Yigitlerde ĥayâ ķanı kimi şârib kimi zânî
Ķamu taĥtânî fevķânî bir oldu hep maķâmâtı
7. Daĥı fussâķ u fâcirler ķamu sâriķ u ĥâsirler
'Aceb meddâĥ u şâ'irler ki buldılar ri'âyâtı
8. Meşâyıĥ a'lem ü a'raf ider da'vî benüm eşref
'Amelde cümlesi ecvef unutmışlar ibâdâtı
9. Beg ü paşa Celâlîdür eli fermânlı vâlidür
'İbâdetden de ĥâlîdür ki yok dîne şıyânâtı
10. Ki yokdur ardı yalanuñ olupdur alan alanuñ

Hā'if dünyāda alanuñ cefāda yok nihāyātı

11. Ki bāğiler hurūc itdi 'adālet almadı gitdi
Şailer devlete yitdi şaup alka feşārātı

12. Ki Tūrmān denilen şeddāt degül avm-i Şemūd u 'Ād
Benī Aşfār gibi berbād idüp dār-ı diyārātı

13. Yauban şehir ü köy şahrā nie māl itdiler peydā
Beyāna gelmez ol aشلā nice idem beyānatı

14. Umaram ahr ide ahhār bu ehl-i zulmi ol Cebbār
Helākin göstere Settār ki def' eyleye āfātı

15. Riyāset apladı alkı ased artu daı belki
Şanur dünyādaki milki dūkenmez zev u lezzātı

16. Uyur afletde āfiller yatur vahdetde 'āiller
Sūkūta vardı kāmiller kim idiser mūnācātı

17. İlāhī sen meded eyle bizi faزلuñ ile toyla
Dūkendi almadı ayā hemān irgūr hidāyātı

18. uluñdur **Şādıı** kemter senüñ zıkrüñ ider ezber
Dehānı misk-ile 'anber şaar ılsañ 'ināyātı
[139a]

19. Hidāyet āna yār eyle sa'ādet ber-arār eyle
Ki avvāş-ı biār eyle ıla pend ü naşıātı

Güft-i Şadıķı Der-Beyāni Aḥvālî'l-mevti ve Taḫsîmî'l-emvālî
 ve Aḥvālî'l-ḳabri ve'l-ḳıyāmeti ve'l-ḥisābi ve'ş-şırāṭî ve'l-mîzānî
Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Gel zünūba tevbe eyle uyḳudan bir dem uyan
 Ḳıl tedārik gice gündüz olmadan sırlar 'ayān
2. Andan evvel sa'yi ḳıl kim tutmaya 'azālaruñ
 Görmez ola gözleruñ ḳalmaya gide ad u şan
3. Şiddet-i mevt dört yanuñda eyleye saña hücum
 Diñlemezler kimse yüz biñ eylesen āh u figān
4. O günü añ kim cesed ḳoyıla ḳabre zār-ıla
 Hem semāya ḳalka ol dem daḫı rūḥ ola revān
5. İdeler taḫsîm güzel mālî ki ḥarc itmez-idüñ
 Bir puluñdan geçmez-idüñ buḥl idüp her dem i cān
6. Kimi ağlar kimi güler yoḥsul iken bay olur
 Senden isterler ḥisābın mālînuñ ey nev-cüvān
7. Ol günü zıkr eyle kim ola nidā ol dem saña
 Cāmi' -i dünyā mısun dünyā seni cāmi' mi dan
8. Ḳātil-i dünyā mısun dünyā seni kātil midür
 Şārik-i dünyā mısun dünyā seni şārik mi an

[43]

D.139a, M1.29b

4. Birinci mısra: Ol günü añ kim götüreler ḳabre zār-ıla M1.

9. Ol günü fikr eyle kim ona ęaribler tahtası
Yatasın üstine ęasl olmak için anda hemān
10. Olına saña nidā kim anı n'oldı kuvvetün
Pek a'if olmuş yatarsın āmetün olmuş kemān
11. N'oldı ol bülbül dilün hiç söylemezsin şamt olup
N'oldı ol çok dostlaruñ kim yalıñuzsın pür hazān
12. Hiç nidā gelmeye senden yuyalar götüreler
Ol a'ifler merkebine binesin olup revān
[139b]
13. Götüre dört kimse seni idesin ol dem nidā
Tuymaya kimse nidāñı her sözüñ ola nihān
14. Diyesin ey ehl-i beytüm sevgülü ardaşlarum
Götürenler ey cenāzem na'şını pīr ü civān
15. Bu-dur[ur] va'zum sizi aldamasın dünyā denī
Aldayup beni başuma oldu aħır zindān
16. İletüp abre koyalar döneler hep gideler
abr ide ol dem nidāyı gör ne dir saña 'ayān
17. Dār-ı ğurbet dār-ı vahşet dār-ı vahdet olmuşam
Zulmetüm unutduñ-ıdı añmaz-ıduñ bir zamān
18. Niçe yıllar seni añmayup unıdalar
alasın zulmet içinde olasın ğāyet mihān

18. Birinci mısra: Bu mısrada, kelime eksikliği sebebi ile vezin aksamaktadır.

19. Ol kıyāmet günini yād eyle kim çalına şūr

Yarıla cümle qubūr zāhir ola nīk ü bedān

20. *Yevme tebyīzū'l-vücūh u yevme tesvīdū'l-vücūh*

Qankısından olırsarsın hālūñi fikr it uyan

21. Virile defterler anda şağa şola şunıla

Qankı cānibden alasin buña şekk itme inan

22. Ehl-i mevqıf iki fırqa ola bir bir ayrıla

Bir ferīkuñ yiri tamu birinūñ yiri cinān

23. İkininūñ ehli dahı bil mü 'ebbedler ola

Bula hūsran ehl-i tamu ehl-i dīn itmez ziyān

24. Līk ğaybdur qankısından olacağın ey kişi

Hālet-i nez' içre qalır m'ola sevgülü imān

25. Māh-ı a' zam hürmetiyçün hem kelāmuñ hürmeti

Ol Hābīb'ūñ hürmeti kim ol-durur fahr-ı cihān

26. Bağrı başlı **Şādıķı'**[y]i cümle mü 'minler ile

Ĥatm kıl imān-ile vir nār-ı duzağdan emān

27. Tā' atı yok 'ilm ü fazlı yok hālāşı ferri yok

Sendedür ancak ümīdi kıl kerem yā Müste' ān

[140a]

20. *Yevme tebyīzū'l-vücūh u yevme tesvīdū'l-vücūh*: "O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır." Āl-i İmrān, 2/106.

28. Raḥmetüñden raḥmet itseñ ey Hudā n'eñ eksilür
Cümleye bir kaçre besdür eyleseñ yā Rabb ḥisān

44

Naşīḥat-ı Şādıkī Sellemehullāhu

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Ey gönül gel mevti zıkr it olmadan cismüñ türāb
Ol sarāylar kim yapıldı olısar cümle ḥarāb
2. Tağılur dirnek düzenler bozılur qalmaz eşer
Ayrılur pek sevgülü dostlar bu dünya mişl-i ḥāb
3. Şoğılur şehlä vü nırgis gözlerin yüz[üñ] şolar
Rāst boylar iki kat olmış şarāb olısar āb
4. Şol hilāl kaşlar dökilür şu olur benler kamu
Şarı saçlar kopa yirinden ola ten qurı kap
5. Yırtıla nāzik deriler söküle a' zālaruñ
Dürlü eşvābın şoyalar ola taş toprak şiyāb
6. Yakasız yiñsiz giyesin sen de üç katla libās
İleteler bir yire kim yok günükde baca bāb
7. Mūnisüñ dünyāda 'ilm ü zıkr-ile Qur'an ise
Ne qabirde ne kıyāmetde görisersin [sen] ' azāb

[44]
D.140a, M1.30b

8. Açıla kabrüne cennetden kapular ol zamān
Hāṭıruñ yapmaga gele hūriler hem bī-hisāb
9. Menzilünden özge menzil hādımünden özge kul
Bağlayup el karşıña hizmet ide çün māh-i tāb
10. Fısk u cevr ü zulm ü ‘ısyān ise her dem mūnisūñ
Bağlayup zencirle kabrūñ[e] tola nār u ‘ıķāb
11. Yoldaşuñ ola zebāniler enīsūñ mūr u mār
Tola ağzuñ içine kırtlar çıyanlar hem zübāb
12. Ol günü fikr eyleyüp kayduñ gör ey ġāfil bugün
Kimse[y]i incitme dā’im cümleñüñ göñlini yap
13. Nirde bulursan Hudā’nuñ dostların ta‘zīm kıl
Anlar ile ülfet it ayrılma bir dem der-ķıbāb
[140b]
14. Vācibātı hem ferā’izle sünen eyle edā
Olayım dirseñ kıyāmet günü mişl-i āfītāb
15. Havf-ı Hakk’dan ağla tenhāda aķıt yaş dīdeden
Kaṭre-i bārān nitekim dökülüpdür ez-sehāb
16. ‘İtikāduñ muhkem it eyle Resūl’e inķıyād
‘İlme sa‘y it düşmesin bir sā‘at elünden kitāb
17. Ger işitse hükm-i Qur’ān’uñ va‘id ü va‘dini
Pāre pāre ayrılup tağlar akaydı mişl-i āb
18. Bu ne ġafletdür ki vā‘izler ‘ale’l-kürsī beyān

İder-iken kulağıña girmez merd-i bî-hicāb

19. Cennetüñ envā‘-ı elvān-ı fevākih ni‘ meti
Turur-iken cīfe üzre sen konarsın ke‘l-gurāb

20. Fikr kılmazsuñ ki añsuz ire vaqt-i ihtizār
Tā ebed tamu dibinde yanup olasın kebāb

21. Bu hayāsızlık saña ırş-ile itmiş intikāl
Uyub[an] şeytāna olmışsın esiri ke‘l-kilāb

22. Muştafā vü Müctebā vü Muḳtedā’nuñ rāhını
Görmeden ḳalduñ şanursın rāh-ı şeytānı şavāb

23. Gel bugün şer‘-i Resūlullāh’a rām it kendüñi
Yohsa yarın ḥasret-ile şaçasın başa türāb

24. Ehl ü evlāduñ ‘adūlardur saña eyle ḥazer
Anlar içün gör ne tenbīh itdi Tefsīr-i Lübāb

25. Anları te’dīb kıl tā olalar şer‘e muṭī‘
Cennet içre bulalar tā cümlesi ḥüsnü’l-me’āb

26. Kıl şehāvet māl u milki cānı it Ḥaḳḳ’a fedā
Ḥisset itme bu denīde olagör āl-i cenāb

27. Ey bugün ḳalmışlara feryād iden Ḥayy u ‘Alīm
Bî-ğaraḫ baḥş eyleyen ḳullarına yüz biñ şevāb

18. girmez merd-i bî-hicāb: Nüşhada “girmez iy merd-i bî-hicāb” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

20. añsuz: añsuzın M1.

28. Bir alay yazuqluyuz kim raḥmet umagelmişüz

Dergehüñe el açup yalvaruruz bî-iḥticāb

[141a]

29. Ḥüsn-i ḥāle döndür aḥvālümüz ey Rabb ü Kerīm

Ṭāḳatümüz yok su ’ālūñe virevüz bir cevāb

30. Cennet ü dīdāra yokdur zerre istiḥkākumuz

‘Aşiler yā Rabb dise lebbeyke idersin ḥitāb

31. ‘Abd-i ābık mücrim ü kemter faḳīrūñ **Şādıkī**

Eşigüñe yaşdanuban dergāhuña tā-be-tāb

32. Şābit eyle tevbesinde vir ‘ömür ṭa‘āt için

Ḥādīm-i dīnūñ ola va‘z-ıla bula ferr ü tāb

33. İsm-i a‘zamla Ḥabīb’ūñ Muşṭafā’nuñ ḥürmeti

Redd kıılma ol faḳīrūñ kııl du‘āsın müstecāb

45

Güft-i Şādıkī Der-Beyāni Aḥvāli Cism ü Rūḥ

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Ḥamd idüp Ḥaḳḳ’a şalāt ile Resūl’e bî-şümār

Cān u ten aḥvālini fikr eyleyüp kııl āh u zār

[45]

D.141a, M3.164b, M5.5a, M6.84b

Güft-i Şādıkī Der-Beyāni’l-Aḥvāli’l-Cism ü Rūḥ: Hüve’l-mu‘in Haze Nazmu’s-Şādıkī Efendi fī Beyāni’l-Aḥvāli’l-Ḳubūr M1; Şādıkī M5; Şādıkī Efendi’nüñ cān u ten aḥvālini beyān itdügidir M6.

1. bî-şümār: bā-şimār D.

2. Mevt irecekdür bu halkuñ cümlesine şekk degül
Kıl tedārük tabl-ı rıhlet irmeden sem‘a i yār
3. Ayrılınca çünki cānlar tenlerinden nic’olur
Kılayum bir bir beyānı ‘ibret al tutma qarār
4. Rāviler ki dirler insān kabır içine giricek
Ayrılıcağ cānları tenden idicek hep firār
5. Mertebesine göre vardur maḳāmı anlaruñ
Ṭuralar menzillerinde izz-i Ḥaḳḳ’la her ne var
6. Aramaya başlayalar tenlerin döne döne
Çünki yār olmuşlar idi birbirine ğam-kūsār
7. Geçe üç gün yāḥū biş gün ya yidi gün anlara
Görmek içün tenlerini idiserler inṭizār
8. Ḥaḳḳ ta‘ālā ḥazretinden her biri destūr diler
Diyeler kim ey ‘aṭā issi Ğanī Perverdīgār
9. Bize mūnis itmiş-idüñ tenlerümüz dünyāda
Anlar ile ülfet idüp yiyüp içdük şad hezār
[141b]
10. Binüp indük kōna göçe bāğlara vü evlere
Gezmiş idük anlar ile bunca şehir ile diyār

2. sem‘a: şem‘a M6.
3. kılayum: kılam M3. / beyānı: ‘ayānı M6. / qarār: firār M3.
4. rāviler ki dirler: rāviler eydür ki M3.
6. aramaya: aramağa M3, M5. / tenlerin: tenlerini M3.
7. geçe: geçse M3. / yāḥū: yāḥud M1, M3, M6.
9. idüp: itdük M3, M6. / yiyüp: yidik M3.
10. göçe: göçdük M3.

11. Göresimüz geldi ya Rabb vir bize destür bugün
Kim ziyâret idelüm ol tenlerümüz fî'l-mezâr
12. ‘İzn ire ol dem Hudâ’dan yügrüşüben varalar
Kabr içinde göreler tenlerini n’olmuş ‘ıyâr
13. Ba‘zı cānlar tenlerin zevk u şafâda göreler
Kabri cennet bahçesi olmuş yaturlar gül‘ izâr
14. Cennetüñ koğuları gelür müdām ol tenlere
İkişer hūrî oturmuş yanlarında hüsndâr
15. Anlaruñ ol işledügi hayr u eylükler imiş
Ol sebebdan yüzleri gün gibi gâyet şu‘ledâr
16. Ruğlarına bakuban ârzûları def‘ olmadan
Bir dahı bakşam dir-iken anda kıyâmet kıpar
17. Göre ol cānlar bu zevk içinde olan tenleri
Şādumân olup döneler olmayalar dil-figâr
18. Şol benüm gibi utanmaz ‘âşinüñ gel gör tenin
Kabri âteşle toluban cîfeler gibi kıpar
19. Tевbe kılmayup günahlar işleyüp lezzet alan
Nefse tâbi’ oluban ‘işyân iden leyl ü nehâr

12. ‘ıyâr: ‘ayân M3.

13. göreler: bulalar M5. // gül‘ izâr: gül-fikâr M6. / bahçesi: bakça M3, M6.

15. hayr u eylükler: hayır eylük M3.

16. hurlarına: ruğlarına M6. // dir-iken anda: ol dem. M6.

18. Birinci mısra: Hakk’dan havf idüp utanmaz ‘âşinüñ gel gör tenin M3.

20. Yiyüp içüp oynayup gülen uyuyan şubha dek
Kendüye ‘âdet idüben tutmamağ nāmūs u ‘ār
21. Ḥubb-ı dünyā cem‘-i mālā ad-ıla şana ḥarīş
Oluban şeytāna tābi‘ eyleyen Ḥaqq’dan güzār
22. Anlaruñ da cānları gelüp göreler tenlerin
Ağlaşalar ḥasret-ile olalar hep şermsār
23. Göreler kim ol laṭif ṭonlar şoyılmış arḳadan
Bir kefene şarılup şöyle yaturlar ḥōr u zār
24. Dürlü ni’metler yiye nāzik vücūd olmış ḥarāb
‘Aql u fikri tağılup hiç bilmez olmuş kesb ü qar
[142a]
25. Kanı ol ḥammām içinde yuyuban arıtduğūñ
Şakladuğūñ kürkler içindeki vardur diyü qar
26. Göreler şişmiş ü koğmış yiyemiş olmuş siyāh
Her bir ‘azāsından anuñ şarı şarı şu aqar
27. Çöğmiş ‘akrebler yılanlar hem çıyanlar ağzına
Burnına kulağına dolmış böcükler mūr u mār
28. Cān göricek ağlaya kim diye iy dostum beden

20. oynayup gülen uyuyan: oynamak gülen uyumak D. // İkinci mısra: ‘Âdet iden kendüye dürlü tutmayan günāhı āşikār M3.

21. ad-ıla: -M3.

22. İkinci mısra: olalar: -D.

23. ol: şol M3. / arḳadan: gövden M5.

25. şarı şarı: şaru şaru M6.

Bugünü añmaz idüñ dünyāda bir dem āşıkār

29. anı n'oldı ol degirmi ŗüretüñ gül yüzlerüñ

Ol kemān ebrüaruñ incü diŗüñ ey yār-i gār

30. O gibi ol ara kiprikler siyāh beñler anı

Söylemekden almıŗ ol bülbul dilüñ itmez niŗār

31. Ŗolmıŗ ol güller gibi yañaklaruñ dudaklaruñ

Birbirinden ayrılup a'zālar olmıŗ tārūmār

32. Her birisi böyle diyüp āh u feryād ideler

Döneler menzillerine alaŗarak hüzndār

33. Bir de kırkında gelürler tenlerini görmege

Görel kim apara olmıŗ o tenler hākisār

34. urtlar üŗmiŗ yüz aız gözler belürsüz pür belā

Ŗa ŗaal etler dökilmıŗ ne hekīm var ne tımār

35. Hep kemükler kaŗamıŗ ökmıŗ gögüs gitmiŗ cemāl

Böyle görüp döneler alaŗuban bir bir nā-ār

36. Yıl baŗında bir daı yine gelürler görmege

28. Birinci mısra: Cān göricek bunlara diñe ey dostum ün M6.

29. incü: nāzik D, M5, M6.

30. ara: taze M5. / siyāh: ara M3. // itmez: -M3.

31. dudaklaruñ: tudalaruñ M3, M6.

32. zār u zār M3.

34. belā: yırtıla M3.

35. aŗāmıŗ: aŗamıŗ M3. / gögüs: gögsin M6. / cemāl: hemān M5. // alaŗuban: aŗalar M5.

Görelere kim hep kefenler çürümüş olmuş gubār

37. Et tamar gitmiş kemükler kurumış kalmış kafa
Ayırıp incik ayaklar kemüğünü rûzigār

38. Sökülüp kollar kemügi çeñe kemügi yatur
Bunları böyle görünce ağlaşalar zār u zār

39. Yine destür ile ire menziline her biri
İdeler menzillerinde hasret-ile hep qarār
[142b]

40. Ol günü fikr eyle dā'im **Helvac'oglu Şadıkî**
Göçmeden cânun bedenden eyle derdüñe timār

46

Güft-i Şadıkî Şeyh Muşafā Der-Beyān-ı 'Işk-ı Resül-i Kibriyā
'Aleyhisselāmu ve 'Aleyhi't-Taḥiyyatü's-Senā
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Düşmişem bir āteşe kim tā kıyāmet yanaram
Şem'e qarşu ağlayup pervāne gibi dönerem
Şerbet-i la'lün Ḥabībā bir gün içüp kanaram
Bülbülem güldür murādum intizār

36. kim: -M3.

38. ağlaşalar: ağşalar M5.

40. bedenden: kafesden M5.

[46]

D.142, M9.1b

Güft-i Şadıkî Şeyh Muşafā Der-Beyān-ı 'Işk-ı Resül-i Kibriyā 'Aleyhisselām ve 'Aleyhi't-Taḥiyyatü's-Senā: Hazā Medḥ-i Resülullāh 'Aleyhisselām M9.

2. Yā Resūlallāh kerem kıl beni maḥzūn eyleme
Vir viṣālūñ cigerüm derdūñle pūr ḥūn eyleme
Ḥasret ü hicrūñle bu ḥālüm dīger-gūn eyleme
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
3. Baṣ u cān n'olsa gerek biñ cānı kurbān ideyim
Dönmezem 'ıṣḡuñ yolında 'ahd ü ikrār güdeyim
Sevgülü yārüm gerekdür yadları ben n'ideyim
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
4. Görmeyelden gül yüzüñi tazelendi yaralar
Kapuñı koyup günāhkārlar yañuma varalar
Ayrılık pek müşkil imiş n'eylesün bī-çāreler
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
5. Gözüme tūtyā mübārek ayağıñ toprakları
Misk ü 'anberden ziyāde güllerūñ yaprakları
Bir 'acāyib ğamzekārdur kiprigünūñ oğları
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
6. Gitdi tenden tākātüm hīç kalmadı şabra mecāl
İştiyākum ḥadden aşdı derd-ile oldum hilāl
Ey melek şüretli dilber görmedüm böyle cemāl
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
[143a]
7. Nice şābr itsün cemālūñi gören ey yüzi ay
Dışleri inci gözi nergis mübārek kaşı yay
Yüzüñi görse faķīr 'āşık olur ğāyetde bay
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
8. Bir ğarībem kimsenem yok dīñle ye feryādumı

‘ Aşık u şādık kōmıřlar bu cihānda adımı
Bulmışam şekerden artuķ her sōzũñle dadımı
Bũlbũlem gũldũr murādam intizārum intizār

9. Gōzlemezsem yollaruñı dar olur dũnyā baña
Ehl-i imān aķlařurlar hālũme şalup řaña
Şatı mũřtāķ olmışam ey gōzlerũm nũrı saña
Bũlbũlem gũldũr murādam intizārum intizār

10. Bir oñulmaz derde dũřdũm ķurtaramam başımı
Şana tebdĩl eylemişem gōzden aķan yaşımı
Řulluķuña gel řabũl it aķu itme aşımı
Bũlbũlem gũldũr murādam intizārum intizār

11. ‘ Iřķuña baēlandı gōñlũm bir ‘ aceb mestānedũr
Gũl cemālũñe ezelden cān-ıla hayrānedũr
şuşlarına şalma luşf it ‘ aşık-ı divānedũr
Bũlbũlem gũldũr murādam intizārum intizār

12. İrmesũn hergiz cemālũñ bāēına bād-ı hazān
Çekemem řasretligũñi yā Resũlallāh emān
Bir gũnũm biñ gũn ķadardur sensiz ey Faķr-i cihān
Bũlbũlem gũldũr murādam intizārum intizār

13. Niçe bir efēān idem ben ey gũneř yũzli Hābĩb
Ola mı eyā mũyesser tĩzce gōrmeklũk nařĩb
Senden ōzge nirde bulam şatlı cānuma řabĩb
Bũlbũlem gũldũr murādam intizārum intizār

14. İtdũēũñ luřf [u] keremdũr ‘ aşıkı řeydā ķılan

Âh o şîrîn sözlerüñdür beni pür sevdâ kılan

[143b]

Ķāmetüñdür Ķaddümi dāl eyleyüp rüsvây kılan

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

15. Söylesem medhüñi biñ yıl zerresi olmaz tamām

Ẓāt-ı pāküñ olmasa dutmazdı ‘ālemler niẓām

N’eylesün bu ‘āşık u şadık faķir kemter ğulām

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

16. Gözüme görünmez oldu bu cihānuñ dilberi

Bu muħabbet tā ezelden saña ey dīn serveri

Ĥizmet-i şer‘ üñde oldum ümmetiñüñ rehberi

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

17. Geçe mi nāz u niyāzum saña ey yārüm benüm

Senden artuķ yok-durur hīç elde bir varum benüm

‘Işk-ıla dā’imā ağlamak-durur kārüm benüm

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

18. İçerem şerbetle şular zerrece ben Ķanmazam

Āteşüñ ĥadden ziyāde oda girsem yanmazam

Baş u cānum gitse yoluñda Ĥabībā dönmezem

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

19. Sevmezem dünyā benüm olsa eger başdan başa

Merħametle kıl nazar gözden aķan Ķanlı yaşa

Böyle zevķi nirde görür biñ vezir ile paşa

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

17. yok-durur: yokdur D. // Üçüncü mısra: “‘Işk-ıla ağlamakdur dā’imā kārüm benüm” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

20. ‘ Ālem-i rü ’yāda gördüm perdesiz gül yüzlerüñ
Cān kulağıyla işitdüm ol mübārek sözlerüñ
Medh ider Mevlā kelāmında muḳaḥḥal gözlerüñ
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

21. N’eyleyem Ḥaḳḳ söyledür bu sözleri ben ḳulına
Bülbül olan incinür mi ey Ḥabībüm güline
Ḳum olaydum ol mübārek ayağınıñ yolına
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār
[144a]

22. Cümleden geçdüm ḳul oldum sen güzeller şāhuma
Vuşlat ola mı müyesser yüzü şems ü māhuma
Gökde melek yerde insān ağlaşurlar āhuma
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

23. Ḳorḳaram elden ḳaçuram sen gözi şebbāzumı
Gel ḳabül eyle Ḥabībüm bu sitemli sözümü
Umaram kim geçürürem saña bir gün nāzumı
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

24. Armağanum bī-ḥad ü bī-‘ add şalāt-ile şenā
‘ Āşık-ı şādık faḳīrūñ semtine nice vara
‘ Özrümüzü gel ḳabül it bu-durur senden recā
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

25. Gice yatsam yārelerüm açılup hep şızılar
Uyḳular gelmez gözüme gül cemālūñ ārzūlar
Ḳutlu başuma yazılmış şükür olsun yazılar
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

25. gice yatsam: gicelerde M9.

26. Ben saña ‘ aşık olaldan kendi kendüm bilmezem
Cüş ider deryâ-yı ‘ ışkum ağlayuban gülmezem
Arasam ben biñ cihânı sen gibi [yār] bulmazam
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

27. Hakk abibisin senüñçün yaradıldı ins ü cān
Zātuña olmaz bahā ‘ arş-ıla kürs ü kevn mekân
Ümmetüñ için tonandı hūr u gılmān-ı cinān
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

28. ‘ Āşık olmadı mı cennet içre zātuña Burāk
Yimedi içmedi kırk biñ yıl idüben el-firāk
Umaram-kim ‘ ışkuñ-ıla kara yüzüm ola ak
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

29. Zenb ü ‘ işyānum kuşūrum gayet-ile çok-durur
Hiç baña beñzer günāhkārlar içinde yok durur
[144b]
Līk şükrüm bu-durur ‘ ışkuñla göñlüm tok-durur
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

30. Hālūmi bilür iken bilmezlenürsin sevdüğüm
Yaşımı siler iken silmezlenürsin sevdüğüm
Merhamet kılar iken kılmazlanursın sevdüğüm
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

31. Yek nazar kılsañ keremden n’ola sultānum baña
N’eyleyem vallāhi billāh katı müştākum saña
Bu vīrān göñlümi ma‘ mūr eyle gel öñden şöña

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

32. Yüregüme hasretüñle vurmışam gāyet dögün
Bir kere görmek degül mi gül cemālünü dügün
Ol Hābīb'ün şevkı-y-ıla tırma ey gönüm ögün
Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

33. İrmez ise saña ölüm nic'edeyüm āh u vāh
Dertli dertli ağlayuban gezeyüm ey yüzi māh
Tā ezelden bu gönül tahtına sensin pādışāh
Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

34. Aduñı adıyla yazmış ol kerem kānı Hudā
Nice idem biñde birin vaşfuñ[1] ben de edā
Bir 'amel yok Hākk'a lāyık lık 'ışkuñdur ğidā
Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

35. Yine taşdı sevdüğüm deryā-yı 'ışkum kaynadı
Hasret ü hicrünüle dertli yürecüğüm oynadı
Dertli 'āşık ey Hābīb'üm saña bilmem n'eyledi
Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

36. Mülhid ü münkir elinden çekdüğüm cevri ü cefā
Lık zāt-ı güheründen umduğum lıf u vefā
Sen şefi' ol rüz-ı mahşer yā Muḥammed Muştafā
Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār
[145a]

37. Bilsen olmaz mı Hudā bildürmek ile ḥālümü
Kanı ārzü iderem her demde servi ḥalımı
Gözlerümden kanlı yaş akıp bürüdi yolımı
Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

38. Acıma mısın be cānum gözlerümün yaşına
N’ola bir merhem şararsın dertli bağrum başına
Ölür isem yazalar āhır mezārum taşına
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

39. ‘İşkuñ ile fark idemem gicemi gündüzümü
Şer‘ -i pākünden çevürmem zerrece ben yüzümü
Yalvarup nāz eylerem redd itme cānum sözümi
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

40. Göz yaşıdur ‘āşkuña sevdüğüm dünyāda kār
Her ne dirlerse disünler çekerem nāmūs u ‘ār
Senün için dünyā bütün oldu ya başuma dar
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

41. Hep unuttum ‘ışkuñ-ıla okuduğum yazduğum
Tağ u taşlar arasıdur Leylā diyüp gezdüğüm
Görmedün mi huzūruñda dertli bağrum ezdiğüm
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

42. Toldı ‘ışkuñ bu vücūda kağı mestān olmuşam
Gül cemālünı görelden deng ü hayrān olmuşam
Tozlu yollar gibi yollaruñda meydān olmuşam
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

43. Severem dünyā tolusu gül yüzünden geçmezem

38. be: benüm M9.

40. bütün: Nüşada “bütün dünya” şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde değiştirmiştir.

41. tağ: dağ M9.

42. toldı: doldı M9. // deng: beng D.

Hızr elinden virseler āb-ı hayâtı içmezem
Gönlümüz bir dala kındı ğayrı tala uçmazam
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

44. Merhamet eyle a sulṭānum helāk itdüñ beni
Sevdüğüm ğayrı güzeller gibi şanma sen seni
[145b]

Tā ebed ayırmaya benden seni yüce ğanī
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

45. Zerrece gitmez hayālūñ gözlerümden ey melek
Bende ol ṭālī‘ mi var kim geçürem saña dilek
İrmez-isem ḥasretüñe vīrān olsun bu felek
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

46. Bir cānum var saña kurbān māl u milküm yok-durur
Sen benüm olduĝda baña māl u devlet çok-durur
‘Āşık-ı bī-çāreñi sevdāya şalan Hakk-durur
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

47. ‘İşķınıñ nārına yandum baĝrumuz oldu kebāb
Çekdiğüm derd ü elemeler sevdüğüm olmaz ḥisāb
Diñler iseñ yanuma gel vireyüm bir bir cevāb
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

48. ‘Aklımı yağmalayup dīvāne itdi gözlerüñ
Cānuma oldu ğıda tatlı şekerden sözlerüñ
Nice çekem ḥasretüñi aya beñzer yüzlerüñ
Bülbülem güldür murādum intizārūm intizār

49. Kaldurup eller du‘āya yalvaran kullar içün

Çeşmümün kanlı yaşından çağlayan seller için
Gül yüzünden ey Habībüm açılan güller için
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

50. Her ne emretseñ Habībüm tutaram fermānuñı
‘Işk kitābıdur okuram dem-be-dem destānuñı
Niçe bir ağlatduñ ey dost kuluñı kurbānuñı
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

51. Ol yüce Mevlā komış senün Muhammed aduñı
Nice geçem baldan artuğ taţmışam ben taţuñı
Göresün gelmez mi hergiz [ey] Şirîn Ferhād’uñı
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār
[146a]

52. Tāḳatüm ṭāk oldı min ba‘d ḳalmadı hıç iḳtidār
Nice ayrılusun gülinden dertli bülbül yādigār
Bāḳī mürvet sende ḳaldı ḳıl meded ey gül ‘izār
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

53. Saña te’şir eylemez mi sözlerüm cānum benüm
Misk ü ‘anberden ḳoḳulu la‘l [ü] mercānum benüm
N’eylesün geçmez deli göñlüm umar cānum benüm
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

54. Yalvaruram boynı bağı işigünde ḳul gibi
Gözlerüm yaşı ider cūş yüz bulanık sıl gibi
Luṭf u iḥsān eyle cānum görme bizi el gibi
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

50. ağlatduñ: ağladuñ D.

51. [ey] Şirîn: seyr iden M9.

52. şātir: eşātir D.

55. Dillere destān olayım söyleneyim bir zamān
Gözüme ‘ālem görünmez hālüm oldu pek yaman
Vaşla ırgür ‘āşıkunı cāna cānum el-emān
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

56. Başum alup ne diyāra gideyim söyle baña
Nice te’şir itdürem bu sözlerüm cānum saña
Kara yüzüm armağandır nazlı sultānum saña
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

57. Yazar iken medhūni parmaqlarum ditrer benüm
Varmaz oldu yazmağa nic’eylesün za’if elüm
Bülbül olsun medhūñüz bāğında şakıyup dilüm
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

58. Kalmadı şabra mecālüm gözlerüm kan yaş döker
Bir nazar kılsañ keremden bağrumı ‘ışkuñ söker
[146b]
Buña ‘ışkuñ yayı dirler degme ‘āşık mı çeker
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

59. Yüzlerüñde kaldı gözüm n’olduğımı bilmedüm
Dertli oldum hasretüñle ağlamağdan gülmedüm
Çok gönül alıcı vardır sen gibi[yi] görmedüm
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

60. Ol Hudā haqqıçün ey dost merhametle kıl nazar
Sözümüze incinüben eyleme bize āzār
Parmaqlarum kātib olmuş dā’imā medhūñ yazar

55. vaşla ırgür: vuşlata ırgün M9.

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

61. Ayrılalı bir gice vuşlat müyesser olmadı

Ƙanlı yaşum yir şorar cānumda rāhat Ƙalmadı

Meclis-i pākūñde Ƙaldı hasta göñlüm gülmedi

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

62. Ne Ƙadar lāyık degülsem Ƙulluğa eyle Ƙabül

Hāk-i pāyuñ tütüyādur ey cihān Faḥrı Resül

Yüce sultānum senüñ ḥayrānuñam boyuñ uşul

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

63. Ben gedā lāyık degüldür saña vuşlat bulmağa

Rāzı oldum işigüñde Ƙul oluban Ƙalmağa

Cānumı ḥāzırladum yoluñda Ƙurbān olmağa

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

64. Cümle ‘ālem ḥalkı ‘āşık zātuña ḥasret çeker

Bende-i kemter de ‘āşık fūrƘatüñ bağrum yağar

Günde bir kez dertli gözüm yollaruñuza bağar

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

65. Ḥāṭıra düşer ḥayālüñ Ƙan bürür gözlerümi

Yañıluram oğur iken sevdüğüm sözlerümi

Ol mübārek ayağüña süreyüm yüzlerümi

Bülbüleml güldür murādum intizārūm intizār

[147a]

66. Dilerem Ḥağğ’dan cemālüñ gülleri hiç şolmasun

Şer‘ üñe iden ihānet dü cihānda gülmesün

61. şolar: şorar M9. // gülmedi: gelmedi D.

62. tütüyādur: yüzlerümdür D.

Merhamet kıl bu za‘ife sözlerüm redd olmasın
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

67. Gönlümi tıoldurdu ‘ışkuñ yadlara yer kalmadı
Kalbüm uyandı ‘aceb aña küdüret gelmedi
Halk-ı ‘ālem baķaķaldı n’olduğumuz bilmedi
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

68. Hazretüñden özge aşıla elde varum yok-durur
İstemem dünyā huṭāmın göz ü gönlüm tok-durur
Sen baña devlet yetersin baña ihsān çok-durur
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

69. Ehl ü evlādum yoluñda kuşça cānum hep fedā
Tür-ı ‘ışkuñda kelīmüm kıluram senden recā
Ey benüm devletli sulṭanum Muḥammed Muṣṭafā
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

70. Bir senüñ gibi şefā‘at kānını nirde bulam
Ḥāk-i pāyüñ cevherinden ‘aynuma sürme alam
Çār-yārüñ yār ğāruñ hizmetinde kul olam
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

71. Āh sulṭanum Ḥabībüm ‘āşıķum dīdāruña
Aşlayım kalayım yoluñda zülfüñ dārına
Nice vuşlat bulam eyā sen Ḥudā’nuñ yārına
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

72. Kemterinüñ kemterinüñ kemterinden olmışam
Dertli yüregüme cānum sizi dermān bulmışam

68. sen baña devlet yetersin: sen devlet yetersin M9.

Bir ‘aceb pervāneyem yanmağa şem‘e düşmişem
Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

73. Kankı derdüm söyleyeyüm dükenmez bir zerresi

Bu oñulmaz yaralaruñ sendedür hep çāresi

[147b]

Var mı ola hāzretüñde ‘āşıkuñ sitāresi

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

74. Dertli gözüm tırma ağla gözle yollar çek cefā

Gele diyü intizār ol gül ‘izārum pür şafā

Benüm adum dahı ey dost Muşafā’dur Muşafā

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

75. Cümle aşhāb-ı kirāma olmuşam kemter gulām

Her birinüñ rûhına olsun nice yüz biñ selām

Cümle yılduzlar[dur] anlar sen güneşsin yā imām

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

76. İsm-i A‘zam hürmetine kıl du‘āmı müstecāb

Perdesin sil qalbümüzüñ kalmasın zerre hicāb

Bu vîrān göñlümüzü lütfuñla ma‘mūr eyle yap

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

77. Dînüñe yardım eden bulsun şeref devlet kemāl

Ahmed-i Muhtār elinden içsün ol kevşer zülāl

Eyle dîn düşmānların qahr u cefā ey Zü’l-celāl

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

72. düşmişem: gelmişem D.

73. Birinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

73. bir: -D.

78. Cümle esmā-yı şıfātuñ haqqıçün yā Rabbenā

Şādıķı kemter za‘ife kıl murādını ‘aṭā

Ol Ḥabīb’üñ hürmetine ‘afv iden sensin ḥaṭā

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

79. Dostlarum yārenlerüm hep sen irişdür devlete

Göreler dīzāruñı girüp hisābsız cennete

Yüz kıarasın aldum ele saña geldüm minnete

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

80. Kıonya kıavmin cümleden evvel irişdür zātuña

Akışehir kıavmi dağı boş varmasınlar kıātuña

Kıayşeri Eskişehir kıavmini kıoy cennātuña

Bülbülem güldür murādum intizārum intizār

[148a]

47

Güft-i Şādıķı Sellemehullāhu Ta‘ālā Fi’n-nāreyn li’d-Duḥān

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ey duḥāna mübtelā olan ināş-ile ricāl

Hürmetinde şekk idüben eyleyen cenk ü cidāl

2. Çok vücüh-ile saña işbāt idem ben hürmetin

Tevbe idüp cān u dilden olma *min ehlü’d-dalāl*

80. Kıayşeri: Kıaraşışār M9.

[47]

D.148a, M1.2a

3. Sekri vardur evvelā çok tecrübe olmuş-durur
Küllî müskîr hürmetinde zerre yokdur kıl ü kâl
4. Hem dağı ebdân-ı insāna muzırdur şübhesiz
Bil muzır olan dağı oldu harām ey hoş hisāl
5. Üç vecihden vardur isrāfıyyeti dağı anuñ
Şarf-ı evkāt şarf-ı enfās birisidür sarf-ı māl
6. Hem mübezzîrler şeyâtın kardaşı didi Hudā
Münfikîn fi-ğayr-i tã' atle ider tefsîr Maqāl
7. Kim-durur Kur'ân'da yokdur hürmeti anuñ diyen
Haqq harām itdi habîşi nice dirsın sen helāl
8. Şāhib-i tab' -ı selīm bir şeyi istikzār ide
Anuñ adıdur habîş tefsîr içinde lâ-muḥāl
9. *Küllî müz'in* dağı *fi'n-nār* didi Maḥbûb-ı Hudā
Nefret iderler melekler incinür kalb-i ricāl
10. Dağı hem a' zam zünûb edvem olan didi Resûl
İhtirāzuñ yok içersin gice gündüz lâ-menāl
11. Mālı hem evkātı hem enfāsı senden şoralar
Neye harc itdün kamu olsa gerek bir bir su'āl
12. Bir de istişgâr-ı zenbden ulu yokdur bir günāh

4. ebdân: ebṭān M1.

6. ider: irer D.

9. *küllî müz'in fi'n-nārî*: Bütün eziyet eden kişiler cehenneme gidecektir.

Hîç görünmez gözüñe bir zerre bu ey bed-fi‘âl

13. İs ü pas ile vücūduñ dā‘imā telvîş idüp
Rûz-ı maḥşerde dimezsın nic‘ola ḥasretle ḥāl

14. Bid‘at olmasında daḥı şübhe yokdur zerrece
Küllî bid‘atdur ḍalālet dir Resûl-i pür kemāl
[148b]

15. Bid‘at oldur kim uşûlü‘l-şer‘e ola ol ḥilāf
Sünnete ola muḥālîf ol-durur ‘ayn-ı ḍalāl

16. Hem tarîḳ-ı ḥāş u ‘ām-ıla delîl-i fî şer‘
Olmaya bid‘at odur şāḥibleri içmez zülāl

17. Hem müfeşşir olmasında tecrübemüz çok-durur
Ol daḥı oldı ḥarām itme ‘inādı ya‘bne ḥāl

18. Baṭn-ı ümmüñde cenîn iken dem-i ḥayzı saña
Virdi göbekden yidürdi ol Kerîm ü Lâ-yezāl

19. Mevzi‘-i îmân olacaḳ ağza lâıyḳ görmedi
Sen nice lâıyḳ görürsın tütüni rûz u leyāl

20. Hem daḥı eczâ-yı arz dandur ḥarām lâ ekele
Tâ meger ola tedâvî çün anuñ ekli ḥelāl

21. Ger ṭabîb-i ‘adle şorsañ var mıdur bunda devâ
‘Aḳlı olan hîç devâdur diye mi bunda mişāl

22. Mālî zāyi‘ eylemek iḥrâḳ-ile oldı ḥarām
El uzatma Müslümanum diyen aña lâ‘übāl

23. Hem dahı ba‘de’l-vuķū‘ nehy-i selāṭīn-i ‘izām
Şübhe yokdur hürmetinde hıfz ide Rabbü’l-ta‘āl
24. İbni ‘Allān hem Mecālis şāhibi taṣrīḥ ider
Şeyḥ İbrāhīm-i Laḳḳānī yazar bī-iḥtimāl
25. Bu faķīr gördüm resā’il hem yigirmiden ziyād
On sekiz fetvā ile yazmış edille māl-ā-māl
26. Ehl-i Ḥaḳḳ’a bir delīl yitmez mi cānum luṭf idüp
Uyma şeyṭāna kemāl ehlini bul kesb it kemāl
27. Sen bu ısrār ile ḥāşā ehl-i sünnet olasın
‘Add idersin kendüñi benem Resūl’e ṭoĝrı āl
28. Sū-i ḥatme bil sebebdür itdüĝüñ fi‘l-i ḳabīḥ
Yok taḥammül āteşe gel itme ‘ırzuñ pāymāl
29. **Şādıķı** ketm itme ḥaḳḳı söyle bir bir şıdķ-ıla
Bir gün ola kim hidāyet ide Ḥaḳḳ celle celāl

48

Şi’r

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Ta‘allāh zıhi şāni‘ ki icād itdi āfāķı

[48]

Bu şiir D.148b sayfasının derkenar kısmında yer almaktadır.

Üç, dört ve beşinci beyitlerde vezin değişerek “*Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün*” olmuştur.

Ne deñlü var ise mañlũk odur ħallāk u rezzākı

2. Qadĩm oldur ezelden tã ebed aħkãmı cãridũr
Fenã bulur şamu eřyã o zãt-ı pãk olur bãķĩ

3. Ey viren řãhlara řaħt [ile] tãcı
Cũmle ‘ãlemdũr keremũñ muħtãcı

4. Nĩ‘meti devleti ey kãn-ı ‘ařã
Ĥon-ı luřfuñdan alur bay u gedã

5. İtmese luřfuñ eger faķra ‘ilãc
Ağniyã cũmle olurdı muħtãc

[149a]

49

Gũft-i řãdıķĩ Der-Medĥ-i Resũl-i Kibriyã ‘Aleyhi’s-Selãmu ve
‘Aleyhi’t-Taĥiyyetũ’s-řenã

Mefã‘ilũn / Mefã‘ilũn / Fe‘ũlũn

1. Yoluñda cãn fedãdur yã Muħammed
‘Urũcuñ mũntehãdur yã Muħammed

2. Semãda kevkeb ü dürr ü ĥurřĩd
Yüzũñden pũr řiyãdur yã Muħammed

3. Qamu nũruñdan almışdur řiyãyı

5. İkinici mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

[49]

D.149a, M1.5b

Anuñçün reh-nümādur yā Muḥammed

4. Mübārek cism-i pākūñ ‘arş-ı a‘zam
Niçe ‘arşdan ‘alādur yā Muḥammed
5. Cemi‘ -i enbiyānuñ efḍalisin
Ki meddāhuñ Hudā’dur yā Muḥammed
6. Mübārek ḥāk-i pāyūñ gözlerüme
‘Aceb nūr-ı cilādur yā Muḥammed
7. Saña ümmetlik ārzūsın idenler
‘Umūmen enbiyādur yā Muḥammed
8. Xamu sālīkleriñ sen rehberisin
Recāları sañadur yā Muḥammed
9. Şefā‘at eylemek ümmetleriñe
‘Aceb baḥş u ‘aḫādur yā Muḥammed
10. Bir aduñ Aḫmed ü Maḥmūd u Mürsel
Bir aduñ Muştafā’dur yā Muḥammed
11. Mübārek ism-i pākūñ yād idince
Gelen ḳalbe şafādur yā Muḥammed
12. Ne devlet ol kese kim ola ümmet
Aña cennet bahādur yā Muḥammed
13. Şular kim sünnet ü şer‘ -ile ḳā’ıl

3. nūruñdan: gözüñden M1.

Ṭuyūr içre hümādur yā Muḥammed

14. ‘ Aceb ‘ aşıkıların var şāl içinde
Şefā‘ ate sezādur yā Muḥammed

15. Ḳamu emrāz-ı ḳalbine ‘ uşātuñ
Sözün ḳand u şifādur yā Muḥammed
[149b]

16. Ḳamu ḥalḳ u cihān medḥün iderse
Baḥirden ḳatre mādur yā Muḥammed

17. Haḳ’uñ maḥbūbı [vü] mergūbı sensin
Saña Haḳḳ aşinādur yā Muḥammed

18. Ebū Bekr ü ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alī hem
‘ Umūmen evliyādur yā Muḥammed

19. Ḳamu aşḥāb u evlāduñla ezvāc
Ki hep lāyık şenādur yā Muḥammed

20. Bular yılduz vücūduñ aya beñzer
İşün ‘ adl ü seḥādur yā Muḥammed

21. Ḳamu eṭvār-ıla eṭ‘ ālün ey māh
Ki bir rāh-ı rızādur yā Muḥammed

22. Bezendi senün için cennet ü ḥūr
Yüzün şems ü ḍuḥādur yā Muḥammed

23. Ḳara yüzüm ṭapuña dutmışam ah
Murādum bir recādur yā Muḥammed

24. Ezelden bendenem sulṭānum amma
İşim sehv ü ḥaṭādur yā Muḥammed
25. Umaram raḥm idesin ben yetīme
Ümīdüm bu revādur yā Muḥammed
26. Ḥulūş-ıla ki bir ṭā‘ at kılursam
Biñi daḥı riyādur yā Muḥammed
27. Bu ümmetler içinde benden ‘āşī
Bulınmaz pür cefādur yā Muḥammed
28. Kerem kı l sevdüğüm Mevlā ḥaḳıyçün
Ki luṭf itdi Ḥudā’dur yā Muḥammed
29. Benüm suçumı luṭf it dile andan
Di şādık bir gedādur yā Muḥammed
30. Görelden gül yüzün divāne oldı
Saña pek mübtelādur yā Muḥammed
31. Ḥayāsız **Şādıkı** epsem dilün tut
Digil işüm hevādur yā Muḥammed
[150a]
32. Günāhum çoğ-ısa Rabb’ümdür Allāh
Resül’üm müctebādur yā Muḥammed
33. Ümīdüm kesmezem Ḥaḳḳ raḥmetinden
Yirüm taḥte’l-livādur yā Muḥammed

Güft-i Şādīkī Der-Beyāni Ahvāli Āhīri'z-Zamān 'ale't-Tafşīli ve't-
Tekmīl ez-Lisān-ı Şādīk Sellemehullāhu Ta'ālā
Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Gözüm gel eylegil zārı zamān āhīr zamān oldu
Bulamazsın ıoğrı yārı zamān āhīr zamān oldu
2. 'Amel kalmadı 'ālimde ki yok inşāf zālimde
Vefā kalmadı 'ālemde zamān āhīr zamān oldu
3. Bu halkuñ rāhatı gitdi cihānuñ miñneti artdı
Zulümler 'ālemi tutdı zamān āhīr zamān oldu
4. Ğanīler hırş ider mālā faķihler kaldılar qala
Baķılmaz oldu hīç hāle zamān āhīr zamān oldu
5. Ki Türkmān 'ālemi vurdı koyun içine ķurd girdi
Ki yokdur zabt ider Kürd'i zamān āhīr zamān oldu
6. Uyanmaz uyķudadur şāh meger yardım ide Allāh
Nic'olur hāl-i 'ālem āh zamān āhīr zamān oldu
7. Ki begler başladı zulme vü ragbet kalmadı 'ilme
Gözüm gel ağla hīç gülme zamān āhīr zamān oldu
8. İderler cümle halk tuğyān kılurlar Hālīķ'a 'isyān
Bilenler bilmeyen yeksān zamān āhīr zamān oldu

[50]
D.150a, M1.14b

9. Havātinden hayā gitdi ki şöhet ‘ālemi tutdı
Bu dünyā āhire yitdi zamān āhir zamān oldı
10. Ki vā‘ iz söylemez toğrı dili toğrı içi egri
Şanasın hırşuz [u] uğrı zamān āhir zamān oldı
11. Tolundı revnaķ-ı ‘ālem ķatı azdı benī ādem
Ne işe gülüben şādam zamān āhir zamān oldı
12. Kamu t̄alibler āvāre ķalup mağbūn u bī-ķāre
Ararlar dünyāya ķāre zamān āhir zamān oldı
13. Virürler dīne dünyāyı dilerler hūsn-i zibāyı
Severler dürlü ğavgāyı zamān āhir zamān oldı
[150b]
14. ‘İbādet lezzeti fi’l-hāl gidüp artdı hıyānet āl
Hemān āl dünyāsıdur āl zamān āhir zamān oldı
15. Tolıdur cümle meyḥāne içerler mest ü hayrāne
‘Aķıllular da dīvāne zamān āhir zamān oldı
16. Kıyāmetden ḥaber bilmez arayup kendini bulmaz
Şanasın bākīdür ölmez zamān āhir zamān oldı
17. Resūl’ūñ şer‘ ini tutmaz kitāb-ıla ‘amel itmez
Ulular yolına gitmez zamān āhir zamān oldı
18. Alurlar ķāḍiler rüşvet idüp mü’minlere töhmet
Faķīre yok-durur şefķat zamān āhir zamān oldı

19. Arar yokdur bu ifsādı cihānuñ gitdi hep dādı
Yanar ‘ālemde zūlm odı zamān āḥir zamān oldı
20. Erāzil hep başa çıkdı zūlüm ‘ālemleri yıkdı
Re‘āyānuñ gözi kōrkdı zamān āḥir zamān oldı
21. Bilūñ bunı çıkar Deccāl bilinmez nic’olısar ḥāl
Hele ‘aksine geldi fāl zamān āḥir zamān oldı
22. ‘Alāmetler olup zāhir kişi her ḥīlede māhir
İrişdi ‘āleme āḥir zamān āḥir zamān oldı
23. Koyunı kūrda virdiler şataşup cümle yidiler
Ki ḥāyinler biñ oldılar zamān āḥir zamān oldı
24. Şarica [vü] daḥı sekbān kesüp yolu ider tuḡyān
Nice rāzı ola Sübhān zamān āḥir zamān oldı
25. Oḡul ata sözün tutmaz kız ana yolına gitmez
Zulümden meyveler bitmez zamān āḥir zamān oldı
26. Giyüp kuşanmada herkes yiyüp içmekde her nā-kes
Uzatma her sözüñi kes zamān āḥir zamān oldı
27. Kocalar oldılar ma‘tūh ne söylerse diyeler tūh
Bu ḥalkı kapladı endūh zamān āḥir zamān oldı
28. Ki yokdur hiç ḥayā kııda nice ola edeb yüzde
Eyü alçaq kötū yüzde zamān āḥir zamān oldı

27. diyeler: dirler D.

29. Ki yokdur ittifāk ašlā ki fırķa fırķadur dünyā
N'ola ḥālümüz ey Mevlā zamān āḥir zamān oldı
[151a]
30. Namāzdan ḥalk uşandılar bu dünyāya inandılar
Fenāyı bākī şandılar zamān āḥir zamān oldı
31. Du‘āya tırmayup kaçır şanasın kuş-dur[ur] uçar
Kılarsa da hele nāçār zamān āḥir zamān oldı
32. Ki doğru söylese bir cān iderler aña çok bühtān
Olurlar hep aña düşmān zamān āḥir zamān oldı
33. Bilinmez kim-durur toğrı tıyılmaz oldı hem egri
Bu ḥalkuñ ekşeri uğrı zamān āḥir zamān oldı
34. ‘İbādet ḥırşuzı çokdur ḥuluş-ile ‘amel yokdur
Zamānumuz hemān baķ tır zamān āḥir zamān oldı
35. Şikāyet diñlemez ḥākim nic’olısar dimez ḥālüm
Ki ḥırşuzdan daḥı zālīm zamān āḥir zamān oldı
36. Zinā vü şürb-i ḥamr ey yār livāṭa hem ribā her bār
Olupdur āşikār devvār zamān āḥir zamān oldı
37. Ata evlādına söger oğul babasını döger
Anası kıızını öger zamān āḥir zamān oldı
38. Karı tutmaz erüñ sözün erine ekşidür yüzün
Çatar kaşın kıpar gözün zamān āḥir zamān oldı

32. hep: -M1.

34. ḥuluş: ḥavāşuña M1.

39. Hārāb oldu cevāmi‘ ler yıkıldı hep şavāmi‘ ler
Kanı Hakk sözi sāmī‘ ler zamān āhir zamān oldu
40. Ki fende başladı maḥlūk gözi açdur qarını tok
Biñ ādemde bir adam yok zamān āhir zamān oldu
41. Şūret uğrısı çoğaldı kamu şerīr [de] sağaldı
Cihānuñ aḥşāmı geldi zamān āhir zamān oldu
42. Berekāt kalmadı kārda ḥaḳīkat kalmadı yārda
Zulüm artdı kamu yerde zamān āhir zamān oldu
43. Hārāb oldu bütün dünyā çoğaldı fış-ıla ğavġā
Daḡı neler gele eyvā zamān āhir zamān oldu
44. Kavim ü ḥışm olupdur yad yañıldı bildügin üstād
Güzel yerler olup berbād zamān āhir zamān oldu
45. İmāmlaruñ çoġı cāhil şalātı bilmede kāhil
Be maġrūr olma ey ġāfil zamān āhir zamān oldu
[151b]
46. Ki murdār tütüni iĉer Resūl’üñ yirine geĉer
Melekler tırmayup kaĉar zamān āhir zamān oldu
47. Ki vā‘ izler katı azdı ‘ amelsiz ‘ ilmi hem yazdı
Olardan cümle ḥalk bezdi zamān āhir zamān oldu
48. Gel ağla Şādıķı ağla cigerüñ derd-ile taġla
Çürük işlerüñi sağla zamān āhir zamān oldu

49. Güvenme zerre dünyāya şaķın uğrama ğavgāya
Göñül virme bu sevdāya zamān āķir zamān oldu

50. Gelen göçer giden gelmez ölüme kimse yol bulmaz
Buña gelen murād almaz zamān āķir zamān oldu

51. Gel eyle va‘zı ihvāna iresin tā gülistāna
Güvenme bāġa bostāna zamān āķir zamān oldu

52. Ki pīşe eylegil şabrı gel itme kimseye cerri
Unutma mevt-ile ķabri zamān āķir zamān oldu

53. Gelür bir gün ecel saña görüben ķalasın taña
Şaķın baķma şuña buña zamān āķir zamān oldu

54. İlāhī sen ‘ināyet ķıl ki tevķik it hidāyet vir
Bize şabr u ķanā‘at vir zamān āķir zamān oldu

51

Güft-i Şādıkī Der-Beyāni’l-Ĥadīşī’l-Erbā‘in
Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Eyledi Selmān rivāyet didi Faķr-ı mürselin
Ümmetümden kim ki hıfz itse Ĥadīşü’l-erba‘in
2. Cennete gire ķisābsız haşr ide anı Ĥudā
Enbiyā vü evliyāyla didi ķatmü’l-enbiyā

[51]
D.151b, M1.4a, M6.96a, M8.89a

3. Didi Selmān ben didüm kim bildür eyyü'l-erba'ın
Anuñ-ile 'āmil olmağa ola Mevlā mu'ın
4. Başladı bir bir beyān itdi Resūl-i kibriyā
Hoşca hıfz eyle bunı kim bulasın Haqq'dan rızā
5. Evveli Allāh'a imān hem Resūl'e bī-gümān
Hem daḥı yevm-i cezāya enbiyā[ya] gel inān
6. *Ba's-i ba'de'l-mevte* ikrār hem şehādetdür 'ayān
Ḥayra şerre var-durur taḳdīr Rabbü'l Müste'ān
[152a]
7. Şāniyen ta'dīl-i erkān hem vuzū ile namāz
Ger kılarşañ yevm-i maḥşer sevinüp dirseñ n'em az
8. Biri şā'im olma biri virmedür anuñ zekāt
Ḥacc-ı beyt oldı beşinci varsa mālun kıl niyāz
9. Sādisi sünnetleri kılup ri'āyet itmedür
Sābi'i vitri edā idüp pes andan yatmadur
10. Şāmini ḥamr içmeye tāsi'i terk ide ribā
Ḥalf-ı billāh itmemeğdür bil onuncı kāzibā
11. İtme zūran şehādet tābi'-i nefse olmaya
Mü'minün ḥuddām ḥalfından anı zemm kılmaya
12. Muḥşanāta sögmeye hem gıybet itmeye kesi
Kardeşine dimeye kim yā mürāyī yā ḥasī

3. *eyyü'l-erba'ın*: kırk nedir, hangi kırk. / -M8.

4. İkinci mısra: Hıfz idüp eyle 'amel kim bulasın ḥayrū'l-cezā M6.

13. Ger dir ise ħabṭ olur a‘ māli dir faḥr-i cihān
On yidinci lu‘ b u lehvi terk idüp olma ihvān
14. Hem ḥazer kıl bir қаşire dime zinhār yā қаşir
Kimsenüñ ‘ aybın yüzine urmağıl Mevlā Başir
15. Kimseyi suḥrete itme hem nemīme eyleme
Küllī in‘ āmına Ḥaḳḳ’uñ şükr idüp gel ğam yime
16. Şabr kıl ‘inde’l belā ve’l-muşibete yā aḥī
Raḥmet-i Ḥaḳḳ’dan ümīdüñ kesmeyüp olğıl saḥī
17. Eyleme dünyāyı aḥret üzre tercīḥ kıl ḥazer
Ḥaḳḳ rızāsın ister-iseñ Ḥālīḳ’uñ senden bezer
18. Emr-i dīnünde naḫar kıl fevḳuña kılma vebāl
Dūnuña eyle naḫar [hem] emr-i dīnde ya’bne ḥāl
19. Kızb kılma hem selāṭine karışup azmağıl
Bāṭılı terk eyleyüp nefis ardı sıra gezmegil
20. Ehl ü evlāduña te’dīb eyle ‘ilm-i faẓl ile
Cāra iḥsān eyleyüp eyle ekāribüñ şıla
21. La‘ n itme bir aḫada sen de ḥaḳḳullāhdan [ol]
Eyle tesbīḥ-ile tehlīl geçme zikrullāhdan [ol]
22. Eyle Qur’ān’ı tilāvet *lā izā künṭe cūnub*
Cum‘ ā’yı ‘ıydını terk itme budur olur naşib

22. lā izā künṭe cūnub: Eğer cūnüb isen (Kur’ān’ı tilavet) etme.

[152b]

23. Saña ‘ayb viren sözi zıkr itseler olma rızā
Sen de mü’min qardaşınıñ ‘aybına virme rızā
24. Didi Selmān mā şevāb kim ez-Ḥadīşü’l-erba‘in
Gör ne buyurdı kulaq tut aña Faḥr-ı mürselīn
25. Beni peygamber viren Allāh ḥaḳıçün ol Ḥudā
Ḥaşr ider rüz-ı cezāda Ḥaḳḳ anı bi’l-enbiyā
26. Kim ki ḥıfz idüp daḡı hem nāsa ta‘līm ide ol
Dünyā vü içindekinden bil ḡayırlu didi ol
27. Bir kılāde geçüre Ḥaḳḳ boynına yevmü’l-cezā
Nürdan ola ol kılāde dir Resül-i kibriyā
28. Ḥüsnine baḡup cemālinden ta‘accüb ideler
Evvelīn ü aḡırīn cümle ta‘accüb ideler
29. Müsteḡaḡı nārdan kırk biñ kese ola şefi‘
Evliyādan kırk velīnüñ hem naşibin ide bey‘
30. Her ḡadīşe biñ melek ḡaḡḳ ide Allāhu ta‘āl
Yapalar kasr u medā’in anuñ-içün bī-muḡāl
31. Hem cesedin Ḥaḳḳ ta‘ālā eyleye nāra ḡarām
Ḳurtıla cümle belādan ol kişi yevme’l-ḡıyām

24. kim -D.

27. ol: -D.

32. Me'ḥazı işbu kelāmuñ bil Ḥadīşü'l-erba'ın
Li'l-Muḥammed bin Ebī Bekr oldı ıfız it bu yaḳın

33. **Şādıkı** 'āmil olagör bu eḥādīş-ile sen
Hevl-i maḥşer görmeyesin olasın şād u ḥasen

34. Bundan özge bir naşihat biñde bir olmaz saña
Ciddi sa'y eyle' amel kıl itme terk öñden şoña

52

Güft-i Şādıkı Der-Beyāni Mesā'ili't-Ṭa'ām 'Aleyhi'r-Raḥme
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Dördi farzdur dördi sünnet dördi daḥı müsteḥab
İkisi daḥı devādur ikisidür bī-edeb
2. Farz bu yiye ḥelāldan rāzı ola kısmeti
Ni'meti bile Ḥudā'dan sa'y ide hem 'ismeti
3. Bil ṭa'āmı çok yimekte var-durur altı zarar
Luṭf it ey kardeş şaḳın çok yiyüben bulma ḥaṭar
4. Ḥavf-ı Mevlā çıka ḳalbinden [vü] zī-raḥm olmaya
Budur üçünci 'ibādet lezzetin ol bulmaya
5. Hem 'ibādet güç gele [hiç] aña te'sir itmeye
Cümle a'zādan marāzlar deprene hiç gitmeye

[52]

D.152b

Bu şiirin 4-7. beyitleri “*Zarār-ı Ṭa'ām*” başlığı ile aynı sayfanın derkenar kısmına yazılmıştır.

6. **Şādıkī** şabr it ta‘ āma şakla batnuñ kıl ehemmm
Tā ki firdevs içre ire Hakk’ dan elṭāf u ni‘ am

[153a]

53

Güft-i Şādıkī

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ey dirigā nefis elinde gözlerüm kan ağladı
Dār-ı dünyāya gelenler cümle yeksān ağladı
2. Enbiyā vü evliyā vü pādīşāh u hem gedā
Ḥasret-ile bulmadılar derde dermān ağladı
3. *Küllī nefsi zā’iḳatü’l-mevt* buyurdi ol Hudā
4. On sekiz biñ ‘ālemüñ fahırı Muḥammed Muştafā
Geldi bu dār-ı fenāya zār [u] giryān ağladı
5. *Küllī men ‘aleyhā fān* vaḥyin[i] inzāl eyledi
Nāzil oldı gökde melek yirde insān ağladı
6. Ey **Şādıkī** ḥazer it sen dut vilāyet ma‘ deni

6. Bu beytin sonu şöyle bitmektedir: “temmet-i güft-i Şādıkī selleme ta‘ālā ve şallī ve sellim ‘ālā cemi‘ül-evliyā ve’r-resulī ve’l-ḥamdulillāhi Rabbü’l-‘ālemīn temmet.”

[53]

D.153a

3. *Küllü nefsi zāḳatü’l-mevt*: “Her nefis ölümü tadacaktır.” Âl-i İmrân, 2/185. // Bu şiirin ikinci mısraı yoktur.

5. *Küllī men ‘aleyhā fān*: “Yerin üzerinde ne varsa fanidir.” Rahman, 55/26.

Sen de ağla halk-ı ‘âlem cümle yeksân ağladı

54

Güft-i Şādīkī

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Rabbüm ol Hālîk-durur [hem] bî-şebih ü bî-naẓîr
Nebîm ol Aḥmed-durur kim hem beşîr ü hem nezîr
2. Hem kitābum Rabbümüñ Qur’ānidur bî-reyb ü şekk
Dīnüm ol İslām dīnidür ol-durur bedr-i münîr
3. Milletüm Halîl İbrāhîm kıblem ol Beytû’l-Harām
Hem aşlum Ādem-durur kim ol-durur Ebû’l-Kebîr
4. İ‘tikādda ehl-i sünnet ve’l-cemā‘at mezhebüm
Hem ‘amelde mezhebüm Nu‘mān zü’l-‘izzü’l-keşîr
5. Yâ İlāhî eyle āsān bu cevābı sen bize
Şol zaman ki şorarlار bizden bunı Münkîr Nekîr

55

6. ḥazer it: ḥazreti D.

[54]

D.153a

2. Bu beytin mısraları kafiye uyumu gereği yer değiştirmiştir.

3. Bu beyitte vezin aksamaktadır.

[55]

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Bil ki imān altıdur evvel Hudā’ya i‘tikād
Hem kitāba hem Resūl’e haşre neşre i‘timād
2. Hayr u şerr Hakk’uñ işidür anı tahkik eylegil
Hem melekler hizmetinde kullarıdur öyle bil
3. Pes Hudā beş nesneyi İslām’a kılmışdur binā
Hacc u tevhid zekāt u şavm beş vaḳti kıla

[153b]

56

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Şirk ü tekzibden idenler ittikā’ rüz-ı kıyām
Bulalar cennet-i a‘lāda olar yüce maḳām
2. Dürlü ni‘metle tena‘‘umda olalar fākihīn
Vire anlara kerāmetler Hudā-yı lā-yenām
3. Yiñ içüñ zevḳ u şafāda bir dem ayrılmañ diyü
İde anlara hiṭābı çün melā’ik zü’l-kirām
4. Zīrā dünyāda itā‘at kılduñuz idi Hakk’a

D.153a

3. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

[56]

D.153b

1. olar: Nüşada “anlar” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Ol sebebden bulduñuz cennet maķāşıdla merām

5. Yüce tahtlar üzerinde ķura bağdaş her biri
Birbiri yanında şaf olmış o tahtlar bi's-selām
6. Tāreten anlarla istilzāz ide mü'min kişi
Tāreten mü'minler ile ide ünsiyet müdām
7. Her vaķitde ni'met ü'izzetleri artmaķdadur
Her ne isterlerse hāzır bulalar anda tamām
8. Kūş etinden hem fevākihden irişe çok ni'am
Yiyeler eksilmeye bir zerrece şubh-ıla şām
9. Kāseler tolu tolu birbirlerine şunalar
Zencebīl ü selsebīl hamr u raķīk zī-iķtitām
10. Arta içdükçe şafā vü zevķ hem rāhatları
Zerrece ğam ğuşsa olmaz daķı emrāz u seķām
11. Var anıķķā (?) adına din[ür]di ğılmān anların
Hizmet için devr ider Mevlālarına fi'l-hıyām
12. Vaşf olunmaz her biri hūsn ü leķāfetde anuñ
Lü'lü'-i meknūna beñzer fi's-şadef zū'l-iķtirām
13. Ehl-i cennetden biri bir hādime itse nidā
Biñi lebbeyk ide ğılmānuñ didi Fahru'l-enām
[154a]

14. Birbirine ideler su 'āl[ler ol] ehl-i cinān
Bā' iş ü bādī sebeb ni' metlere n'oldı imām
15. Yine vireler cevābı eydeler kim dünyāda
Korkmış idük Hakk ' azābından idüp emre kıyām
16. Ma' şiyetden kaçuban kılduk hülüşan tã' atı
Ol sebebdan bize ihsān eyledi Hakk dār-selām
17. Tāmu odından bizi fazlān halāş itdi Hudā
Muhsin ü şādık odur va' dinde half itmez müdām
18. **Şādıkī** bu devlete irmek dilerseñ sen dahı
Kaç me' āşiden ' ibādet kıl Hakk'a eyle şıyām
19. Nefsüne va' z eyle andan cümle mü 'min kullara
Sünnet ü Kur'an'a uy eyle Hudā'ya i' tişām

57

Güft-i Şādıkī Sellemehullāhu Ta' ālā

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Ğirre olma bu deniye kim hebā olsañ gerek
Mūr u mārā ' ākıbet bī-şekk ğidā olsañ gerek
2. Ayrılup yār-ı muhibb-i bī-riyādan derd-ile
Āteş-i hicr ile dā'im mübtelā olsañ gerek

3. Ğüşe-i vaḥdetde ḥayret ḳaplayup eṭrāfuñı
Bilmedüklerünle bir gün āşınā olsañ gerek
4. Ḥāk-i cismün zerre zerre ṭağılup her köşeye
Dīde-i aḥbāba kuḥl u tūtiyā olsañ gerek
5. ‘İbret almazsañ eger bu dehr-i fāniden bugün
Sen de bir gün cümleye ‘ibret-nümā olsañ gerek
6. Heft iḳlīme eger olsañ da şāh-ı müstemend
Tāc u taḥtı terk idüp bī-kes gedā olsañ gerek
7. **Şādıķı** bu dehr-i fāniye göñül virme şaḳın
Zirā dünyādan göçüp şāh-ı beḳā olsañ gerek

58

Ğüft-i Şādıķı Sellemehullāhu Ta‘ālā Fi’d-dāreyn

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. ‘Āşıķa dā’im muḥibb-i bī-riyā eglencedür
Dā’imā ehl-i dile faḳr u fenā eglencedür
[154b]
2. Kimine tāc u ḳabā eglence virmiş ol Vedūd
Kimine bir pāre nan u ḳıl ‘abā eglencedür
3. Kimi fışķ u cevır ile egler bu göñli ḥānesin
Kimine ‘ilm ü ‘amel zühd ü ḥayā eglencedür

4. zerre: -D.

[58]

D.154a, M1.10a

4. Herkesi kılmış tesellî bir şey ile mübtelâ
Kimine cevır ü elem kimine şafâ_eglencedür
5. Kimisi külhanda boyun egüben yaş itmedi
Güller ile kimine gülşen-serâ eglencedür
6. Kimi maḥcübun ğam-ile eglenüp gün geçirür
Kimine vuşlat bâğında hoş şadâ eglencedür
7. Kimisi bir derde düşmüş âhı cāna kâr ider
Kimine şahrâ-yı şihhatde şifâ eglencedür
8. **Şādıkî**'nün şanma sen eglencesi yok dünyâda
‘Işk-ı Ahmed aña zıkr-i Hudâ eglencedür
9. Bir nefes eglencesiz şabr u kararî yok anuñ
Ḥaqq kelâmı-la hadîs-i Muştafâ eglencedür

59

Güft-i Şādıkî

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Gel geçenlerden bu fāniden be-ğāyet ‘ibret al
Herkese ḥör bakma her sözden ḥakīmveş ḥikmet al
2. Devlet-i dünyāya bir demde irer yüz biñ zevāl

4. tesellî: -M1.

[59]
D.154b, M1.10b

Terk idüp dār-ı bekāda bir dükenmez devlet al

3. Olmasın hayvān gibi ünsiyyetüñ ekl ile şurb
Ṭā‘ at eyle va‘ za hāzır ol ‘ilmden lezzet al
4. Bir ‘abā ile saña bir pāre kırı nan yiter
Artuğı baş ağrısıdur meyl kılma şıḥḥat al
5. Kibri terk it kim ölüp qabre girersin ‘an-ḳarīb
Baḳı ḳalmazsın Süleymān gibi yüz biñ şöhet al
6. Ehl-i Ḥaḳḳ’ı ara bul şöhetlerinden olma dūr
Naḥlveş her bir çiçekden gūne gūne ni‘ met al
7. Manşib-ı rif‘ at recāsın **Şādıḳı** kılma taleb
Dār-ı ‘adn içre menāşibla ‘ulüvv-i rif‘ at al

[155a]

60

Güft-i Şādıḳı

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ey denī dünyāda devlet gözleyen ġāfil kişi
Neñe yitmez pāre yabis nan-ıla bulğur aşı

2. -D

3. ekl ile şurb: gel tevbe eyle M1.

[60]

D.155a, M1.10b, M6.103a, M8.81a

Güft-i Şādıḳı: Velehu Der-Ḳanā‘ at M6. / Fī-Beyāni’l-Ḳanā‘ atü’l-Ḳalīl M8.

1. yabis nan-ıla bulğur: nān ḳıl ‘abā bulğur M6.

2. Zevka geldüm dir iseñ yokdur fenā dünyāda zevk
Kāfir ü fāsıklara hūbdur bu murdāruñ leşi
3. Ata ana kavm u kardaş hep qarābet göçdiler
Kimsenüñ bitmedi bunda zerre miqdār bir işi
4. Pādişāh olsañ da āhir irişür bād-ı ecel
Yirler altı meskeni bay u gedā irkek dışı
5. Biñ yıl iderseñ bu fānī dehr içinde zevkī sen
Ān-ı vāhidde hemān görmiş gibisin bir düşi
6. Yüridi kervānuñ öñi ardına düş sen dağı
Hep gidenler seni gözler yavuz u ger yavaşı
7. Mü 'minin aqţarına gir bulasın fevz ü necāt
Kim Muḥammed Muştafā'dur anlara kervān başı
8. Kanlı yaşlar saç gözünnden eyle dergāha niyāz
Nāra yakmaz ol gözi Haqq korkudan dōke yaşı
9. **Şādıķı** gel sen de cehd it gözlegil kaţaruñı
Haqq'ı zıkr it şavmı tut dā'im kılagör ol beşi

61

4. erkek: irkek D.

6. kervānuñ: kār-vānuñ M8.

7. kervān: kār-vān M8.

9. gel sen de : sen dağı M8. // dā'im: -D. / şavmı: -M8. / ol: hem M8.

Güft-i Şādıkī

Fāi' lātūn / Fā' ilātūn / Fāi' lātūn / Fā' ilūn

1. Bir gün ola görmeden kıala güzel gözler hemān
Tutmaya eller yürimeye ayaklar ey cüvān
2. Dönmeye bülbül lisānuñ kıulağıñ işitmeye
Bozula gül yüzlerüñ rengi buña yokdur gümān
3. Serv-ıadler bükölüp kıāk-ile yeksān olısar
Kıara toprak altı ola cümleye bir gün mekān
4. Tağıla cismüñ sarāyı pāre pāre atıla
Ĝāfil olma kııl tedārik gel bu ĝafletten uyan
5. Bu sarāya bu libāsa mālā aldanma kıaķın
Kıalısar vārişlere bozulısar nām u nişān
6. Sevegör 'ālimleri kıaç mübtedi'lerden kıaķın
Tevbe eyle seyyi 'āta virmeden kıasretle cān
7. Senden evvel ĝöndürüp dār-ı beķāya zātuñı

D.155a

M1.11a. 8-10 -M1.

M2.181b. 7-11; 14 -M2.

M5.2b: 8-9; 12-13 -M5.

M7.48a

M8.82b: 7; 9-12 -M8.

1. güzel: -M7. // tutmaya: döküle M5.

2. bozula: döküle M5. / buña: döne M7.

3. serv: selv M7; serv-ıadler: selvi boylar M5.

4. tağıla: dağıla M7. / gel bu ĝafletten: nevm-i ĝafletten M7.

5. Birinci mısra: Bu sarāya bu libāsa mālā ĝırre olma kim M5; Bu sarāya bu libāsa mālā maĝrūr olma kim M7; Bu sarāy ile libāsa mālā ĝırre olma kim M8. // vārişlere: ayruqlara M8.

6. Birinci mısra: -D, M1, M2, M5, M7.

7. zātuñı: zāduñı D, M1.

Yüküñi cevherden eyle göçmeden bu kârbân
[155b]

8. Kıl şalātuñ vir zekātuñ kalmasın haqq-ı ‘ibād
Şā’im ü kâ’im oluban ‘anber ü miskle boyan

9. Kıl şalât-ı hamseyi tut şavm vir mālā zekāt
İhtirāz eyle mehārim[den] bulasın tā emān

10. Yā İlāhī cümle mü ’min kullarına fażl it
Virme zebāniler eliyle rüz-ı maḥşerde emān

11. Mübtedi’lerden hāzer kıl ehl-i sünnetle görüş
Bulmaya mı cennet ü devlet Muḥammed’e uyan

12. *Len tenālū’l-birre ḥatta tenfīkūdan* ḥişşe al
Devlet-i dāreyne irer māl-ile cāna kıyan

13. Ḥāl-ı zıkr eyle dā’im fursat el virmiş iken
Seyyi ’āta tevbe eyle virmeden ḥasretle cān

14. **Şādıkı** işbu ḥayālāta şaḳın aldanmağıl
Her nefesde zıkr-i Ḥaqq olsun saña vird-i zebān

15. Kıl ḥulūş-ıla naṣīḥat cümle mü ’min kullara
Tā şefi’ üñ ola yarın ḥazret-i Faḥr-ı cihān

8. miskle: miske M1.

9. tut şavm: Nüshada “şavm tut” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur. / – D.

10. *Len tenālū’l-birre ḥatta tenfīkū*: “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe asla iyiliğe erişemezsiniz.” Âl-i İmrân, 2/92.

13. Birinci mısra: Sevegör ‘alemleri kaç mübtedi’lerden şaḳın M2.

1. Meyl idüp dünyāya aldanma degüldür ber-ķarār
Tağıdur dirnekleri kılrur vüçüdü tārūmār
2. İşbu fānīnūñ mişāli bir degirmen gibidür
Üst taşu gökler vü alt taşu yir oldı āşīkār
3. Cümle maḥlūkāt içinde dāne mişlidür anuñ
Daḥı devrānı zamānuñ çarḥıdur döner hezār
4. Ögüdür her sā‘at içre niçe yüz biñ tenleri
Arpa buğday yirmez aşlā hırş-ıla yir mişl-i mār
5. Daḥı ‘Azrā’ıl degirmenci mişāli hem daķıķ
Oldı emvātuñ mişāli hem çuvāl mişl-i mezār
6. Ƙo[r]ķ degirmen sāḥibinden emrine it imtişāl
Kim odur Allah u Vāḥid Ḥayy u Rabb Perverdigār
7. Naḳlini şorar iseñ yazdı Fuşūlü’z-Zākirīn
Şādīkī fikr eyle anı olmayasın şermsār

[62]

D.155b, M1.11a, M2.182b

Güft-i Şādīkī: Der-Beyān-ı Fenā-yı Dünyā M2.

1. ber: bu M2. // dirnekleri: dernekleri M2.

3. İkinci mısra: Daḥı devrān çarḥ gibidür döner hem şad-hezār M2.

5. degirmenci: degirmān M2.

6. odur: ol-durur M2.

7. anı: kim M2.

1. Kerem kıl ey Hudā derd ü derūnuma idüp dermān
Ġam u endūhdan azād it ġınā-yı kalb idüp ihsān
[156a]
2. Bu fānī pīrezen bildüm ‘adūdur ehl-i imāna
Özini tonadup sihr ü hayāl eyler kurup cevlan
3. Aña hiç aldanur mı merd olan kāmīl şerīf ādem
İder mi zūhd ü tāt ātin anuñ sevgüsine talan
4. İlāhī sen nażar eyle kılalum andan istikrāh
Yüzümüz dār-ı ‘uqbāya tutuban olalum giryān
5. Bu dünyā lezzetin yā Rabb gönülde eylegil iḥrāç
Muḥabbetle ḥalāvet vir ‘ibādāna ma‘a’l-imān
6. Ḥalāyıkdan bizi kaṭ‘ it olalım zıkr-ile dā’im
Bulup yüce maḳāmātı kuçalım hūr ile ġılmān
7. Nezi‘ ‘indinde rūḥumuz bize çekdürmegil zaḥmet
Gelince kābız-ı ervāḥ bize fażl eyle yā Mennān
8. Riyādan şirk-i iḥfādan nifāk u hıkd u ġıll ġışdan

[63]
D.155b, M1.11b

Fu 'ādumuz selīm eyle ki tā bulmayavuz hüsran

9. Senünle Aḥmed ü Maḥmūd u Muḥtār'uñ kelāmına
Ṭotalum cān u dil sem' in ki tā bulmayavuz ḥirmān

10. Adına **Şādıkı** demek yaraşmaz işbu ' āşinüñ
Velikin ' afv u ğufrānuñ anı mağrūr ider her ān

11. Ne ṭā' atden fevā' idle ne ' işyāndan ziyānuñ var
Bu yüzü ḳara[y]ı yā Rabb keremden eylegil şādān

64

Güft-i Şādıkı

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1. Gel uyma nefse ey ' āşī me' āşiden güzār eyle
Menāhī iḳtirāfinuñ vüfūrından ḥazer eyle
2. Bu gözlerden aḳıt dem' i dem-ā-dem ḥavf-ı Ḥaḳḳ için
Semāya arza ṭağlara gel ' ibretle naḳar eyle
3. Niçe bir mālīk-i milke idesin cehl-ile ' işyān
Me' ādı mebde' i fīkr it bu bed nefse ḥaber eyle
4. Münībān ḥāşī' an nedme şüru' idüp iṭā' at kıl
' Abīdullāha maḥlūt ol şeyātīn[den] sefer eyle
5. Cihān şāhı olursañ da mebhāsı bir içim şudur

[64]
D.156a, M1.11b

Olursañ t̃alib ol ʿuqbāya dünyāya zarar eyle

[156b]

6. Baķup z̃evķ u şafāsına şaķın meyl eyleme hergiz
Cefāsın fīkr idüp āķir geķenlerden ʿiber eyle

7. Bunuñ her devleti letdür şafāsı ʿayn-ı miħnetdür
Çırağı sūdı zulmetdür bu zulmetden firār eyle

8. Ki *ħayrūʿn-nāsī men yenfaʿ* buyurđı mefħar-ı ādem
Kamuya nāfiʿ ol vaʿz eyleyüp ulu eşer eyle

9. Şaķın ey **Şādıķı** beyʿ itmeden dīni bu dünyāyı
Yapup dīn qalʿasın iblīs evin zīr ü zeber eyle

65

Güft-i Şādıķı

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Bir fenā dünyā imişsin böyle bilmezdüm seni
Aşlı yok sevdā imişsin böyle bilmezdüm seni

2. Her ki tābiʿ olsa saña zehrūñi ol nūş ider
Pür zehir bir mār imişsin böyle bilmezdüm seni

3. Maluña cāhuña aşlā yok devām-ile şebāt
Bir ķuru ğavgā imişsin böyle bilmezdüm seni

8. *ħayrūʿn-nāsī men yenfaʿ*: İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır. Hadis.

[65]

D.156b, M1.12b, M7.47b

3. ğavgā: ķavķā M7.

4. Her kimünle yâr olursañ âhîr olursuñ ‘adû
Sâhîr ü ‘ayyâr imişsin böyle bilmezdüm seni
5. Ğirre idüp şayd idersin bülbül-i gūyâları
Bir ‘aceb mekkâr imişsin böyle bilmezdüm seni
6. Çehre-i zerdüñe bakmaz ‘ârif ü merdâneler
Gülleri yok hâr imişsin böyle bilmezdüm seni
7. ‘Aklı yokdur ol kişi kim meyl ide sen cāzūya
Bir zen-i bāzār imişsin böyle bilmezdüm seni
8. Ben şanurdum kim yüzüñi görmedi kimse senüñ
Sen ho bir rüsvâ imişsin böyle bilmezdüm seni
9. **Şādıķī** el çekdi senden sen de andan çek elüñ
Bî-edeb bî-‘âr imişsin böyle bilmezdüm seni

66

Güft-i Şādıķī

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Dir Enes hâzretleri buyurdı Faḥr-i kâ’ināt
Vardur üç nesne kefâret daḥı üç şey derecât

5. ğirre: ğarra D, M7.

7. kim: - M7.

8. ho: ki ḥod M7.

[66]

D.156b, M1.12b; 16a, M2.183a

Güft-i Şādıķī: Mev‘ izetü’l-İḥvân M2.

[157a]

2. Münciyât üç mühlikât üç hıfz idüp eyle ‘amel
Tâ bulasın iki ‘âlemde şedâ’idden necât
3. Biri itmāmü’l-vuzū[dur] kış güninde ey püser
Hem namāza intizār oldı biri ba‘de’ş-şalāt
4. Naql-i aqdāmdur cemā‘âte kefarēt bu üçü
Bildürem saña derecâtı dağı ey nık-şifāt
5. Biri it‘āmü’t-ta‘ām hem biri ifşāü’s-selām
Nās uyurken hem şalāt itmek biri ey ‘ālī-zāt
6. ‘Adl kılmak hem gāzab hālinde dağı fi’r-rızā
Hem taşaddukdur gınā hālinde fağrında şebāt
7. Āşikāre gizlü hem havf-ı Hudā’dur birisi
İster isen ger necâtı bu üçidür münciyât
8. Buğl idüp uymak hevā-yı nefse hem ‘ucb eylemek
Pek hāzer kııl bu üçinden mühlikātdur mühlikāt
9. **Şādıķı** bu cevheri gel virme nādān eline
Yine ‘ālimler bilür qādrin anuñ fi’l-kā’inat
10. Ravza yazdı naqlini her kim ‘amel kıılır ise

2. iki ‘âlemde: rûz-ı mahşerde M2.

3. Biri sovuğ günde itmāmü’l-vuzūdur iy püser / İntizār olmak namāza birisi ba‘de’ş-şalāt M2.

4. -M2.

5. -M2.

8. hem: -M2.

Gündüzi ‘ıyd ola anuñ gicesi Kadr ü Berāt

11. Güç olursa bu yakında n’ola ħalũñ gel uyan
‘ Āķil iseñ tevbe eyle koma fişķ u seyyi ’āt

67

Güft-i Şādıķī Der-Tenbīh-i İĥvān

Fā‘ilātũn / Fā‘ilātũn / Fā‘ilātũn / Fā‘ilũn

1. Niçe bir meyl idesin sũ-yı caĥīme niçe bir
Niçe bir fer viresin ħār-ı elīme niçe bir
2. Niçe bir bid‘ at-ıla fişķ-ıla meşĥũr olasın
Niçe bir uymayasın dīn-i kavīme niçe bir
3. Niçe bir ġamre-i şeytāna girüp ħabs olasın
Niçe bir gitmeyesin rāh-ı kerīme niçe bir
4. Niçe bir olmayasın ‘ilm ü ‘amel cem‘ inde
Niçe bir tābi‘ olasın nefis-i eşīme niçe bir
5. Niçe bir mebde-ile me‘ ādi fikr itmeyesin
Niçe bir ġadr idesin cism ü cesīme niçe bir
[157b]
6. Niçe bir nefis-ile şeytāna olasın hem-rāh

10. ola: olur M2.

11. güç: ger M2.

[67]

D.157a, M1.17a

4. Bu beytin her iki mısrasında da vezin aksamaktadır.

Niçe bir karşı koyasın Rabb ü ‘ Alīm’e niçe bir

7. Niçe bir olmayasın hâkim-i şer‘ e münkâd
Niçe bir ola saña cürm ü cerīme niçe bir

8. Niçe bir tutmayasın vā‘ iz ü nāşih sözini
Niçe bir uğrayasın havf-ı ‘ azīme niçe bir

9. Niçe bir hulk-ı zemīm ile mülevveş olasın
Niçe bir girmeyesin hulk-ı rahīme niçe bir

10. Niçe bir **Şādıkī**’ye tutmayasın kulağıñı
Niçe bir ğıybet ü bühtān u nemīme niçe bir

68

Güft-i Şādıkī Der-Firāk-ı Dostān

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Āh kim dār-ı fenāda ğurbetüm var ağlaram
Cīfe dünyādan be-ġāyet nefretüm var ağlaram
2. Kanda iken bunda geldüm kanda gidem bilmezem
Rāhı bilmem rāhatum yok rihletüm var ağlaram
3. Hicr odı bağrum yaķar fikr eylesen vuşlat ğünün

9. -M1.

[68]

D.157b, M1.17b, M5.3b

1. -M5.

2. iken: idüm M5.

Lāleveş bağrumda dāğ-ı Һasretüm var ağılaram

4. Göçdi yārān-ı şafā cāy-i beķāda tıtdı dār
Dostlarumdan ayru düşdüm fūrķatüm var ağılaram

5. Çağırur bang-ı ecel yüküñ tıt ey ğāfil diyü
Çāre bilmem n’eyleyem bir da‘ vetüm var ağılaram

6. Nice virem tatlu cānum ben ‘aceb Azrā’il’e
Gūşe-i ķabr iķre yarın vaĥdetüm var ağılaram

7. Dostlarum ķabr iķre ķoyuban bıraķup hep gider
Doyamam Һasretlige pek vaĥšetüm var ağılaram

8. Hiķ gidenlerden birisi nevbetümüz şavmadı
Gitmege dār-ı beķāya nevbetüm var ağılaram

9. Ben kim olam gösterem yol rāhını azmışlara
Yok ‘amel elde n’idem āh ĥayretüm var ağılaram

10. Ĥubb-ı dünyā bizi sarĥoş eyledi biñ mekr-ile
Bir ayılmaz uyķuda pek sekretüm var ağılaram

[158a]

11. Ķulluĝa bel bağlamaz biñ cehd idersem cān-ıla
Nefs-i emmāre dinür bir nikbetüm var ağılaram

3. ĝünün: ĝüni M5.

4. Birinci mısra: Gitdi yārān-ı şafāda dār-ı beķāda tıtdı cāy M5.

5. -M5

7. hep: -M5.

8. -M5.

9. gösterem yol rāhını: va‘z idüp yol gösterem M5.

10. uyķuda pek: uyķudayuz M5.

12. Nic'ola hālüm kıyāmet günü olunca su'āl
Hadde gelmez zenb ü 'isyān zilletüm var ağılaram
13. Ol sırātuñ üzerine hep halāyık tutalar
Bu ağır yükle 'acāyib dehşetüm var ağılaram
14. 'Ayb kılmañ **Şādıķı**'nüñ gözleri ağılar diyü
N'ideyüm çün kim zarūri 'ādetüm var ağılaram

69

Güft-i Şādıķı Der-Beyān-ı Ahvāl-i Nefsehu
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Hāb-ı ğafletden bugün bīdār olan diñler bizi
Havf-ı Hāķķ'dan işi āh u zār olan diñler bizi
2. Cehl-ile maġbūn olup bī-'ār olanlar diñlemez
Zühd ü taķvā birle 'ilme yār olan diñler bizi
3. Zīnet-i dünyā ile meftūn olanlar n'eylesün
Bu müsāfirhānede ebrār olan diñler bizi
4. Kendi ķadriñ bilmeyenler ke'n-nuḥās u ke'r-raşāş
Fıdda-i ḡālīş 'ayār 'ārı olan diñler bizi
5. Naķd-i 'ömrin Hāķķ yolında ḡarc iden gelsün beri

13. üzerine: üzerinde M5.

14. kılmañ: kılma M5. // n'ideyüm: n'eyleyem M5.

[69]

D.158a, M1.17b

Cān u dilden ‘āşık-ı dīdār olan diñler bizi

6. Gülşen-i cennetde hūrilerle bazār eyleyüp
Cīfe dünyādan geçüp bīdār olan diñler bizi

7. Çün ne bilsün ehl-i derdün hālını dertsiz olan
Derd-i ‘ışık-ile bugün bīmār olan diñler bizi

8. Ğuşşa-i ‘ıyş-ı denīden kalbi şāfī eyleyüp
Ser virüp dildār için serdār olan diñler bizi

9. Kuş gibi pervāz idüp konduk yine göçsek gerek
Kimse bilmez vākıf-ı esrār olan diñler bizi

10. Bāğ-ı cennetdür benüm her meclisüm mü’minlere
Açmışam dükkānı cevherdār olan diñler bizi

11. Kim sekiz cennet-durur bu meclisümüñ kıymeti
Dār-ı ‘uqbāda murādı kār olan diñler bizi
[158b]

12. Bulınur bu meclisümde iki ‘ālem devleti
İki devletden [de] hişsedār olan diñler bizi

13. Māl u milk ü cāha hem iden ta‘alluğ diñlemez
Fāriğ olup başına muhtār olan diñler bizi

14. **Şādıkī** gam çekme bilmezlerse kadrün münkirün
Fazl-ı Haqq’a şahib-i ikrār olan diñler bizi

1. Şāh-ı devrānuz bugün şāhān olan añlar bizi
Cān virüp cānān içün qurbān olan añlar bizi
2. Aldanup dünyāya bend-i dil idenler añlamaz
Çün şarāb-ı ‘ışk-ıla sekrān olan añlar bizi
3. Ehl-i dil olan bilürler ehl-i diller qadrini
Dilbere Ferhādveş hayrān olan añlar bizi
4. Çün nedür esrār-ı ‘ışkı bilmeyenler añlamaz
Rüz u şeb der-‘ışk-ı Hakk mestān olan añlar bizi
5. Cīfe dünyāyı sevüp meyl eyleyenler n’eylesün
Dār-ı ğurbetde bugün mihmān olan añlar bizi
6. Her kayanuñ la‘li olmaz her deñizüñ güheri
Sözleri dürr-i şadef mercān olan añlar bizi
7. Degme cāhiller ne bilsün ehl-i ‘irfān qadrini
Kimse bilmez şaḥib-i erkān olan añlar bizi
8. Pür-muraḥḥa‘ egnine şallar giyen gelsün beri
Evliyālar ḥizbine şultān olan añlar bizi
9. Pāre yābis nan-ıla şabr eyleyendür evliyā

Güŧe-i vaĥdetde kenz-i kân olan aňlar bizi

10. Zen gibi surĥ u zerde meyl idenler aňlamaz

Ṭā‘ at-i Ḥaĥĥ-ile ābādān olan aňlar bizi

11. Fānī dūnyānuň zebūnı olmayup ünŧā gibi

İŧbu meydān içre pes merdān olan aňlar bizi

12. Gün-be-gün dūnyāda rif‘ at gözleyenler aňlamaz

Her taraŧdan ĥāk-ile yeksān olan aňlar bizi

13. Ėam degüldür **Şādıķı** bilmezse ĥadrūň münkirūn

Bī-riyā meclisde ĥāzır dost olan aňlar bizi

[159a]

71

Naŧıĥat-i Mü‘minīn

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Güvenme lezzet-i dehre ŧoňında ŧunduĖı semdür

Öňi gülmek ŧafā ise ŧoňı Ėuŧŧa ile Ėamdur

2. Ėatarın gözedür kervān miŧāli-durur insān

Gelen göçer giden gelmez sürilen demleri demdür

3. Bu zen dūnyā ŧaňa zībā Ėorinür ŧayd ider göňlüň

Virür bir ŧerbeti ŧatlu ŧunar bir kāse-i semdür

13. dost: dostān D.

[71]

D.159a

4. Ne şehler kındı vü göçdi bu fāniden beḳā milke
Kimi ḳayşer kimi kistrā kimi Cem kimi Rüstem'dür
5. Ḥabībullāh sefer kıldı saña ḳalır mı şanursuñ
Gezersin ğāfil ü sekrān özüñ a' mā vü ebkemdür
6. Naşīḥat al bu sözlerden dürüş sa' y-i belīğ eyle
Ayağuş başduğuş yirler senüş bil cümle ādemdür
7. Gel ey **Şādıḳı** cehd it cihānda gözleme rif' at
Çü bildüş öñi rüşen [ü] şoñı yas-ıla mātemdür

72

Pend-i Mev' ize

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Şaḳın hīç keşf-i rāz itme zamāne ḥalḳına ey cān
Bulınmaz bir vefā ehli ḥaḳīḳat gözedür ey cān
2. Naşīḥat bu yeter saña teḥalluṭ ḳılma nās-ile
Ki zīrā fitne çoğaldı ziyād doldı fesād u ḳan
3. Bu dīni şimdi ḥıfz itmek ḳatı güç oldı bilmiş ol
Ki şāyi' oldı nās içre nemīme kizb ile bühtān

7. Birinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

[72]

D.159a, M3.166b, M8.87b

Pend-i Mev' ize: Fī Beyān-ı Pinḥān-ı Esrār M8.

1. bir: bu M3. / cān: yārān M3.

3. bu: -M8. / itmek: eylemek M8.

4. Kamu şan'atlara girdi hıyānet kalmadı sağ iş
Kıatı mesrūr olup şeytān henüz iğvādatur el-ān
5. Gözi görse iki akçe ki bakkāl ile habbāzuñ
Dini dünyāya bey' idüp kıılır tã'ātını tālān
6. Çoğı fevt-i cemā'atda bir akçe kār içün dā'im
Ziyān itmez bu dünyāya olur 'uqbāda zī-hüsrān
7. Gel imdi **Şādıkı** cehd it göregör kendü 'aybuñı
Du'ālar kııl hülüş-ıla ki rahmet eyleye Raḥmān

73

Su'āl ve Cevāb

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Bir ḥakīme ḥāl-i dünyādan su'āl itdüm bugün
Didi ya yildür eser ya uyḥu ya efsānedür
2. Didüm aña 'ömrümüz ḥāl-i nedür virgil haber
Didi ya bir lem'adur ya şem'ü ya pervānedür
3. Didüm aña ya gönül bağlayanuñ ḥāl-i nedür
Didi ya görmez gözi ya mest ü ya divānedür

4. sağ iş: dünyāda sağ iş D.

6. -M8.

7. Raḥmān: Sübhān M8.

[159b]

74

Der-Beyân-ı Mev'îze

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Nevm-i ğafletden göz açup olmağıl ğāfilin
İşbu fāni dehr içinde olagör min 'āqılın
'Ömrün irişdi nefāda olmaduñ ez-tā'ibin
İtdiler mi dünyeye meyl ü muḥabbet kāmīlın
Düşme nefs ardına tā olasın şerrinden emīn
Şād olur 'inde'l-me'āşī her dem iblisü'l-la'ın
Hoş azıkdur zühd ü taḳvā olagör ez-muttaḳın
2. Bu cihānuñ dostı hep sıl gibi[dür] çağlar geçer
Kimi güldürse şonında 'āqıbet ağlar geçer
Bozılur bu ḥaymeler ḥazān olup bağlar geçer
Ger faḳır ü ger ğanī ger ḥasta vü sağlar geçer
Cāh-ı dünyā dāğ-ı miḥnet gibidür dağlar geçer
Kāfir ü fāsıḳ olanlar gönlini bağlar geçer
Fā'ide virmez ḳamuya manşıb u māl u benīn
3. Niçe Rüstemler gelüp geçdi döner durmaz felek
Hīç birisi bulmadılar fānī dehr içre dilek
Bir degirmen mişli dünyā çarḫdur aña elek
Geçer altından ḳamu cinn ü beşer ḥayvān melek
Yüklenüp herkes götürür ölümü mişl-i şekek

- - -

‘İbret al kim göçdi gitdi evvelin ü āhirin

4. Mü’mine zindān olupdur fānī dünyā ey kişi
Kāfire cennet olupdur işbu murdāruñ leşi
Haqq’a tevcih it yüzüñi bitüren oldur işi
Gözleyen bunda beķā ahmaķdur anda yir taşı

Nār-ı dūzaķda yanısar küllī ĥallākın mehīn

5. **Şādıkı** Haqq’a tazarru‘ eyle dā’im kıl du‘ā
Zirā Furķān içre *ud‘uyı* buyurdı ol Hudā
Ĥamdulillāh *istecibleküm* didi olur revā
Haqq’dan özge kimseden olmaz bu emrāza şifā
Andan alur ni’meti cümle ġanī [vü] hem gedā
Baş açup vaķt-i seherde aġlayup eyle recā
Tā hidāyet ire Haqq’dan olasın ez-mühtedīn

[160a]

75

İftirāk-ı Dostān

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. El-vedā‘ eyle bugün aķbāba mestān ol yüri
Ĥasret-i derd-i firākla tolu efgān ol yüri

5. *ud‘u* (*Rabbekum*): “Rabbimize dua edin.” Araf, 7/55. // *istecibleküm*: “Rabb’iniz: Bana dua edin ki size karşılık vereyim. Bana kulluk etmeğe büyüklenenler, horlanmış olarak Cehennem’e gireceklerdir, dedi.” Mümin, 40/60.

2. Bağ-ı şahrâlarda aḥbâb-ıla birkaç gün şafâ
Eyledüñ şimden girü mest-ile ḥayrân ol yûri
3. Bulınur mı yâr-ı şâdık her zamân dertli gönül
Fıkr-i yârla dem-be-dem tırma [vü] nâlân ol yûri
4. Nice geçsün dertli ‘âşık dostlarından el-amân
Nâr-ı fûrkatle efendüm yûri biryân ol yûri
5. Ehl-i sünnet zümresiyle hem-nişîn ol her zamân
Kime cân ol kimine maḥbûb-ı cânân ol yûri
6. Gâhi tâ‘at **Şâdıkı** gâhi ḥulûş-ıla niyâz
Gâhi ağla derd-ile [vü] gâhi şâdân ol yûri

76

Beyt-i ‘İbretnümâ

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Ey sarâyı nağme-i çeng ile güm güm gümleyen
Bir gün ola ol şadâlar nâle vü efgân ola
2. Gonca gibi bağına kahr ile kanlar tıldurur
Her ki bu gülşende bir gün gül gibi ḥandân ola

3. Korkuludur āhiret yolları lākin korkmasun
Şol ki yoldaşı anuñ imān-ile Qurʾān ola
4. Dideden şol yaşı dök kim katre katre kan ola
Tā saña tesbīh içün ol sübḥa-i mercān ola
5. Dār-ı vahşetdür kabir ḥayrâtı bunda yād iden
Tā o tenhālıkda saña hem-dem ü yārān ola

77

Mevʿ ize-i Ḥasene

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Kimse mağrūr olmasun dünyāda sulṭān ise de
İbni Dāvūd şāḥib-i ḥātem Süleymān ise de
2. Çekmesün bir zerre ğam māl-ile milküm yok diyü
Olmasun mağrūr eger ḥāk-ile yeksān ise de
3. Ehl-i faḳra ehl-i ʿilme kıl muḥabbet ey kişi
Ḳadrini bil gerçi mālı milki noḳşān ise de
[160b]
4. Çünki tāk u taḥtını [ol] rüzgār elden alur
Pehlüvānları yıkar Sām u Nerīmān ise de
5. Kaçma dünyānuñ önince ulaşur tā ki saña
Dükenür yol ne kadar vüsʿatli meydān ise de

[77]

D.160a

1. şāḥib-i ḥātem: Nüşada “ḥātem-i şāḥib” yazılmasına rağmen anlam gereği bu şekilde okunmuştur.

6. Giyinüben fâhr libası şalınursın nâz-ıla
‘ Āķıbet şöñi kefen bunda firāvān ise de
7. Ğam bugün tıtsa gerekdür Һasret-ile her kişi
Gerçi yıllarla bugün şādān u Һandān ise de
8. Başılr fendinde dünyānuñ mehāretler bulan
Halkı aldamaķda ger Deccāl u şeytān ise de
9. Bulamaz mevte ilācı kimse yüz biñ cehd-ile
Gerçi Sokrat-ile Eflātun u Loķmān ise de
10. Kim ki Һālīş tã‘ at itse ol bulur Hakk’a felāh
Ger Habeş’den çıkma A’rāb-ıla ğılmān ise de
11. **Şādıkı** döndür yüzüñ bu naķş-ı zībādan eger
Menzilüñ fevķa’l-‘ ūlā ‘ ömrüñ hezārān ise de
12. Öldi diyü söylediler niçe kerre adını
Bir gün ola gercek ola şimdi yalan ise de

78

Naşıhat ü Pendü’l-mü’minān

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

6. fâhr: fâhir D. // kefen: kefendür D.

8. dünyānuñ: Nüşhada “dunyānuñ bunda” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

1. Müsrif olma var kıanā' at kılub[an] şol nefse eyt
Bir 'abā kıaftān-ıla bir pāre kıurı nan yiter
2. Ne kıadar çok virseñ [ol] nefse [de] hıç doydum dimez
Hırşıa ne milk-i 'Acem ne māl-ı Hindistān yiter
3. Hıç emīn olma şakın kim düşmenüm yokdur diyü
Saña düşmen māl u nefis ü 'avrat u oğlan yiter
4. Şon nefesde cānuña yoldaş u hāldaş olmağa
Tañrı'dan tevfik irerse dīn ile imān yeter

79

Müfred Beyt

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Hubb-ı dünyādan dirīgā nefret it kıl ihtirāz
Lezzetinden laħdi fikr it şiddetin kıalbünde yaz

80

Tercüme-i Hadīs-i Şerīf

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Ol Hābibullāh buyurdı tut kıulağın sen baña

[79]
D.160b

[80]
D.160b

Bir beşâret itdi bize diyeyüm añı saña

[161a]

2. Yidi dürlü mü ’mini [kim] gölgelendürdi Hudâ
Gölgesinde ola ‘arşuñ olmaya andan cüdâ

3. Birisi ‘âdil imâmdur ‘adl ider ol dâ’imâ
Kimseye zulm itmeyüb[en] şaķına önden şoña

4. Birisi de ol yigit kim şâlih ola her zamân
Tâ‘at itmek Rabbisine himmeti ola hemân

5. Terk ide nefsi hevâsın ħor ide şeytânını
Ĥıfz ide dâ’im zârardan dînini imânını

6. Birisi de ol kişidür mescide ola revân
Bir vaķitden vaķite ħalbini gözleye hemân

7. Vaķt olunca tûrmaya ħiç gide mescid yolına
Her vaķit itmeye fevt her adım anda bulına

8. Ola mescidde mülâzım ħirgiz ol üşenmeye
Ķıla şıdķ-ıla namâzı dâ’imâ usanmaya

9. Biri de ol kimsedür kim diyeyüm saña anı
Ağlaya gözleri anuñ anduğı dem Rabbini

10. Birisi de ol-durur kim bir ħüsndâr ‘avratı
Bula tenhâ hem ide ol kendüsine da‘veti

6. vaķite: Nûshada “bir vaķite” şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereğı bu şekilde okunmuştur.

7. her vaķit: Nûshada “her vaķitden yazılmasına rağmen vezin gereğı bu şekilde okunmuştur.

11. Korkaram Hakk'dan diyüben itmeye fâhiş işi
Nefs-ile şeytânı yeñüp tura muhkem ol kişi

81

Mev'ize-i Hasene

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Tañrı'nı zıkr eyle da'im dil saña fermân-iken
Tevbe kıl cümle günâha derdüñe dermân-iken
2. Daş u toprak arasına girmeden bir çäre kıl
Yirler altına döşek gök üstüñe şayvân-iken
3. Gâfil olma al eline fırsatıñ çevgânını
Çalagör devlet topunı dört yanın meydân-iken
4. Gâfil olma her nefes ki çıkar ağızından senüñ
Kıymeti yir gök tolusı lü'lü' mercân-iken
5. Övinme oğlan degilsen kefeni kabri düşün
Vây irişe saña bir gün her işüñ - - -

[161b]

82

[81]
D.161a

[82]
D.161b

Nazm-ı Vaşf-ı Dünyā

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. ' Ārifün kalbinde koymazsın bugün havf u recā
Dillerinden kaç' idersin eylemezsin hamd şenā
Görmez itdün gözlerin gitdi hayā-ile bükā
Āh elünden ey vefāsuz cevri çok dünyā senün
2. Haqq ta' ālā dergāhında sen ki mel' ūnsın 'ayān
Saña yār olanları mel' ūn idersin dü cihān
Orta yirde sen çıkarsın düş gibi olur yalan
Āh elünden ey vefāsuz cevri çok dünyā senün
3. Zātuñ olmışdur cihānda fitne-i devr-i zamān
Mekr ü hile oldı kārūñ söyledürsin çok yalan
Dīn ü imāndan çıkar bunda bugün saña uyan
Āh elünden ey vefāsuz cevri çok dünyā senün
4. Qadr ü kıymet yoğ-iken cānlar virür saña beşer
' Ākıbet senden bulur anlar kamu envā' -ı şerr
Her kişi bir lu' buñ-ile yüzünün üzre düşer
Āh elünden ey vefāsuz cevri çok dünyā senün
5. Bir iki gün güldürürsin ' aşık-ı mestāneñi
Yıldurursın gice gündüz tālīb-i divāneñi
' Ākıbet bāda virürsün bulğur u tarhanañı
Āh elünden ey vefāsuz cevri çok dünyā senün
6. Olmadun dergāha lāyık zātuñ olmışdur habiş
Saña kim murdār dimişdür niçe āyāt u hadīs
Fitnesün sen sevmedüğine virür seni muğış

Āh elüñden ey vefāsuz cevri çok dünyā senüñ

7. Kime yüz virdüñ-ise ol buldı senden çok fesād
Ol dil-i mecrūh bulamadı cihān içre murād
Nefs-i iblīse murādın virdüñ itdüñ anı şād
Āh elüñden ey vefāsuz cevri çok dünyā senüñ

8. ‘İzz ü kadrüñ şu-durur barmağa bulaşmış kadar
‘Ākıl olan anı nice ağzına koyup içer
Kandurur mı ol şusuzluk bir kişi anı n’ider
Āh elüñden ey vefāsuz cevri çok dünyā senüñ
[162a]

9. Saña nisbet āhiredür yemm-i deryā-yı ‘azīm
Kim ki gönül virse saña olısar dā’im saķīm
Mekr ü hîle dü cihānda iriser aña dā’im
Āh elüñden ey vefāsuz cevri çok dünyā senüñ

10. Hīç meṭā‘ itdürmedüñ ol āhīret bāzārına
Haķķ’a ķurbetden ırağ itdüñ bugün dildārına
‘Āşı itdüñ her muḥibbüñ oldı lāyık nārına
Āh elüñden ey vefāsuz cevri çok dünyā senüñ

11. Āhireden oldı maḥrūm bunda senüñ ṭālibüñ
Yüz ķarasın ḥāşıl itdi dü cihānda şāḥibüñ
‘İlm ü zühdi yire çaldı gice gündüz ṭālibüñ
Āh elüñden ey vefāsuz cevri çok dünyā senüñ

12. Bir iki gün ḥurrem idersin bugün ‘āşıkıların
Yirini gülşen idersin şubḥ u şām ‘āşıkıların

7. murād: Nüshada “hīç murād” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.
11. senüñ: seni D.

Menzilin külhan idersin girçek er şadıqlaruñ
Âh elüñden ey vefâsuz cevri çok dünyâ senüñ

13. Seni sevmek cümle şerrüñ oldı miftâhı tamâm
Cümle şerrüñ başı sensiñ hamr-ı nâb gibi müdâm
Yüz karasın haşıl ider seni seven şubh u şâm
Âh elüñden ey vefâsuz cevri çok dünyâ senüñ

14. Hüzñ ü ğamı çok idersin râğıb u tullaabuña
Yüz karasını virüpdür Haqq senüñ erbâbuña
Kınamadı kınamayalar taliblerüñ ol hâbuña
Âh elüñden ey vefâsuz cevri çok dünyâ senüñ

15. Râhat olur gice gündüz kim ki olursa ırak
Şakalına güldüğüne havf u ârdur iftirâk
Kime yüz virseñ bugün olmaz yüzi [kim] anuñ aq
Âh elüñden ey vefâsuz cevri çok dünyâ senüñ

83

Tercüme Mine'l- Arabî

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

1. Nidâ idüp saña dir bunı dünyâ
Baña mağrûr olup olma ferahnâk
2. Olur kıavlüm işiden gerçi mesrûr
Velî fi'lüm bilenler oldı ğamnâk

[83]
D.162a

[162b]

84

Münâcât-ı Güzîde

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Yâ İlâhî sen bilürsin kullaruñ ahvâlini
Zâtuña lâyıķ kılup eyle qabûl a‘mâlini
2. ‘İşķuñı idüp ğıdâ virme bu dünyâ cîfesin
Geydürüp kuluña luţfuñla melâmet şâlinı
3. Yüzümi dergâha tutdum bî-mecâl ü ‘aşîyem
Qudretüñle sil gözümdeñ mäsivâ hayâlini
4. Vaḥdet içre ‘ârif-iken keşrete şalduñ beni
Çâr ‘unşur geldi kırdı bende ḥaymegâhını
5. Bulmadum hergiz vefâ ben bu ḥarâb-âbâdeden
Zehrini nûş itdürür her kim ṭadarsa balını
6. Çün biş on gün aldı şatdı ‘ömri irer âḥire
Ṭav‘en ü kerhen çeker ‘Azrâ’il’üñ çengâlini
7. Yâ İlâhî Muştafâ vü Müctebâ ḥürmetine
‘Afv kıl cürm-ile geçmiş kullaruñ meh sâlini
8. Yaķmasun rûz-ı maḥşerde bizleri nâr-ı saķar

Urmasun Mālik bize nār-ı caḥīm aḡlālını

9. Eylegil fırdevsi mesken cümle mü 'min ḡullara
Tā ki iblīs ḡōr oluban bile kendü ḡālını

10. Cürmi bī-ḡadd ü bī-pāyān eyledük yok yüzümüz
Dīdeler vaḡt-i seherde döker eşk ü ābını

11. **Şādıḡı**'nüñ her murādın eyle āsān yā Mürīd
Her murādın bulmaduḡça alma anuñ cānını

85

Muḡabbetnāme-i Resūlullāh

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Yine bir derde düşdüm mübtelāyam yā Resūlallāh
Yine ber-miḡnet oldum bī-şafāyam yā Resūlallāh

2. Rūz u şeb ārzū çekerem vişālünü bulam cānā
Senüñ efkār-ı 'ışḡuñla figāram yā Resūlallāh

3. Gezüben taḡ u şaḡrāyı araram derdüme dermān
Ne şubḡ u şāmı bilürem ne zāram yā Resūlallāh

4. Melāmet şālını geydüm bugün egnüme 'ışḡuñla
Yoluñda kār u kesbümnden ferāḡam yā Resūlallāh

[163a]

[85]
D.162b

5. Ser ü cān [u] gönül birle Hudā'ya ittikālum var
Ṭārīḳ-ı Hakk' da bir mücrim gedāyam yā Resūlallāh
6. Bu **Şādīkī** kılur saña cān-ıla başını fedā
Şefi' ol bu fakīre pür haṭāyam yā Resūlallāh

86

Muḥabbetnāme-i Resūlullāh

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Cān [u] dilden var şalātum selām-ile şāhuma
Enbiyā ser-defteri sulṭān-ı 'ālī-şānuma
2. Elde varum gözlerüm nūrı sürürü gönülümüñ
Süz-ı dildür armağanum lebleri mercānuma
3. Görmeyelden gül yüzüñi kārüm oldu āh u zār
Ṭağ yaḳdum ḥasretüñden bu ten-i 'uryānuma
4. Giceler tā şubḥ olunca kanlu yaşlar aḡlaram
Tiz kavuşdursa diyü yalvaruram Sübhānuma
5. Yir içersem hiç ṭa' āmuñ lezzetin bulmaz bu dil
Āteşüm yazsam dükenmez defter ü dīvānuma
6. Yāre arz itmeklige vardur ḥicābum derdümi

[86]
D.163a
2. sürürü: serveri D.

Bu ümîdüm lutf-ı Hakk'dan irişem dermānuma

7. **Şādıkı** kan ağla dā'im gülmek isterseñ eger
Tā ki nāzuñ geçe bir gün ol ulu sulṭānuma

87

Naşihat-i Mergübe

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Fe'ülün

1. Cihān-ı bī-vefānuñ yok sebātı
Gönül virme bulam dirseñ necātı
2. Harāmîdür yoluñ urur şağın kim
Ulaşur arduña yügrükdür atı
3. Ki beyt-i ' ankebüt oldı mişālî
Hayātınuñ serî' oldı zevālî
4. Ki igvāsına şeyṭānuñ inanma
İçem dirseñ eger āb-ı hayātı
5. ' Adāvet eyle nefse virme nevbet
Sözinüñ yokdur imzā vü berātı

[163b]

[87]

D.163a

4. Kafiye gereği mısralar yer değiştirmiştir.

5. Kafiye gereği mısralar yer değiştirmiştir.

1. Hudāyā kı́l bize in‘ām u ihsān
Karīn it ‘ilm ü zühd ü kāmīl īmān
2. ‘İbād-ı şālihīnden eyle ma‘dūd
Muḳarreblerden eyle kı́lma merdūd
3. Tarīḳumuz tarīḳ-ı müstaḳīm it
Ḳapuñda tāt-at-ıla müstedīm it
4. Bizi cinān-ı tūbāya iriřdūr
Ḥabībūñ Muřtafā ile görüřdūr
5. řarāb-ı kevsere ḳandur şuşatma
Ġazab idüp bizi şamuya atma
6. Ki ehl-i bid‘ate kı́lma muḳārin
Bize ehl-i ḳalālūñ virme kārın
7. Yine senden olur dermān olursa
Muṭī‘üz her ne ki fermān olursa
8. ‘Umūmen ehl-i īmānı bağıřla
Saña lāyık olan ne-ise işle
9. Ki biz lāyıkırlaruz zecr ü ‘itāba

Nice mümkin su 'ālũñe cevāba

10. Senũñ faẓl u 'atāña key ıayanduk
Dağı va' dũñe bĩ-şũbhe inanduk

11. Sa' ādetlũ bize ĩmānumuz var
Senũñ gibi keremler kānumuz var

12. Eyā 'ālemlerũñ Rabb ü penāhı
Qadĩm ü Vāhid ü Ferd ü İlāh'ı

13. Yũzi qara özi kemter şu[çı] çok
Ki anũñ gibi bir şuçlu dağı yok

14. Günahkār **Şādıkı**'ye cennetũñ vir
İki 'ālemde dũrlũ ni' metũñ vir

15. İrişdür Qa' be-i maqşũda anı
İde ĩmān-ıla rıhlet zi-fānĩ

89

Medh-i Qahve İbrıgı

Fā'ilātũn / Fā'ilātũn / Fā'ilātũn / Fā'ilũn

1. Kubbe-i eflāke beñzer ser-kũlāhı ıbrıguñ
Ehl-i keyfe cān bağışlar qaynaması ıbrıguñ

[89]
D.163b.
M1.14b.
M9.9a.
1. İkinci mısra: -M9.

2. Bir Habeş maḥbūbı gūyā hoş sīmāsı ıbrıḡuñ
Ka‘be [vü] Hind ü Yemen’ dendür ġıdāsı ıbrıḡuñ
3. Yazda kışda zerrece gitmez şafāsı ıbrıḡuñ
‘Aşıkā giç kaynasa vardur cefāsı ıbrıḡuñ
4. Nüş iden ḥastalara çokdur şifāsı ıbrıḡuñ
Er olanlara yokdur hıç vefāsı ıbrıḡuñ
5. Hāşılı ben bildüğüm olmaz bahāsı ıbrıḡuñ
Fağfūr filcān ile olsa ‘aṭāsı ıbrıḡuñ
6. **Şādıkī** sīm ü zer ile oynaması ıbrıḡuñ
Olmadukça sīm ü zerden çok ḥaṭāsı ıbrıḡuñ
7. Zāhirine bakup anuñ şanma kim vechi siyāh
Güş idüp kılsa terennüm hoş şadāsı ıbrıḡuñ
8. Cüş idince göz göz olup gözleri gözler güzel
Da‘vet-i yārān içinde taṭanası ıbrıḡuñ
9. Bir ocağda oturupdur kısmeti eksük degül
Dā‘imā gelür Yemen’den hem ġıdāsı ıbrıḡuñ
10. Gūyā kim çarḥa çekilmüş kılbları kavs-i kuzah
Kubbe-i eflāke beñzer ser-külāhı ıbrıḡuñ

2. İkinci mısra: -M9.

3. vardur: olur M1.

4. nüş iden ḥastalara: Ḥasta tiryākilere M1. // yokdur: yok-durur D.

7. 7-14. -D, -M1.

11. Her seher zemzem şunar destine ol mir'atınuñ
Ka'be Merve haqqı içün var şafası ıbrıguñ
12. Kanı bir ehl-i kerem kim qahveler in'âm ide
Bes-durur âdeme hayr [ile] du'âsı ıbrıguñ
13. Şol ki in'âm itmege qâdir olup ihmâl ide
Müstecâb olur şaqlasun bed-du'âsı ıbrıguñ
14. Mışriyâ aşlâ zükûret semtine meyl itme kim
Müflis ü medyûn olana çok cefâsı ıbrıguñ

[164a]

90

Beyân-ı Zıkr-i Qahve

Fe'îlâtün(Fâ'îlâtün) / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün(Fa'lün)

1. Yitiş ey kullara Haqq'dan yine ihsân qahve
Seni meclisde gözedür kamu yârân qahve
2. Qalbe râhat virici cism-i marîze kuvvet
Bizüm evde olasın her gice mihmân qahve
3. İçseler bal u şeker şerbeti tutmaz yirüñi
İzn-i Haqq'la kamu şerbetlere sultân qahve

14. zükûret: zükûretlik M9. / Mısrî mahlasıyla yazılmış bu şiire taradığımız kaynaklarda rastlanmamıştır. Bu şiirin Dîvân metnine alınmasının sebebi, D nüshasında geçen Sâdıkî mahlası olmuştur. Ayrıca M9 mecmuasındaki bu şiir, üslup, konu, dil ve anlatım ve redif noktasında da D nüshasındaki şiire benzerlik göstermektedir.

[90]

D.164a, M10.117b

Beyân-ı Zıkr-i Qahve: Güft-i Sâdıkî Der-Medh-i Rûy-ı Siyâh Kahve M10.

4. Yakın olaydı yirũn vara ziyāret idedũm
N'ideyũm Hind ü Yemen'dür saña evṭān ḳahve
5. Kesede aḳçesi olup saña şarf eylemeyen
Ḳatı aḥmaḳ-durur ey cānlara cānān ḳahve
6. Bir ḳaṭar ḳaṭır seni çekse getürse ḳapuya
Zerre buḥl itmezdũm içse seni her cān ḳahve
7. Ḥastalaruñ cānı gelür her ḳaçan içse seni
Eksük olma ḳutudan dertlere dermān ḳahve
8. Ḥasta tiryākilere cān gelür içince seni
Eksük olma kerem it ey āb-ı ḥayvān ḳahve
9. Nice aḡalara şatdurdı atı ṭonı ḳamu
Eyledi anı zükũret ḳaldı ʿuryān ḳahve
10. Ḥabeşisin seni herkes eylemez ḥizmetkār
Geçürür çũn seni şadra şeh-i devrān ḳahve
11. Şuyuñı çeşme-i ḥayvāndan içürmiş zürre'ī
Hĩç ola mı saña meyl eyleyen insān ḳahve

6. ḳaṭır: deve M10. // itmezdũm: itmez idũm M10.

7. İkinci mısra: ḳutudan: Nũshada “ḳutumuzdan” yazılmasına raḡmen vezin gereḡi bu şekilde okunmuştur.

8. -D.

9. -D. / ʿuryān ḳahve: Nũshada “pek ʿuryān ḳahve” yazılmasına raḡmen vezin gereḡi bu şekilde okunmuştur.

10. eylemez: idemez M10. // çũn: Nũshada “seni seni” yazılmasına raḡmen vezin gereḡi bu şekilde okunmuştur.

11. -D.

12. ‘Āşıkuñ girse dimāğına anuñ hoş kokuşu
Geçemez mest ider anı bŷy-ı reyḥān qahve
13. Bir kaşık ıbrığa girse niçe ḥātır yapılır
‘ Aceb işlāḥ idici dost-ıla düşmān qahve
14. Ekme murdār tütüni içeni yanuñda koma
Ne kadar medḥ ider-iseñ eyle destān qahve
15. İki fincān içecek bir cüz’i yazdurdı baña
Şanma kim kiseñize eyleye ḥüsrān qahve
16. Dükenince kutudan ğamlar alur dört yanımı
Kutu talsa oluram ḥurrem ü şādān qahve
17. İçe ‘ālimler anı görmeye cāhil yüzini
Urmaya el[in] ana her ḥar-ı nādān qahve
18. Qahveḥānede şaḡın içme anı eyle ḥazer
Zararı çok ider anda ehl-i ‘ işyān qahve
19. Odada evde anı içmege var qavl-i şikā
Yazdı Tebyīnü’l-Meḥārim aña burḥān qahve
20. Hele mu‘ tād idene söz ne-durur itmese terk
İçmeyen içmese yigdür bu da ‘ irfān qahve
21. Ni‘ am-ı Ḥaḡḡ’dan olunca rŷz-ı maḥşerde su’āl

12. Birinci mısra: ‘Āşıkuñ gitse dimāğına o nāzik kokuşu M10.

16. şādān: nādān M10.

17. urmaya el[in]: elin uzatmaya M10.

Bir su 'āl eksük olur içmese her cān kahve

22. Ne gam ey **Şādıkī** iç kahve[y]i şükr eyle Hāk'a
Umaram kırtara başuñ şükr-i Yezdān kahve

23. Bize fetvāsını lutf it içelüm rüz u leyāl
Ola her derdümüze devāyla dermān kahve

[164b]

91

Der-Beyān-ı Medh-i Havż-ı Kevşer

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Her nebīnüñ havzı vardır cennet içinde i cān
Ümmeti içse gerekdür böyle bil bunı 'ayān
2. Ol Muhammed Aḥmed ü Maḥmūd u Muḥtār' uñ daḥı
Havzı vardır adı kevşer itmegil buña gümān
3. Şuyı baldan tatlu südden aḳ u hem kardan beyāz
İçmege ide müyesser cümleye ol Müste'ān
4. Bir kez içen ol şudan bir daḥa aşla şuşamaz
Cümleye ide naşīb [kim] andan ala Müste'ān

23. devāyla: ızın-i Hūdā M10.

[91]

D.164b, M8.85b

1. Birinci mısra: Enbiyānuñ her birinüñ havzı vardır ey cān M8. / içinde: Nüshada "içre" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

2. adı: -D.

3. beyāz: şovuk M8. // içmege: içmesen M8. / ide: kıla M8. / Müste'ān: zü'l-hisān M8.

5. Tūl u ‘arzı bil bir aylık yoldur anuñ iy ḥabīb
İçen ašlā şuşamaz buyurdı ol Faḥr-ı cihān
6. Çok-durur yıldızdan artuḡ kenārında bardaḡları
Altı kimse içmez andan gelmeye ḡalbe gümān
7. Altınuñ biri münāfıḡ ehl-i bid‘ atdür biri
Birisi ehl-i kebā’ir şaḡla Rabbüm el-emān
8. Biri taḡfif eyleyüp küçük günāhın şaymayan
Biri zālimdür biri daḡı aña olan ‘ivān
9. Sen hidāyet eyle yā Rabb **Şādıḡı** ednā ḡula
Hem tefekkürle tefehhüm vir aña sen bī-girān

[165a-165b]⁸⁷

[166a-166b]⁸⁸

[167a]

92

Fī Beyān-ı Ādāb-ı Meclis

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

6. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır. // İkinci mısra: Altı kimse ḡovulur andan didi faḥr-ı cihān M8.

8. Birinci mısra: “Birisi taḡfif idüp zenb-i şaḡiri şaymayan” M8.

9. Sādıḡı ednā ḡula: Sādıḡı’ye luṭf idüp M8. // İkinci mısra: Saky idüp kevşeri menzilin ḡıl anuñ dār-ı cinān D.

⁸⁷ 164b, 165a ve 165b sayfalarında Kemāl-i Ümmî’ye ait iki şiir bulunmaktadır.

⁸⁸ 166a-166b sayfalarında “Esmā-yı seyyidina ve mevlāna Muhammed” başlığı ile Hz. Peygamber’in isimlerinin yer aldığı Arapça mensur parçalar bulunmaktadır.

1. Kim itse meclis ādābına raġbet
İderler anlara her yerde ‘ izzet
2. Şu kim bir meclis içre ola dāhıl
Eger var ise anda ‘ aql-ı kāmīl
3. Varup bī-teklīf anda şadra geçmez
Sa‘ ādet bābını [ol] anda açmaz
4. Taşaddur itmege var ise şānı
Alurlar şadra ‘ izzet birle anı
5. İkinci diz çöker ol merd-i kāmīl
Ola bu kıavl-i ādāb-ıla ‘ āķıl
6. Şafādur gerçi bağdaş kıurmak ammā
‘ Ayıplar anı ‘ āķiller fe-emmā
7. Üçinci söyleme evvel şadedsiz
Şadedsiz söz olur meclise tatsız
8. Şu kim tak tak öter beyhūde yire
O söz yābis gelür bay u faķīre
9. Fe-emmā söyleyecek yir olursa
Sözini söyleye her ne olursa

8. tak tak öter: Nüşada “öter tak tak” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

9. olursa: olur ise D. // olursa: olur ise D.

10. Gerinmez adamuñ qarşularında
Anuñ kim zerre ‘aqlı var serinde

11. Şu kim āvāz ile meclisde isner
Hep andan ehl-i meclis nefret ider

12. Belerdüp baqmaya her kişiyeye göz
Kim anlardan işitmeye niçe söz

13. Ve şahib-meclisüñ hüddāmına hem
Nazar kılmaya diqqat birle ol dem

14. O meclisde k’ola a‘lā vü ednā
Haķāretle nazar kıлма[ya] aşlā

15. Ve hem kılduķda anlara hıtābı
İde luţf u mürüvvetle cevābı
[167b]

16. Ri‘āyet eyleye bay u faķīre
İde ‘izzetler āzād u esīre

17. Yanındağıyla söyleşmeye fis fis
Kim alınmaya andan ehl-i meclis

18. Çeküp bitlenmeye gömlek yaķasın
‘Ayıbdur halk içinde bil haţāsın

19. Eger teklif-i keyf olursa saña

10. zerre: zerrece D.

15. kılduķda: kılkıduķda D.

17. alınmaya andan: Nüşhada “andan alınmaya” yazılmasına rağmen vezin gereğı bu şekilde okunmuştur.

Yiyüp cüz'î 'inādı itme ana

20. Dimişler 'ākilān anı yolından
Şafādur zehr olursa yār elinde

21. Kaçan kim biri saña kahve vire
Kitābuñ var ise elden қо yire

22. Kažā ile dökile bir yerine
Olupdur böyle aḥvāl ekşerine

23. Kaçan ortaya gelse nan u ni' met
Eñ evvel varmağa kılmaya diğkat

24. Dağı şöyle қо böyle [ko] diyü hem
Orada çāş[ni]güre virmegil gam

25. Yimege başlaya ol besmeleyle
Yimegi āḥir eyle ḥamdeleyle

26. Yimegi yirmegil her ne olursa
Öñüñden yi [sana] her ne gelürse

27. Görüp iller öñinde hoş loğma
O loğma gevher olsa aña bağma

28. Yimegi yime şuyın ağıtarak
Ve yime ağzuñı şapırtaarak

29. Yimek yirken ḥaṭādur katı gelmek

23. kılmaya: Nüshada “kılmason” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

‘Ayıbdur hem elin peşküre silmek

30. İlikli kemigi emmek şafâdur

Yire ʔak ʔak urmak [hem] nâ-sezâdur

[168a]

31. Kaşınmaya yimekte ʔırnağ-ıla

Karışdurmaya burnın barmağ-ıla

32. Yimekte şuyı lık lık içmegil hem

Yimek olmaya dirsene saña pür gam

33. Tükürmeye kañırup ekl iderken

Yiyenler tã ki igrenmeye senden

34. Kaçan kim lâzım ola yumağ eller

Lağırdı itmeye tiz yuya dirler

35. Legençe içre sümkürmek ‘ayıbdur

Bulaşur destine kim sonra el yur

36. Şu kim dendânın ol demde ayıtlar

Oña buña atarsa halk ‘ayıblar

37. Eger ‘âkıl-se ol dişden çıkanı

Hemân-dem desti-ile alur anı

38. Kaçan kim orta yire gelse hoş-âb

‘Ayblamaya dirse anı aħbâb

39. Çekirdegin alup elle koyalar

Çanağa sofraya püfkürmeyeler

40. Varup beytine bir kân-ı ‘aṭānuñ

Düşüp iḥsânına mazhar o ḥānuñ

41. Cevābın istemeye raṭb u yābis

Budur ‘ālemde bil ādāb-ı meclis

42. ‘Ayıbdur şem‘ e hem yakın oturmak

Saṇa lāzım gelür burnını almak

43. Kaṣā ile söyine alur iken

O meclisde ḥacālet çekesin sen

44. Fe-emmā kim ola meclisde ‘ālim

Eger var ise sende ‘aql-ı sālim

45. Laḳırdı itme anı diñlegil sen

Ki ol fāzıl-durur zīrā ki senden

[168b]

93

Naṣīḥat-i Ebū’ş-Şu‘ūd Rahmetullāhi ‘Aleyh

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Her işe kıl besmeleyle ibtidā

Zikrūñ olsun dā’imā ḥamd-i Ḥudā

2. Tāhīr ol dā’im şalāhı pīşe kıl

Hem ‘azāb-ı dūzahı endīşe kı1

3. Kāhil olma kı1 namāza ihtimām
Ṭur otur ehl-i şalāh-ıla mūdām

4. İster-isen artura kıadrūñ Hudā
Rūz u şeb eyle tazarru‘ kı1 du‘ ā

5. Kim ki kārı pīşesin ‘işıyān ider
Şübhesiz ol rızkına noķşān ider

6. Ni‘ mete şükür belāya şabr kı1
Kim bulur andan cilā mir’at-ı dīl

7. Şükr-i kayd-ı ni‘ met-i mevcūdedür
Şabr-ı şayd-ı ni‘ met-i maķşūdedür

8. Kimseye itme sitem kıılma cefā
Dost kıılmaz merdüm-āzārı Hudā

9. Şādī-i dünyāya mesrūr olma hīç
İltifāt-ı şāha mağrūr olma hīç

10. ‘Ömrüñ olsun dir-isen ĥadden füzūn
Eyle in‘ ām-ı ‘atā ĥadden füzūn

11. Şem‘ veş ĥalka dīlūñ itme dırāz
Rūz gibi eyleme ifşā-yı rāz

12. Ni‘ metine kimsenüñ itme ĥased
Kādir iseñ kı1 ĥased bābını sedd

13. Kimse[y]i kadḥ eyleyüp zemm eyleme

Kendüñi hem illere medḥ eyleme

14. Geç geçenden ibni vaqt ol gözle ḥāl

Hem yime ferdā ḡamın ferdāya şal

15. Ġāyet-ile kim-durur dirseñ eger

Kendü ‘aybın ḡor ilüñ ‘aybın arar

[169a]

16. Virdüğüñi añma mānend-i biḥār

Yime ḡay’ itdüğüñi zenbūrvār

17. Çok ferāḥ olma ki ol ḥıffet bulur

Baḡma hem nā-maḥreme ḡaflet virür

18. İtme iki zen arasından güzār

Ḳılma hem aşılıḡa aṣlā naẓar

19. Zenler ile kim ki çok şoḡbet ḡılur

Şāḥ ise kendüni bī-ḥürmet ḡılur

20. La‘n ü ṭa‘n ḡızb ü bühtān eyleme

Kimsenüñ ḡöñlini vīrān eyleme

21. Hem ḡoma beytüñde beyt-i ‘ankebūt

Nāḡış olur ol ziyād olduḡça ḡūt

22. Atañı vü anañı cān-ı peder

Adlu adıyla ḡaḡırma ḡıl ḡazer

15. ‘aybın: ‘aybını D.

23. Rīze-i nanı bıraḡma zīr-i pā
Düşeni alup yimek virür ġinā
24. Senden a‘ lānuñ önine geçme hem
Eyle ednāya tevāzu‘ ıl kerem
25. Başıñ altına oma şalvāruñı
Oturur iken şalma [hem] destāruñı
26. Dışüñ ile kesme hirgiz rīşüñi
Tırnaġuñla oynama hem dışüñi
27. Ayak üzre key şaın on giymeden
ıl azer üstüñde cāme degmeden
28. Asitin dāmene kim burmayalar
İki yaa issi olmaz ol gider
29. Nan-ı serd ġüş ve elvā-yı ter
Arturur ıfzını zihni tiz ider
30. Bir ‘azīze şordılar nisyāndan
Didi kim açma gerek ‘isyāndan
[169b]
31. İştirākin görme cā’iz şānenüñ
Hānesine varma hem biġānenüñ
32. Ģayr-ıla misvākde yok hem iştirāk
Kim işāretdür aña lafz-ı sivāk

23. rīze: zīre D.

33. Yuf diyüp hırgız söyündürme çerāğ
Şem‘ [o]dından olur [ol] muhtel dimāğ
34. Giceler üspürme [kim] çekme emek
Hem cünüble ğam virür yimek yimek
35. Pes haţādur gice mir‘ āta nazār
Yalıñuz bir evde yatma el-ħazer
36. Mūrış-i kıllet-durur nevm-i keşir
Gice ‘uryān yatmağ eyler hem faķir
37. Ay [u] ğün tıtlısa kıлма hem nazār
Ol nazardur ğözüne ‘ayn-ı zarar
38. ‘Āķil iseñ eyleme tenhā sefer
Yalıñuz gitmekde vardur çok haţar
39. Olmasun dirseñ zamiründe ğubār
Ĥāk ü ğille el yumağdan el yu var
40. El yüz üstine kımak mezmūmdur
‘Unķ altına kımak şūmdur
41. İhtirāz eyle kıma virür elem
Ayak altına tırāşāt-ı kıalem

34. giceler üspürme: Nüşada “üspürme giceler” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

40. ‘unķ: unfi D.

42. Muşek artuğı-durur ‘ālemde hemm

Miş iştirā arasından geçme hem

43. Gice bīdār ol tilāvet kıl seher

Eve koma seng-i mezār kıl hāzer

44. Çok cimā‘ ıtr hem ekşi yimek

Pīr iderler adamı bī-reyb ü şekk

45. Burnuña yapışma çok virür melāl

Hem hāleldür her çöpi itme hilāl

[170a]

46. Mā-ḥaşal budur tütarsañ gūş-ı cān

İdüben ḥikmet medārını beyān

47. Ehl-i şer‘ kim anı müstaḳbeḡ görür

Ṭab‘ hem ol nesneden nefret kılur

48. Mümkün olduğınca eyle ictināb

Söz budur vallāhü a‘ lem bi’ş-şavāb

[170b-177b]⁸⁹

94

Arz-ı Hācetler Resūlullāh

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

⁸⁹ Bu sayfalar arasında “Yüz birinci menāḳıḡ sīyerden naḳl olınmışdur o naẓm üzerine Ḥazret-i ‘Alī’nün menāḳıḡıdır” başlığı altında bir mesnevi bulunmaktadır. Bu şiir Sâdıķı’ye ait telif bir şiir olmadığından çalışmamıza dâhil edilmemiştir.

1. Elā ey raḥmetullāh diler göñlüm seni her gāh
Baña göster ʔarīḳ-ı rāh revādur yā Resūlallāh
2. Yolum görmez bugün gözüm şarardı şoldı uş yüzüm
Ḳabūl kılsañ n'ola sözüml recādur yā Resūlallāh
3. Gice gündüz direm ey yār zebūn itdi beni aḡyār
Ḳamu āh u fīgān u zār nidādur yā Resūlallāh
4. Seni görmek diler bu cān yiler leyl ü nehār her ān
N'ola itseñ aña dermān gedādur yā Resūlallāh
5. Günāh deryāsına ʔaldum ḡalāşın bulmadum bir dem
Ümīdüm çıkmaḡa andan sañadur yā Resūlallāh
[178a]
6. Cemī^ʕ -i ma^ʕ şiyet bende ḡamu eylūk bugün sende
Çevirme yüzüñi benden aña dur yā Resūlallāh
7. Yüzüm ḡara özüm çirkin atum aḡsaḡ degül eşkin
Bugün bir ^ʕācizem miskīn yürürem yā Resūlallāh
8. - - -
Ne kim itseñ baña bunda sezādur yā Resūlallāh
9. Ḳamu buḡl u ʔama^ʕ bende ḡamu ḡırş u cezā^ʕ bende
Ne kim itdüm degül ḡayra bañadur yā Resūlallāh

Münacât

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Ey Hudā biz kuluñı sen saña ağıyār eyleme
Kıl tecellî bizlere maḥrûm-ı dîdār eyleme
2. Bülbül-i gūyā gibi feryād u efgān iderüz
Gülşen-i işāli vir bizi [sen] āzār eyleme
3. Varıcaḡ maḥşer yirine vālih ü ḡayrān süst
Teşne dile āb-ı luṭfuñ şun bize zār eyleme
4. Bir 'acūze oldı dünyā rūyı siyāh mekri çok
Aña itdürme muḡabbet dile dildār eyleme
5. Gice gündüz ol tazarru' alnını koyup yire
Yalvaruruz gözyaşıyla nefis-i emmā[r] eyleme
6. Dünyādan dā'im ırāḡ it murğ-ı cānı dā'imā
Gülşen-i vaşla irişdür gülşenüñ ḡār eyleme
7. Ol behiş-i vaşl olandur ṭālib-i maṭlûb olan
Vir anı aḡrān içinde bizi bî-'ār eyleme
8. Vāḡid ü Ferd ü Aḡad'sın yā Mucîbe's-sā'ilin
Dostlarıñdan eyle da'im bizi füccār eyleme
9. Sen var iken biz kime yalvaralum yā Müste'ān
Vir merātib cennet içre menzili nār eyleme

6. dünyādan dā'im: Nüşhada "dā'im dünyādan" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

10. Tā‘at-i hayruñ naşib it bu dil-i āvāreye
Nefs-i ejderhāyı şakla heft-ser mār eyleme

11. Lāyık eyle tapuña koma bizi bize bugün
Varıcağ ol ‘ālemi başumuza tar eyleme

12. Sen didüñ *lā taḳneṭu min raḥmetullāh* delil
Kesmedüm senden ümüdüm ḳabrümüz dar eyleme

[178b]

96

Tevbîḥ-i Nefs

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Zehr-i ḳātil oldı dünyā bî-ḥabersin ey göñül
Saña düşmen olanı dā’im seversin ey göñül
2. Bunda mel‘ün oldı dünyā dahı mel‘ündür ḥarış
Gice gündüz hā yilersin pür nazarsın ey göñül
3. Cān atarsın şabr u ārām eylemezsin rüz u şeb
İzlemezsin toğrı yolu bî-başarsın ey göñül
4. Dostuñı düşmān idindüñ çıkdı yārüñ aradan
Varṭa-i dünyāda dā’im çok dönersin ey göñül

12. *lā taḳneṭu min raḥmetullāh*: “Allah’tan asla umudunuzu kesmeyin.” Zümer, 39/53.

5. Didi server işbu dünyā oldu bir baħr-ı ‘amık
Sormayup [hem] izlemeyüp hā ƣalarsın ey gōñül
6. Ğarķ olur aña düşenler hıç ƣalāş[1] bulmadı
Bunı böyle bilür iken hoş yilersin ey gōñül
7. Yol urıcı oldu dünyā rüz u şeb yoluñ urur
Dā ’imā düşmen yüzine şu sepersin ey gōñül
8. Hün-fesā gibi yuvalarsın bu dünyā tersini
Ancılayın bir gün olur ƣor gidersin ey gōñül
9. Pend-i nāşıh diñlemezsın hā ƣaçarsın göricek
Dünyā aħvālin bilenlerden şorarsın ey gōñül
10. Gözüñi ğaflet büridi hıç açılmadı bugün
Mevt irişe gözlerüñ ol dem açarsın ey gōñül
11. Zaħm urursuñ irdüğüne heft-ser ejder gibi
Ellerinde rızķını ilüñ ƣaparsın ey gōñül
12. Dünyada bāķi ƣalam şanma vazgeç ƣurı sevdādan
Mevt şarābın sen daħı bir gün içersin ey gōñül
13. Elde fırsat[uñ] var iken eyle ‘amel rüz u şeb
Ƙuvvet ü fırsat gider sen de ƣocarsın ey gōñül
14. *Küllī şey ’in hālikündür* ölmedin var ölegör

8. bu: işbu D.

9. şorarsın: Nüşhada “hā şorarsın” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

12. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

Ol ecel oklarına sen de sipersin ey göñül

15. Enbiyā vü evliyā girdi bu yoldan çıkmadı
Bir dağı yol yok-durur şanma şaparsın ey göñül

[179a]

97

Zemm-i Dünyā

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. ‘Aqluñı cem‘ eyle başa bu cihān elden gider
Zāt-ı kāmīl kılmak tedārik cism ü cān elden gider
2. Dil uzatma kimseye kendüñde bil noksānı sen
Zāyi‘ itme ‘ömrüñi kim nāgehān elden gider
3. Gitmek için gelmişüzdür bu harābāta yakīn
Bil anı sen gırre olma bī-gümān elden gider
4. Nağdūñi kāl eyle nağğāduñ öñine varmadan
Dükenür bir gün ‘ömür vaqt ü zamān elden gider
5. Bāğ-ı ‘ömrüñ nev-bahārı geçmedin ğars it ‘amel
İriser bir gün hazāna gülsitān elden gider

14. *Küllī şey’in hālikün*: “Ondan başka her şey yok olacaktır.” Kasas, 28/88.

[97]

D.197a, M7.47a

Zemm-i Dünyā: İlāh-i Helvācızāde M7.

1. zāt: zād D.

3. harābāta: harābe M7. // sen: kim M7. / gırre: ğarre M7.

4. nağğāduñ: şarrāfuñ M7. // dükenür: tükenür M7.

5. ğars it: eyle M7. // iriser: olusar M7.

6. ‘Âkil oldur devletine dünyānuñ şād olmaya
Fānīdür bākī degül nām u nişān elden gider
7. Ad-ıla şana tayanma terk idegör benligi
Kimseye yokdur vefāsı ad u şan elden gider
8. Gün bugündür kıl tedārik āhiret meydānına
Gözleme māl-ile cāhı kim bu şan elden gider
9. Pādişāh-ı dehr olursañ geydügün āhir kefen
Meskenüñ qabr olısar bu milk inan elden gider
10. **Şādıķı** meyl itme dünyā şöretinden fāriğ ol
İşbu dünyāya yilerken bil cinān elden gider
11. Meyvadār-iken beden şāhı Hāķ’a kullukda ol
Bir gün olur bozılur bu bostān[uñ] elden gider

98

Na‘ seh ü Teḥassür

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Żāyi‘ kıldum ‘ömrümi her dem kıluram āh u zār

6. şād: şāz M7. // nişān: şan M7.

9. Pādişāh olursañ āhir geydügün kefen-durur / Meskenüñ qabr olusardur milk ü māl elden gider M7.

10. İkinci mısra: Cāh-ı dünyāya yilerken dil ü cān elden gider M7.

11. -M7.

[98]

D.179a

Bulmadum bir çāre derde bir muşāhib yār-i ġār

2. Vāy eger irmez-ise luṭf-ı Hakk ben mücrime
Nār-ı dūzaḥda elem virür bize mūr-ile mār
3. Geçdi ‘ömrüñ bu fenāda şöhret-i dünyā ile
Alıḳodı seni Hakk’dan ḳanı nāmus ḳanı ‘ār
4. Fikr ḳıl ḳabr içre başa ne belālar geliser
Ravza-i cennet mi ola ḥufre-i nīrān mezār
[179b]
5. N’ola ḥālūñ rūz-ı maḥşer dine *ḳumū ferci’ū*
Yad olalar aḳrabālar dostlar anda bi’l-firār
6. **Şādıḳı** ḳan yaş aḳıtmaz dīdelerüñ şubḥa dek
İşbu fi’l-ile saña ḳanda ola cennetde dār

99

Naşīḥat

Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilūn

1. Gitti ‘ömr-i nāzeninüm ḳadrini hīç bilmedüm
Hakk’a lāyık ‘ömr içinde bir ‘amel ben ḳılmadum

5. *ḳumū ferci’ū*: kalkın ve dönün.

2. İşbu ğaflet uykusından ben ne vaktin uyanam
Kırk yaşadum şimdiye dek yüz kırasın bilmedüm
3. Kır lāf-ı güzāfla ben geçürdüm günlerüm[i]
Şoĥbet-i ĥās itmege ‘ālemde bir yār bulmadum
4. Hep görüşdügüm buluşduğum bilişdük dostları
Kayd u dām [u] bī-vefā buldum aña rām olmadum
5. İderem tefsīr ü ĥadīş naklini hep şubĥ u şeb
Ben n’ideyin ğaflet-ile baĥr-ı ĥavfa talmadum
6. Göçdi milk-i bākīye göndürdi zādın müttakīn
Çok günāhum ağlayuban yanuban yaĥılmadum
7. Şon peşīmān aşşı itmez **Şādıkī** aç gözünü
Kaç bu ĥalkdan kırtulasın dime duydum duymadum
8. Kaṭ‘ -ı ümīd itmezem okuyuban *lā taḳneṭu*
Zīrā şuçsuz kimse yok kim diyüben yañılmadum
9. Ĥālık u Rezzāk’uma şükrüm budur ki fānīde
Maşīb-ı dünyā ile adum çıkup añılmadum

100

4. bilişdük: Nüşada “bilişdügüm” şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

8. *lā taḳneṭu*: “ümidinizi kesmeyin.” Zümer, 39/53.

‘Işk-ı Habīb

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Şorar-[1]sañ hālūmi bir luṭf-ıla şāhum benüm
Hasretüñden artdı gün gün dert-ile āhum benüm
2. Gül yüzüñden dūr olalı ḥāb görmez gözlerüm
Katı müşkil oldu hālüm a şehinşāhum benüm
3. Her seher bülbül gibi zār u figāna başladum
Āha düzildi dem-ā-dem her şehergāhum benüm
4. Bu niyāzum Ḥaḳḳ katında rūz u şeb idüp recā
Yüzlerini yine göster bize Allāh’um benüm
[180a]
5. Cümle deryālar midād olsa hem ağaçlar kalem
Yazmağa ‘āciz olur nāle vü efgānum benüm
6. Döyemez insān bu cevre ey melek yüzlü nigār
Gözlerüm kan yaş bürür yanar cigergāhum benüm
7. Mübtelāyam cān u dilden sen perī ruḥsāruma
‘Aḳlumu yağmaya virdi ol yüzi māhum benüm
8. **Şādıķı**’nūñ dertli bağırdı derd ile oldu kebāb
N’eylesün gayrıları kim sensin hem-rāhum benüm

Dīger ‘Işk-ı Habīb

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Gözlerüm yollarda qaldı gelmedüñ [cān]um benüm
Neden incindüñ baña ey çeşm-i mestānum benüm
2. Yoq kimesnem senden özge cevre tāqat qalmadı
Vaşluña ırgür beni serv-i hırāmānum benüm
3. Gül yüzüñden dūr olalı āh u efgānum füzūn
Sen şafālar birle şād ol māh-i tābānum benüm
4. Sīneme tağlar yakup bir bir çıkardum çeşmeler
Baña dermān eyle Loqmān u Süleymān’um benüm
5. Rūz u şeb sevdā-yı zülfüñle benem hayrān u mest
Vuşlatuñla sen sevindür nazlı dildārum benüm
6. Yarum ağız bir sözüñ olur ‘āşıqlara ğıdā
Teşne-diller kandurur[sun] āb-ı hayvānum benüm
7. Bülbül olmış ‘āşıkuñ qarşuñda şakır derd-ile
Sen açıl güller gibi ey bāğ u bostānum benüm
8. **Şādıķı** olmış esīrūñ sen aña cevır eylemek
Şānuña lāyık degül devletlü sultānum benüm

102

Der-Beyān-ı ʿIşk

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

1. Sevdüğüm rûh-ı revānum cāna cānum merḥabā
Serv-i nāzum şāhbāzum nev-cevānum merḥabā
2. Gül yüzüñ ārzūsı ḳaddüm dāl idüp lām eyledi
Şafā geldüñ bûy-ı serv-i gülistānum merḥabā
3. Ol kemend-i zülfüñe berdār olam gibi bugün
Gel berü zülf-i bûy-ı ʿanber-feşānum merḥabā
[180b]
4. Sensüz oldu başuma dünyā benüm zindān u dar
Tizce gel ey gönüm alan ʿizz-i cānum merḥabā
5. Yigdür ölmek **Şadıkı**’ye sensüz ey cān bülbüli
Göklere çıkdı bu ḥasretle figānum merḥabā

103

Aḥvāl-i Bülbul

1. Benüm gibi derdüñ mi var

[102]

D.180a

5. figānum: Nüshada “āh figānum” vezin gereği āh kelimesi çıkartıldı.

[103]

D.180b

Bu şiir 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Ġarīb ġarīb ötme bülbul
İsm-i Sübhān virdüñ mi var
Gel göreyüm gitme bülbul

2. Cihānda düşmişsün dile
Senüñ derdüñden kim bile
Bizüm baqçadaki güle
Göz idüp söz itme bülbul

3. Bilürem ‘āşıqsın verde
Cünūnuñ ziyāde serde
Sīnem üstündeki derde
Sen de bir derd kıatma bülbul

4. Sen ayrılınca gülüñden
Korkaram çeşmüñ selinden
Haqq’uñ ismini dilüñden
Terk idüp ötme bülbul

104

Zıkr-i Bülbul Der-Beyān-ı ‘İşk

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Şahn-ı bāġa ġulgule şaldı şadāsı bülbulüñ
‘Āleme tıldı yine şıyt u şadāsı bülbulüñ

2. Ey ġül-i ra‘ nā şaķın feryād u āhumdan seher

Ġāfil olma müstecāb olur du‘ āsı bülbulüñ

3. Gel berü gir bāğ-ı ‘ ışka güllerin dir zevk-ıla
Zirā güldür gice gündüz āşināsı bülbul[üñ]

‘Ořmān vüçüduñ pāk dirken

Cihānda mislün̄ yok dirken

Seher vaktinde Haqq dirken

Bizi de unutma bülbul

4. Nağmesin diñle ögüt tut kıl hilāfından hāzer
Cennete mālīk olur kadirşināsı bülbulüñ

5. Diñleyen erbāb-ı ‘ ıřkuñ nağmesin ‘ āşıq gerek
‘ Āşıq olmayan nedür bilmez şafāsı bülbulüñ

6. Toğrudur ‘ ıřkuñ yolında eylemez hīç i‘ vicā[c]
Şübhesiz her ‘ ahdine vardur vefāsı bülbulüñ

7. Bāğ-ı cennet bülbulidür **Şādıkı** kemter dahı
Da‘ vet ider kürsīde vardur şadāsı bülbulüñ
[181a]

8. Kim Muḥammed’den bugün da‘ vetçi gelmiş ümmete
Ḥavz-ı kevşer da‘ vetinün̄ intihāsı bülbulüñ

105

4. Şiirin bu bölümü hece ölçüsü ile “Osman” mahlası ile yazılmış bir dördlüktür. *Bülbul*/redifli bu şiir, kaynaklarda Yunus Emre şiiri olarak belirtilmekle birlikte, Osman mahlaslı bir şaire rastlanmamıştır.

Der-Beyān-ı ‘Işk Habīb-i Bülbül

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Mest iden bu cism ü cānı gül midür bülbül midür
Akıdan gözden bu kanı gül midür bülbül midür
Arturan şöhretle şānı gül midür bülbül midür
Zeyn iden bāğ-ı cihānı gül midür bülbül midür
Dillerüñ ārām-ı cānı gül midür bülbül midür
2. Halk-ı ‘ālem mübtelādur pādişāhum sen güle
Hāl-i zibālar müşābihdür kıranfil fūlfüle
Beñzemiş hūrşide rūyuñ zūlfūñ ‘anber sūnbüle
Nev-cüvānum ‘āşık olmış hālın ağlar bülbüle
Bā‘is-i ‘ışk-ı cüvānı gül midür bülbül midür
3. Devr-i ‘ışkuñda senüñ bir kerre handān olmadum
Girye vü zārılığ itdüm hasretüñden gülmedüm
Dā’imā seyl-āb ider eşküm akıtdum silmedüm
Bülbül olmuş bir gül-i ra‘nāya ammā bilmedüm
İñleden devr-i zamānı gül midür bülbül midür
4. Dem-be-dem sen Şirīn’e Ferhād olur erbāb-ı ‘ışk
Cevr-i dilberden kapanmaz çün küşāde bāb-ı ‘ışk
Sīneden eksilmez ašlā tāb urur pertāb-ı ‘ışk
Seyr-i bāğ itdükçe anlar şād olur aşhāb-ı ‘ışk
‘Ārifüñ rūh-ı revānı gül midür bülbül midür
5. Sen gibi bir gül bulunmaz dā’imā iller alur

D.181a

Bu şiir, Sâdıkî’nin Derzi-zâde ‘Ulvî’nin şiirine yazdığı tahmistir.

1. Dördüncü mısra: -D.

‘Azm-i rāh itdükçe cānum sen raķīb yollar alur
Korķaram çeşmüm yaşından ‘ālemi sīller alur
Gāh tebessüm gāh terennüm eyleyüp diller alur
Bilmem ol ğonca [dehānı] gül midür bülbul midür

6. Raķm eylemeñ ‘āşıklara i ħūblaruñ şāhı
Zemm-i a‘ dāya inanma ‘āşıkuñ yok āgāhı
[181b]

Ĥāk-i pāyuñdur yoluñda gāh güler ağlar gehī
Dil-rübālar bī-nevālar mecma‘ ıdur dergehi
Bu riyāzuñ bağbānı gül midür bülbul midür

7. Ĥāk-i pāyuñdan umar bu gözlerine kīmiyā
Egnine bir şāl-ıla altına almış būriyā
‘Āşıkuñdur **Şādıkı** ağlar kılar vaşluñ recā
Bülbul ağlar gül güler dirler meşeldür ‘Ulviyā
Fāş iden rāz-ı nihānı gül midür bülbul midür

106

Nazāre-i ‘Işķ-ı Bülbul

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

5. Üçüncü mısra: Bu mısra Ulvî Divanı’nda şöyledir: “Bilsen ol söyleyen ğonca-dehānı gül müdür bülbul müdür” bkz. Çetin, s. 280.

6. İkinci mısra: yok: yokdur D. / Üçüncü mısra: gāh: Nüshada “gāhı” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

[106]

D.181b

Bu şiir, Sâdıķı’nın Kalkandelenli Mu’idi’nin şiirine yazdığı tahmistir.

1. Görinen ol naḥl-i zībā gül midür bülbül midür
Bilmem ol serv-i dil-ārā gül midür bülbül midür
Nāle vü zār ile gūyā gül midür bülbül midür
Zīnet-i gülzār-ı şahrā gül midür bülbül midür
Eyleyen göñlümi yağma gül midür bülbül midür
2. Ğamzesiyle yaralar luṭfıyla kılar merhemi
Yek nazarla dili sanıdan siler yüz biñ ğamı
Göñlümüñ senden özge ola mı hiç hem-demi
Gülse güldür söylese bülbül ne bilsün ādemi
Yā Rabb ol şūḥ dil-ārā gül midür bülbül midür
3. Raḥm ider mi ey ‘aceb bilsem o gül-ruḥ ḥālīme
Bād-ı ğam yol bulmaya bir dem o servi daluma
Rāst gelsem söylesem ḥālüm o la‘li baluma
Derd-i dil senden ya benden mi tıyıldı ‘āleme
‘Işkı ifşā bilmem iden gül midür bülbül midür
4. Özge ḥālet var-durur bir dem ğam-ı ‘ışkda
Maḥvolur nām u nişān ey dil fehīm-i ‘ışkda
Derde dermān var imiş bād-ı nesīm-i ‘ışkda
Bülbül ağlar gül güler her dem ḥarīm-i ‘ışkda
Yohsa Mecnūn ile Leylā gül midür bülbül midür

3. iden bilmem ki ifşā: Nūshada “ifşā bilmem iden” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Üçüncü bentte zemin şiir şöyledir:

Derd-i dil senden mi ya benden tıyıldı bilmezem

Rāz-ı ‘ışkı iden ifşā gül müdür bülbül müdür

(g.115, s.128)

bkz. Gülçin Tanrıbuyurdu, Kalkandelenli Mu‘idî Dîvânı, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018, s.128-129. (bkz. ş.105.)

4. Dördüncü mısra: güler: Nūshada “ağlar” yazılmasına rağmen vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmuştur.

[182a]

5. Ğonca hoş-büyı ‘aceb dilber mi elde sen misün
Âh u zâr iden bugün Leylâ mı gülde sen misün
Dîdeler mi **Şadıkî** dilber mi yolda sen misün
Ey Mu‘îdî söyleyen dilber mi dilde sen misin
İllere şimdi temâşâ gül midür bûlbûl midür

107

Münâcât-ı Hudâ-yı Celle Celâlüh

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Maḥv kıl yâ Rabb ḥaṭâmuz ‘afv kıl evzârumuz
Bize tevḫiḫüñ refîḫ it aḥsen eyle ḥâlümüz
2. Sen ḡanîsin biz faḫîrüz yok ‘amel lâyıḫ saña
Dü cihânda senden özge yokdur aşlâ varumuz
3. Luṭfuñ olmazsa bize düzaḥ virür ḡâyet elem
Arturur rûz u leyâl içre figân u zârumuz
4. Ḳullaruñ sensin penâhı yine sen raḥm eylegil
Rûz-ı maḥşer raḥmet-ile cennet eyle dârumuz
5. Ey kerem kânı kerem ḳıl eyle iḥsânuñ füzûn
Dâ‘imâ ‘iṣyân-durur ‘âlemde bizim kârumuz
6. Bed-fi‘âl iblîse yol virme bize yâr olmasun

[107]
D.182a
1. refîḫüñ: raḫîḫüñ D.

Ol Resül'ün hürmetine âsân it yollarumuz

7. Vây eger kim düşmenümüz bulur ise fırsatı
Ğāyet-ile müşkil olur rūz-ı maḥşer ḥālümüz
8. Atamuzdan anamuzdan erḥam eşvaksın bize
Cennet içre Muşţafā'yı eyle bize cārumuz
9. Ḳalbümüzde ḥubb-ı dünyā ḳoyma sen aşlā eşer
Dār-ı 'uḳbāda ola ḥūr ile ğılmān yārumuz
10. **Şādıḳı** ḳuluñ günāhı çün nihāyet yok-durur
N'ola 'afv itseñ ğanīsın cümleden evzārumuz

108

Münācāt-ı Ḥudā Celle Celālüh

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Cemālühnden cüdā itme bizi ey lā-yezāl Allāh
Bizi hicr odına atma meded yā zü'l-kemāl Allāh
[182b]
2. Yaratduñ bizi bir ḳaṭre menīden eyledüñ insān
Ki luṭfuñdan keremler ḳıl yine yā zü'l-celāl Allāh
3. Bizüm çokdur ḥaṭāyāmuz Ḥudāyā sen nāzar ḳılma
Biḥār-ı raḥmetühnden [sen] irişdürgil zülāl Allāh

10. günāhı: günāhına D.

4. Musallaṭ itme iblīsī bize sen ḥīn-i nez‘ içre
Elinden saña şıgınduk meded yā zü’l-cemāl Allāh
5. Şaşırtma toğrı rāhuñdan Ḥabībūñi şefi‘ eyle
İki ‘ālemde şād eyle irişdürme melāl Allāh
6. Bizüz bīçāreler senden dilerüz dertlere çāre
Seni koyup kime varam ki sensin [yā] ta‘āl Allāh
7. İder bu **Şādıkı** kemter kamu cürmine ikrārı
Seni bī-şekk bilür Tañrı diler senden nevāl Allāh

109

Münācāt-ı Hudā ve Celle

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

1. Kimüñ kapusına varam İlāhī
Meded senden [meded] Sübhānum Allāh
Ki sensin cümle maḥlūkuñ penāhı
Meded senden meded Sübhānum Allāh
2. Bizi sen ḥalk idüp kılduñ ‘aṭālar
Nazar kıl kalmasun dilde ğıṭālar
Bağışla ‘afv idüp cürm ü ḥaṭālar
Meded senden meded Sübhānum Allāh
3. Göñül den māsivāyı eyle iḥrāc
Gözümüz perdesin ‘ışk-ıla sen aç

Ḳapuñdan ğayrıya sen kılma muhtâç
Meded senden meded Sübhānum Allāh

4. Senüñ zikründe ola dillerümüz
Açılsın şolmasın hem güllerümüz
Ṭārīk-ı müstaķīm it yollarumuz
Meded senden meded Sübhānum Allāh

5. Bizi al nefis ü şeytān ellerinden
Şaşırma enbiyānuñ yollarından
[183a]
Ese ḳalbe hidāyet yellerinden
Meded senden meded Sübhānum Allāh

6. Senüñ bī-ġāyedür faẓl u ḥisānuñ
Şefā' at it naşib it Muştafā'nuñ
Yüzi şuyına cümle enbiyānuñ
Meded senden meded Sübhānum Allāh

7. Ḳapuñdan ğayrı varacak ḳapu yok
Ṭapuñdan ğayrı ṭuracak ṭapu yok
Kime yalvarayum ğayrı ḳapu yok
Meded senden meded sulṭānum Allāh

8. Faķīrin **Şādıķı** diler günāhın
Kerem kıl sen ḳabul it āh u zārın
N'ola aġ idesin rūy-ı siyāhın
Meded senden meded Sübhānum Allāh

1. Elde fırsat[uñ] var iken key şaķın fevt eyleme
‘Āķil olanlar ķomaz bugünkü işi yarına
2. Bu cihān Bağdād’ınuñ ‘ ayyārıdur şeytān racīm
Key şaķın aldurmağıl sermāyeñi ‘ ayyārına
3. Gör ne istimdād iderseñ Hālķ’uñdan it hemīn
İ‘ tibār itme cihānuñ yārına ağyārına
4. Her ķuluñ rızķı Hudā’dandur haķķat bil anı
Şekk idüp sen dikmegil göz kimsenüñ anbārına
5. **Şādıķı** oldur muvāfıķ ola ķavli fī‘line
Kāzib oldur kim muḫālifdür işi güftārına
6. Ne ķadar zāhid olursa cennete girmez baḫıl
İ‘ tibār olmaz seḫāsuz tã‘ atüñ ezkārına
7. Miḫnete şabr eyleyenler vāşıl oldu raḫmete
Ni‘ met-i vāfir anuñ ķanā‘ at ider varına

[110]
D.183a

[111]
D.183a

İlāhī Münācāt

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. İlāhī yarı kıl baña ki senden ğayrı yārüm yok
Ne yüz ile varam saña günehten ğayrı kārüm yok
[183b]
2. Ne dervīšem ferāġatde ne tāt u taht u devletde
Kalmışam dār-ı ğurbetde ğarīb oldum añarum yok
3. Yine bir menzile irdüm nedāmet bahrına taldum
Hayāl-i ‘ışka yār oldum şabā gibi qarārüm yok
4. Benem ‘āşī yüzi kara ğarīb eftār bī-çāre
Düşmişem ben ki bir nāra yanumca bir yanarum yok
5. Göñül yād itdi Sübhān’ı gözüm yaşı ciger kanı
Koymışam baş-ıla cānı yanumca bir yanarum yok

112

Naşīhat ve Tenbīh

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Sevinme dünyā dārına ki dār-ı pāyidār olmaz
İki gün gösterür şüret bozulur ber-qarār olmaz
2. Niçe şehir yüzün gördüñ niçeler kaşırına girdüñ
Kimüñ bünyādını gördüñ ki āhır tārümār olmaz

2. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.
[112]
D.183b

3. Bunuñ her devleti letdür şafâsı ‘ayn-ı miñnetdür
Yalandur belki ‘âdetdür yalana i‘tibâr olmaz
4. Cihâna mâlik olursañ sevinme iftiḥâr itme
Çü bildüñ milk-i fânîdür bunuñla iftiḥâr olmaz
5. Şadâkat gösterür dâ’im velî kaçdı ‘adâvetdür
Dönüp aḡrâz ider senden senüñle doḡrı yâr olmaz
6. Saña dünyâ senüñem dir seni şādân ider beş gün
Kaçan bir ḥüzn ü ḡam gelse senüñle ḡam-küsâr olmaz
7. Sa‘âdet ehli ol-dur[ur] ki nefsine ḡâlib ola
İrişür devlete ol dem ki nefsine şikâr olmaz
8. Kime zer virdi ‘âlem ki aña kıldurmadı feryād
Ya kim cem‘ eyledi zer kim şöñinda âh u zâr olmaz
9. Bilürem şanma sen seni ḥaḳîḳat bil ki bilmezsin
Bilenlerden şor aḥvâli ki hirgiz dinde ‘âr olmaz
10. Şu kim bilenlere uydı bilenüñ n’eydügin duydı
Özi bildüğine uyan bi-küllî berḥudâr olmaz
[184a]
11. Ulular silkine uyḡıl özüñi ol yola kılḡıl
Senüñ bildüğüñi koyḡıl yaluñuz taş dīvâr olmaz
12. Kim urdı barmaḡın bala ki çekdürmedi_aña nâle
Ya kimdür loḡma-i ḥelvâ yir âḡir zehr-i mâr olmaz

13. Bu dünyā dārına zinhār yilüp arķañı virme ki
Seni añsuz helāk eyler bu bir muħkem divār olmaz
14. Çü bildüñ dünyānuñ ħālin işitdün ba‘zı aħvālin
Yönüñ ‘uķbāya döndür ki ki cennet gibi dār olmaz
15. Müselmān andadur şādī şekerden tatlıdur dadı
Baķıdūr cümle bünyādı bozulup tārūmār olmaz
16. Kimüñ ki gönline gelse fülān nesne benüm olsa
Gelür karşıısına ħāzır kıazancı kesb ü kār olmaz
17. O yinen dürlü ni‘metler olupdur nūr-ıla biryān
Oda bişmek degül ħācet ki anda nār-ı tāb olmaz
18. O meclis ehlinüñ cānı hemīşe şād u ħurremdür
Melāl ü ħiç hüzüñ bulmaz gönüllerde ğubār olmaz

113

Der-Beyān-ı Tenbīh

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

1. Kıalbünü gel ħāliş eyle olmaya paş
Dilerseñ Ħaķķ kıatında olasın ħāş
2. Ayağın meskenetden taşra başma
Dilerseñ giymegi çul yirine ħāş

[113]

D.184a

1. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

3. Riyā vü kizb-ile iş başa varmaz
İçüñde olmayınca şıdķ u ihlāş
4. Yüri var pehlüvānlık da‘ vī kıılma
Kılarsañ gel nefsüñ itin baş
5. ‘ Amelde süst ü ‘ ācizsin līk dünyā
Görince çarķ urursın hemçü raķķāş
6. ‘ Amel olmayıcaķ maķbül sevinme
Nesebde ger olursañ İbni ‘ Abbās

[184b]

114

Hikāyet-i Şiblī Raḥmetullāh

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Bir gün ol Şiblī-i ‘ ālī-mertebe
Gördi bir oğlan ki gider mektebe
2. Gider ammā zārī zārī yaş döker
Öyle yaş kim görenüñ bağrın söker
3. Şiblī ḥayrān oldu zārına anuñ

4. İkinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

6. ‘ amel: Nüshada “‘ Ameller” şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereği böyle okunmuştur.

[114]

D.184b

1. gider: giderdi D.

Qoydı işin yanına vardı anuñ

4. Didi ey oğlum ne olmışdur saña
Kim dögendür seni tizcek di baña

5. Oğlan eydür Şiblî'ye ey reh-nümā
Diñlegil sözümi ez-behr-i Hudā

6. Ağlaram dün bilmemişdüm yahşı ders
Düşdi hōcam qorqusından cāna ters

7. Qılmış-ıdum her ne kim bu hefte yād
Diñlese gerek yarın ol üstād

8. Yanlışum çıkar ise hālüm n'ola
Baña ne işler kıla ol kim bile

9. Bilmezem yā Rabb tedbīr eyleyem
Derd-i dilüm kime varup söyleyem

10. Qatı ağaç yumşaq et şuçum yaman
N'ideyim ol hōd baña virmez emān

11. Bu sebebdən ağlaram ey şāh-ı dīn
Olabilmez qorqudan cānum emīn

12. Şiblî işitdi bu sözler nāgehān
Yaqasını pāre kıldı ol zamān

13. Tutdı beyān zārī zārī inledi

4. İkinci mısra: di: digil D.

Ey dirîgâ n'eyleyem yâ Rabb didi

14. İki pâre eyledi bu söz beni

Sen bilürsin hâlümü hōd ey Ğānī

15. Vaşf-ı hâlümdür bu söz külli benüm

Nice düşmesin oda cānum benüm

16. Ol şabî qorqar ki yañlışı çıқа

Ayağına hōca ipler[i] daқа

17. Şora bir heftelik andan yañlışın

Qorqudan gör ne döker gözi yaşın

18. Beni gör kim bunca yıldur uş tamām

Yañlışum başdan ayağa ey hümām

19. Her sebāk kim girdi üstād-ı ezel

Bilmemişem birini ben bed-^c amel

20. Cümlesin unutmışam ben rû-siyah

Ṭañla yañlış şoracaқdur ol İlāh

21. Nice ola hālüm ey ihvān-ı men

Odlara düşdi bu sūzdan cān u ten

22. Qorqar ol bir hefte virmek [kim] hisāb

Bunca yıla ben nice verem cevāb

23. Bunı didi zārı kıldı bir zamān

İñledi āh-[ile] zemīn āsumān

24. Çok zamān ağlaşdılar aşhāb-ılan

- - -

25. Uş görürsün ‘ālemūñ hālīn kamu

Bu meşeldür cümle ey nīk-hū

26. Çün ezel virmiş-idi saña sebağ

Neyledüñ tañla ne dirsın pes Hāğ

27. Ol emānet kim saña tapşurdılar

Anı Hāğğ senden yine tañladılar

28. Ger yüzi şu ile tapşursañ aña

Gör ne ihsān eyleye ol Hāğğ saña

29. Vāy aña kim hāyīn ola bir nefes

Bağlayalar boyına oddan meres

30. Oğı Allāh [kim] ‘azīzdür intikām

Pes anuñ işini sen bilgil tamām

115

Güft-i Şādıkī Der-Beyāni Hāğğī’n-Nisā

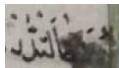
Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

23. āh-[ile]: Nüshada “āhından” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

[115]

M1.8b

1. On şıfât ta‘ dād olındı diñle fî-ḥaḳkî’n-nisā
Töğüzından Һıfz ide Һaḳḳ anları beyne’l-‘ibād
2. Ol ki maḳbūldür şorar bilür biri şubḥ u mesā
Mā-‘adāyı terk ider İslām’ı_olan itmez ‘inād
3. [] ne yirdür ḳorḳaram dirler bular
Ot gibi biter yiter insāna yoḳ yevmü’t-tenād
4. Dürlü dürlü ḥālet-ile seyr ü bey‘at eylemek
Şöyle buldı şān u şöhret ḳaldı ḥayretde ‘ibād
5. Şüretā zî-meşîḥāt göster[üben] çok ḥilebāz
Bey‘at içün da‘vete ḥālî degül ḥiçbir bilād
6. Ehl-i Ḳur‘ān ḳaldı ayakda ne yapsun n’eylesün
Böyle münkir def‘ine lâzım-dur[ur] çok istinād
7. İstinādı ol kişinüñ bozdı dünyā bıkırını
‘Ālim ü ‘āmillere ḥiç ḳomadılar i‘timād
8. Yoḳ şafā çokdur cefā ḡam çekme inşā’allāḥ virür
Yevme tublāda cezāsın herkesüñ Allāḥ u Hād
9. Yir içer şekl-i ḥenāzîr ḥiç dimez nirden bu nan
Dîn [ü] imānın ḳayurmaz ḥubsın eyler bî-‘adād
10. Bir daḡı maymūna benzer maṭlabı dā‘im libās
Güneḡün soñı kefen ḥiç eylemezler anı yād

11. [] gibi görünür yirinde daḥı şa‘ şa‘ a
Kibri ʔalbde gözedür ider ʔabül[in] irtidād

12. Kimse[y]i saymaz birisi zātı beñzer maḳāmīl (?)
Nefsine itmiş i‘tibār ğayra itmez inḳıyād

13. Biri daḥı şūreten hem sīreten ‘aḳreb mişāl
Ḳovu fitne itmede şeyṭān gibi_ ider i‘tiyād

14. Mişl-i faredür ʔomaz seni ḥānında ʔoya tek
Biri bilinmez daḥı hīç ʔalbden itmez ittihād

15. Şa‘ leb oldı biri [] daḥı [] yir içer
Yoğ-iken ehli gelince iñiler bī-i‘ tiḳād

16. Zaĝa beñzer biri daḥı gezmeden gelmez []
Her ne semte ‘azm iderse fevt olunmaz yapar ad

17. Şata beñzer bir bölüĝi cümle emre müntefi‘

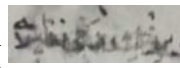
11.

12.

15.

16.

[] olmağa şahid-durur Qur'an-ı Hād

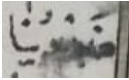
18. **Şādıkī** dir yā İlāhī it kerem ol kişiye
Okıya bu nazmumuzu eyleye hayr ile yād

116

Güft-i Şādıkī

Fe' ilātün (Fā' ilātün) / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün (Fa' lün)

1. Keremüñden bize yā Rabb yine ihsān eyle
Bir vefā ehli ile bizi de mihmān eyle
2. 'Āşıkuñ qadrini bilmezler ile hemdem itme
'Ulemā vü suleḥāya bizi yārān eyle
3. Bu cihāndan qadrümüzi idüp a' lā vü refī'
O cihānda daḥı cennet içre evṭān eyle
4. Hüb-rūlardan ayırma dü-cihānda bizi
Tekye-i ḥüsn içinde bizi 'uryān eyle
5. Serv-kadlerle muṣāḥib ü muḳārin idüben
Kamu endüh-ile gamdan bizi şādān eyle
6. Cülesāmızı kamu ehl-i dil ü kân-ı kerem
İdüben 'ilm ü kelām-ile firāvān eyle

17. []

[116]
M1.12a

7. Cümle aḥbābumuza luṭf u kerem erzānī
Kılup a‘ dāmuzı hem ḥāk-ile yeksān eyle
8. Rızq-ı vāsi‘ ayla beden sıḥḥati eyle ‘ aṭā
Zühd ü taḳvāyla ‘ adem milkine güzār eyle
9. Sen kerem kânı Ḥudā’ sını n’ola in‘ ām itseñ
Bize soñ demde refiḳ dīn-ile imān eyle
10. Ne ḳadar mücrim ise **Şādıķı** ednā yā Rabb
Dü-cihānda anı ḳullar içre sultān eyle

117

Güft-i Şādıķı Der-Beyān-ı Berik

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün (Fa‘lün)

Şākirdüñ ki hevesi olmaya
‘ Āşık gibidür ki mālı olmaya
Dervişüñ ki ma‘ rifeti olmaya
Şol ḳuşa beñzer ki ḳanadı olmaya
‘ Ālimüñ ki ‘ ameli olmaya
Aruya beñzer ki balı olmaya
Şofunuñ ki ‘ ilmi olmaya
Şol eve beñzer ki ḳapusı olmaya

8. güzār: güzārān M1.

1. Enbiyānuñ qalblerinde beş ‘ālemet olısar
Nūr-ı rahmetle huşū‘ ihsān u imān tolısar
2. Beş ‘ālemet dağı vardur qulūb-ı evliya[da]
Şamt u fikr ü hem kıyāmu’l-leyl şıyām hem bükā
3. ‘Āliminūñ qalblerinde beş ‘ālemet oldı hem
‘İlm ü hayā imān-ıla fażl u kerem - - -
4. Mü’mininūñ qalblerinde buldı beş nesne vücūd
Zühd ü havf u terk-i şehvet hem ziyāret-i [] u cūd
5. Dağı Müslimler qulūbındaki beş nesne tamām
Ğusl u hacc u hem zekātla hem şalāt [ile] şıyām
6. Ağniyānuñ qalblerinde oldı beş şey lā ’übāl
Hubb-ı dünyā hem binā buhl u hasedle cem‘ -i māl
7. Var-dur[ur] ġāfillerūñ [ki] qalblerinde yā imām
Cehl ü ucb u hem füzül [hem] fışk u tatvīlū’l-kelām

[118]
M1.17a

8. Beş dağı vardır münāfıklar kulübında ‘adād
Hem hıyānetle nifāk kızb ü fücür buğz-ı ‘ibād

9. Kalbünü bu dört kulübdan şakla [ey] **Şādıkī** tā
Bula imānuñ ki evvel dörd-ile revnāk ziyā

10. Naklin isteyen kese müfid ‘ulūmla cevāb
Dir kese sözün bile kanķı-dur[ur] ‘ayn-ı şavāb

119

Güft-i Şādıkī Der-Beyān-i Ahvāl-i Āhirü’z-Zamān
Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Dilā şād olmağūñ vaķtı geķüp āhir zamān oldu
Fesād u kan bulup şöhret şalāh-ı kār nihān oldu
2. Ki düşdi ‘āleme zulmet hamiyyet yok dağı gayret
İderler ‘ālime töhmet hafı işler ‘ayān oldu
3. Riyā ile haseddür ekşerī vā‘izlerin kārı
Sözi doğı bulunmaz añların hāli yaman oldu
4. Ğaniler kenz-i lā-yuḥşā idüp taḥşili bī-iḥsān
Seḥāvet kalmadı zerre buḥul tolı cihān oldu

[119]
M1.18b

3. ile: Nüshada “vü” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde yazılmıştır.

5. Olup ekşer ğanīlerde ki ḥacca gitmege kudret
Edādan imtinā‘ına kamu şaḥib-ziyān oldu
6. Ḥuṣū‘ u zühd ü hem takvā bulunmaz oldu zāhidde
Geçinür muttakī herkes belāġat ber-zebān oldu
7. Ayakda qaldı ehl-i Ḥaqq yüzine bir aḥad bakmaz
Ḥıyānet birle fāsıklar be-ġāyet kāmran oldu
8. Rikāb-ı pādīşāhda [hem] bir ehlullāh bulunmaz kim
Uyara uyqudan şāhı kamu zī-armaġan oldu
9. Açıldı irtişā bābı çoġaldı zūr ile şāhid
Sevinme gel şaḥın ey dil ‘alāmetler beyān oldu
10. Nice te’sīr ide va‘zuñ senüñ ey **Şādıkī** halka
Çoban kurd oldu ḥāyinler kamu şaḥib-kırān oldu

120

Der-Beyān-i ‘Uḫūbet-i Ṭāriki’ş-Şalāt

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Bil Zevācir içre taḥrīr eyledi İbni Ḥacer
Kim namāzı terk idene var-durur on beş zarar
2. Beş zarar dünyāda üçi ḥīn-i nez‘ içre-durur
Üçü kabır içre kıyāmetde olur dördü ḥaṭar

3. İbtidā ol beş ki dünyāda işit havf eylegil
‘Ömri az olur yüzinde nūr olmazdı beşer
4. Hakk kabūl itmez du‘āsın hem kamu mü’mînlerüñ
Anuñ üstine kabūl olmaz du‘ası iy püser
5. Dağı sā’ir tātine bil şevāb virmez Hudā
Hîn-i nez‘inde işit ne ola hālî kıl hāzer
6. Hōr olur hem aç olur şusız olur didi Resūl
Kabir içinde ne gelür başına diñle iy peder
7. Kabir anı şol-dem şıka ol hadde kim vaşf olmaya
Cümle a‘zāda kemükler biri birine geçer
8. Dağı kabri üzre bir şu‘bān musallaṭ ide Hakk
Adına dirler şücā‘u akra‘hem ol zî-hüner
9. Kamçı var elinde bir kerre vurur bî-namāzı
Yire geçer bî-namāz emr olunur aña çıkar
10. Bir dişi var ağzı içre tūlını şorar iseñ
Ol dişüñ uzunlığı bir günlük ola yol kadar
11. Yapışuban çıkarur yirden yine urur yire
Tā kıyāmet görisedür bu ‘azābı kıl nazar
12. Diñle mahşerde ne gelür ol ġarībūñ başına
Kim hisābı şiddet-ile görilür uzak sefer

3. beşer: şerer M8.

5. işit: -M8.

13. Hem ğaḏab ider Ĥudā hem ṭamuya dāḥil olur
Eline üç saṭr-ıla mektüb alup böyle yazar
14. Saṭr-ı evvel zāyi‘ itdi bu kişi Ĥaḳḳ ḥaḳḳını
Ṣānisi maḥṣūṣ Ĥudā’dan bil ğaḏab çoḳdur yazar
15. Saṭr-ı ṣāliṣ zāyi‘ itdi nitekim Ĥaḳḳ ḥaḳḳını
Raḥmet-i Ĥaḳḳ’dan bugün maḥrūm olupsın dir berü
16. Bil ḥadīs-i Muṣṭafā ile ṭurur naḳlūm benüm
Böyle buyurdı Ĥabībullaḥ ol ṣāḥib-sefer
17. **Ṣādıḳı** ḥavf eyle Ĥaḳḳ’dan kıl ḥulūṣ-ıla namāz
Tā ki bir sā‘ atde geḫe elli biñ yıllıḳ sefer
18. Mü’min olan kimseye ol bir namāz ḳadri olur
Cidd ü sa‘ y eyle yoluña öncedür ḫayru’l-beṣer

121

Der-Beyān-ı Sebeb-i Zevāl-i Īmān

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Bil Īmānsız gitmege nedür sebep iy zī-vefā
Ṣaḳlaya Ĥaḳḳ bil yigirmi bir sebep yazdı Ṣifā

14. çoḳdur: yoḳdur M8.

16. sefer: kemer M8.

18. yoluña: yola gir M8.

[121]

M2.180b, M8.88a

2. Evvelā sū'-i i' tiḳād za' f-ı imān şāniyā
İstiḳāmetden 'udül itmek toḳuz a' zāda tā
3. Zenb-i ısrār üzre olup şükr-i imān itmemek
Korkmamak imān zevālinden zulüm itmek şehā
4. Boş yerine çok yemīn itmek şarāb içmek biri
Hem nemīme hem ḥaseddür mü 'mine olmaz revā
5. Birisi 'ucb eylemek hem terk-i ta' dīl-i rükn
Biri a' mālīn keşir bilmek bu da degül sezā
6. Biri namāzda tehāvün biri nisyānü'z-zünüb
Vālideyne 'āşī olmak eyleme zinhār cefā
7. Hem kerāmet da' vāsı itmek birisi iy ḥabīb
Biri üstādını incitmek vü mü 'mine ezā
8. İtmemek 'inde'l-kırā'at pes ezāna imtişāl
Şaklaya Rabbüm 'umūmen cümle ihvānı şehā
9. **Şādıķı** bunlarda taḳşir eyleme kıl ihtirāz
Tā ki imānuñ ola ḳalbūñde imān-ı 'aṭā

122

2. i' tiḳād: i' tiḳaddur M2.

4. itmek: -M2.

[122]

M2.180b, M8.83a

Der-Beyān-ı Fā'idet-i Bükā'ü'l-‘ Ayni Li'z-Zünübî'l-Keşîr

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Şöyle gelmişdür haberde kim ola yevme'l-kıyām
Bir kulu dergāh-ı Hakk'a getüreler bî-ārām
2. Virile defter-i a' māl sağ elini uzada
Almağa ol defteri ola ba'id andan tamām
3. Şolin uzada karib ola ala soldan anı
Göre kim içinde mektüb seyyi'atı key' izām
4. Yâ İlāhî *mā-fe'altü* diyü inkār eyleye
Emr ide Hakk cümle a' zāsına söyleye benām
5. *Kultühü* diye lisān diye *beştu* hem yedān
Diye ayaklar *sa'aytu* hem kulağ *semi'tü rām*
6. Göz *naẓartü* ferc *zeneytü* birle viriser cevāb
Kalısar ol kul taḥayyürde n'ola āḥir kelām
7. Gözlerinden şa'r-ı vāḥid ızın-i Hakk'la söyleye
Diye kim sen dimedün mi iy kerim 'ālî Hudām
8. Hakk ne'am diye şa'r diye ki bu zālīm kuluñ
Ben şehādet iderin zālīm-durur iy Lā-yenām

2. defter-i a' māl: a' mel defteri M8.

3. uzada: uzatsa M8. / soldan: şolından M8. // ' izām: ' uzām M2.

4. *mā-fe'altü*: yapmadım.

5. *kultühü*: dedi ki. // *beştu*: tuttum. // *sa'aytu*: çalıştım.

6. *zeneytü*: zina ettim.

7. 'ālî: ḥālî M8.

9. Lîk beni göz yaşı-y-ıla ğarķ idüp tevbe_eyledi
Hem senüñ ğorķuñdan idi ol gözi yaşı müdām

10. Böyle didükde Hudā ‘afv eyleyiser ol ğulın
Yirini ravzāt-ı cennāt eyleyüp vire ğıyām

11. İşbu luţfı iy Raĥīmā eyle cümle ğullara
Aĝlayup yanup yaĝılup olalar zü’l-iĥtirām

12. **Şādıķı** aşla ğünāhdan ğayrı yok kāruñ senüñ
Tevbe it fażl-ı Ħaķ’a bil baĝla dā’im iy imām

123

Fî Talebi Beyāni Rızķ min-Allāhu Ta‘ālā

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Ğam-ı ferdāyı çekme dem bu demdür iy ğarīb insān
Muĝadder herkesüñ rızķı eger bay u [e]ger sultān

2. Kimesne loķmasın kimse yemez ger itse yüz biñ cehd
Ħudā’dan aĥz ider rızķın eger insān eger ğayvān

3. Yuvalarda tıyūra vahşā ininde gelür rızķı
Be hey ğāfil niçün ĥırş u tāmā‘ la olasın cey‘ ān

4. Ki bir loķma içün ebvāb-ı mîr ü selāţine

9. hem: hep M8.
[123]
M2.181a, M8.81b
1. [e]ger: gedā M8.

Düşüp lâ[y]ık mı yüz sürmek var iken Rezzāk'ın Sübhān

5. Aduñ 'ālim işüñ cāhil ü fussāk hālidür hālūñ
Kıyāmet günü olduğda bulasın niçe biñ hūsran
6. Hudā'nuñ ism-i Rezzāk'ın niçün inkār idersin sen
Seni bir kıatre nuṭfeden yaratdı eyledi insān
7. Utan iy gāfil ü aḥmaḳ Hudā'ya istinād eyle
Unutma 'ahd-i mişāḳı yitürme dīn ile imān
8. Tevekkül eyle Mevlā'ya bugün iy **Şādıḳı** kemter
Menāşīb gözleyen alsun saña kāfi-durur Yezdān

124

Der-Vuşülü'r-Resül Şallalāhu Ta'ālā 'Aleyhi ve Sellem
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Yā Resūlallāh cemālūñ nūrına kılsam nazar
Hiç gönülde zerrece qalmaz gider jeng-i keder
2. 'Āşıḳuñam 'arz-ı dīdār eyle kılma ihticāb
Buluban saña vişāli irişe sem'e haber
3. Haḳḳ ta'ālānuñ Ḥabīb'i sensin iy kân-ı 'ulūm
Zerredür cümle ḥalāyık senden alurlar eşer

4. ebvāb-ı mīr ü selāṭine: Nūshada "mīr ü ebvāb-ı selāṭine" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

[124]
M2.181a

4. Hâtm-i mürselsin dağı hem zübde-i nūr-ı Hudā
‘Arş-ı pāk üstinde kıldı seni Mevlā mu‘ teber
5. **Şādıkı**’ye vir murādın ‘aybına kılma nazar
Vaşluñı rü’yāda göster bulsun a‘ dāya zafer

125

Fazā’il-i Hamse Şalāt

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Der-haber oldı rivāyet kim didi nūr-ı Hudā
Var-durur beyne’l-ḥalāyık beş yoķuş dir Muştafa
2. Anı kat‘ itmez uruķlar kıl tedārik iy kişı
Hażır it zād u zaḥire gör ‘ilācın evvelā
3. Birisi mevt ‘uķbasıdur hem anuñ ğuşşasıdur
Şānii kabır ile anuñ şıķmasıdur bī-mirā
4. Şālişinci münkereynüñ hem su’ālī heybeti
Rābi‘ i oldı sırāt hem diķķatidür reh-nümā
5. Hāmisi mizān anuñ hem ḥıffeti didi Resül
İşidicek Bū Bekir hażretleri itdi bükā
6. Ağladı ḥatta melā’ik küllühüm anda ‘ayān

[125]
M2.181b, M8.83b
2. zaḥire: zaḥirüñ M8.
3. ğuşşasıdur: ğuşşası M2.

Geldi Cebrā 'il Resūl'e didi iy şāhib-livā

7. Di Ebā Bekr'e işitmedüñ mi yā Şiddīk sen
Küllī derde var devā hem küllī emrāza şifā

8. Kim şalāt-ı şubhı kılsa mevt aña āsān olur
Ğuşşasın görmez anuñ dir yā Resūl-i kibriyā

9. Kim şalāt-ı zuhrı kılsa qabr-ile hem zağtatı
Aña āsān ola bī-şekk görmeye renc ü 'anā

10. Münkereynüñ hem su 'ālī heybeti āsān olur
Kim şalāt-ı 'aşrı iderse hūlūş ile edā

11. Hem şalāt-ı mağribi kılsa şırāt āsān olur
Korqusı olmaz anuñ yil gibi geçer bī-ezā

12. Kim 'işāyı bā-ḥuzūr-ı qalb edā iderse ger
Olısar mīzān aña āsān didi Peyk-i Hudā

13. Ulu devletdür şalāt-ı ḥamse cümle kıllara
Līk *ḳūmū ḳānītīn* geldi kelām-ı Rabbenā

14. Baḥtlu[dur] ol ḳul ki sūnnet üzre beş vaḳti ḳılup
Der-'aḳab el aḳuban dergāhdan isteye 'atā

15. Yazdı Kimyā-yı Sa'ādet li'l-Ġazālī naḳlini
Şādīḳī kimyā dilerseñ ḳıymetine yoḳ bahā

16. Ḳıl şalāt-ı ḥamsi eyle hem ri'āyet ḥaḳḳına

13. *ḳūmū ḳānītīn*: "Gönülden bağılılıkla (namaza) durun" Bakara, 2/238.

Bî-hisâb girüp cinâna bulasın anda likâ

126

Der-Beyân-ı Hamd u Şükr Li-‘ Atâ-yı Rabbenâ

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Kıl Hâk’a hamd u şenâ kim eyledi bize ‘atâ
Kıldı bizi ümmetinden Muştafâ’nuñ ol Hudâ
2. Hâk’a kıl olup Resûl’e ümmet olan kişinüñ
Yok-durur tamuda işi şübhe kılma iy gedâ
3. Ehl-i Qur’ân’uz şıyâm ayını tuñanlardanuz
Sûre-i Yâ-sîn ü Tâ-hâ oldı bize reh-nümâ
4. Va‘de kıldı anı okuyanlara Perverdigâr
Komaya tamuya vire aña luţfindan ‘atâ
5. Fâtiha sûresini şorar iseñ kim okusa
Nâr olur aña harâm diyü buyurdı Muştafâ
6. Sûre-i İhlâş’ı şorma ‘aql irişmez künhine
Fazlına lâyıķ degil kim okıyanları yaķa
7. Nefy ü işbât idüben Hâkķ bir dirüz Aķmed resûl

16. bulasın: göresin M8.

[126]
M2.182a, M8.85b
5. okıya: okısa M8.

Böyle ikrār iderüz her demde der-şubḥ u mesā

8. Fazl-ı Rabb'e **Şādıkı** bil bağla idüp ittikāl
Dest-girün Ḥaqq ola daḥı şefi' üñ Muştafā

127

[]

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Baḳma cürme []
[] eyledün bizlerde fazluñ āşikār
2. Ğam degüldür []
[] olmaz didiler ehl-i kibār
3. Pür-ḥaṭāyuz defterümüz []
Dergāhuña armağanumuz günāhdur şad-hazer

8. daḥı: hem D.

[127]

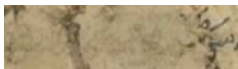
M2.182b

Bu şiirde, yazmada bulanık mürekkep lekeleri ve su alması sebebi ile okunamayan kelime fazladır.

Başlık:

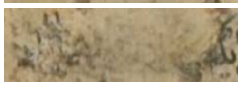
1. Birinci mısra:

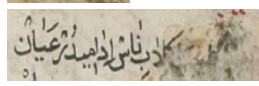
// İkinci mısra:

2. Birinci mısra:

// İkinci mısra:

3. Birinci mısra:

4. Zīrā ‘ işyān armağanı yok-durur hazneñde hīç
Ola kim maḵbūle geçüp viresin dārü’l-ḵarār
5. Dört hedāye birle geldük biri ‘ işyāndur biri
Yüz ḵarası biri daḡı ihtiyāç u ‘ özr-i dār
6. Ol Muḥammed Muṣṭafā’ nuñ āb-ı rüyı ḡürmeti
Şādıḵı bī-kes ḵuluña baḡşıṣüñ olsun dīdār

128

Der-Beyān-ı Ğıybet

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. İbni ‘ Abbās’dan rivāyet itdi Keṣṣāf iy cüvān
[] kilāb-ı nās idāmīdür (?) ‘ ayān
2. Ya‘ ni insān kelblerinüñ []
[] ḡıfz ḵıl andan lisān
3. Didi Yaḡyā İbni Mu‘ az kim mü’mine []
[] tā olasın muḡsininden der-emān

[128]

M2.183a

Bu şiirde, yazmada bulanık mürekkep lekeleri ve su alması sebebi ile okunamayan kelime fazladır.

1. İkinci mısra:

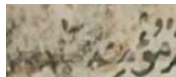
2. Birinci mısra:

// İkinci mısra:

3. Birinci mısra:

// İkinci mısra:

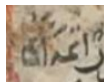
4. Birisi bu kim nef' üñ olmazsa zarar itme []
Sānīi [] kılmaz iseñ ğama şalma nāġihān
5. Şālīşī medh itmez iseñ zemm daħı kılma anı
Tutar iseñ işbu sözi şād olursın bī-gümān
6. Naḳlini Mişkātü'l-Envār yazdı anuñ iy kişi
Şādıķı sen de 'amel kıl bulasın tā kim cinān

129

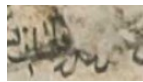
Ḥayātü'r-Resūlullāh Şallallāhu 'Aleyhi ve Sellem Fī-Ḳabrihi
Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Diridür ḳabri içinde Resūl-i Faḥr-ı mevcūdāt
İḳāmet hem ezān birle şalāt ider o 'ālī zāt
2. Anuñçün yoḳdur ezvāc-ı Resūl'e 'iddet iy 'āḳil
Resūl'üñ ravzası bī-şekk olupdur ravza-i cennāt
3. Ḥaşā'ış yazdı naḳlini bu söze i'timād eyle
Bu beyti **Şādıķı** ezber idüben bulasın cennāt

4. Birinci mısra:

// İkinci mısra:

[129]

M2.183a, M8.82a

3. cennāt: lezzāt M8.

1. İy ḥabībüm saña bir bir ideyim diñle beyān
Cennete lāyık olan a' māl nedür bil iy cüvān
2. Birisi kızb itmemek hem birisi anuñ seḥā
Biri daḥı ḥubb-ı aşḥāb-ı Resūl-i Muşţafā
3. Nefsüñe şandugūñı hem āḥara şanmaḥ biri
Biri daḥı cān-ıla sevmek-durur ' ālimleri
4. Uyḡu[yı] az uyumaḡdur hem ta' āmı az yemek
Çok şalāt hem daḥı çok çok zıkrullāhı dimek
5. Bi'l-cemā' at hem şalāt-ı ḥamse[y]i itmek edā
Şā'im olmaḡdur Ramażān ayını hem iy gedā
6. Kişiyi cennāt [u] dīdāra bular lāyık ider
Senüñ-ile ḳabre yoldaş olmaḡa bile gider
7. Hem Ḥudā'ya tābi' olmaḡ **Şādıḳı** cennet yolu
Ḳıl ' amel kim olasın Mevlā ḳatında sen velī

[130]
M2.183b

[131]
M2.184a, M8.103b

Der-Beyān-ı Hukūku'l-Vālideyni 'Ale'l-Veled

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

1. Bil peder haqqını evlād üzre añla iy cüvān
Her sözün tutmaq degülse ma'şiyet itme gümān
2. Hem za'if olsa aña nuşret idüp 'avn eylemek
Her nesi var ise itmemek buğul iy Müslümān
3. Darbına qaqqımasına öf diyüp tarılmamaq
Qaqqımayup başlarına hem itmeye luğf-ı 'ayān
4. Her ne hāceti var ise bī-tevaqquf kıl edā
Bulayum dirseñ eger nār-ı cehennemden emān
5. Kendüden evvel iderse vālideyni intikāl
Yād ideler her du'āda tiz unutmayup hemān
6. Dostlarınıñ hātırın yapmak ziyāret-i kubūr
Eyleyüp her cum'ada qabri[ni] ziyāret yayan
7. Borçları var ise qalmış mümkün oldukça edā
Eyleyüp incinmeyeler rahmet ide Müste'ān
8. Hem baba üstinde evlāduñ hukūkı dört-durur
Birisi toğduqda ismin hoş qoya eyde ezān
9. Birisi itmek hitān anı biri ta'lim-i dīn

6. eyleyüp: idüben M8.

8. eyde: diye M8.

Birisi şāliḥa-i ḥātūnı tezvīcdür ol ān

10. Ḥaḫḫ-ı ümm ġālibdür ebden kıl ḥaz̄er ‘āḫ olmadan
Gör ne buyurdu ḥadīṣ içre bize Faḥr-i cihān

11. Bir kiṣi ger vālideyne ‘āḫ olursa şübhesiz
Nār-ı dūzaḥdur yatağı tutar anda ol mekān

12. Yirle gök arası itse ol ‘ibādāt bilmiş ol
Ḥaḫḫ ḳabūl itmez meger rāzı olalar vālidān

13. Rāzı olsa bir kiṣiden vālideyni iy püser
Hem günāhı olsa yir gök ṭolusınca bī-girān

14. ‘Afvına mazḥar kılur Ḥaḫḫ ‘ömrini eyler ziyād
Cennet-i a’lāya ṭoġrı gire görmeye hevān

15. **Şādıḳı** bunuñ birisi sende yoḫdur bil edeb
Tā’ib ol ‘aḳluñı başa cem‘ idüp itme ziyān

16. Va‘z iderseñ kendüñe it ba‘de mü’minlere
Ġayret it ‘ömrüñ bāġına irmeden bād-ı ḥazān

132

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Gör yine cānlar ne kılur eyleyem saña beyān

9. ol ān: hemān M8.

[132]

M3.165a, M4.49b, M5.8a, M6.87a

Olsa cum‘ a gicesi yāḥūd dü-şenbe bī-gümān

2. Yāḥūd on beş gicesi ol māh-ı Şa‘ bānuñ daḥı
Hem Receb ayınuñ evvel cum‘ ası diñle ‘ ayān
3. Ramażān’ uñ daḥı evvel gicesi hem āḥiri
Leyle-i Qadr içre hem ‘ arefe gicesi nişān
4. Hem iki bayrām günü geldükde cānlar cümlesi
Ḥaḳḳ’ dan isterler izin dirler kamu yā Müste‘ ān
5. Dünyāda evlerümüzi varalum hep görelüm
Akrabamuz dostlarımız görelüm dirler hemān
6. Oğlumu hem kızcağazum göreyim n’ oldı bular
Dostcağazum göreyim anlarla çok yedümdi nan
7. Atacuğum anacuğum göreyüm qardaşlarum
Hem görem yoldaşcuğumu tā ki olam şādumān
8. Perdelerin gözlerinden ref‘ ide ol-dem Ḥudā
Dostların durduqları yerden göreler ol zamān
9. Her kişi evli evini göreler anda tamām
Bir rivāyetde vire destūr olara Zü’ l-mennān

1. dü-şenbe: şenbe M3.
3. gicesi: gicesidür M3, M6.
5. hep: bir M5, M6. // görelüm: bulalum M4.
6. hem: -M3. / bular: bunlar M3.
7. göreyüm: hem görem M5. // görem: göreyüm M3.
8. ref‘ ide: götüre M6. // durduqları: turduqları M4, M6.
9. olara: anlara M3. / Zü’ l-Mennān: Zü’ l-ḥisān M4, M6.

10. Varuñ evlerüñüzi görüñ diye ol Zü'l-celâl
Sevnişüben yügrüşüben tiz irişeler yayan
11. Ğayrı eve ğayrı şehre göçmiş olsa dostları
Hep ırak yakın bir olup bulalar kıanda mekân
12. Göreler kim kimünün ğatunuñ almış ğayrı er
Yavrucaqları kıamu boynın egüp eyler figân
13. Analarına şoralar n'oldı bizüm babamuz
Âh idüp ağılar anası dir oğullar el-amân
14. Babañuz topraqlar altında yatur pek yalıñuz
Yirine yadlar gelüp zıbt itdi mülk ü ħānumān
15. İşidicek boynını bükür akıdur kıanlı yaşı
Göñli şınık bağırı başı kıāmeti olmuş kemān
16. Kıanı ol nāzik libās-ile tonatduğıñ tenüñ
Ellerine ħınna yaķup sevdüğüñ kıızlar i cān
17. Düze kıoşa yavricağum diyüben baķduķlarıñ
Nazlı nazlı besledüğüñ kıız oğul kıardaşı hemān
18. Hiç kıarar yok şaķlarını ħātırın yokdur şorar

10. evlerüñüzi: ellerüñüzi M4. / diye: diler M5. // yügrüşüben: yüğürdeseler M4; yügrüşeler M5, M6.

11. olsa: ise M4, M6. / dostları: dostların M5.

12. kıamu: -M6.

15. bükür: büküp M5. / İşidicek boynını bükür akıdur kıanlı yaşı: İşidicek bu cevābı bükür boynın ide āh M6.

16. tenüñ: senüñ M5, M6. // ħınna yaķup sevdüğüñ: kıınalar yaķduķlarıñ M4, M6.

17. besledüğüñ: söyledüğüñ M5.

Gül yanağı asret-ile anasın olmuş azān

19. Ba‘zı atunuñ dağı cānı bağıp görür erin
Yirine bir gayrı ‘avrat almış eyler imtinān

20. Döğüben söger kıvar ol sevgülü yavrıların
Düşmüş ögey ana eline gözi yaşı revān

21. Dir ki atun çünkü geldüñ yirüme alduñ erüm
Yavricağlarum esir ki eyle anlara ihsān

22. Eyü söyle yavricağuma benüm incitmegil
Egri bakma kızılarına saña kıalmaz cihān

23. Ögey analar işini işleme lutf eylegil
Tarılup çatma kıaşuñ gözüñ irişdürme figān

24. Hoşca tut benüm helālüm sevgülü yārümi hem
Hiżmetin gör kıayıp sögme uzatma hem zebān

25. Ol oğullar ki yetim kıalmış anasız babasız
Ata ana cānları gelüp göreler nāgehān

26. Tonları kir saçları taranmaduk boynı buruk
Söylese kimi söger kimi döger virmez emān

18. atırın: atırını M6. // yanağı: yanağlar M4, M6.

21. İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

22. yavricağuma: Nüşada “yavricağlaruma” yazılmasına rağmen vezin gereğı bu şekilde okunmuştur.

23. figān: ziyān M4, M6.

24. hem: sen M5.

25. babasız: atasız M6.

26. taranmaduk: taranmamış M4, M6. / döger: kıakır M4, M6.

27. Āh idüp gögsin geçirür her biri bir derd ile
Yalvarur itmeñ diyü virmezler aña kimse nan

28. Cümle cānlar bakuban zārı kılup ağlaşalar
Döneler isteyeler kendileriyçün armağan

29. Ehl ü evlādından aşhābından anlar dileye
Gönderüñ bize taşadduķ hem namāz u hem Qur'ān

30. Hem du' a kılun unutmañ bizleri öldi diyü
Şimdi muhtācuz size diyü iderler eşkbār

31. İmdi ey qardaşlarum ol günü fıkr idüñ bugün
Olmadın muhtāç tedārik eyleñüz zādı hemān

32. Bunları duyduñ işitdün **Şādıkı** sen de dürüş
Āhıret sa' yın koma elden bu dünyādur yalan

33. Kāđı müfti beg ağalar qapusına varmağıl
Dergāh-ı Mevlā'ya yüz sür bul hayāt-ı cāvidān

133

27. İkinci mısra: Yalvarur bir loķma etmek kimse virmez zerre nan M5.

30. unutmañ: unutmañuz M6.

31. ol günü: bugünü M4; bunı bugün M3. // eyleñüz: eyle M3.

32. Şādıkı sen de dürüş: sen dağı ey Şādıkı M6.

33. Birinci mısra: Kāđılar begler ağalar yanına varma şaķın M6.

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Kişi ger cāhil olursa ne bilsün mezheb-i kemālī
Kimden ögrensün eger göremediyse mektebi
2. Tevāzu‘ itme cāhil görür-iseñ anı cāh ile
Eşek altun külāh-ile gezerse adıdur merkeb

134

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Eyledi Dahhāk rivāyet diñle ey şāhib-vefā
Geldi bir kimse Resül’e didi kim yā Muştafā
2. Ezhedü’n-nās kim-durur baña beyān it yā Resül
Didi oldur kim unutmaya qarañu qabri ol
3. Qabr içinde çürümeklik hātırından gitmeye
Fānī mülki dār-ı bākī üzre tercih itmeye
4. Zīnet-i dünyāyı terk ide aña güvenmeye
Dağı yarınki gelecek günü ‘ömre şaymaya
5. Şaya ol nefsü[ñi] mevtādan didi Faḥr-ı cihān
Zāhid oldur ‘ābid oldur eyleme asla gümān

1. Bu beyitte vezin aksamaktadır.

6. Zühde meyl it **Şādıkı** gel dünyā fenādur fenā
Me'ḥazı işbu ḥadīşüñ ḳalbedür 'āyet cilā

135

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Bir ḥadīşinde buyurdı ol Resül-i bā-şafā
Bir kişi bir mü'minüñ ḥācetine sa'y itse tā
2. Ger ḳazā ide vü ger itmek-içün ol ḥāceti
Gicede gündüzde sa'y itse ki bir sāhat ḳatı
3. *Kāne ḥayran leh didi min i'tikāf şehriñ*
Gör ne iḥsān eyledi ḳullara Rabbü'l-ālemīn
4. Hem didi bir kimse bir mağmūmı mesrūr eylese
Yāḥūd bir mazlūma li'llāh bir i'ānet eylese
5. Yetmiş üç zenbin anuñ 'afv eyleye didi Hudā
Bu daḥı maştdür Hıḳūḳ'da ezber eyle ey gedā
6. **Şādıkı** dā'im Hudā'dan nuşret iste ḳıl recā
Ḳahr ide a'dā adını hem mü'mine ḳıl 'atā

[135]
M4.54b

3. *Kāne ḥayran leh min i'tikāf şehriñ*: Onun için bir ay ibadet yapmaktan daha hayırlıdır.

4. İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

136

Şādıķī

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün

1. Be ġāfil uyķudan uyan ölüm var
Sa' ādet rengine boyan ölüm var
2. Kişiyi māl u milkinden ayırup
İletüben yire kıoyan ölüm var
3. Giydürüp egnine bizden kefenler
Nefis tınlarını şoyan ölüm [var]
4. Niçe şāhlar başından tācın alup
Sarāyların kıoyan ıssız ölüm [var]
5. Yetīm kıoyup niçe körpe kıuzuyı
Anasın tıpraġa kıoyan ölüm [var]
6. Atalaruñ analaruñ bilin büküp
Yavrusına kııyan ölüm [var]
7. Uzaķ şanma ġelür añsuz yoluña
Er iseñ sen daġı tıyan ölüm var
8. Eger rāhat olam dirseñ kıabirde
Ki ölmezden evel uyan ölüm var

[136]

M5.4b

3. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

6. Bu beyitte vezin aksamaktadır.

9. Hevāya nefse tābi‘ olma kardaş
Tenüñi yir yılan çıyan ölüm var
10. Ögüt vir kendi özüñe **Şādıkī**
Uragör nefesine uyan ölüm var
11. Uyup nefse iderseñ dürlü ‘ işyān
Qalun maḥşer günü yayan ölüm var

137

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

1. --- koçuları
Şabādan dā’imā vaqt-i seḥerde
2. Getürür yol erine çok belālar
Uyumaḳ ‘ādetā vaqt-i seḥerde
3. Zebūn it sen daḥı nefsüñ çerisin
Mübārekdür ğazā vaqt-i seḥerde
4. Gel imdi ḥācetüñ ‘ arz it Hudā’ya
Giçer Hakk’a recā vaqt-i seḥerde
5. Dile dermānını derdüñ idüp āh

10. Şādıkī: Nüşada “Şādıkī sen” şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereği böyle okumuştur.

[137]
M5.12b
Bu şiirin baş kısmı eksiktir.

İrer derde devā vaqt-i seherde

6. Bulur zahmet seherde ehl-i ‘isyān
İrer rence şifā vaqt-i seherde

7. Uyanup di idüp Haqq’a niyāzı
Muhammed Muştafā vaqt-i seherde

8. Dilerdi ümmetini Rabbisinden
Alurdi çok ‘atā vaqt-i seherde

9. O vakit içinde billāh diyince
Bağışlanur haṭā vaqt-i seherde

10. Uyanup uykudan yalvar Hudā’ya
Emek olmaz hebā vaqt-i seherde

11. Ki zīnet virmek için hūrīlere
Eser bād-ı şabā vaqt-i seherde

12. Öter kuşlar hurūşlar dillerince
Öter bülbül şadā vaqt-i seherde

13. Seher vaḳti mübārekdür mübārek
Açar bābın semā vaqt-i seherde

14. Hazā ’in kapısı cümle açılır
Bulur baylık gedā vaqt-i seherde

12. hurūşlar: hurūş M5.

15. İlähî Şādıkî kemter kılunuñ
Murādın vir Hudā vaqt-i seherde

16. Ki luṭfuñla irişdür ol ğarîbe
Hazîneñden ğınā vaqt-i seherde

138

Fî Medh-i Resûl

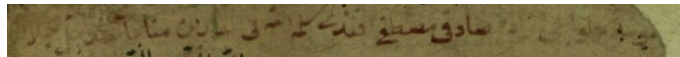
[] Helvacızāde Şādıkî Muştafâ Efendi Sellemehu Fî [] Münâcât
[]

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Zât-ı pāküñ hürmetiyçün ey kerem kânı Hudā
Raḥmet ü ni' metlerüñden eyleme bizi cüdā
2. Kim şehâdet iderüz bir Tañrı'sın şekk yok-durur
Yok iken 'âlemleri var eyledüñ yâ Rabbenā
3. Cennet-i a' lā yaratduñ mü 'minüñ meskenin[i]
Dūzaḥı daḥı yaratduñ kāfirine cāy ola
4. *Küntü kenzen* ya' ni buyurduñ ki gizlü kenzdüm
Tā bilinmek diledüm kıldum bu halkı peydā
5. Ol didüñ oldı bu 'âlem girü sensin yok iden
Pes yaratduñ 'arş u kürsî ay u gün arz u semā

[138]
M6.78b

Başlık:

4. *küntü kenzen*: gizli hazineydim.

6. H  zet  ne da  vet i  n   llar  n   y   Ker  m
G  nder  ps  n bunlara da  vet  i bunca enbiy  
7. T   ezelden r   umuza eyled  n   y   Rabb   t  b
Rabb  n  zven ben did  n   itd  k o emre i  tid  
8. D  nmez  z biz [kim] ezelden oluban i  r  rdan
Rabb  m  zs  n     lu  nuz biz c  mle abd ile am  
9. Hem Mu  ammed'd  r Res  l'  n     ad  ku'l-va   du'l-em  n
C  mle ma  b  b[  n] u merg  bu  n-durur ol reh-n  m  
10. N  r  n   a  dem yaratdu  n   k  'inatdan ser-t  -ser
L  k   n  ra   ıldı  n   an     atm-i c  mle enbiy  
11. Hem H  b  b'  n   hem Res  l'  n   hem   ifat  ndur sen  n  
  mmeti ef  dal   memd  r kend   ef  dal   amuya
12. Bizi a  na   mmet id  p b  -   aded vird  n   ni   am
H  zet  ne ider  z   amd-i fir  v  n u   en  
13. Bir b  l  k      iler  z kim ra  met umagelmi    z
N'ola   afv itse  n Ker  m   bu-durur senden rec  
14. Kim did  n   *l   ta  ne  tu ra  metull  h* ey Ker  m
Ez-tu ra  met hem   ef     at ez-Res  l-i kibriy  

8. i  r  r: i  r  r  ndan M6.

14. *l   ta  ne  tu min ra  metull  h*: Allah'  n ra  metinden asla   midinizi kesmeyin. Z  mer, 39/53.

15. **Şādıkı** rūy-ı siyāhı sen bağışla lutf idüp
Yüzi yok dergāha kim ‘isyān-ıla nice vara

139

Velehu Der-Medh-i Faḥrū’l-Enbiyā’i ‘Aleyhi’t-Taḥiyyetu ve’ş-
Senā’u

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ey Resūl-i bā-şafā ey Ḥaḳḳ ḥabībi Muşţafā
‘Āleme ol nūr-ı ‘aynuñ berk urup virdi ziyā
2. Sen meşābīḥü’d-dücāsın hem şefi‘ü’l-müznibīn
Hem imāmü’t-ta‘ayünsün hem ḥabīb ü muhtedā
3. Senün-içün yaradıldı ol zemīn ü āsumān
Daḥı sidre ‘arş u kürsi ey rükün ey mehlikā
4. Leḥv-i maḥfūz ḳalemü’l-vildān u cennāt u ḳaşūr
Ḥūr-ı ‘aynuñ yüzleri andan alur būy-ı şafā
5. ‘Ārifin ü şālihīn ü kāmīlīn ü fāzılīn
Enbiyā vü evliyā vü aşfiyā vü etkıyā’
6. Her ne varsa būd u kevnin içre senünçün-durur
Hem melekler hem felekler anda buldılar ‘aṭā
7. Mā-teḳaddem mā-te’ahḥer yarlıgadı Ḥaḳḳ seni

[139]
M6.80a
5. kāmīlīn: kābilīn M6.

Şefî‘ -i ehl-i kebâ’irsin sen ey şāhib-vefā

8. Nāzil oldu şānuña Ṭā-hā vü Yā-sîn daḥı Nūn
Hem mürüvvet kânısın sen itdiler saña cefā

9. *Vemā erselnāke illā raḥmeten li’l-‘ālemîn*
Tā ebed eksilmez idi dādeden nūr-ı cilā

10. Zübde-i nūr-ı Ḥudā’suñ dertlüler dermānısuñ
Enbiyālar ḥātemisūñ nūr-ı çeşm-i evliyā

11. Hem Kureyşî Hāşimīsūñ Mekkīsūñ hem Medenî
Ebṭahî el-Eşca‘î eş-Şarkî [vü] el-Aşfiyā

12. Kim geçer nāzuñ Ḥudā’ya hem ḥabîb[sūñ] hem muḥîb
Oldı mi‘rācuñ yüce tā *ḳābe ḳavseyni ev ednā*

13. ‘Ālemūñ ma‘būdı na‘tuñ zıkr ider Furḳān’da
Hem melekler vaşfuñ oḳur der-semavātü’l-‘alā

14. Gelmedi mişlūñ cihāna gelmeyiser bir daḥı
Ya‘ni ḥatm oldu nübüvvet ḥazretüñde bî-mirā

15. İrdi iksîre saña iren kişiler şübhesüz
Ayaḡuñ tozından aldı gözlerine tūtiyā

16. Cevher-i vaşluña iren buldı bir kenz-i ḥafî
Kîmiyā bulan arar mı hîç ḡayrı kîmiyā

9. *Vemā erselnāke illā raḥmeten li’l-‘ālemîn*: “(Ey Muhammed!) Seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiyâ, 21/107.

12. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır. / *ḳābe*: 4. / *ḳābe ḳavseyni ev ednā*: “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.” Necm, 53/9.

17. Hakk resûlsün şekk degül ezhar mine'ş-şems sözlerün
Şabruña yokdur nihāyet sendedür cem' -i seḥā
18. Mu' cizātuñ çok-durur yokdur birine hiç gümān
Bir avuç ḥāk-ile küffāre kılupsun çok cefā
19. Mevlidün işgā idicek Kā' be secde eyledi
Oldı çün Eyvān-ı kistrā heybetünnden hep hebā
20. Hem mübārek barmaḡuñla şakḡ olupdur āfitāb
Hem ağaçlar perde oldı saña ey kān-ı ḥayā
21. Ağulu bişmiş kuzıya dil virüp Rabbü'l-ibād
Söyledi kim yime benden yā Resûl-i müctebā
22. Aḡdı çün barmaḡlarıñdan çeşme-i āb-ı zülāl
İçdiler andan 'umūmen cümle aşḡāb-ı şafā
23. Seni kimdür iden inkār muciz [ü] burhan-ile
İtdi inkār ol kişi kim ḡaldı küfr ile 'amā
24. Ḳalbine riḥ-i hidāyetden irişmedi şabūh
Zulmete düşdi görürken bulmadı fevz ihtidā
25. Başuban 'arşa ḡadem zeyn eyledün eflāki sen
İḡtida ḡıldı saña ervāḡ [u] cümle enbiyā
26. Cennet ü nārı daḡı hem 'arş u kürsi seyr idüp

17. degül: degülsün M6. / (*el-hakku*) *ezhar mine'ş-şems*: hakikat güneş gibi ortadadır.
21. dil: zıl M6.

‘ Ālem-i vahdetde Hakk’dan gördün anda sen liķā’

27. Efḍal-i ümmet senündür eşref-i evķāt senün
Kimde vardur işbu devlet yā Resül-i kibriyā

28. Halk-ı ‘ ālem Faḥr ider her dem senünle Hālķ’a
Umaruz senden şefā‘ at yarın ey Kenz-i ḥafā

29. Var liķāña iştıyākum bülbülem efġān idüp
Ey Ḥabīb-i ser-firāzum derdüme eyle devā

30. ‘ Ālem ü ādem vücūda gelmemişdi bī-gümān
‘ Ālem-i vahdetde ol dem ḥāzır idün pür ziyā

31. Yirler ü gökler kevākib ay u gün lehv ü kalem
Cennet ü vildān u ḥūrā ‘ arş u kürsi sidre tā

32. Nār u nūr u ins ü cinn ü Ādem ü Ḥavvā daḥı
Olmasayduñ olmaz idi diyü buyurdu Ḥudā

33. Çünkü [biz] bezm-i eleste ‘ ahd ü mīşāk eyledük
Cümlemüz ‘ ahd eyleyüp kılduk o biz ‘ ahde vefā

34. Kāf [u] nūn emrinden Ādem buldı cism-ile ḥayāt
Hem vücūduñ sonra geldi bu zemīne pür şafā

35. ‘ Ālem-i vahdetde kalduñ yār ile üns eyledün
Olmuş-idün kudret-ile ol Hakk’a sen āşınā

36. Ümmet olan saña hergiz görmeye nār-ı caḥīm

33. çünkü: çünkü sen M6.

Hamdulillāh kim vücūda geldüñ ey şāhib-livā

37. Ol muḥabbet ḥānedānuñ oldı Bū Bekr ü ‘Ömer
Biri ‘Osmān ži-ḥayādur hem ‘Alīyyü’l-Murtażā

38. Nūr-ı ‘ayneynüñ şehīdān-ı Hüseyn ile Ḥasan
Biri zehri nūş kıldı biri қatl-i Kerbelā

39. Çün cemī‘-i āl ü aşḥāb-ıla evlāduñ bile
Çekdiler küffār elinden niçe biñ cevr [ü] cefā

40. Cümlesi ‘avnuñla manşūr u muzaffer oldılar
Açdılar din қal‘ asın İslām’a virdiler nemā

41. İstikāmet kıldılar tutup şırāṭ-ı mustakīm
Rāzı ola cümlesinden ‘Alīmü’s-sırru’l-ḥafā

42. Vuşlatuña lāyık olmaқ nice mümkin bizlere
Çoқ-durur bizde günāh u hem şenā‘ at hem riyā

43. Eyle Mevlā’ya şefā‘ at kim ‘aṭālar eyleye
Āb-ı rūyuñ ḥürmetine vire ‘izzet Sermedā

44. ‘Ömr-i dünyā ‘ömrüm olsa söylesem evşāfuñı
Zerresini yazamam barmaқlarum ‘āciz ola

45. Kim ola kim biñde birin vaşflaruñ şerḥ eyleye
İdemez illā baḥirdan aḥz ider bir қatre mā

46. Düşmişem baḥr-ı zünūba şermsārum yā Resūl
Senden özge çāresāzum yoқdur ey müşkil-güşā

47. Ben huzūr-ı ‘izzetüñe ne yüz-ile varayum
‘Abd-i ‘āşī rū-siyāhum kıl meded bir dem baña
48. Rūh-ı pāküñe şalāt-ıla selāmum armağan
Luṭfuña mevķūf kabūli ger degülse de sezā
49. Söyle kim tahte’s-serādan tā süreyyā her ne var
Saña ‘aṭā eyledi Hakk sensin emrāza şifā
50. Bu haķire daħı ‘avn it ümmetüm di ol şefi‘
Buluban ķurb-ı vişālün olmayam ez-eşķiyā
51. Mücrim ü ‘āşī daħı hem bī-ḥayādur **Şadıkī**
Kıl şefa‘ āt ol faķire yā Muḥammed Muşṭafā
52. Kemterinün kemterinün kemteriyem şekk degül
Sevdüğüm içün ki sen sultānumı buldum bahā
53. Sen gibi sultānı olan hīç çeker mi derd ü ğam
Atam anam ehl-i beytüm yoluña olsun fedā
54. Birledüm Hakk’ı seni peygamberisin dönmezem
Olsa ger Circīs gibi cānum bedenden kim cüdā
55. Virmişem Hakk’a emānet dīn-ile imānumı
Umaram yol bulmaya şeyṭān-ı merdūd bed-likā’

52. ki: lik M6.

Diger Der-Medh-i Resul-i Kibriyā ‘Aleyhi’ş-Şalātu’l-Eşnā ve’s-Selāmü’l-‘Ulyā

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ey ki zāt-ı cevherüñ medh itdi Hallāk-ı Kādīm
Ey Cemilü’l-ḥallāk ve’y Maḥbüb-ı Yezdān u Kerīm
Kim şehādet itdi ḥaqq sensin ‘alā ḥalk-ı ‘aẓīm
Ben günāhkār ümmete eyle şefā‘at yā Raḥīm
Eyleye Mevlā ‘ināyet yaqmaya bizi caḥīm
2. Geldügün dünyāya yetmez mi bize ‘ayn-ı ‘aṭā
Ümmetüñ olan ne ğamdur eylese yüz biñ ḥaṭā
Ḥayru ümmet diyü izkār itdi kelāmda Ḥudā
Sen de şāḥib çıkmaz iseñ yā Muḥammed Muşṭafā
Azdıramaz ümmetüñ Allāh şeyṭānū’r-racīm
3. Sen mübeşşirsün mübeşşir ümmetüñ rıdvān-ıla
Baḥtlu ol kim saña tābi‘ ola[lar] ol cān-ıla
Sünnetüñ tutan cehennem görmeye ḥızlān-ıla
Bu ‘aceb mi şalunursam ḥūr-ıla ğılmān-ıla
Tā ezel kālū belādan olmışam saña nedīm
4. Müflis ü bī-çāreyem geldüm kapuña minnete
Olmışam nefsüñ esiri düşmişem bir ḥayrete
Ugramam luṭfuñ olursa zillet-ile ḥasrete

[140]

M6.83b

1. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

2. izkār: izkar // yā Muḥammed Muşṭafā: çıkar yā Muḥammed M6.

Bu ümîdüm ‘avn-ı Hakk’la irmişem tâ cennete
Bulmuşam zîrâ ki şer‘ üñle sırât-ı mustakîm

5. Yâr-ı Hakk’sın hem Habîbullâh İmâmü’l-müttakîn
Şaf tutarlar hizmetünde enbiyâ vü mürselîn
Hem rikâbuñda yüridi münzel ü vaḥy-i güzîn
Sen тұrurken kime varam yâ Şefî‘ u’l-Müznibîn
Kıl şefâ‘ at **Şādıkı**’ye n’ola tâ zevk-ı ‘azîm

141

Velehû Der-Mev‘ izetü’l- İḥvân

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Furşatuñ fevt itme irken ḥāzır eyle zāduñı
Bir gün olu[r] añmaz olur kimse senüñ aduñı
2. İt kazâ qalmış namāzuñ kıl nevāfile şürü‘
Nice demler aç olup lām it kad-i şimşāduñı
3. Pek yakın bil ölümü tūl-ı ‘amel itme şaḫın
Bir nefes şād itme dünyāda dil-i nā-şāduñı
4. Māl u ‘ömri Hakk yolında idegör bezl ü ‘atā
Ölmeden ma‘ mūr idegör ‘aḫiret bünyāduñı
5. İki sa‘āt yola gitmek eyleseñ bunda murād
Hiç bendsiz gide misüñ gel dürüş bir **Şādıkı**

6. Bunda ferûñ var iken t̃a‘ at yüküñ taḥṣîl kıl
Yoksa yarın diñlemezler zerrece feryāduñı
7. Ḥātıruñ yap her yetimüñ Ka’be yapmış olasın
Şaķın incitme anañı atañı üstāduñı
8. Secdeden kaldurma başuñ zikre şarf it her nefes
Terk kılma dersüñi ezkāruñı evrāduñı
9. Aḥmed ü Muḥtār eṣeri eṣer-i Ḳur’ān yüri
Anuñ irşāduñdan ırma[ğıl] şaķın irşāduñı
10. Tābi‘ olma ehl-i bid‘atle hevā yollarına
Bulmak isterseñ şafā telḥ eyleme gel daduñı
11. Hiç göñül virsün mi zen-i dünyāya ‘ākıl olan
Görmedüñ mi ‘ākıbet n’itdi eb ü ecdāduñı
12. Ḳuvvetüñ yitdükçe kıardaş aç ıoyur yalın ıonat
‘İlm ü taḳvā birle te’dīb eylegil evlāduñı
13. Ḳalmasun sende ḥuḳḳ-ı abd-ıla ḥaḳḳ-ı Ḥudā
Ola kim şālih diyü zikr eyleyeler aduñı
14. Ḳalmadı vārişlere sevgülü mālūñ gel uyan
Aluban firdevsi [kim] ḳor anda [ol] füsṭātuñı

9. Muḥtār: Nūshada “Muḥtār’uñ” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur. / Ḳur’ān: Nūshada “Ḳur’ān’dur” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

11. ‘ākıl olan: Nūshada “‘ākıl merd olan” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

15. Hep gider elden eger māl u menāsıb ad u şan

Şādıkı küh-ı ʿibādetde geçür Ferhād'ıñı

142

Der-Beyān-ı Vücūd-ı Tisʿa Elvān Mineʿn-Nārī Fī Bedeni Benī Ādem

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Kim rivāyetde gelüpdür didi Faḥr-ı mürselīn

İbni ādemde tokuz elvān āteş var hemīn

2. Evvelidür nār-ı şehvet şānīyen hırş āteşi

Şālīşen nār-ı lisāndur rābiʿ en batn āteşi

3. Hāmisinci bil nazar odıdur ey kāmīl vücūd

Sādīsī nār-ı cehildür şaklaya Rabb-i Vedūd

4. Sābīʿ i nār-ı meʿāsīdür anuñ bil ey püser

Nār-ı ğaflet şāminidür hıfz it anı ser-be-ser

5. Tāsīʿ idür nār-ı ferc anuñ didi Faḥr-ı cihān

Sen söyündür bu tokuzu yā İlāhī Müsteʿān

6. Şehvet odın kalmaz itfā illā eklün kıletī

Daḥı şavmuñ keşretidür kıl aña sen dıkkatī

7. Nār-ı hırş zıkr-i mevt nār-ı lişānı zıkr-i Ḥaqq

Nār-ı batını helāl loğma söyündürür muḥıkk

[142]

M6.89b, M8.87a

1. kim rivāyetde gelüpdür: kıldı rāvīler rivāyet M8.

5. İkinci mısra: Eyle itfā sen müyesser ey Kerīm ü Müsteʿān M6.

8. Hem nazār nārın tefekkür maḥv idüp söyündürür
Nār-ı cehli istimā' ü'l-ilm hem köyündürür
9. Ma'şıyyet nārını tevbe zıkr āḥret ğafleti
Nār-ı ferici bil te'ehhül kıılır iṭfā'ın kıatı
10. Naklıni İḥyā yazupdur **Şādıkı** eyle 'amel
Şa'y kııl iṭfāsına irişmeden vaḳt-i ecel

143

Velehū Der-Beyān-ı Eşyā 'ü'z-Zāyi' at
Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Şeyḫ Ğazālī 'aleyhi'r-raḥme dir İḥyā yazar
Dünyāda beş nesne zāyi' dūr diyü iderdi zār
2. Āfitābuñ ṭal' atından şöıra şem' adur biri
Arz-ı memlūha maṭar olmaz müfid yaḡsa hezār
3. Kıarnı toya hem ziyāfet eylemek zāyi'-durur
Daḡı a' māya güzel 'avrat virilmez bi'n-naẓar
4. Zālimüñ cevfinde Kıur'an'dur beşinci[si] 'ayān
Zāyi' itme **Şādıkı** gel bunları kıılma ḡasār

10. eyle 'amel: ḫıfz it yakın M8. // İkinci mısra: Tā ki maḡşerde şefā' at ide faḡru'l-mürselin M8.

Der-Beyānū'l-E'immeti ve İstiḥḳāḳihimu'l-İmāmeti
Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

1. Her imām lāyık degüldür nāsa ola muḳtedā
 Sıḥḥatine bulına anda sekiz nesne edā
2. Evvelā a'lim gerek cümle şalāt aḥkāmını
 Şāniyen ikra' gerek kim olmaya la'net aña
3. Zīrā tecvīd olmasa Qur'ān aña la'net ider
 Öyle buyurdi ḥadişinde Resūl-i kibriyā
4. Şālişi sūnnī ola andan vera' tāhir neseb
 Vech-i aḥsen lāzım oldu ezber eyle ey gedā
5. Hülḳ-ı aḥsen ba'dehu eşvābını tāhir ide
 Bu sekiz bulunmaz ise aña uymaḳ nā-sezā
6. Bulınursa iki kimde birisi olur imām
 Ḳanḳısı iḥtiyār itse cemā'at ol[a] revā
7. **Şādıḳı**'nün ḳıl kelāmını dem-ā-dem istima'

[144]

M6.91a, M8.88b

Der-Beyān-ı E'immeti İstiḥḳāḳuhum İmāmet: Fī Ḥaḳḳı'l-E'immetü'l-ḥuṭabā' M8.

1. imām: imāma M6.

2. evvelā: ibtidā M8. // sāniyen: ba'de M8.

4. şālişi: ba'de M8. // ezber eyle ey gedā: ba'de itme riyā M8.

5. uymaḳ: uymaḳdur M6.

Ezber idüp kıl ‘amel unutma anı ez-du‘ā

145

Velehu Der-Beyān-ı [] Ecec Vetn Taḳḳ Rusuḳ

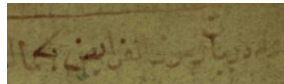
Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Bilmek isterseñ şalātuñ farzını kıl fikr-i tām
Şartı u rükni on ikidür hoşça hıfz it yā imām
2. Bu remizden remz idüp ma‘ nāyı aña yā aḥī
İt naẓar kim göresin ne resm-ile olmış tamām
3. Bir mu‘ ammādur bu söz çün fehm iden ‘āriflere
Ol-durur ecec vetn taḳḳ rusuḳ bil ey hümām
4. Bu ḥurūfuñ her biri bir farza şāret oldı hem
Kıl bu ma‘ nāyı tefekkür görince tutdı nıẓām
5. Aldılar ma‘ nāyı ‘ārifler eceden böyle kim
Āb-ı pāk cāme-i pāk recā-yı pāk oldı maḳām
6. Hem vetn vaḳtiyle niyyet kıla istikbālidür
Bil taḳḳ tekbīr-i evvel hem kırā’at hem kıyām

7. demādem: cān u dilden M8.

[145]
M6.91b

Başlık:

7. Hem rusuḳ daḥı rükū‘ u setr-i ‘avretle sücūd
Hem ḳu‘ ūda [ol] işāret on ikinci ve’s-selām
8. Remzle dāḥilesine farzuñ ikisi bilmiş ol
Bunlar ile bil şalātuñ farzı buldı ihtimām
9. **Şādıḳı** şı‘ rüñ güzeldür şan düzülmüşdür gibi
Yād ola dillerde dā’im tā ilā rūzu’l-ḳıyām

146

Velehu Der-Münācāt-ı Hudā Celle

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Ey kerem ḳānı Hudā senden dilerüz nuşreti
Fazluñ ile ḳıl ‘aṭā dāreyn içinde ‘izzeti
2. Şol zamān kim *teb‘aşü min fi’l-cedāşe ve’l-biḥār*
A‘ṭinā camme’m-münirā daḥı *yessir ‘usreti*
3. Çünkü sen müste‘id-i cümle ḥalāyıḳsın Hudā
Ḳamu şahlar senden alur tāk u taḥt u devleti
4. Sen ‘uluvvsün hem *kebīr ‘amme yeḳulü’z-zālimün*
Muḥkem it imānumuz irince nez‘ ūñ şiddeti

[146]

M6.92a

2. *teb‘aşü min fi’l-cedāşe ve’l-biḥār*: (O Allah ki,) mezarlardan ve denizlerden cesetleri diriltir. // *a‘ṭinā camme’m-münirā*: (Bize) aydınlatıcı bolluk ver. / *yessir ‘usreti*: zorluklarımı kolaylaştır.

4. Sen ‘uluvvsün hem *kebīr ‘amme yeḳulü’z-zālimün*: “Allah, onların (zalimlerin, müşriklerin) iddialarından münezzehdir ve yüceler yücesidir.” İsra, 17/43.

5. Nefs-ile şeytānı selīṭ eyledüñ çünkim bize
Ey ḳavī-i lā-yenām hep *min ledunke* furşatı
6. Çünki tafḍīl eyledüñ cümle ḥalāyıkdan bizi
Lā-yü‘ add iḥsān idüp bunca fevāhiḥ ni‘ meti
7. Ger degülsek lāyık-ı cennet ümīdi kesmezüz
Der-kelāmuñ ḳilleti *lā taḳnaṭū min raḥmeti*
8. Der-zebān u der-cinān ism-i şerīfūñ yād idüp
Kelime-i tevḥīd olup dilde ḳalbde keşreti
9. Ḥaḳkı ḥaḳḳ bilüp kerīmen tutmağı eyle naşīb
Bāṭılı bāṭıl bilüp eyle müyesser nefreti
10. *Heb lenā ‘umren ṭavīlen bi’l-ibādāti ileyk*
Vehdinā nehcen şaḥīḥan daḥı iğfir ḥuvbeti
11. ‘Afvuña evzārumuz budur ‘alāmet yā Ğafūr
Eyledüñ bizi ziyāu’l-hāfıkeynüñ ümmeti
12. Cennet-i a‘lāda anuñ kevşerin iḥsān idüp
Cümleden evvel bize nüş itmege vir nevbeti
13. Böyle bir nūr-ı mükerrem çün nebīmüzdür bizüm
Ümm ü ebden bize artuḳ ol Resūl’üñ şefḳati

5. (*Rabbenā ātinā*) *min ledunke (rahmeten)*: “Ey Rabbimiz! Bize katından rahmet ver.” Kehf, 18/10.

7. *lā taḳnaṭū min raḥmet(illāh)*: “Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin!” Zümer, 39/53.

10. Allahım bize ibadetlerle dolu uzun ömür ver. // Allahım bizi doğru yola ilet ve günahlarımı affet.

14. Sen Hudā yüz biñ kat andan erham eşvaḡsun bize
Baḡma ʿisyānumuza yā Rabb Muḡammed ḡürmeti

15. İsm-i aʿzāmla daḡı esmā-yı ḡüsnā ḡaḡḡıyḡün
Bī-ḡesāb u bī-ʿazāb mülk eyle bize cenneti

16. **Şādıḡı** bendeñ el açup her dem eydür yā Raḡīm
Neccinā mimmā neḡāf yā Rabbi ekḡefi kürbeti

17. Mütteʿ iz ḡıl pend ü nuḡ-ıla kerīmā sen anı
ḡahr ḡıl aʿdāsını vir dostlarına keḡreti

147

Der-Beyān-ı Esbāb-ı Zevāl-i ĩmān
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Sūʾ-i ḡatme bil sebep yigirmi bir ey zī-vefā
Şaḡlaya ḡaḡḡ yazdı anuñ cümlesin bir bir Şifā
2. Evvelā sūʾ-i iʿtiḡāddur zaʿf u ĩmān ḡāniyen
İstiḡāmetden ʿudül itmek toḡuz aʿzāda tā
3. Zenb-i ısrār üzre olup şükr-i ĩmān itmemek
Ḳorḡmamaḡ ĩmān zevālinden vü zūlm itmek şehā
4. Boş yirine billāḡi şürb-i ḡamr oldu biri

16. *Neccinā mimmā neḡāf yā Rabbi ekḡefi kürbeti*: Ey gamları ortadan kaldıran, korktuḡumuz her şeyden bizi kurtar.

Hem nemīme hem ḥased dir mü 'mine olmaz revā

5. İtmek a' māle ' ucb hem terk-i ta' dīl-i erkān
Biri a' mālin keşir bilmek bu da degül sezā
6. Hem nehāvetdür namāzda biri nisyānū'z-zünüb
Vālideyne āķ oluban eylemek dürlü cefā
7. Hem kerāmet iddi' āsıdur birisi ey ḥabīb
Birisi üstādını incitmek vü mü 'mine ezā
8. İtmemek daḥı ezāna hem icābet imtişāl
Ḥıfz ide iḥvān cümle bu şıfatlardan Ḥudā
9. **Şādıkı** bunlarda taķşir eyleme kıl iḥtirāz
Tā ki imānuñ ola ḳalbūñde imān-ı ' aṭā

148

Der-Münācāt

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Kıl kerem ref' it kerīmā ḳalbümüzüñ pāsını
Şerbet-i mevt içmeden yā Rabb bize sevdür seni
2. Kullaruñ cürm-i şarīḥin sen bağışla luṭf idüp
Sedd idemez baḥr-ı ' işyān raḥmetüñ deryāsını

5. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

[148]
M6.93b

3. Raḥmetüñ ‘āşiler için neşr olupdur yâ Ahād
N’eylesün bîçâre kullar iblisün ğavġāsını
4. Ol şafîyyüñ hürmetiyçün kim ḥabîbüñ ol-durur
Kıl ‘ināyetle hidāyet yollaruñ a‘lāsını
5. Vir kerāmet keşf idüp ‘ilm-i deġāyık kıl ‘atā
Bildürüp feth it ‘ulūmuñ nāfi‘-i kübrāsını
6. Ḥaqqı ihkāk eyleyüp bātılları ibtāl idem
Bildürem hem bilmeyen kullara sen Mevlāsını
7. Mezheb-i Nu‘mān’a toġrı kıl bizüm yollarumuz
Göñlümüze hem düşür dīdārunuñ sevdāsını
8. ‘Ākıbetle ni‘met-i İslām bize baġş eyledüñ
Cennet içre daġı vir hūrîlerüñ zībāsını
9. **Şādıkı**’den def‘ kıl yâ Rabb münāfık gideni
Daġı zü’l-vechini merdūd eyle vir belāsını

149

Velehu Der-Münacāt

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. İlāhî ḥaġk iden sensin meniden işbu insānı
Getürdüñ kenz-i maḥfiñden cihāna cism-ile cānı

[149]
M6.94a

1. sensin: Nüşada “sensin işbu” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

2. Sen ol ḥallāk-ı ervāḥsın şerīkūnle nazīrūn yok
Sen ol rezzāk-ı dānāsın Qadīm ü Ferd ü Sübhānī
3. Bihār içre yaradansın şadeflerde lü'lü' şehvār
Semādan yağdurup inci idersün āb-ı nīsānı
4. İştüdük mecde-i *lā taḫneṭu min raḥmetullāhı*
Ümīdi kesmezüz yā Rabb umaruz derde dermānı
5. Güşāde bāb-ı iḥsānuñ neffāda irmez in'āmuñ
'Aṭāsı kula Mevlā'nuñ budur def'ide nīrānı
6. *Neḳırru'z-zenb yā Ğaffār recavnā minke yā Settār*
Vaḥşurnā me'a'l-ibrār irişdür cūd sulṭānı
7. Ki ḥad yoğ-ısa iḥsāna ne ğam yok raḥmetūñ ḥaddi
Kuluñdur cümle maḥlūkāt ki sensin Ḥayy u Raḥmān'ı
8. Bu mücrim **Şādıkı** kemter kapuña el açup geldi
Tapuña lāyık işi yok sen eyle aña iḥsānı
9. Daḫı hem vālideynine cemi'-i mü'minin ile
Virüp faẓluñ ile cennet daḫı ḥūr ile ğilmānı

150

6. *neḳırru'z-zenb*: günahları itiraf ediyoruz. / *recevnā minke*: senden rica ediyoruz. // *vaḥşurnā me'a'l-ibrār*: bizi iyilerle haşret.

Velehu Der-Beyān-ı Ahkāmü'l-Hacc

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Faẓl iderse bu kılına ol Hüdā-yı Lā-yenām
Haccuñ ahkāmını bir bir nazm-ile idem beyān
2. Farzı üçdür biri ihrām ya' ni niyyet telbiye
Sānīyen vaḳfe vuḳūfı ezber eyle ey hümām
3. Bil üçünci farzı anuñ [kim] ziyāret [ü] ṭavāf
Vācibi beş oldu ihsān eyleye Rabbü'l-enām
4. Biri Merv ile Şafā beytinde sa'y oldu anuñ
Müzdelife vaḳfesinde durma biri ey imām
5. Biri üç mevzī' de cemre atmak oldu cān-ı men
Fī'l-Mina başın tıraş itmek birisi ey ḡlām
6. Bil beşinci[si] veda' ṭavāfı oldu bī-şebih
Mā-' adāsı sünnet oldu hıfz iderseñ yok kelām
7. Sünnet-i Haḳḳ ibtidā cümle zünūba tevbedür
Haḳḳ-ı 'abd-ile zekāvet hem edādur bi't-tamām
8. Menzilinden çıķduđı dem hem taşadduḳ eylemek
Hem iki rek'at namāza eylemek evde kıyām
9. Ğusl ide giyende ihrāmı tıraş ola dağı

1. bu: bir M8.

5. biri: birisi M8. / mevzī' de: yerde M8. // fī'l-Mina: der-mina M8.

8. eylemek: eyleye M8.

Ṭırnağın kese қоқулар saçına li'l-iḥtirām

10. Hem refeş fışk u cidālden şaķına şayd itmeye

Bunlar ile ḥaccuñ aḥkāmı bulupdur iḥtitām

11. **Şādıkı** Ḥaķķ'a tazarru' eyle dā'im derd-ile

Göstere beytini saña ḥürmet-i Faḥru'l-enām

151

Fī Beyāni'n-Nuṣḥi Li't-Tevbeti

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

1. Tevbe it gözüm nūrı Mevlā zünūbuña 'alīm

Tā'ib olanlara raḥm ider Ḥudā-yı zī-na'im

2. Ger teveccüh itmez iseñ rüyuñı bāb-ı Ḥaķķ'a

Ḥavfum oldur kim saña zaḥmet virür nār-ı elīm

3. Çün günāh zehr oldı tiryākine tevbe didiler

Furşatuñ elde iken gel ta'ib olğıl 'an-şamīm

4. Ḥaķķ'dan özge saña yokdur melce' ü mev'il melāz

Aña kılmazsañ itā' at merci' üñ olur caḥīm

5. Ehl-i nāruñ bil ta'āmı oldı zaķķūm u ḍarī'

10. bulupdur: olupdur M8.

11. derd-ile: ah idüp M8.

[151]

M6.95a

1. it gözüm: Nüşhada "eyle ey gözüm" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Hem şarābı ğayet issi idi ğussāk-ı hamīm

6. Oldı kaçrandan serābili Hudā virdi haber
Girer iseñ çağırurlar nāmuña ‘āşī zenīm

7. Niçe bir ‘işyān idersin Hālīk-ı kevneyne sen
Hāzrevātı gāhī rabṭ ider gāhī kılur heşīm

8. Karşı kor mı böyle bir hallāka hīç zī-‘aql olan
Nevm-i ğafletden uyan olğıl mesācidde muķīm

9. Dīdeler havf-ı Hudā’dan eşk[i] sīl itsün revān
Hātīme hālīnde tā ihsān ide Hayy [u] Kādīm

10. Dest-gīr olmazsa lūtf-ı Hākķ o demde āh u vāh
Nār-ı dūzaķda mü’ebbed zebānīler haşım

11. Ger hidāyet idūben īmān-ıla göçer iseñ
Hūriler mūnis olur der-cennet-i dāru’n-na‘īm

12. **Şādıkı** şubḥ u mesāda kıl du‘ālar şıdk-ıla
Tā Hudā ‘afv ide cürmüñ ire elṭāf-ı ‘amīm

13. Nā-ümīd olma Hudā’nuñ rahmetinden bī-gümān
Çünkü dindi nām-ı pākine Ğafūr ile Raḥīm

14. Dīn-i Hākķ’a yardım it bir dem şaķın ayrılmağıl
Bu recā kim cennet içre idesin zevķ-ı ‘azīm

1. Żāyi' itdüm 'ömrümi her dem kıluram āh u zār
Bulmadum bī-çāre derde müşāḥīb yār-ı ğār
2. Vāy eger kim irmez ise luṭf-ı Hakk ben mücrime
Nār-ı dūzaḥda elem virür bize mūr ile mār
3. Kayd-ı 'uḳbāda olanlar dem-be-dem āh etmede
Tālib olan Hakk rızāsın uyumaz leyl ü nehār
4. Geçdi 'ömrüñ bu fenāda şöhret-i dünyā ile
Alıkodı seni ṭā'atden Hakk'a nāmūs u 'ār
5. Fıkr kıl ḳabr içre başa ne belālar geliser
Ravza-i cennet mi ola ḥaḳḳaten nīrān mezār
6. N'ola ḥālūñ rūz-ı maḥşer dense *ḳūmū verci'ū*
Yad olalar aḳrabalar ideler dostlar firār
7. **Şādıķı** ḳan yaş aḳıtmaz dīdelerüñ şubḥa dek
İşbu fī'l-ile saña ḳanda ola cennetde dār

[152]
M6.95b
6. *ḳūmū verci'ū*: kalkın ve dönün.

153

Der-Beyān-ı Żarar-ı Keşretü'l-Ekl

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Çok yimekte yazdı 'ālimlerümüz otuz zarar
Altısından key şaķın nefse irişdürme ĥaţar
2. Ĥavf-ı Mevlā çıķa ķalbünden vü zî-raĥm olmaya
Hem 'ibādet lezzetini zerrece ol bulmaya
3. Güç gele añā 'ibādet daĥı te'sîr itmeye
Cümle a'zādan marāzlar deprene hem gitmeye
4. **Şādıkı** şabr it ta'āma virme gel tab'a ĥalel
Kıl rızāullāĥ taĥaşil çekme zaĥmetü'l-'ilel

154

Der-Beyān-ı Fezāilü's-Şadaķa

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Fî'l-ĥayr geldi buyurdı ol Muĥammed Muşţafā
Ĥurma miķdārı taşadduķ her kim iderse 'aţā
2. Bulısar anuñ şevābın anda mîzān içre ol

[153]
M6.96b

[154]
M6.97a, M8.90a

Der-Beyān-ı Fezāilü's-Şadaķa: Fî Beyāni Fazîleti Taşadduķ M8.

1. Birinci mısra: Geldi iĥbār içre kim didi Muĥammed Muşţafā M8. // İkinci mısra: Kim taşadduķ itse bir ĥurmā ķadar kılsa 'aţā M8.

Tā Uḥud tağı kadar didi Resūl-i kibriyā

3. Daḥī envā‘ -ı belāyı redd ider andan Kerīm
‘Ömrini ider ziyāde ol kerem issi Ḥudā
4. Ḥaqq rızāsıdur mesākinūñ rızası ey kişi
Dā‘imā miskīnler ile hem-nişīn ol ey gedā
5. Mezra‘at-ı āḥiret dünyā didi Faḥr-ı cihān
Ekmedikçe biçmek olmaz mālī it Ḥaqq’a fedā
6. İdegör bāb-ı tevekkülde ḵanā‘at şabr idüp
Ağniyādan beş yüz evvel bulayım dirseñ rızā
7. **Şādıkı** şarf eyle varuñ olmağıl zinhār baḥīl
Bulasın tā iki ‘ālem içre müstevfā ğına

155

Der-Beyān-ı Şecer-i Maḥbūb Fī Cennet

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Ḥaqq resūli çün ḥadışinde ḥaber virdi ‘ayān
Bir ağaç var cennet içre didi ol Faḥr-ı cihān

2. şevābın: -M8. // tā: bil M8.

3. Birinci mısra: Redd ider dünyāda Ḥaqq dürlü belā andan yaḵīn M8. // İkinci mısra: ol kerem issi Ḥudā: böyle dir kân-ı seḥā M8.

4. Birinci mısra: Ḥaqq rızāsın bulmaḵ isterseñ taşadduḵ eyle sen M8.

5. mālī it Ḥaqq’a: idegör malun fedā M8.

6. ağniyādan: zī-ğınādan M8.

7. tā iki ‘ālem içre: dünyāda vü ‘uḵbāda M8.

2. Adı maḥbūbdur ağacıdur yimişi kırdan beyāz
Hem daḥı tūffāhdan ekber daḥı aşğar ez-rumān
3. Tatlıraḳdur hem ʿaselden didiler kim ekl ider
İşidüp ādem şalāt iden yir anı dir hemān
4. Meʾḥazın yazdı anuñ cümle ḳulūba hem Ḥayāt
Sen de **Şādık** şalavāt it baʿde ḥayāt cāvidān

156

Der-Fezāʾiʾl-i Ḳazāʾ-i Havāʾicüʾl-Müslimīn
Fāʾilātün / Fāʾilātün / Fāʾilātün / Fāʾilün

1. Bir ḥadīşinde buyurdı ol Resūl-i bā-şafā
Bir kişi bir müʾminüñ ḥācetine saʿy itse tā
2. Ger ḳazā ide vü ger itmeye çün ol ḥāceti
Gicede gündüzde saʿy itse ki bir sâʿat ḳatı
3. *Kān-ı ḥayr*-ıla didi *min iʿtikāf şehrin*
Gör ne iḥsān eyledi ḳullara Rabbüʾl-ʿālemīn
4. Bir ḥadīşinde didi maḡmūmı mesrūr eyleye

4. Şādık : Nüşada “ey Şādık” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

[156]

M6.99b, M8.90b

Der-Fezāʾiʾl-i Ḳazāʾ-yı Havāʾicüʾl-Müslimīn: Fī Beyān-ı Fezāʾil-i Ḥācāt-i Müslim Güft-i Şādıkī M8

1. Birinci mısra: Pes Resūlullah buyurdı diñle iy ehl-i şafā M8.

3. kâne ḥayr-ıla didi min iʿtikāf şehrin: Onun için bir ay ibadet yapmaktan daha hayırlıdır. // eyledi ḳullara: kıldı ḳullarına M8.

Yāhūd mazlūma li'llāh bir i'ānet eyleye

5. Yetmiş üç zenbin anuñ 'afv eyleye didi Hudā

Bu daḡı maşūr Hukuk'da ezber eyle iy gedā

6. **Şādıkı** da 'im Hudā'dan nuşret iste kıl recā

Qahr ide a'dā-yı dīni mü'mine kıla 'aṭā

157

Velehu Der-Beyān-ı Zühdü'n-Nās

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Eyledi Daḡḡāk rivāyet diñle ey şāhib-vefā

Geldi bir kimse Resūl'e didi kim yā Muştafā

2. Ezhedü'n-nās kim-durur baña beyān it yā Resūl

Didi oldur kim unutmaya qarañu qabri ol

3. Qabr içinde çürümeklik ḡatırından gitmeye

Fānī milki dār-ı bāḡi üzre terciḡ itmeye

4. Zīnet-i dünyāyı terk ide aña güvenmeye

Daḡı yarın gelecek günü 'ömüre şaymaya

5. Şaya ol nefesi mevtādan didi Faḡr-ı cihān

4. Birinci mısra: Hem didi bir kimse maḡmūmı mesrūr eyleye M8.

5. Birinci mısra: 'Afıv ide ol kimsenüñ tā yetmiş üç zenbin Hudā M8.

6. kıl recā: it du'ā M8. // İkinci mısra: Qahr ide dīn düşmenini vire anlara cezā M8.

[157]

M6.100a

Zāhid oldur ‘ābid oldur eyleme aṣlā gümān

6. Zühde meyl it **Şādıkı** dünya fenā-ender-fenā
Me’ḥazı işbu ḥadīşüñ ḳalbedür gāyet cilā

158

Der-Beyān-ı Vaṣiyyetü’n-Nebī Şallallāhu Ta‘ālā ‘Aleyhi ve Sellem
Li-Mu‘az (Radiyallāhu Anh)

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Dir Mu‘āz didüm vaṣiyyet eyle baña yā Resül
U‘budullāhe ke’enneke terāhu didi ol
2. Nefsüñi ‘add eyle mevtādan didi Faḥr-ı cihān
Daḥı dā’im Ḥaḳḳ’ı zıkr eyle eger zāhir nihān
3. İşledükde bir günāhı tevbe eyle der-‘aḳab
Şādıkı yazdı Cilā’dan me’ḥazın eyle ṭaleb

159

Velehu Der-Tefsir-i Sūretü’l-Fātiha

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Bismillāhirraḥmanirraḥīm

El-ḥamdülillāhi Rabbi’l-‘ālemīn

[158]

M6.100a

1. *U‘budullāhe ke’enneke terāhu*. Allah’a onu görüyormuşçasına ibadet et. Hadis.

[159]

M6.103b

1. Һамд лāйықдур u маһшүшдур o zāt-ı pāke kim
Muttaşyf-durur kemāl şıfatlarıyla bī-gümān
 2. Ğaybı bilen her şeye kādır olan ol-dur daһı
Cümle ‘ālem aña muһtāç ol ğanīdür bī-nişān
 3. Yoқ nazīri hem vezīri hem vekīli yaluñuz
Cümle maһlūkāt[1] oldur yaradan bī-şekk ‘ayān
 4. Rızqların viren de oldur öldüren hem dirgüren
Enbiyā vü evliyānuñ şirketi yoқdur inan
 5. İşbu sūre şirk-i Һafī derdine olur ‘ilāç
Zīrā tevһīd-i Һaқ’ı işbāt ider қılıp beyān
 6. Anuñ-içün küllī evқāt içre oқınmasını
Emr қıldı қullarına Һālīқ-ı kevn ü mekān
 7. Öyle Allāh ki қamu ‘ālemlerüñ Rabbisidür
Cümle maһlūkāt[1] yoқdan var idüp ol Müste‘ān
 8. İrgürür tedrīcle anuñ kemāle her birin
Yoқ-durur ğayruñ taşarrufda ‘alāқası hemān
 9. Bu daһı işbāt ider tevһīd-i Һaққ’ı şüphesüz
Bildürür қullarına kimdür o Һallāқ-ı cihān
- Er-raһmani’r-rahīm mālīki yevmi’d-dīn*
10. Öyle Allāh’dur ki cümle Һalka virür ni‘meti
Ğayra muһtāç eylemez dünyāda қulın Raһmān

11. Āhiretde virici mü'minlere dār-ı na'ım
Şuçların 'afv eyleyüp rahmet idici bî-gümân
12. Ol kıyâmet güninüñ bî-şübhe oldur mâliki
Hayr iden mişkâl-i zerre bula hayrın fi'l-cinân
13. Şerr iden mişkâl-i zerre bula şerrine 'aķāb
Herkesüñ virür cezāsın rûz-ı maḥşerde 'ayân
14. Anuñ-içün mâliki yevmü'l-cezâ dendi aña
Bu daḥı işbât-ı Hakk ider virür 'adle nişân
- İyyāke na'būdū ve iyyāke neste'in*
15. Ey kemāl sıfatları kendüye maḥşuş Zü'l-celāl
Biz muvaḥḥidlerdenüz mü'minlerüz ancak hemân
16. İderüz saña 'ibâdet hem tezellül hem niyâz
'Arz-ı ḥacât itmezüz hiç gayre yâ Rabbe'l mihân
17. Bilürüz zîrâ ki senden gayrı yokdur yaradan
Rızķ viren sensin senüñdür kullara bî-ḥadd ḥisân
18. Hem mededle yardımı senden dilerüz yâ Mu'in
Zîrâ senden gayrılar 'âciz-durur yâ Müste'ân
19. Bildi bî-şekk Tañrı'sın senden diledi ḥacetin
Nâr-ı Nemrüd'a atılduķda Ḥalîl'üñ nâgehân
20. Kılmadı Nâmûs-ı Ekber'den murâdını taleb
Biz de istimdâdı senden dilerüz ancak hemân

13. herkesüñ: herkezüñ M6.

*İhdine 'ş-şırāṭa 'l-müstakīm şırāṭallezīne en' amte 'aleyhim
ğayri 'l-mağdūbi 'aleyhim vela 'd-dāllīn*

21. Ey hidāyet virici kullarına Hādī-i ḳadīm
Ṭoğrı yolu ḳıl hidāyet bize eyle imtinān

22. Zīrā cennet yolıdur ol ḳünkü Ḳur'ān'ıñ yolu
Ṭābi' eyle işrine bulam ḥāyat-ı cāvidān

23. Anlaruñ yolıdur ol kim itdüñ in' ām anlara
Enbiyā vü evliyā oldılar anlar kāmran

24. Anlaruñ yollarına gönderme kim itdüñ ğazab
Azdılar Ḳur'ān yolından oldılar ehl-i ziyān

25. **Şādıkı** ḳuluñ seni tevḥīd ider bilür yakın
Līk ḥadsüzdür günāhı pür ḳuşūr [u] nokşān

26. ' Afvuña maḗhar ḳılursāñ n'ola anı ey Kerīm
Ġayrı teşrīk eylemez saña bilür seni ' ayān

27. Līk ḳoḳ ' işyānı vardur luṭf idüp bağışlağıl
Eyle dīdāruñla mesrūr vir cehennemden emān

160

Velehu Der-Beyān-ı Tefsīrū'l-Āyetū'l-Kürsī
Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

22. bulan: bulam M6.
[160]
M6.105a

Allāhu lā ilāhe illā hūv

1. Tañrı bir Tañrı'dur[ur] kim yirde gökde bir vücūd
Hiç 'ibādāta degül lāyık hemān ancağ Vedūd

El-ḥayye'l-kayyūm

2. Öyle Allāh ki ḥayat şıfatı ile muttaşf
Līk cān-ıla degül bizüm gibi iy zī-'uhūd

Lā te 'ḥuzuhu sinetü'v-velā nevm

3. Aña 'ārız olmaz ašlā nevm ü mızğanmağ futūr
Kim ki 'ağsi i'tiḳād itse olur nāra vuḳūd

Leḥü mā fī's-semāvāti ve mā fī'l-arḍ

4. Dāḥilinde ḥāricinde yirlerüñ hem göklerüñ
Her ne varsa aña maḥşüşdur u zātına şühūd

Men ze'l-lezī yeşfe'ü 'indehū illā bi-iznih

5. Kimdür ol kim eyleye andan şefā' at yevm-i dīn
İllā anuñ izni ile idiser yevmi'l-vürūd

Ya'lemu mā beyne eydihim ve mā ḥalfehüm

6. Ḳullarınuñ önlerinden artlarında her ne var
Bilen oldur ḳanda ise mūr u mār naḥl-i dūd

7. İşledügin herkesüñ ol işleyecegin bilür
Ḳorḳuñ andan zümre-i mü'minlere evfu'l-'uḳūd

Ve lā yuḥitūne bişeyin min 'ilmihī illā bimā şā'

3. mızğanmak: mızğanmak M6.

7. herkesüñ: herkezüñ M6

8. Ola Hakk ‘ilminden itmezler ihāta kulları
Tā meger bilmeklerün Hakk dileye ola vücūd

Ve si‘a kürsiyyühü’s-semavāti ve ‘l-arḍ ve lā ye ‘ūdühü hıfzuhumā

9. Hakk ta‘ālā kürsī vü seb‘a semavāt [u] muhîṭ
Hem ā‘razını muhîṭdür hıfzını olmaz lā-yu‘add

10. Ya‘ni hîç zahmet meşakkat virmez aña bî-gümān
Yirlerün ü göklerin hıfzı odur ‘abde kū’d

Ve hüve ‘l-‘aliyyü ‘l-‘azîm

11. Ol Hudā adıdur eşbāhdan münezzeh ‘ālîdür
Dağı ‘azimet celāl şāhibi oldur zi-hudūd

12. İ‘tikāduñ muhkem it iy **Şadıkı** bildün Hakk’ı
Kurtulursun bu ümîdüm vartadan yevmü’l-hulūd

161

Velehu Der-Fezā ‘il-i Müdāvemetü’l-Vuzū

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Dā’im ābdest üzre olmak olsa kula miqyād
Yidi haşletle aña ta‘zîm ide Allāh hād
2. Şoḥbet itmek isteye evvel melekler ol kese
Sāniyen yaza qalem dā’im şevābın der-‘ibād

9. ā‘razını: ārāzını M6.

11. adıdur: Nüşada “anda adı” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

3. Sālisen tesbîh ide a‘zâları Hakk’ı ‘ayân
Râbi‘en tekbîretü’l-ülâ şevâbıdur murād
4. Uyusa gele melekler izn-i Hakk beşincisi
Hıfz ideler anı şerden tâ ile’l-şubh ola şād
5. Mevtin âsân eyleye Hakk bu-durur altıncısı
Ola Allāh’uñ emānına yidinci ol cevād
6. **Şādıkı** devlet gerekse iki ‘ālemde saña
Dā’im ayrılma vuzūdan eyle Hakk’a istinād
7. Der-Hakāyık hālîşe müşbet-durur nakli anuñ
Tālib-i cennet olan maqbūl ider kılmaz ‘inād

162

Güfte-i Şādıkı Bî-Nevādiri ‘Aķā’idi ‘Alā Mezāhibi Ehli’s-Sünneti
Ve’l-Cemā‘ati ve ‘Alā Mezāhibi İmām A‘zām Raḥmetullāhi ‘Aleyh

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Cān u dilden istima‘ it mü‘minüñ kārın ‘ayân
Hıfz idüp kıl i‘tikādı tā bulam dirseñ cinān
2. Mezāhib ne-durur diyü saña olsa [bir] su‘āl
Di tarîķ-ı müstaķimdür yok-durur reyb ü hayāl

3. Muştafā virdi haber kim ümmet-i Mūsā hümām
Oldı yetmiş bir bölük didi Hābīb-i Müste‘ān
4. Yetmiş oldı helāk çün birisi oldı hālāş
Kāvm-i ‘İsā yetmiş iki fırka oldı biri hāş
5. Bāķisi oldı helāk dir ümmetüm benüm daħı
Yetmiş üç fırka olısar ‘an-karīb dir ol saħı
6. Yetmiş ikisi cehennem ehli biri zī-necāt
Didiler kimdür beyān it yā Resūl-i kā’ināt
7. Ol didi aşhāb u sūnnet hem cemā‘at iy kişi
Hem sevād-ı a‘zam oldur rāh-ı Hāķķ’a vir başı
8. Altmış iki haşleti var bil sevād-ı a‘zamuñ
Eyle ikrār mü’min-iseñ rāhata ire cānuñ
9. Evveli imānda mü’min itmeye şekk ü gümān
Mü’minem Hāķķ’a diye inşā’a-Rabbī dimeden
10. Müslimāne itmeye hergiz hilāf-ile şalūd
Hālf ü küll vir fācir Hāķķ görüp itmeye ‘inād
11. Biri tekfır itmemek zenb ile ehl-i kıbleyi
Mü’min ü kāmıl olursun gözle ehl-i kıbleyi
12. Olsa ehl-i kıbleden bir kimse iy ehl-i habır
Kıl şalāt üstine anuñ ger şağır ü ger kebır
13. Seyf-ile kılma müsellemler üzere kıl hāzer

Hayra şerre var-durur taḳdīr-i Rabb-i zī-baṣīr

14. Mesh-i ḥuffeyn üzre cā'iz bil seferde iy vücūd
Hem ḥazarda var cevāz şeksüz bil iy 'abd-i Vedūd

15. Kıl şalāt-ı cum'a vü 'ıydını der-ḥalf-ı imām
Hem daḥı imān-ı 'atā'ullāh-durur bil iy hümām

16. Daḥı hem maḥlūḳātillāh şeksiz ef'āl-i 'ibād
Kıl 'azāb-ı ḳabre iḳrār bulasın rāh-ı sedād

17. Ğayr-ı maḥlūḳ oldı Ḳur'an Ḥudā'nuñ cān-ı men
Kıl tilāvet tā ki nūra ğarḳ ola cism-ile ten

18. Münkereynüñ hem su'āl-i der-ḳabr ḥaḳḳdur 'ayān
Meyyite virür nef'i iḥsān iḥyādur cihān

19. Hem şefā'at ḥaḳḳ-durur mi'rāc-ı Aḥmed hem ḥesāb
Hem şırāṭ mizān u cennet ḥaḳḳ-durur dāru'l-iḳāb

20. Defter-i a'māl oḳınmaḳ rüz-ı maḥşer iy ḥabīb
Ḥavz-ı kevşer ḥaḳḳ-dur[ur] Mevlā bize ide naşīb

21. Ḥaḳḳ ḥisāb ider bi-ğayr u vāsıta beyn-i 'ibād
Şübhe ḳılma zerrece zulm itme 'özü itme 'inād

22. Kıl şahādet sen de aşḥāb-ı nebiden on kese
Ehl-i cennetdür didiler ḳılma inkār ān kese

23. Muştafā'nuñ ümmetinde daḥı aşḥābın hemān

16. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır.

Bü Bekir efđal kıamudan eyleme Şekk ü gümán

24. Ba‘ dehu efđal ‘ Ömer OŐmān ba‘ dehu ‘ Alī
Hem hilāfetleri haķķdur cümlesi kāmīl velī

25. Ėıybet itmek yok-durur dīnde Őahābe-i tamām
Cümlesin sevmek müyesser eyleye Rabbü’l-enām

26. Gāh Hudā rāzı olur gāhi ıder kıula ğazab
Haķķ-durur Şekk itme zinhār hıfz ide cümle[y]i Rabb

27. Enbiyālar mertebesi evliyādan ‘ alā[dur]
İtme inkār evliyāyı ‘ afv ide cürmüñ Hudā

28. Rü’yetullāh var-durur cennetde mü’min kıullara
Zıkrını yād ide Rabbüm cümlemüzde dillere

29. Hem Őaķı olur sa‘ id gāhi sa‘ id olur Őaķı
İ‘ tiķāduñ muķkem eyle olagör sen muttaķı

30. Enbiyā ‘ aķlına olmaz müstevī ‘ aķl-ı velī
Mü’minin ‘ aķlına olmaz kāfir ‘ aķlı müstevī

31. Haķķ ta‘ āladur bu halkuñ cümleñüñ hallāķıdur
‘ Ālim ü Kıādir odur rızķlar viren Rezzāķıdur

32. Mü’mininüñ müznibine zenb miķdārı ‘ azāb
Ye‘ alu’llāhu mā-yeŐā’ söz budur bī-irtiyāb

33. Ėayrı maķlūk oldu Kıur’ān kıullara Haķķ’dan ‘ aķā
Rüz-ı maķşer haķķ-ı ihķāk ide haşmuñ kııl rızā

34. Tā'ati tevfiḳ-ı Hakk'la ma'şiyet hızlān ile
Müstevilerdür hāzer kıl göçesün imān-ıla
35. Hakkı bilse bir kişi itmese ikrār bi'l-lisān
Mübtedi' kāfir odur hıfzı ide sulṭān-ı cihān
36. Dil ile ikrār idüben kalb-ile bilmezse ol
Şübhesiz oldur münāfiḳ bulamaz Hakk'a vuşul
37. Bil zamān-ıla mekāndan hem münezzehdür Hudā
Gelmek ü gitmek yaraşmaz māliki yevmü'l-cezā
38. Hem 'amel imān degül imān 'amel olmaz yaḳīn
Daḫı imānda berāberdür müsī vü muttakīn
39. Ba'sü ba'de'l-mevt ḥaḳḳdur daḫı üç rek'at vitir
Līk vitrün rek'atı üç hem selāmı oldu bir
40. Bir imāmda vāḳi' olursa ḥadeṣ kavme daḫı
Vāḳi' olur bil ḥadeṣ hıfzı eyle cānum ol saḫī
41. Mā-i rākid hem ḳālil olsa necis düşse añā
Bil vuḫu' cā'iz degüldür ezber it öñden soñā
42. Ğusl-ı riclin nez'-i ḫıḳda soñra lāzım iy cüvān
Hem vuḫü' itmek gerekdür gövdeden çıkarsa cān
43. Artup eksilmez imān olma şaḳın sū-i i'tikād
Dostlarından sākıt olmaz emr-i Mevlā ile yād

44. Bu kelāmuñ me'ḥazın bilmek dilerseñ cān-ıla
Bil Sevādü'l-A'zam oldı bulagör 'irfān-ıla

45. **Şādıkī** şābit kadem ol rāh-ı Hakk'dan olma dūr
Tā kuşūruñ 'afv ide cürmüñe bakmaya Ğafūr

163

Fī Beyāni'l-İntibāhi Min Nevmi'l-Ğafleti

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Uyan bu ḥāb-ı ğafletden bu yolda çok ḥaṭarlar var
Gidişinüñ gelişi yok uzun ğāyet seferler var
2. Uyanmayup eger böyle kalursañ başuña ḥasret
Hāzır ol çāha düşersin işit gör ne cezālar var
3. Eger bay u eger sultān göçer bir kimse kalmaz hīç
Mezāristānda yaturlar su'āl eyle ne erler var
4. Gözüñ aç **Şādıkī** sen de şaġuñdan şoluñı fikr it
Olagör 'ārif-i billāh ki çok şāhib-hünerler var

164

[163]
M8.81a

[164]
M8.81b

Fî Beyāni Ƙurbeti'd-Dünyā

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. İmām-ı Faḥr-ı Rāzī'den rivāyet[dür] işit iy cān
Ki yok elbette dünyāda lezā'izden biri inan
2. Çü lezzet olanı dāḥı ḥalāş-durur 'anü'l-ālām
Ekil 'indinde lezzet bil ḥalāşdur cū'dan iy iḥvān
3. Libas 'indinde hem lezzet ḥalāşdur ḥarr-ıla berdden
Ki yok insān için illā elem yāḥūd ḥalā ezān
4. Yāḥūd ḡamuñ biri geçüp birine intikāl itmek
Ki bunda ḥālī degüldür didi dünyāda bir insān
5. Çü zāhir oldı bu nūnda kim kıyāmetle ba's vardur
Niçün dirsüñ bu insānı çü tedbīr eyledi Sübhān
6. Yaratmaḡdan çü maṭlūbı te'ellüm olsa bi't-te'bīd
Degüldür raḥmete lāyık ki oldur muḥsin ü raḥmān
7. Te'ellüm hem telezzüz virmemek olsa çü maṭlūbı
Kifāyet ider-idi kim 'ademde olsadı her cān
8. Eger maṭlūbı lezzet vermek olsa idi ḡullara
Bilindi kim bu dünyāda çü yokdur lezzet ü şādān
9. Pes imdi böyle olduḡda ki vardur āḡiret milki
Ki insān nā'il olmaḡçün cemi'i lezzete ferḡān

3. libas: Nüşada "lebs" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

10. Bu naqli yazdı Şeyhzāde ki Qāzī Hāşiyesinde
Gel imdi işbu fānīye güvenme oluban tuğyān

11. İ ğafletden i **Şādıkī** başiret gözünü açup
Dağı dünyāda birkaç gün müsāfirsın olup mihmān

165

Fī Beyāni Muḥabbeti'd-Dünyā Li'ş-Şey'eteyn

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. İki şey için severler fānī dünyāyı bu halk
Biri ekl ü şürbdür anuñ birisi ol-du[rur] cimā'
2. İkisi dağı cefā vü zaḥmetin degmez anuñ
Fikr iderseñ bi'l-başire olmağıl nefsiñe rā'
3. Ekl ü şürbi çeşme yolına varuban gelmegi
Koşular çekmekligi degmez iderseñ istima'
4. Hem cimā' yı şoyunup giymek ü ḥammām akçası
Degmez işbu zaḥmeti çün n'olacaqdur bu metā'
5. **Şādıkī** gel zevk-ı 'ukbāya gönül bağla bugün
Hürilerle kılmağa sa' y eyle cennetde cimā'

10. güvenme: göyünme M8.

[165]
M8.182b

1. Halk-ı ‘ālemde kişi meşyi iderse haṭveteyn
Yāhūd anuñla bile ekl eyler-ise loḳmateyn
2. Yāhūd işgā eylese anda_iki kelime ‘ayān
Ya otursa meclis-i vaḥdede ḳadar sā‘ateyn
3. Cennetin i‘tā ide Hakk didi aña Muṣṭafā
Her birini şorar-iseñ bil ki dünyā mertebeyn
4. **Şādıkı** ḥamd eyle Hakk’a ḳoma dilden şükrüni
Bulmak isterseñ eger dāreyn içinde devleteyn
5. Şükr-i İslām ile her dem ‘ilme raḡbet olagör
Zirā İslām ‘ilm ile oldı be-ḡāyet ni‘meteyn
6. Cāhil [ü] ebter olanlar ḳaldı zülmetde müdām
Kāfırın ü cāhilin yarın bulurlar niḳmeteyn

[166]
M8.182b.

[167]
M8.84a

Beyān-ı Der-Cevāb-ı Su ’āl-i Ḥudā bi-Nāz-ı Gedā

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Ger su ’āl iderse Ḥaqq rūz-ı cezāda ben kula
N’eyledün n’itdün kulum neñ var getür ‘arz it baña
2. Ben daḥı virem cevābı faẓluña kaldı senün
İtmişem ben lāyıkam sen lāyıkun it sen saña
3. Defter-i ‘isyān-ıla geldüm ki yok zādum benüm
Raḥmete bil bağladum Ādem’dür üstādum benüm

168

Fī Beyāni Fevā’idi’l-Sivāk

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Cān-ıla diñle sivākün bil fevā’idün işit
Anda on beş fā’ide vardur aña göre iş it
2. Dişin etin pek-ider hem mi’deyi kıılır kavī
Şafrāyı kaṭ’ idüben zā’il ider hem balğamı
3. Dişin ağrısın giderür fem koku[nı] keser
Daḥı isti’ māli ile hem kavī olur başır
4. Baş tamarlarını teskīn itmeye budur ‘ilāç

1. kula: kulına M8.

Hasenâtı hem ziyâde olur anuñ gözüñ aç

5. Râzı olur ol kişiden Hâlîk-ı kevn ü mekân
Yirinür gâyetde iblis-i la'în nâ-şâd-mân

6. Sünnet-ile 'amel itmiş olur ol kese yakîn
Ağız pāk ider dağı ifşâh-lisân olur emîn

7. İki rek'at bi's-sivāk olan edāya Hakk ta'āl
Yitmiş iz'âf ide min gayru's-sivākı nîk-hişāl

8. Naklini yazdum bi-'aynih ez-Sirācü'l-Vehhāc
Şādıkı eyle 'amel kim giyesin zerrîn tāk

9. İbn-i Hacer Heytemî Şerh-i Heyā'da zıkr ider
Yitmiş iki fā'idesin yazmış aña iy peder

10. Cümleden biri şehâdet gelmesi olur naşîb
Hâl-i mevtinde diyü taşrîh itmiş ol habîb

169

Fî Beyāni Eşyā'î'l-Ġarîbi fî'd-Dünyā

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Geldi Tenbîh içre kim dünyāda dört şeydür ġarîb
Bî-namāz beyninde mescid kaçma anda ol qarîb

2. Biri fişk meclisinde şālih olan kimsedür
Birisi Qur'ân okınmaz evde muşhaf ki ğarīb
3. Zālīmüñ göğsinde Qur'ân bu-durur dördüncüsü
Şādıkī cehd eyle kim yarın alasin çok naşīb

170

Fī Beyāni Hizmeti Loḳmān ' Aleyhisselām

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

1. Hāzret-i Loḳmān buyurdı diñleyüp ol şād-mān
Enbiyādan dört yüzine hizmet itdüm der-cihān
2. Dört kelām aldum ḳamusından baña nuş itdiler
Diñle bir bir ezber eyle kılayum saña beyān
3. Ḳalbüñi şakla namāzda mā'idede hulḳuñı
Ġayrınıñ beytinde 'aynuñı hıfız it iy cüvān
4. Rābi' i beynü'l-ḫalā'ik hem lisānuñ hıfız it
Hoş nasīḫatdūr alana siyyemā hazā'z-zamān
5. Ziyetü'l-vā'iz'le Revnāk yazdı naḳlin bilmiş ol
Şādıkī eyle 'amel kim bulasin yarın emān

2. fişk: Nüşhada “fāşık” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

171

Fî Beyāni'l-Mevti

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Enbiyālar serveri buyurdi ol şāhib-livā
Ger behāyim bilelerdi mevti[ni] ol Muştafā
2. Sizlerüñ bildügi gibi bilelerdi bî-şübhe
‘Ömrüñüzde hîç somun bir loğma ekl olmazdı tā
3. ‘Āişe şordı şehīdler birle haşr olur mı kes
Ger bir yigirmi kez zıkr eyleyen mevti sezā
4. Haşr olur ol kimse yarın bi's-şehīd yā Āişe
Didi Aḥmed hoşça fehm it yazdı naḳlin İhyā

172

Fî Beyāni Şıfati'l-Mü'mini'l-Kāmil

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Mu' āz-ı Rāzī'ye itdi su'ālī geldi bir sâ'il
Nedür mü'min şıfatları beyān eyle bize turrā
2. Mü'neti ḥafīf olan zelīl olanları - - -
Ḥaḳīr fî'n-nefs nādimü'l-zenb şākirü'n-ni' mā

[171]
M8.91b

[172]
M8.92a

2. İkinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

3. Münāfıqlara mübgiz hem muhibb mü'minîn olmak
Dininde ihtimām idüp ola maḥbūs-ı fî'd-dünyā
4. Rızā-yı Rabb'de bil mücehhid [ü] mesrūr fi'l-İslām
‘Alī-iḥvāna rāḥim ü ḥādim-i dīnde tekmlā
5. Daḥı hem tārikü’ş-şehvet ola ḥayrātda hem sâbık
Muḥārib ola bi’ş-şeytān ḳalīlü’l-ḥırs ve’ṭ-ṭam‘ā
6. Daḥı müstaḡfirü’z-zenb [ile] ‘ale’l-cirāna müşfik
Müvessi‘dür ‘ale’l-ehl-i ‘iyāle ‘ālim-i dānā
7. Daḥı [hem] müsta‘fif ‘an-mes‘ele kese ḥelāl olmak
Yeḳū’lū’l-ḥaḳḳ hem terk-i fuzūlā be-zikirü’l-mevtā
8. Ola hem tābi‘ü’l-sünnet keşirü’l-cehd ü fi’l-Ḳur‘ān
Bulardur mü'min-i kāmīl şıfātı diñle fi'l-ma‘nā
9. Fe-kün fi'l-cehd iy **Şādık** bulardan olmağıl ḡāfil
Ara bul naḳlin[i] ister-iseñ Ravza-i ‘Ulemā

173

Fî Beyāni Aḥvālî'l-Mücrimîn ve Aḥvālî'ş-Şāliḥîn

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

7. *yeḳūlū’l-ḥaḳḳ*: “... hakkı söyler...” Ahzab, 33/4.

1. Sūretü'r-Raḥman içinde didi Rabbi bî-zevāl
Bilünür rûz-ı cezāda mücrimîn min sū-i ḥāl
2. Bu-durur siyyemāları yüzleri ola siyāh
Gözleri ezraḡ diyü bildirdi bize Zü'l-celāl
3. Anları tutar zebāniler didi ba' de'l-ḥisāb
Ellerin a' nāḡına bağlayuban gör n'ola ḥāl
4. Elin saçına ayaklarını bağlarlar daḡı
Yüzleri üzre tamuya idiserler irtihāl
5. Bu 'azābı def' ider sizden Ḥudā-yı lem-yezāl
Getürüp imān iderseñüz itā' at iy ricāl
6. Nice inkār idesiz ni' metin[i] ol Ḥālîḡ'uñ
İmdi inkār itmeyüp emrine kıluñ imtişāl
7. Naḡli Tefsîr-i Ebu'l-Leyṣ kıldı ma' nāyı daḡı
Gör ne dir tefsîri içre fehm[ini] eyle maḡāl
8. Bilinür herkes sîmāsından kıyāmet günü hem
Diyü yazdılar müfessirler degüldür kıyl u ḡāl
9. Ya' rifu'l-muṭahhirün dir [kim] bi-āṣāri'l-vuzū'
Hem muşallîler bi'l-envāri'l-vücūh iy ḡoş-ḡişāl
10. Şā'imînüñ misk ü 'anber gibi ḡoka femleri
Demleri aḡa şehîdler zümresinüñ bi'n-nevāl

2. yüzleri: Nüşada "kim yüzleri" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.
4. elin: Nüşada "elini" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

11. Hâcılar telbiye [vü] guzzât bi't-tekbîr dağı

Zıll ile viren zekâtı mâni' ün bi'l-iğtilâl

12. Hem ribâ yiyen cünûna mübtelâ ola dağı

Zânîler netn (?) ile ma' rûf olalar yevme's-su'âl

13. Sekr-ile şârib koyar dile dağı sâriķ tamâm

Kâtimî 'ilmü'l-câm-ıla sürerler [kim] pür melâl

14. Ğızz-ı yedle zâlimün kâtil olanlar bi'l-elyâs

Ola mektûb rahmet-i Hakk'dan cüdâ bi-intikâl

15. Ekl-i meyyite ile ma' rûf olur ğıybet iden

Dağı nâzirü'l-mehârim başıdur hınzîr mişâl

16. Vezni noķşân eyleyen hem kilede hâ'in olan

Gör n'ola [kim] habbâz kassâb-ıla bakkâla mâl

17. A' rac olup ine bir yanı çıķa yiri dağı

Bu kıyâfetle huzûr-ı Hakk'a gide bî-muḥâl

18. Herkesün ihķākını ḥakk eyleye Ḥayy u Qadîm

Zulm ider diyen olur kâfir idegörmez cemâl

19. İntikâmını ala herkes ḥasımını bulup

Görelər yirlü yirince hep cezâsın bed-fi'âl

12.

15. olur: Nûshada "olısar" yazılmasına rağmen vezin gereğı bu şekilde okunmuştur.

19. ḥasımını bulup: Nûshada "ḥısımını anda bulup" yazılmasına rağmen, vezin gereğı bu şekilde okunmuştur.

20. Zerre ĩmān-ı ‘aṭādan behresi olan kişi
Nice biñ yıl yanar ise ‘ākıbet ier zülāl
21. İşbu ‘iřyān ger ĩmānsız ḥatme düşerse sebep
Kalısar kāfirler ile tā ebed ṭamuda lāl
22. Tevbe it imdi a zālīm varsa ikrāruñ senüñ
Viremezsin bil ḥisābın ‘ömrüñüñ sen bi’l-ḥayāl
23. **Şādıkı** Ḥaḳḳ’a tazarru‘ eyle göz yaşın aḳıt
Kıl bugün başa tedārik ğadre yarın yok mecāl
24. Eyle iḥvāna nařıḥat bakma a‘ dā ṭa‘ nına
Dest-gİRün ola saña Ḥaḳḳ dōrt yanuña seyf sal

174

Beyāni Eczā’i’l-Aḥkāmi’l-Ḥaḳḳı Bi’l-İstikāmeti Min Ğayri Ḥavfi’l-
‘Aduvvi

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Kimseden ḥavf itme iy dil mezheb-i Nu‘mān’a uy
Kıyl u kāle bakma hergiz hüccet [ü] burhāna uy
2. Āyin anı itme ıřġā söyleyenler söylesün
Sünnet [ü] şer‘-i Resül’e āyet-i Qur’ān’a uy

20. zülāl: Nüşada “āb-ı zülāl” yazılmasına raġmen vezin gereġi bu şekilde okunmuştur.

3. *Lā teziru vāziraten vizra uḥra* didi Ḥaḳḳ
Herkes itdidügin bulur sen kāmīl-i insāna uy
4. Aḡniyālar ni‘ metine hırş idüp kılma ḥased
İns ü cinn ü vaḥş u tıyruñ rāzıkı Raḥmān’a uy
5. *Lā temūtünne* didi *illā ve entüm müslimūn*
Fehm iderseñ itme ‘ işyān Ḥālık’uñ Sübhān’a uy
6. Kendü emrāzın ‘ ilācı sende bi-izn-i Ḥudā
İḥtiyāruñ elde iken ḥāzık-ı Lokmān’a uy
7. İrse *vemtāzu* ḥiṭābı *yevme tublā sem‘üne*
Cehd idüp ḥāzın-i cennet olan ol Rıdvān’a uy
8. Muştafā’nuñ şer‘ ini tut itme zerre i‘ vicāc
Çār-yār-ı bā-şafāya ol zevi’l-‘ irfāna uy
9. Dünyā vü ‘ uḳbāda isterseñ selāmet **Şādıkı**
Dilüni ḥıfz eyle mālāya‘ niden Yezdān’a uy
10. Dā’imā eyle naşīḥat zümre-i iḥvāna sen
Söyle Ḥaḳḳ’ı bul şehādet ḥazret-i Oşmān’a uy

3. *Lā teziru vāziraten vizra uḥra*: “Hiçbir günahkâr başka bir günahkarın yükünü yüklenmez.” Zümer, 7/39.

5. *Lā temūtünne illā ve entüm müslimūn*: “Müslüman olmanın dışında başka bir şekilde ölmeyin.” Al-i İmrân, 102/3.

6. sende: Nüshada “sendedür” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

7. *vemtāzu(l-yevme eyyühe’l-mücrimîn)*: “Ey suçlular! Ayrılın bugün!” Yasin, 36/59. / *yevme tublā sem‘une (serâ’ir)*: “Bütün sırların yoklanacağı o günü (hatırla) dense.” Tarık, 86/9.

11. Cānı virmekle seni k rk tmasun nefy-i beled
T tup  amiller yol n gel ba r-ı b -p y na uy

175

Haz  Tenbih 'l-G fil n ve Minh c 'l-Q ş d n Li'ş-Ş d k '   Aleyhi
  In yet 'l-Melik 'l-H d 

F 'il t n / F 'il t n / F 'il t n / F 'il n

1. Ba ladum d rr gibi nazma k ldum a na ra beti
 un  -ı B ri birle diyem bir mu ayyen k dreti
2. Besmeyleyle ba  de  amd k lam niy z ol H lık'a
Ola kim  avn id ben ref ide g zden  afleti
3. Bi   al t u bi  sel m olsun res li A med'e
 yle pey amberd r ol kim  ar  olupdur s reti
4. H tm-i m rseld r da ı hem z bde-i kevn   mek n
H rmet-i   n h lk olundu di le sen bu h leti
5. H mdulill h seni  mmet k ld  a na ol Ker m
 anı cehd  n  anı  ahd  n z yi  itd  n ni meti
6. H v -ı  afletde i  p mest  zre n 'im sen m d m
Bir g n i  z ol sars n g r sers n  asreti
7. M kr-i d ny ya  ur r itme H k'a t  atde ol

Niçeler mağbūn idüp aldadı dünyā lezzeti

8. Mişlini diyem buyurdı Һazret-i Faһr-ı cihān
İstimā‘ it gönlüñ olmadıysa ger taşdan ҡatı

176

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Diñle kim [sen] bu Һadişi cān u dilden iy aһı
Ādem iseñ işbu sözden Һişşe al hem ‘ibreti
2. İtme dünyā-yı denīye meyl ya rağbet şaқın
İster iseñ dü-cihānda bulasın tā ‘izzeti
3. Һaşı‘an hem rāhiyān eyle tazarru‘ Һālıқ’a
Yaş aқıdup gözlerinden gel geçürme fursātı
4. Emr-i Rabb’e inқıyād it ҡıl şalāt-ı Һamseyi
Қurtulup cümle maғāvifden bulasın devleti
5. Münқаtı‘ olma cemā‘atden işitdünse ezān
Zirā ta’kid üzre olmışdur Resūl’üñ sünneti
6. Mezheb-i Nu‘man’da böyle Şāfi‘i’de farz-durur
Tārik-i farzda ki va‘d oldı ‘azābuñ keşreti
7. Belki la‘net var didiler tārik-i cemā‘ate

[176]

M8.94a

Bu şiirin başında, Arapça olarak, “Ebu Hüreyre’den, -Allah ondan razı olsun- şöyle demiştir: Allah’ın Resulü; -Allah onu kutsasın ve ona esenlik versin- dünya, uyuyan birisinin gördüğü rüya gibidir. Uyku bittiği anda yok olur.” mealinde bir hadis yer almaktadır.

İtme terk bulam dir-iseñ Haqq katında rahmeti

8. Bir kişi şavt-ı ezānı ger işitse üzn-ile
Hāzır olmasa cemā‘ ate eger ol nikbeti
9. Koğusun bulmaz cinānuñ didi Faḥr-ı kā’ināt
Gerçi yiryüzin tolu kılsa anuñ tã‘ati

177

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Tārik-i evḳāt-ı ḥamse idene n’ola ğazāb
Böyle olunca cemā‘ at terk iden keyfiyyeti
2. Pes ḳazāya ḳoya beş vaḳitini nedür ‘iḳāb
Diyeyim ḥıfz eyle anı gör ne resme şiddeti
3. Bir kişi bir vaḳti namāzı ḳazāya ḳor ise
Ne buyurdu Resūlullāh onuñ ḥaqqında ḳatı
4. Bir ḥaḳub miḳdarı ḥabs ola cehennemde muḳīm
Ḥaḳbuñ i‘dādı şayılmaz ḳaldı şāni‘ şan‘atı
5. Rāviler itdi rivāyet bir ḥaḳub biñ yıl-durur
Her yılı biñ ay-durur her ānı biñ gün ‘iddeti

[177]

M8.94b

Bu şiirin başında, Arapça olarak, “Şüphesiz, cemaatle namazı terk eden cennetin kokusunu alamaz.” mealinde bir hadis yer almaktadır.

3. onuñ: Nüşada “ol” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

6. Her günü bin yıl-durur dünyā yılınca şöyle bil
Ger tefekkür ider-iseñ [eyle] andan nefreti
7. Ba‘ zılar dirler ki a‘ dādı mu‘ ayyen olmadı
Hakḳ bilür miḳdārını anuñ idegör rehbeti
8. Bī-namāzla bil ṭa‘ āma el şunana Hakḳ ğazab
İdiserdür her umūrında çekiser ‘ usreti
9. Selb-i imāna üçdür didi Fahr-ı enbiyā
İşbu üçden ihtirāz it çekmeyesin satveti
10. Birisi dünyā kelāmıdur okınurken ezān
Biri Qur‘ān okınurken diñlememek āyeti
11. Biri daḡı va‘ z olınurken tekellümdür anun
Hıfz ide Rabbüm bu üçden kılmayavuz ‘ ādeti
12. Gel göñül levhinde taşvīr bunı ezber eylegil
Şādıḳı hafv ile Hakḳ’dan bulasın tā rif‘ ati

178

Fī Beyāni Süneni Du‘ ā ve Ādābihi ‘ Ale’t-Tafşīl

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Bil beyān itdüm saña sünnet ne resme fī’d-dünyā

12. eylegil: Nüshada “it” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Gizlü idüp kıbleye karşı oturmak t̤ahirā

2. Dizleri üzre oturup kalben ihtizār eylemek
Aḥsen ü efḍal olan budur du‘ āda bī-mirā

3. Daḥı iḳān bi’l-icābet tevbe-i tecdīd idüp
‘An-ḥaṭāyā ev-‘ani’l-eṣām ide ba‘ de recā

4. Daḥı mes’ül-i talebde itmeye ta‘ cīl ol
Hem ecānibde daḥı ta‘ cīl itmemek sezā

5. Üçe dek yāḥūd yidi kez isteye ḥacātını
Ḥayr ise yā Rabb müyesser kıl anı diye baña

6. Lāyık olmak dā‘ iye loḳması olmak[dur] ḥelāl
Kisveti daḥı ḥelāl olmaḳdur anuñ bi’s-seḥā

7. Tā du‘ āsı bil ḳabūl olmak dilerse tevbe_ide
Yoğ-ısa olmaz ḳabūl bu şeyde [kim] çekme ‘anā

8. Efḍal-i evḳatı sā‘ atı ide hem ihtiyār
Diyeyin saña bilüp eyle du‘ ā ba‘ de’n-nidā

9. Daḥı fi’l-cum‘ a ezān vaḳti-durur vaḳt-i ḳabūl
Daḥı āḥir sā‘ atı ba‘ de’l-‘aṣr olur revā

10. Daḥı hem ‘inde’l-ezān ve’l-iḳāmetü’l-bī-ṣebīḥ
Hem iḳāmetü’s-ṣalāt ‘indeinde olısar revā

1. Birinci mısra: Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

3. ‘An-ḥaṭāyā ev-‘ani’l-enām: Hatalarından ve günahlarından.

11. Daḥı mābeynü’ş-şalāteyn daḥı fī vaḳtū’z-zevāl
Cevf-i leylerde hem seḥer vaḳtinde virilür ‘aṭā
12. Leyle-i cum‘a Receb ayınıñ evvel gicesi
Daḥı nısf-ı gicesi Şa‘bān’uñ eyle çok şenā
13. Leyle-i ‘ıydeyn [ü] ‘inde’l-iftār ‘inde’l-intibāh
Hem diyār-ı āḥara gitdükde idegör du‘ā
14. Rıḳḳat-i ḳalbde maraḫ ‘indeinde hem ba‘de’ş-şalāt
Ya‘ni şol mektūba kim ola ḥulūş-ile du‘ā
15. Ba‘de ḥatm-i Ḳur‘ān eylemek du‘ā olur ḳabūl
Sūre-i İhlāş oḳuyup daḥı ba‘de’l-ittikā
16. Ya‘nī Müslim kāfire olsa mülākī el-ḳıtāl
Hem nüzūl-i ḡayş ‘indeinde du‘ā olur şafā
17. Rü‘yet-i beyne’l-ḥarām ‘indeinde hem beyne’l-maḳām
Beyn-i rüknü’l-maḳām-ı ḥācet dile min deyyinā
18. Yüze bālīg olsa müsellemin dileye ḥācetin
Pek ehemmin isteye ‘avf u mu‘āfāt ez-Ḥudā
19. ‘Āfiyet hem raḥmet isteye bi-lafzu’l-cemī‘ ol
Ā‘tınī yirine ya‘nī diye Rabbi a‘tınā
20. Hem du‘āda ide evvel Ḥaḳḳ’a ḥamd ile şenā
Ba‘de ḳıla şalavātı ber-Muḥammed Muştafā

12. nısf-ı gicesi Şa‘bān’uñ: Nüşhada “Şa‘bān’uñ nısf-ı gicesi” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

21. *Rabbenā innā ẓalemnā* dine andan ḥālīşan

Tevbe idüp ehl-i îman üzre ‘ām ide du‘ā

22. Daḥı *yeḥtacü ileyh* olanları dileye ol

‘İlm ü faẓl isteyene Ḥaqq’dan bula ḥayrū’l-cezā

23. Ellerin yüzine sürmek şöyle bil ‘inde’l-eşah

Sünnet oldı issine eyle ‘amel ‘inde’l-recā

24. Ellerin şadra berāber ruḳa‘ ya ḳalkmada nedb

Ba‘zılar dir çeḡnine ide berāber dā’imā

25. Döşine keffini mābeynin açup ḳıla daḥı

Bāṭın-ı keffini naḥv-ı veche [ki] ide nemā

26. Bu şart[lar]-ıla ri‘āyet ider ise her kişi

Şübhesiz maḳbūl olısar bula derdine devā

27. Üsrüşenī [kim] yazupdur naḳlini bu cümleñ

Ḥālīş ol her dem du‘āda ki şaḳın itme riya

28. **Şādıḳı** dünyā vü ‘uḳbāda dilerseñ ‘āfiyet

Dā’imā eyle taẓarru‘ iste mevlādan ‘ātā

179

21. *Rabbenā ẓalemnā*: “Biz, nefsimize zulmettik ...” Araf, 7/23.

22. *yeḥtacü ileyh*: ona ihtiyaç duyar.

Fî Beyāni Aḥvālî'n-Nevmî ve'r-Rû'yâ ve Âdâbihi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1. Diñle iy mü'min saña nevmüñ kılam ḥālin beyān
Nā'im olmak ṭāhiren mendüb oldı iy cüvān
2. Şu bulunduḡda teyemmüm itse de cā'iz-durur
Lîk âbdest almak efdaldür şaḡın itme gümān
3. Her ki ṭāhir gicelese giceledi 'ābid ol
Hem 'urūc ider semāya rūḡı anuñdur revān
4. Secde ile ezān olur hem şādık olur rû'yâ
Yoksa âbdestsiz uyursa şādık olmaz bil 'ayān
5. Daḡı misvāk ṭuta 'inde'n-nevm ü 'inde'l-intibāḥ
Nevmî 'indeinde vaşıyyet eyleye bā-dostān
6. Belki ba'ş olmaya nevminde göçe ol aḡrete
Daḡı istiḡlāl ide nāsda ger itdise ziyān
7. Tevbe ide ḡālişan *mimmā_ikteseb* ol min zünüb
Ger zulüm ḡıḡd u ḡased kîn ü ḡıyānet der-cihān
8. Daḡı bir miḡdār tilāvet ide Ḳur'ān-ı Kerīm
Gerçi üç āyet ḡadar olursa olsun der-nişān
9. Daḡı tehlîl eyleyüp tesbîḡ ü taḡmîd eyleye
Tā [ki] nevm ḡālib olınca sa'y ide ol hem-çünān

M8.96a

7. *mimmā ikteseb*: kazandıḡından M8.

10. Her ne fi‘l üze gicerse kıl öyle ba‘ş olur
Dağı meyyit her ne üze ölse ba‘ş olur hemān

11. Dağı İhlāş-ıla mu‘avvezeteyn okıya ol
Keffine nefh eyleyüp başa yüzün mesh ideven

12. Dağı sā’ir cesedine mesh idüben uyuya
Tā anı hıfz eyleye ol gice Hallāk-ı cihān

13. Didiler ba‘zı olurlar her kiminüñ hāceti
Olsa gāyetde mühim abdāla ol[sa] der-zamān

14. Uyku vaqtinde vuzū idüp otura ber-firāş
Sûre-i İhlāş u eş-Şems okıya ve’l-Leyl’dan

15. Dağı ve’t-Tin okıya küllisi[ni] bā-besmele
Yidi gice böyle ide bite ol hācet hemān

16. Şübhesüz hācetini Mevlā anuñ ide kazā
Ġāfil olma imdi mü’min kıl ‘amel ender-cihān

17. Dağı rü’yāda Resûlullāh’ı görmek dileyen
Çok vire aña şalâtı kıla anı şād-mān

18. Dağı okıya bunu görmek dilerse Aḥmed’i
Göre rü’yāsında bî-şekk gözüne Faḥr-ı cihān⁹⁰

12. eyleye: Nüşada “ide” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

14. ve’l-Leyl’dan: ve’l-Leyl’dan M8.

⁹⁰ 18 ile 19. beyitler arasında; “Ey haram beldesinin, haram ayının, haram olan haremin ve rükn ile makamın Rabbi olan Allah’ım! Nebimiz Muhammed Aleyhisselām’a benden selām ulaştır ve ona olan sevgi ve hürmetimi duyur.” mealinde Arapça dua metni yer almaktadır.

19. Yalınız hem evde yatmayup h  zer eyleyeler
Dağı kapu eşig[inde] yatmayup z  hir nih  n
20. Setresiz hem sağ     zre dağı yatmayup m  d  m
R  h-i lağ  m  n eşerin gider  r ağ  zında inan
21. Elllerinde dağı gidere gidermezse bel  
Bil iş  bet eylese şak  la[ya] Rabb  m el-am  n
22. Yatasudan şo  nra um  r-ı d  ny  dan s  ylemeye
Pek m  him ola meger kim anı diye bi'l-lis  n
23. şağ   yanın yire   oma  lı   oldu mend  b evvel  
Keff-i yemn  sın ya  nak altına   ayaya hem  n
24. Hey'et-i ma  kb  z rev   olmuş gibi kıla anı
Bu du'     [y]ı o  ıya şığ  na H  a   'a ol zam  n⁹¹
25. şol yanına d  n  p anda uyuya m  'min kişi
Hem uyanduk  da bunu o  ıya h  amd id  p zeb  n⁹²
26.   tmiş olur işbu h  amdle leyle-i ş  kri ed  
Sen 'in  yet [eyle] y   Rabb   t  lum p  r    c  v  n
27. Gice i  inde uyanduk  da h  ul  ş-ı   alb ile

⁹¹ 24 ile 25. beyitler arasında; "  smi sayesinde yerde ve g  kte hi  bir şeyin zarar veremeyeceğ i Allah'ın adıyla. O her şeyi iştir ve bilir." mealinde Arap  a dua metni yer almaktadır.

⁹² 25 ile 26. beyitler arasında; "Bize   ld  rd  kten sonra tekrar hayat veren Allah'a hamdolsun! Zaten d  n  ş  m  z de onadır." mealinde Arap  a dua metni yer almaktadır.

Bunı okıyup Hudā'ya nāz ide ol bī-kerān⁹³

28. Böyle diyüp mağfiret rahmet Hudā'dan isteye
Müstecāb ider du'āsın şübhesiz ol Müste'ān

29. Ger kalkarsa alup ābdest daḥı kıla namāz
Haḫḫ kabūl ider namāzın yirini ider cinān

30. Enbiyālar ḥāl-i nevmde arḫası üzre yatup
Müteveccih ilā istimā' iderler imtinān

31. Mü'min olan cenb-i eyemen pādişāh esīr ile
Kāfir olan yüzi üzre yatup iderler hevān

32. Gündüz ortasında mendüb oldu uyumaḫ daḥı
Gündüz evvelinde mekrūh oldu böyle bil 'ayān

33. Hem kezālik beyn-i mağrib ve'l- 'aşā ba' de'l- 'aşr
Oldı mekrūh ne buyurdı diñle ol Faḫr-ı cihān

34. Gündüz evvelinde uyḫu ḫumḫ ortasında ḫulḫ
Āḫirinde ḫarḫ olupdur didi Faḫr-ı mü'mināt

35. Sünnet oldu gice kalkmaḫ dileyene uyumaḫ
Olmadan vaḫt-i zevāl eyle 'amel gice uyan

36. Daḥı mendüb oldu ḫaylūle [vü] öyle uyḫusu

⁹³ 27 ile 28. beyitler arasında; "Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir, O'nun ortağı yoktur, mülk O'nundur, hamd O'na aittir. O, her şeye kâdirdir. Allah eksik sıfatlardan münezzehtir. Hamd Allah'adır. Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah en büyüktür. Allah'tan başkasında güç ve kudret yoktur." mealinde Arapça dua metni yer almaktadır.

34. ḫumḫ: Nüşhada "ḫumḫdur" yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Arpa vü buğday miqdār kıala şems zühra hemān

37. Faħr-ı ‘ālem nehy kıldı uyķudan ķable’l-‘aşā
Hem hikāyet söylemekden ba‘ dehā nehy itdi dān

38. Nā’ime lāyık budur ki ķalkķa evvel ķabl-i şubķ
Yir şikāyet eyler Allāh’a uyuyandan inan

39. Şol kişı kim uyuya ba‘ de’ş-şubūķ uyanmaya
Bil şikāyet idi[ser bir] bir Ĥudā’ya bī-gümān

40. Kim ĥadīş içre gelüpdür şöyle kim nevmü’ş-şubķ
Temetü’ü’l-rızķ diyü buyurdı ol Faħr-ı cihān

41. İbni ‘Abbās gördi oğlanı uyur şubķ uyķusın
Depdi anı ayağ-ıla didi aña ol zamān

42. *Kem enām Allāh ‘ayneke etnāmu fī’ş-şubūķ*
Sen uyur mısın şu sâ‘ at virilür rızķlar ‘ayān

43. Didi anda uyķu üç-du[ur] bir[i] ĥulķ bir[i] ĥarķ
Biri ĥumķ oldu anuñ uyumayup ol şād-mān

44. Her nehāruñ evvelinde ‘āķirinde uyuyan
‘Aķlı ĥiffet bula sekrān u marīz ola hemān

45. Ĥumķ đuhā nevmidür andan daķı eyle [kim] ĥazer
Sen uyandur ķullarını iy Kerīm ü zü’l-ķisān

42. Birinci mısra: Bu mısrada vezin aksamaktadır. // *Kem enām Allāh ‘ayneke etnāmu fī’ş-şubūķ*: Allah senin gözünü nice kereler uyuttu ki sabahları uyur musun?

46. Her ki görse bir ‘aceb rü’yā aña hamd eyleye
Zîrā ni‘ metdür Hudā’dan aña ol rü’yā nehān
47. Ger kerih görse te‘ avvüz eyleye Allāh’a ol
Tā ki şerrinden emīn eyleye anı Müste‘ ān
48. Ger dilerse ‘ālime ide hikāyet ol düşi
Cāhile hem ‘avrata naql itmeye andan zebān
49. Hem yalan ta‘bîr idüp uğratmaya fî’t-tehlike
Togrı ta‘bîr eyleyüp hayr-ıla eyleye beyān
50. Korkulu düş görse *fel-yebzuḳ yesāra* üç kere
Hem te‘ avvüz ide şerrinden Hudā’ya ol zamān
51. Döne şağına kıla ḳalkup iki rek‘ at namāz
Hem taşadduḳ ide kim men‘ ide Hāḳḳ şer’i hemān
52. Mü’minüñ düşün mu‘abbîr aḥsen[e] te’vîl ide
Ġayr-ı ma‘lūme ise de hayr ola diye emān
53. Zîrā bir ‘avrat didi rü’yāmda görmişem anı
Görürem beytüm yıkıldı dir eyā şāh-ı zamān
54. Dir Resûlullāh hayırdur gele şā’allāh ġāib
Yine oldu vāḳi‘ oldu hem bi-izn-i zü’l-Mennān
55. İbni Sîrîn didi rü’yā görene diñle bunı

50. *fel-yebzuḳ yesāra*: üç kere soluna tükürsün.

51. kıla ḳalkup: Nüşhada “ḳalkup kıla” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Ƙorƙ Ƙudā'dan fī'l-yakāza işleme zenbi 'ayān

56. *Lā tebālī mā rā 'aytu fī'l-mūnāmūn* didi hem
İmdi ƙorƙalum Ƙudā'dan cümleten iy mü 'minān

57. Daħı her kim görse düşde haƙƙ-durur Muħammed'i
Mübtedi' ler bunı inkār idüp eylerler ziyān

58. Zīrā buyurdı Resūl her kim göre düşde beni
Ben olam şekk itmesün kim beñzemez şeytān

59. Beni düşinde gören görür uyanıƙla daħı
Ya' nī gitmez şūretüm 'aynından anuñ bī-gümān

60. Daħı Peyğamber buyurdı 'abd u şālihler düşi
Ƙırƙda bir cūzdür nübūvvetde didi Faħr-ı cihān

61. Aşduƙu'r-rü'yā be-gāyet olısar bi'l-isti'hār
Daħı enhār ƙaynayup bitdükde eşmār iy cūvān

62. Gündüzüñ düşinden aƙvā gicenüñ düşi daħı
Vaƙt-i yazda daħı güzde görinen düş ol zamān

63. Daħı görinse seħer vaƙtinde bir düş tiz şüyü'
Buluban çıƙa zuhūra mişl-i bāğ-ı gül-sitāñ

64. Üsrüşenī [kim] yazupdur naƙlini agāh olup
Vaƙt-i hācetde bulursun arar-ısañ iy cūvān

65. **Şādıƙı** bulmaƙ dilerseñ hażz-ı vāfir 'ilm ü māl

56. *Lā tebālī mā rā 'aytu fī'l-mūnām*: Rüyada gördüğün şey için endişelenme.

Ėafleti aldurmağa sa‘y it seher vağti uyan

66. Ol vağitte aılur gkler apusı bilmiş ol
El aup blbl gibi dergāh-ı HāĖĖ’a ıl fiĖān

67. Varma kimse apusına hācet in dnyāda
Leyl-i tār ire dkp yaş HāĖĖ kelāmına ayan

180

Fī Beyāni Nařīhat ve ‘Alā’im-i M’mināt

Fā‘ilātn / Fā‘ilātn / Fā‘ilātn / Fā‘iln

1. M’minem dimekle kişi m’min olmaz iy cvān
Bil ‘alā’imleri vardur m’minin ılam ‘ayān
2. Ol Reslullāh buyurdı ol kişi m’min-durur
ardaşı dilinden elinden bula emn  emān
3. Kendne şandĞını hem ardaşına şana ol
Bu-durur m’min niřānı eyleme şekk  gmān
4. M’min olan kişide kim olmaz hāsed kibr  hığd
Cmle řeytān fī‘lidr bu şağla Rabbm el-amān
5. Ger nařīhat ister iseñ sen de iy m’min kişi
Kimseye ılma ihānet ‘ilm oğı ol Mslimān

6. İhtirāz eyle yeminden girme mālāya‘nīye
Her sözi fikr ile söyle açma setrūni ‘ayān
7. Kavli fi‘le uyduragör şer‘i elden komağıl
Her ayak başduğda fikr ile geçürgil ber-amān
8. Dağı ekl itme hārāmı koyma batnuña şağın
Zirā haqqında buyurdi ol Resūl-i Müste‘ān
9. Yise bir loğma hārāmı bilür iken bir kişi
Tā‘atı kırk gün kabūl olmaz didi Faḥr-ı cihān
10. Hem hūkūḳ-ı ‘abdi eyle cān-ıla bunda edā
Yohsa ḥālūñ müşkil olur diyeyüm saña inan
11. On iki arpa ḥaḳı bir kimsenūñ olsa idi
Bir kişiden diñle anı gör nice olur bu şān
12. Yidi yüz maḳbūl-i ḥaḳḳ olmuş namāzı müjdini
Vireler ḥaşmına yarın imdi olma hem-çünān
13. Almasında var suhūliyyet velikin virmesi
Ḳatı güç rüz-ı cezāda sırlar olınca ‘ayān
14. Anda bir aḳça bulunmaz viresin ḥaḳḳ issine
Hem dağı bey‘ ü şirā olmaz didi Mevlā inān
15. Sen ‘ināyet eyle Rabbüm **Şādıḳı**’ye luṭf idüp
Hem tefekkürle tefehhüm vir aña sen bī-kerān

6. mālāya‘nīye: mālāya‘niden M8.

1. Diñle gel gör ne buyurđı ol ‘Aliyyü’l-Murtażā
Fāṭıma ile me‘an varduḩ Resūl-i bā-şafā
2. Anı aḩlar bulduḩ anda ḡāyet ider āḩ u zār
Atam anam yoluña olsun fedā didüm aña
3. Yā Resūlallāḩ ne şeydür aḩladan seni didüm
Didi Mi‘rāc gicesi ben seyr kıldum tā semā
4. Ümmetüm ḩatunların ṭamuda gördüm der-‘azāb
Anlaruñ şānında zıkr idüp bu dem kıldum bükā
5. Yā ‘Alī gördüm bir ‘avrat aşılı şaḩından ol
Beyni ḩaynar [kim] ‘azāb içinde ider āḩ u vāḩ
6. Bir daḩı gördüm ki aşılmış dilinden der-ṭamu
ḩulḩına ḩatrān dökilür böyle gördüm der-‘anā
7. Birisini daḩı şedyinden ki aşmışlar anı
ḩulḩına zaḩḩum dökilür dir Resūl-i Kibriyā
8. Bir daḩı gördüm etin yir kendü cisminüñ hemān

Nār-ı dūzaḥ tutuşup yaḳar anı min teḥtiḥā

9. Birinüñ ayakları şedyine daḥı baḡludur
Daḥı şedyini saçına baḡlu didi reh-nümā

10. Üzerine bunca çıyan u ‘ aḳārib bi-şümār
Çoḳuşup her biri bir yerden şoḳar ḳılur ezā

11. Bir daḥı gördüm şaḡır dilsüz gözi a‘ mā anuñ
Nārdan tābūt içinde çeker ol cev̄r ü cefā

12. Nārdan tābūta aşılmış birin gördüm daḥı
Olur elvān-ı ‘ azāb-ıla mu‘ azzeḳ pūr belā

13. Gövdesini nārdan mıḳrāz ile ḳat‘ idüben
Bu ‘ azāb-ile elem çeker ṭamuda da’imā

14. Biri daḥı yir baḡırsaḳlarını ider fiḡān
Nār içinde bu belā ile ḳararmış vechihā

15. Birisinüñ bedeni olmuş ki ebdānū’l-ḥimār
Daḥı ḥinzīr re’sine tebdīl olmuş re’sihā

16. Üzerinde niçe biñ biñ vardur elvān-ı ‘ azāb
Şūreti kelb şūretidür aḡzı nār ile melā

17. Başı üstine melekler yaḳuban ateş anuñ
Böyle gördüm Leyle-i Mi‘ rāc’da didi Muşṭafā

18. İşidicek bu cevābı Fāṭıma āh eyledi

12. aşılmış: Nūshada “aşılmışlar” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Didi bunlardan haber vir kara ‘aynum[a] baba

19. Ne ‘amel şahibleridür eylegil baña beyân
Gör ne buyurdi cenānibde Resûl-i müctebā

20. Didi saçından aşılın şaklama[ya]n saçını
Gösteren nā-maḥreme didi o Ḥabīb-i Ḥudā

21. Daḥı dilinden aşılın ol-dur[ur] kim zevcini
Dili ile incidüp cevri eyleyen dir Muḫtedā

22. Memesinden aşılın evlād-ı ğayrı emziren
Marża‘ dur ki aña olmaya izn-i zevcihā

23. Ayağından aşılup tābūt içinde kaynayan
Erden izinsiz evinden tışarı çıkan sezā

24. Kendü cism-i etini ekl eyleyen kimdür işit
Nās içün ziynetlenüp er ḥaḫḫını kıllur hebā

25. Ayağı gögsine bend gögsi saçına bend olan
Daḥı ḥayyāt [u] ‘aḫāribile çeken renc ü ‘anā

26. Almayup ābdesti şevbin yumayup telvîş ide
Kādir iken buña Ḥaḫḫ emrini itmeyen edā

27. Daḥı hem ḥayz u nifās u hem cenābetden daḥı
Ġusl kılmayup niçe gün böyle gezer pür ḥaṭā

23. Erden izinsiz evinden tışarı çıkan sezā: Nüshada “Erinden izinsiz evden tışarı çıkandır sezā” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

28. Dağı mîkrâz-ıla a' zâsı kesilen ol-durur
Gösteren a' zâsını nâ-maḥreme dir zî-seḥā
29. Dilsüz ü gözsüz şağır oldu didi kân-ı 'ulûm
Ecnebîlere nazar ide vü ğıybet ide tā
30. Haḫḫ sözi didükde zevcinden ḫabûl eylemeyüp
Hep ḫilâfin işleyüp ḫavf itmeyen min Rabbenā
31. Hem bağırsaḫlarını yiyüp yüzi olan siyāḥ
'Avratuñ zemmâmları anlar didi şāḫib-livā
32. Başı ḫinzîr başı gibi bedeni cism-i ḫimār
Kovucı 'avratlar anlar didi Faḫr-ı enbiyā
33. Şûreti kelb şûreti ağızına ateşler ṭolan
Erine buğz eyleyüp baş çeküben ayrı yata
34. Yazdı Revnāḫ naḫlini dağı 'Uyûnü'l-Aḫbār
Şādıḫı va' z eyle kim bir niçeler va' zuñ ṭuya
35. Sen uyandır cümle mü'min ḫullaruñ ḫatunların
İy kerem kânı Ḥudā senden budur dā'im recā

182

32. 'avratlar: 'avratlardur M8.

Fî Beyâni İktidâi Aşhâbi Resûlillâhi ‘Aleyhi’s-Selâm

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Sem‘-i cân-ıla işit iy sâlik-i rāh-ı Hudā
Olmayayum dirseñ eger meslek-i Hakk’dan cüdā
Al eḥādīs-i Nebī’den cânuña lāyık ğıdā
Saña yār olmak dilerseñ rûz u şeb ‘avn-ı Hudā
Çār-yār-ı Muşafā’ya cân-ıla kıl iktidā
Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā
2. İbtidā Bū Bekr Şiddīk cümlesinüñ efdali
Şānīyen Fārūk a‘zamdur cihānuñ a‘deli
Sālisen ‘Osmān zī-nūreyn zü’l-kadr-ı celī
Şehr-i ‘ilmüñ kapusıdur hem muḥakkak bil ‘Alī
Çār-yār-ı Muşafā’ya cân-ıla kıl iktidā
Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā
3. Bū Bekir ğār içre olmışdur ref‘īk-ı Muşafā
Nāṭık-ı Hakk’dur ‘Ömer de hem emīrū’l-etḳıyā
Birisi kân-ı ḥayādur biri şāh-ı evliyā
Kurretü’l-‘ayneyne lāyık kim kıla medḥ ü şenā
Çār-yār-ı Muşafā’ya cân-ıla kıl iktidā
Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā
4. Rük-n-i İslām içün anlardur imāmü’l-muttaḳīn
Muşafā’dan soñra oldı her biri evtād-ı dīn
Fānī dehri terk idüp rıḥletle buldılar yakīn
Raḥmet-i Hakk anlar üzre dā’im ola ecma’ın
Çār-yār-ı Muşafā’ya cân-ıla kıl iktidā

1. eger: Nüşhada “eger sen” yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

2. ‘Alī: Nüşhada “ayān” yazılmasına rağmen vezin ve anlam gereği bu şekilde okunmuştur.

Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā

5. Olmak isterseñ eger ‘ālemde erbāb-ı vuşūl
Şafha-i cānuña naķş it ħubb-ı aşhāb-ı Resūl
Kütüb-i tarīķ-ı mustakīm şakın olma fużūl
Ehl-i sūnnet mezhebine ķā’ıl ol oldur uşūl
Çār-yār-ı Muştafā’ya cān-ıla kıl iķtidā
Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā

6. Dergāh-ı Hāķķ’dan recāmuz bu-dur[ur] her şubḥ u şām
Cümlesine baḥş ide [ol] ‘adn içre ḥūr ḥıyām
Ol İmām-ı A‘zam ile hep müfessirler tamām
Cümle ‘ālemler daḥı Hāķķ’da bula dārü’s-selām
Çār-yār-ı Muştafā’ya cān-ıla kıl iķtidā
Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā

7. **Şādıkı** dir dilegüm dā’im Ḥudā’dan der-niyāz
İtmeye ben ‘āşī mücrimi olardan imtiyāz
Çok günāhum kara yüzüm tã’atüm gāyetde az
Olayum dirseñ eger dāreyn içinde şāhbāz
Çār-yār-ı Muştafā’ya cān-ıla kıl iķtidā
Bulmak isterseñ iki ‘ālemde fevz ü ihtidā

183

Fī Beyāni Medḥi Resūlillāh Şallallāhu Ta‘ālā ‘Aleyhi ve Sellem bi-
Hurūfī’t-Teheccī

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

5. mustakīm: müstakīmenüñ M8.
[183]
M8.104b

1. (ا) Yā Resūlallāh elifullāh için göster cemāl
(ب) Be bilenler ʔadrüñi ʔapuñda olsun ber-kemāl
2. (ت) Te ta‘ allallāh idüpdür ʔadrüñi a‘ lā senüñ
(ث) Şe şenā vü ʔamdümüz bu irgüre Mevlā vişāl
3. (ج) Cīm cemālüñ ciminüñ yanında ben bir ʔaṭreyem
(ح) ʔa ḥalāvet buldı göñlüm sözlerüñ şundı zülāl
4. (خ) ʔı ʔudā’dan münzel oldı āyet-ile beyyināt
(د) Dāl delālet eyleyüp ümmetlerüñ buldı māl
5. (ذ) Zāl zıkr itdi ʔudā ʔur’ān içinde nāmuñı
(ر) Re revādur yoluña baş-ile cān iy zü’l-kemāl
6. (ز) Ze zülüfüñ keşf idüp açsañ n’ola yüzden niḳāb
(س) Sin saña müştāḳ olanlar ʔalmayalar pür-melāl
7. (ش) Şın şefā‘ at şāhibisin yaraşur luṭf idesin
(ص) Şad şalavāt getürür ‘ aşıḳlaruñ der-māh u sāl
8. (ض) Żı zayıflar zaḥmına merhem şararsın yā Resūl
(ط) Ṭı ṭabıbsin ḥasta cāna ‘ arz idesin ḥadd ü ḥāl
9. (ظ) Ḍad zuhūr itdi yüzüñden ‘ āleme çok mu‘ cizāt
(ع) Ayn ‘ ālem ḥalḳına senden irer ʔurb-ı vişāl
10. (غ) Ğayn ğamzeñ oḳları Lāt u Menāt’ı ʔıldı māt
(ف) Fe firār itdi şeyāṭın mevlüdüñde bī-cidāl

4. İkinci mısra: Bu mısra da vezin aksamaktadır.

11. (ق) Kaf qarīb olmak diler gönlüm huzūr-ı ‘izzüñe
(ك) Kef kelāmuñ işidüp almak diler senden mākāl
12. (ل) Lām la‘ lüñ şerbetinden idelüm bir cür‘ a nūş
(م) Mīm muvaḥḥiddeniz terk eyledük reyb ü ḥayāl
13. (ن) Nūn nūruñdan münevver pür ziyādur dü-cihān
(و) Vāv velāyet buldılar ‘āşıqlaruñ keşf oldı ḥāl
14. (ه) He hidāyet buldı şeksüz işrüñe sālİK olan
(ل) Lāmelif seyf-i ḥadīdūñ ḍarb-ı Lāt’ı kıldı lāl
15. (ع) Yā ile yād eyledi ism-i şerīfūñ **Şādıkı**
Sen Muḥammed Muşṭafā’sın medḥūñi kılmak muḥāl
16. Luṭf idüp dir eyle izz-i Ḥaḳḳ’ıla ol ‘āşıka
Bildürüp hem ism-i a‘zam ḳālmaya anda melāl

184

Der-Beyān-ı Vaşf-ı Ḥudā bī-Zevāli Ḥurūfi’t-Teheccī

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. (ل) İy Kerīmā elifullāh ismūñ-içün vir murād
(ب) Be bize faẓl eyle luṭfuñ sen irişdür sa‘d ād
2. (ت) Te tamām ta‘dīl üzere ḳāmetüm ḥaḳ eyledūñ

- (ث) Şe şüreyyâdan şerāya oldu *kūn* emri-ile yād
3. (ج) Cīm cemi‘ -i ‘ālemüñ rezzākı sensin yā Kerīm
Mü’min ü kāfir eger hayvān-ı qarra (?) der-bilād
4. (ح) Ha Ḥabīb’üñ ḥubbına ḥalk eyledün ‘ālemleri
(خ) Hı Ḥudā-yı bī-ademsin kullaruñı kıl reşād
5. (د) Dāl delil oldu senüñ varlığıña cümle vücūd
(ذ) Zāl zikrūñ der-cihān diller içinde oldu yād
6. (ر) Re revān oldu aḳuban heybetüñden ol ḥadīd
(ز) Ze zülāl oldu acı şular nazardan ez-terād
7. (س) Sin Selām adun ḥaḳkıyçün kıl ‘aṭā dārü’s-selām
(ش) Şın şekūr-ı zi-ni‘ amsın tāli‘üm eyle küşād
8. (ص) Şad Şabūr-ı bī-mişilsin zıdd u niddüñ yok-durur
İsterüz görmek cemālüñ yarın iy Rabbü’l-‘ibād
9. (ض) Dad za‘ifler derdine ‘affuñ-dur[ur senüñ] ilāç
(ط) Tı ṭarīḳ-ı müstaḳim üzre bize virgil sedād
10. (ظ) Zı zafer buldı ‘adūya nuşretüñle ol Resūl
(ع) Ayn ‘ulūmuñ baḥrına ṭalduruban kılduñ reşād
11. (غ) Ğayn ğaybı fetḥ idersin kādir-i muṭlāḳsın
(ف) Fe felāḥa dāḥil oldu senden olan ber-murād

12. (ق) Kaf kurbuñdan Muḥammed Muṣṭafā buldı sürür
(ك) Kef kelāmuñ işidüp ḥükm-ile kıldı inkıyād
13. (ل) Lām lebbeyk ile ḥaccāc yüz sürer dergāhuña
(م) Mīm Muḥammed ḥürmetine vir cemālūñ kıılma yad
14. (ن) Nūn nūruñ münteşirdür ‘ālem içre herkese
(و) Vāv vallāh sen ġanīsın kim didūñ benem cevād
15. (ه) He hidāyet kııl ‘ināyet kııl kerem kııllaruña
(ل) Lāmelif lāyık degüldür ḳahr ilinden ese bād
16. (ر) Yā ile yā Rabbi Rabbi Rabbi dir **Şādık** kıuluñ
Kııl müceddid elini rif‘atle tıtsun nūn [u] şad
17. Sen ‘azīz itdükde kimdür aña viren zilleti
Sen şerīf itdükde zehre kimdedür n’eyler ‘ibād
18. Feth idüp genc-i tılsımı aña yā Ḥayy u ‘Alīm
Şāḥib-i seyf ü kalem ḥuddām-ı dīn it vir murād
19. Ḥālīşen neşr-i ‘ulūm itmekdür anuñ niyyeti
Sen ḥasūd-ı bed-fi‘āle virme yol iy Rabb ü Hād

185

Der-Beyān-ı Niyāz-ı Ḥudā be-Vaşf-ı Kibriyā

16. müceddid: müceddidin M8.

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Bî-kesem yâ Rabb kapuñda kimsenem yok kıl meded
Raḥmetüñ deryâsı çokdur yok aña ḥaşr ile ‘ add
Kimse bakmaz yüzüme sen eyleme ben kulu redd
Fazluña bil bağladum yâ Vaḥid ü Ferd ü Aḥad
Cümleñüñ ma‘ būdı sensin dâ ‘imā Ḥayyü’l-ibād
2. Ḥālūmi kime beyân idem aña sensin ‘ Alīm
Ḥikmet ü kudretlerüñe ‘ aql irişmez yâ Ḥakīm
‘ Adlüñe yok tākātüm ‘ afvuñ umaram yâ Ḥakīm
Okıram ismüñde *bismillāhirrahmānirrahīm*
İy şıfātuñdur şıfātuñ *kul hüvallahül ehād*
3. Küllî nefse hem ecel virüp olısdur temüt
N’olacağdur işbu fânî mişl-i beyt-i ‘ ankebüt
Cümleñüñ rāzıkı sensin senden ister zād kūt
Evvel āḥir *hüve’l-ḥayy ellezîsin* Lā-yemüt
Zāhir ü bâṭın hüve’l-bākîsin *Allāhu’ş-şamed*
4. Kālbüme envār-ı zātuñ doldurup eyle gānî
Luṭfuña yār itmez iseñ ḳahrına tākāt ḳanı
Dür kılma her nefes zıkrinde cān-ıla teni
Lem yelidsin sen okurlar iy *ve lem yūled* seni
Lem yekun zāt-ı şıfātuñ *lehü küfüven eḥad*
5. **Şādıķı**’nün çok günāhı tā‘ ati bir zerre yok
Gözi göñli raḥmetüñ sevdası ile kānî[‘] tok
Her ne virseñ rāzıdur ni‘ metlerüñden az [u] çok

Seyyid'ün gönlinde dā'im senden artuk kimse yok
Bu faķirün hem dilinde her dem eyler yā Aḥad

186

Beyt

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Kuluñ ḳalbinde olsa ḥavf-ı Bārī
Olur ḳadrince anuñ i' tibārī
2. Hevā-yı nefis-ile olursa nā-pāk
Ḥavāle idiser mūr u mārī⁹⁴

[186]

M8.106b

⁹⁴ Mecmuada bu şiirden sonra mensur bir kısım yer almaktadır:

Ta'rifü'l-İslām el-İslām lügatü'l-inḳıyādi muṭlaḳan ve's-ser'an inḳıyādü'z-zāhir bi-serri'l-inḳıyādi'l-bāṭın.

Ta'rifü't-Tevḥid et-tevhidü'l-lügaten hüve'l-hükmu bi-vaḥdāniyyeti's-seyy'i ve 'ilmen bihā ve işṭilāḥan işbātu'z-Zātilāhi bi-vaḥdāniyyetin ma'neviyyen bi'n-nuzehi 'ammā yeşābihuhu i' tiḳāden feḳavlen ve 'amelen fe-yāḳīnen ve 'irfānen fe-müşāhedeten ve 'ayānen fe-şübūten ve-devāmen Şerḥü'l-Mişḳāt 'Alīyü'l-Ḳādī Temmetü't nazmu's-Şādıķı

SEÇKİ SÖZLÜK

A

‘abd-i ābık <i>Ar.</i>	: kaçan köle. (44/31)
‘adū <i>Ar.</i>	: düşman. (6/26, 9/8, 19/11, 21/7, 24/2, 44/24, 63/2, 65/4, 184/10)
āgāh <i>Far.</i>	: haberi olan, haberdar. (5/14, 9/3, 22/1, 105/6)
ağniyā <i>Ar.</i>	: zenginler. (48/5)
ağrāz <i>Ar.</i>	: gizli maksatlar, kötü niyetler, kinler, düşmanlıklar. (112/5)
‘āk <i>Ar.</i>	: dik başlı, asi, serkeş. (131/10-11)
‘ale’l-ıtlāk <i>Ar.</i>	: genellikle; ayrım yapmadan, gelişigüzel. (39/2)
‘amīm <i>Ar.</i>	: umuma ait, yaygın. (20/8)
‘anā <i>Ar.</i>	: güçlük, eziyet. (125/9)
ancılayın <i>T.</i>	: onun gibi. (96/8)
ağlāl <i>Ar.</i>	: pranga. (84/8)
a‘del <i>Ar.</i>	: çok adil (182/2)
a‘nāk-ı hūr <i>Ar.</i>	: cennet kızlarının gerdanı. (1/24)
aşfiyā <i>Ar.</i>	: saf ve temiz, hâlis, her türlü kötülükten arınmış kimseler, ermişler. (7/7, 139/5)
‘asīr <i>Ar.</i>	: güç, zor. (18/7)

B

bād-ı şarşar	: şiddetli ve soğuk bir şekilde esen rüzgâr. (23/4)
bāgī <i>Ar.</i>	: doğru ve hak olan yoldan ayrılan kimse, serkeş, âsî, şakî. (42/11)
baḥīl <i>Ar.</i>	: cimri. (110/6, 154/7)
baḳḳāl <i>Ar.</i>	: aktar. (72/5, 173/16)

bāl <i>Far.</i>	: kol, kanat. (25/8)
ba ^ʿ īd <i>Ar.</i>	: uzak. (35/3, 122/2)
bār <i>Far.</i>	: sefer, kere. (5/16, 36/5, 36/10, 50/36)
bedru'd-düçā <i>Ar.</i>	: gece karanlığındaki dolunay. (7/1)
behā'im <i>Ar.</i>	: dört ayaklı hayvanlar. (3/4, 32/4)
Beni Aşfār	: vaktiyle Avrupalılardan kalan meçhul bir kavmin adı. (42/12)
benīn <i>Ar.</i>	: oğullar. (74/2)
ber <i>Far.</i>	: göğüs, sine. (25/8)
berk-ı hāṭīf <i>Ar.</i>	: göz kamaştıran şimşek. (16/39)
bes <i>Far.</i>	: yeter, kâfi. (43/28)
betālet <i>Ar.</i>	: işi olmayıp hareketsiz oturma, işsizlik; işlemezlik, battallık. (41/5)
bey ^ʿ <i>Ar.</i>	: satma, satış. (29/7, 51/29, 64/9, 72/5, 180/14)
bī-şümār <i>Ar.</i>	: sayısız. (45/1, 181/10)
būd u kevn	: varlık. (139/6)
buḥl <i>Ar.</i>	: cimrilik. (6/28, 36/13-15, 41/7, 49/5, 66/8, 90/6, 94/9, 118/6)
buḥūr <i>Ar.</i>	: denizler. (1/8)
būriyā <i>Far.</i>	: hasır. (105/7)
būdūr <i>Ar.</i>	: dolunaylar. (1/20)
bühtān <i>Ar.</i>	: bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftira. (42/5, 93/20)

C

cār <i>Ar.</i>	: komşu. (1/26, 5/5, 6/17, 26/14, 28/9, 107/8)
cenb-i eyman	: sağ taraf. (179/3)
cerbeze <i>Ar.</i>	: kurnazlık, hilekârlık. (41/3)
cevf-i buḥūr <i>Ar.</i>	: denizin engin derinliği. (1/8)
ceza ^ʿ <i>Ar.</i>	: sabırsızlık gösterme, şikâyet. (41/9, 94/9)

cidāl <i>Ar.</i>	: şiddetli kavga, çekişme. (40/16, 47/1, 150/10, 183/10)
çāk <i>Far.</i>	: yırtık, yarık. (13/10)
çök- <i>T.</i>	: üşüşmek. (13/9)

D

ḍarī ^c <i>Ar.</i>	: hurma ağacının diken. (13/13, 151/5)
degirmi <i>T.</i>	: yuvarlak. (45/29)
depreñ- <i>T.</i>	: harekete geçmek, kımıldamak. (52/5, 153/3)
dest-gīr <i>Far.</i>	: yardım eden, yardımcı. (14/9, 20/12, 126/8, 151/10, 173/24)
deyyinā <i>Ar.</i>	: dindar. (178/17)
dibā <i>Far.</i>	: eskiden çok makbul tutulan, genellikle desenli, ağır dokuma ipekli kumaş. (40/10)
dibāc-ı denī <i>Far.</i>	: değersiz kumaş. (5/3)
dirāz <i>Far.</i>	: uzun. (93/11)
dirgūr- <i>T.</i>	: diriltmek, ihya etmek. (159/4)
dirīgā <i>Far.</i>	: çok yazık, eyvahlar olsun. (41/1, 53/1, 79, 114/13)
dögün <i>T.</i>	: tedavi için kolda kol ve ayakta açılmış yara, yakı. (46/32)
döy- <i>T.</i>	: tahammül etmek, dayanmak. (100/6)
dürr-i yektā	: eşsiz inci. (7/4)
düşvār <i>Far.</i>	: zor, güç. (5/22)

E

eb <i>Ar.</i>	: baba. (141/11)
ebyaz <i>Ar.</i>	: beyaz, bembeyaz. (29/2)
ecvef <i>Ar.</i>	: cahil, bilgisiz. (42/8)
edille <i>Ar.</i>	: deliller. (19/8, 47/25)

egin <i>T.</i>	: omuz, sırt. (70/8)
ekele <i>Ar.</i>	: çok yiyenler, oburlar. (47/20)
elā <i>Ar.</i>	: gözünü aç, dikkat et, bilmiş ol, bak. (42/1)
elṭāf-ı ‘amīm <i>Ar.</i>	: umuma verilen lütuf. (23/11)
endūh <i>Ar.</i>	: gam, keder. (50/27, 63/1, 116/5)
epsem <i>T.</i>	: dilsiz. (49/31)
erāmil <i>Ar.</i>	: dul kadınlar. (36/11)
erāzil <i>Ar.</i>	: reziller. (50/20)
eşīm <i>Ar.</i>	: suçlu, kabahatli. (20/11, 67/4)
eşmār <i>Ar.</i>	: meyveler. (179/61)
eşkin <i>T.</i>	: açık ve düzenli adımlarla yürüyen (at). (94/7)
etḳıyā’ <i>Ar.</i>	: Allah korkusuyla günah işlemekten çekinen, muttaki olan kimseler. (139/5)
evgār <i>Far.</i>	: sıkıntılı. (10/1)
evtād-ı dīn <i>Ar.</i>	: dinin direkleri. (182/4)
evṭān <i>Ar.</i>	: vatanlar. (90/4, 116/3)

F

fācir <i>Ar.</i>	: kötü işler yapan, zinâ ve işrete düşkün olan, fık u fücür sâhibi (kimse), sefih. (42/7, 162/10)
fend <i>Far.</i>	: hile, yalan. (19/13, 50/40, 77/8)
ferdā <i>Far.</i>	: yarın; mecazen kıyamet günü. (93/14, 123/1)
ferīḳ <i>Ar.</i>	: insan topluluğu. (43/22)
feşārāt <i>Far.</i>	: zor duruma sokma, sıkma. (42/11)
fevḳānī <i>Ar.</i>	: üstte olan, yukarıda bulunan. (42/6)
fevt <i>Ar.</i>	: bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma. (72/6, 80/7, 110/1, 115/16, 141/1)

fezāḥat <i>Ar.</i>	: rezillik, edepsizlik, utanmazlık. (41/6)
fidda <i>Ar.</i>	: halis gümüş. (69/4)
firāş <i>Ar.</i>	: yatak, döşek, yatmak veya üstüne oturmak üzere yere serilen yaygı. (16/25, 179/14)
fuḳūd <i>Ar.</i>	: yokluk, kaybetme. (19/6)
füccār <i>Ar.</i>	: günahkârlar, sefih kimseler. (95/8)
füşṭāṭ <i>Ar.</i>	: keçi kılından yapılmış çadır. (141/14)

G/Ğ

ğabāvet <i>Ar.</i>	: kalın kafalılık, bönlük, anlayışsızlık, gabîlik. (41/6)
ğaddāre <i>Ar.</i>	: zulüm aracı, kılıç. (1/5)
ğafṛu'l-zünüb <i>Ar.</i>	: günahları affetmek. (6/25)
ğam-küsār	: teselli veren (kimse). (45/6, 112/6)
ğamre <i>Ar.</i>	: kalabalık; gafil kimse. (67/3)
ğārāt <i>Ar.</i>	: yağmalalar. (42/3)
ğars <i>Ar.</i>	: ağaç dikmek. (97/5)
ğazl <i>Ar.</i>	: iplik eğirmek ve bükmek ve eğrilmiş iplik. (16/44)
ğırre <i>Ar.</i>	: kibir, gurur. (5/11, 57/1, 65/5, 97/3)
ğitā <i>Ar.</i>	: örtecek şey, örtü, perde. (109/2)
gūne <i>Far.</i>	: tür, çeşit. (59/6)
gūşt <i>Far.</i>	: et. (93/29)
gül-i ra' nā	: yarısı sarı, yarısı kırmızı çok güzel gül. (104/2)

H

ḥabbāz <i>Ar.</i>	: ekmekçi. (72/5)
ḥabṭ <i>Ar.</i>	: yanlış. (51/13)
ḥalā ezān <i>Ar.</i>	: kulakların duymaması (164/3)

ḥālet-i nezʿ <i>Ar.</i>	: can çekişme hali. (25/1, 33/4, 43/24)
ḥalf (it-) <i>Ar.</i>	: sırt çevirmek. (51/11, 56/17, 162/10)
ḥarīr <i>Ar.</i>	: ipekli elbise. (39/6)
ḥarr-ı şayf <i>Ar.</i>	: yaz sıcağı. (6/8)
ḥāsir <i>Ar.</i>	: zarara uğrayan kimse. (26/12, 42/7)
ḥaşyet <i>Ar.</i>	: saygıyla karışık korku, ululuk karşısında duyulan gönül titremesi, yürekte duyulan ürperme, korku. (42/3)
ḥaṭar <i>Ar.</i>	: tehlike. (52/3, 93/38, 120/2, 153/1)
ḥavātin <i>Far.</i>	: kadınlar. (16/50, 20/14, 50/9)
hemm <i>Ar.</i>	: gam, keder. (93/42)
heşim <i>Ar.</i>	: ufatılmış, kırılmış şey. (151/7)
hevān <i>Ar.</i>	: alçaklık, zillet. (131/14, 179/31)
hevl-i maḥşer <i>Ar.</i>	: maḥşer korkusu. (51/33)
ḥıkd <i>Ar.</i>	: gizli düşmanlık, kin. (20/17, 41/7, 180/4)
ḥıyām <i>Ar.</i>	: haymeler, çadırlar. (56/11, 122/10)
ḥitān <i>Ar.</i>	: sünnet etme, sünnet. (131/9)
ḥizlān <i>Ar.</i>	: yardımsız kalıp zayıf ve zelil olma, düşkünlük. (140/3, 162/34)
ḥufre-i nīrān <i>Ar.</i>	: ateş çukuru. (98/4)
ḥulf <i>Ar.</i>	: verdiği sözü tutmamak, sözünde durmamak. (41/10)
ḥūn-fesā	: domuzlan denen böcek, osurgan böceği. (96/8)
ḥunṣa <i>Ar.</i>	: kendisinde hem erkeklik hem de dişilik alameti bulunan. (40/6)
hūr <i>Ar.</i>	: huri. (5/5, 46/27, 63/6, 107/9, 140/3)
ḥumk <i>Ar.</i>	: aptallık, sersemlik. (179/34)
ḥūrā <i>Ar.</i>	: huri. (139/31)
ḥurmet <i>Ar.</i>	: şer'an haram olma, menedilmiş olma durumu. (47/3)
ḥuṭām <i>Ar.</i>	: kuru ot parçası, çerçöp. (46/68)

huzu[‘] *Ar.* : alçakgönüllülük. (6/10)

I-İ

ır- *T.* : ayırmak, uzaklaştırmak. (141/9)

‘ıyār *Ar.* : altın ve gümüş gibi şeylerin değeri/derecesi. (45/12)

‘iber *Ar.* : ibretler. (64/6)

ifsāḥ *Ar.* : unutturmak, gafletten kurtarmak. (21/16)

iṣṣā’-s-selām : selamı yayma. (66/5)

iḡtilāl *Ar.* : kötüye kullanmak, suiistimal etmek, cimrilik. (73/11)

iḡvā *Ar.* : baştan çıkarma. (72/4, 87/4)

ihtidā *Ar.* : doğru yola girme, hidayet bulma. (38/23, 139/24, 182/1-7)

iḥtirāz *Ar.* : çekinme, kaçınma, sakınma. (47/10, 61/9, 79, 93/41, 121/9, 177/9, 180/6)

iḥtitām *Ar.* : son bulma. (56/9, 150/10)

iḥtizār *Ar.* : can çekişme. (44/20, 178/2)

‘iḡāb *Ar.* : azap, ezâ, eziyet. (44/10, 177/2)

iḡtār *Ar.* : ailenin geçimini sağlamak. (34/2)

iḡtirāf *Ar.* : kazanmak; günah kazanmak. (64/1)

imtinān *Ar.* : iyiliği başa kakma. (132/19, 159/21, 159/30)

imtişāl *Ar.* : uyma. (25/21, 62/6, 121/8, 147/8)

intifā[‘] *Ar.* : faydalanma. (1/7)

i[‘] rāz *Ar.* : yüz çevirme. (31/8).

i[‘] tāḡ *Ar.* : azat etme. (39/13)

i[‘] tişām *Ar.* : bir şeye sarılıp onu sıkıca tutma. (56/19)

i[‘] vicāc *Ar.* : dürüst hareket etmeme, doğru davranmama, hileli yollara sapma, eğrilik. (104/7, 174/8)

irgür- (erür-) <i>T.</i>	: ulaştırmak, eriştmek. (26/12, 27/3, 42/17, 46/55, 101/2, 159/8, 183/2)
īşāl <i>Ar.</i>	: erişirme. (95/2)
īşār <i>Ar.</i>	: esirgemedn, kendinden çok başkalarının menfaatini düşünerek fedakârlıkla verme. (36/6, 36/14)
işgā <i>Ar.</i>	: kulak verme, dinleme, söyleneni kabul etme. (42/1, 139/19, 166/2, 174/2)
işhāt <i>Ar.</i>	: gazaplandırma, gücendirme. (35/2)
isne- <i>T.</i>	: esnemek. (92/11)
isti ḥār <i>Ar.</i>	: hayır istemek. (179/61)
istiḥkāk <i>Ar.</i>	: hakkı olma, hak etme, liyakat kazanma, lâıık olma. (44/30)
istiḥlāl <i>Ar.</i>	: helal sayma. (179/6)
istikzār <i>Ar.</i>	: kötü bir şeye itibar etme. (47/8)
istimā [‘] <i>Ar.</i>	: kulak verme, dinleme. (31/6, 144/7, 162/1, 165/3, 175/8, 179/30)
istişgār-ı zenb <i>Ar.</i>	: günahı küçümseme. (47/12)
işbā [‘] u’l-ci [‘] ān <i>Ar.</i>	: açların karnını doyurma. (6/6)
iştirā <i>Ar.</i>	: satın alma. (93/42)
‘itāb <i>Ar.</i>	: azarlama. (88/9)
ittikāl <i>Ar.</i>	: tevekkül etmek, Allah’a dayanmak. (85/5, 126/8)
ittikā’ <i>Ar.</i>	: Allah’tan korkma, Allah korkusu ile onun yapılmasını istemediğı şeyleri yapmama. (56/1, 178/15)
‘ivān <i>Ar.</i>	: yardım eden. (91/8)
‘ivāz <i>Ar.</i>	: bir şeye bedel alınan ya da verilen şey. (36/14)

K

ķābız-ı ervāḥ <i>Ar.</i>	: ruhları kabzedn Azrâil. (63/7)

kağh <i>Ar.</i>	: ayıbını söyleyerek çekıştirme, yerme, zemmetme, tan etme. (93/13)
kāhil <i>Ar.</i>	: gayretsiz, tembel (kimse). (50/45, 93/3)
kaıye	: güzel bir koku çeşidi. (16/26)
kāmil-i hāzık <i>Ar.</i>	: olgun, usta, mürşit. (4/4)
kañır- <i>T.</i>	: bir şeyi zorla yerinden çıkarmaya çalışmak. (92/33)
karra <i>Ar.</i>	: peşinden gitmek takip etmek. (184/3)
kaıı-i şikā <i>Ar.</i>	: güvenilir söz. (90/16)
kaı ^ç <i>Ar.</i>	: kusma, istifrağ. (93/16)
ke'l-kebū't-tārīd	: kovulmuş köpek. (38/2)
keff-i yemnā <i>Ar.</i>	: iki el. (179/23)
kenz-i nūr <i>Ar.</i>	: nurun hazinesi. (1/19)
kerrāt <i>Ar.</i>	: defalarca. (27/7)
kevākib <i>Ar.</i>	: yıldızlar. (7/6, 139/31)
kıbāb <i>Ar.</i>	: kubbeler. (44/13)
kılāde <i>Ar.</i>	: gerdanlık. (51/27)
kilāb <i>Ar.</i>	: köpekler. (44/21, 128/1)
kisvet-i 'uryān <i>Ar.</i>	: çıplaklık elbisesi. (6/6)
kuç- <i>T.</i>	: kucaklamak, sarılmak. (1/24, 63/6)
kūt <i>Ar.</i>	: yaşamak için gerekli olan yiyecek, rızık. (93/21)
kūnh <i>Ar.</i>	: bir şeyin aslı, özü, gerçeğı. (126/6)
kürüb <i>Ar.</i>	: kederler. (6/27)

L

lā-cerem <i>Ar.</i>	: şüphesiz. (16/42, 37/11)
laıım <i>Ar.</i>	: et. (179/20)
lā-yu ^ç ad <i>Ar.</i>	: sayısız. (146/6, 160/9)
let <i>Far.</i>	: dayak. (64/7)

likā' Ar.	: yüz, çehre. (125/16, 139/26, 139/55)
lu' b u lehv Ar.	: oyun ve eğlence. (51/133)
lu' b-ı şıbyān Ar.	: çocuk oyunu. (28/6)
lū' lū' -i meknūn Ar.	: henüz kabuğundan çıkmamış olan, midyenin içinde saklı inci. (56/12)

M

mağbūn Ar.	: yenilmiş. (50/12, 175/7)
mā-ḥaṣal Ar.	: hâsıl olan, meydana gelen, elde edilen şey, sonuç, netice. (93/46)
maḥāvif Ar.	: korkunç yerler. (31/15, 176/4)
maḥzar Ar.	: yüksek makam ve mevkide bulunan bir zâtın yanı, katı. (11/2)
maḳāl Ar.	: söz, lakırdı, laf. (25/13, 183/11)
māl-a-māl	: dopdolu. (47/25)
māni' ūn Ar.	: engellemek. (173/11)
manşıb Ar.	: devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki, makam. (4/2, 11/16, 28/6, 59/7, 74/2)
ma' a'l-īmān Ar.	: imanla birlikte. (63/5)
ma' dūd Ar.	: sayılmak, sayılmış. (88/2)
ma' tūh Ar.	: bunamış (kimse), bunak. (50/27)
ma' zūl Ar.	: işten çıkarılmış, işine son verilmiş, azledilmiş. (28/6)
maşır Ar.	: varılacak yer. (5/4)
maştūr Ar.	: yazılmış. (156/5)
marza' Ar.	: süt emziren kadın. (181/22)
medā'in Ar.	: şehirler. (42/4, 51/30)
mehīn Ar.	: değersiz, hor, hakir. (74/4)
mekkār Ar.	: hileci. (1/2, 65/5)
mekr Ar.	: hile, aldatma. (1/18, 68/10, 82/3, 82/9, 95/4, 175/7)

melā <i>Ar.</i>	: doluç (181/16)
menāhī <i>Ar.</i>	: dinin yasakladığı şeyler, yasaklar. (64/1)
menāsīb <i>Ar.</i>	: makamlar, mevkiler, büyük memuriyetler. (59/7, 123/8, 141/15)
menkūḥa <i>Ar.</i>	: nikahlı eş, zevce. (39/8)
me ^ʿ āṣī <i>Ar.</i>	: günahlar, isyanlar. (56/18, 64/1, 74/1, 142/4)
me ^ʿ an <i>Ar.</i>	: birlikte. (181/1)
meres <i>Ar.</i>	: ip, halat. (114/29)
merğūb <i>Ar.</i>	: rağbet edilen. (14/16, 49/17, 138/9)
merḳad <i>Ar.</i>	: mezar. (1/25)
meṣābīḥü'd-dücā <i>Ar.</i>	: gecenin karanlığını aydınlatan. (139/2)
meskenet <i>Ar.</i>	: Allah karşısında aczini, yokluğunu bilme. (113/2)
mev'īl <i>Ar.</i>	: sığınacak yer, melce. (151/4)
mezmūm <i>Ar.</i>	: kınanmış, yerilmiş. (93/40)
mıkrāz <i>Ar.</i>	: kesecek alet (181/13, 181/28)
mıẓġan- <i>T.</i>	: uyuklamak. (29/12, 160/3)
midād <i>Ar.</i>	: mürekkeb. (100/5)
miğzel <i>Ar.</i>	: iplik eğirilen alet, iğ. (16/46)
mihān <i>Ar.</i>	: zelil, ihanet olunmuş. (43/18, 159/16)
min ba ^ʿ d <i>Ar.</i>	: bundan böyle. (46/52)
mīṣ <i>Far.</i>	: koyun. (93/42)
mufīzallah <i>Ar.</i>	: Allah'ın feyizlendirmesi. (22/5)
muġīṣ <i>Ar.</i>	: yardım eden, yardıma koşan. (82/6)
muḥtel <i>Ar.</i>	: iyi ve değerli niteliklerini kaybetmiş duruma gelen, bozulan, bozuk. (93/33)
muḳtedā <i>Ar.</i>	: örnek alınan kimse. (144/1, 181/21)
mūnis <i>Ar.</i>	: cana yakın. (13/9, 151/11)
mu ^ʿ āḳab <i>Ar.</i>	: cezalandırılmış. (29/5)
mu ^ʿ avvezeteyn <i>Ar.</i>	: Felak ve Nas sureleri. (179/11)

mu‘izz <i>Ar.</i>	: saygı gösteren, değer veren, yücelten (kimse). (32/10)
mūr <i>Far.</i>	: karınca (3/12, 152/2)
muraḳḳa‘ <i>Ar.</i>	: benlik ve gururdan kurtulmak düşüncesiyle bir kısım dervişlerin giydikleri yamalı hırka. (70/8)
mūrīṣ <i>Ar.</i>	: sebep olan, meydana getiren. (92/36)
muṣṣek <i>Far.</i>	: küçük fare. (93/42)
mübezzir <i>Ar.</i>	: malını, parasını gereksiz yere harcayan, har vurup harman savuran, israf eden (kimse). (47/6)
müdāhene <i>Ar.</i>	: dalkavukluk, ikiyüzlülük. (41/10)
mü‘eddib <i>Ar.</i>	: terbiye edici, eğitici. (7/9)
mühlikāt <i>Ar.</i>	: öldürücüler. (66/2, 66/8)
münciyāt <i>Ar.</i>	: kurtarıcılar. (66/2)
münfikīn <i>Ar.</i>	: bir kimse veya ailenin geçimini, beslenmesini sağlayan, nafakalandıran, infak eden (kimse). (47/6)
münibān <i>Ar.</i>	: tövbe edip Hak yoluna yönelenler. (64/4)
mün‘im <i>Ar.</i>	: yedirip içirmeyi seven. (7/14)
mürūr <i>Ar.</i>	: geçme, geçip gitme. (1/27)
müskir <i>Ar.</i>	: sarhoşluk veren, sarhoş edici. (47/3)
müstaḳbeḥ <i>Ar.</i>	: herkesçe kötü ve çirkin kabul edilen, beğenilmeyen, tiksnilen. (93/47)
müstedim <i>Ar.</i>	: sürekli, sürüp giden. (88/3)
müstemend <i>Far.</i>	: gamlı, dertli. (55/6)
Müzill <i>Ar.</i>	: aşağı, bayağı duruma getiren, zillete düşüren, zelil kılan Allah. (32/10)

N

nāgāh <i>Far.</i>	: ansızın, birdenbire. (4/14)
naḳḳād <i>Ar.</i>	: paranın gerçeğini sahtesini ayıran. (97/4)
naḳẓ-ı ‘ahd <i>Ar.</i>	: anlaşmayı bozma. (41/5)

nedb <i>Ar.</i>	: üzülerek. (178/24)
neffād <i>Ar.</i>	: bitmek, sonu gelmek. (149/5)
nefh <i>Ar.</i>	: üflemek. (179/11)
neḡarru'z-zēnb <i>Ar.</i>	: günahları örtmek. (149/6)
nemīme <i>Ar.</i>	: dedikoducu. (51/15, 67/10, 72/3, 121/4, 147/4)
nevāl <i>Ar.</i>	: bağış, ihsan. (108/7, 173/10)
nevreste <i>Far.</i>	: genç. (23/5)
nez' <i>Ar.</i>	: can çekişme hali. (33/4)
nezzām <i>Ar.</i>	: nizama koyan, düzenleyen, tertip eden. (41/12)
nuḡās <i>Ar.</i>	: bakır. (69/4)
nūru'l-verā <i>Ar.</i>	: yaratılmışların nuru. (7/1)

P

peşgūr / peşgīr <i>Far.</i>	: mendil, peçete. (92/29)
peyk-i Ḥudā	: Allah'tan haber getiren. (29/15)
pīre-zen <i>Far.</i>	: ihtiyar, kocakarı. (63/2)
pūfkūr- <i>T.</i>	: üflemek. (92/39)

R

rabt u yābis	: yaş ve kuru, her şey. (92/41)
raḡīf <i>Ar.</i>	: ekmek parçası. (16/34)
raḡīk <i>Ar.</i>	: saf, duru kokulu şarap. (56/9)
raşās <i>Ar.</i>	: kurşun. (69/4)
refeş <i>Ar.</i>	: edepsiz konuşma. (150/10)
rīh <i>Ar.</i>	: rüzgâr, meltem. (139/24)
rīş <i>Far.</i>	: yara. (93/26)
riyāz <i>Ar.</i>	: bahçeler. (16/29, 105/6)
rummān <i>Ar.</i>	: nar. (155/2)

S

şabūh <i>Ar.</i>	: sabahları içilen şarap. (139/24)
sağal- <i>T.</i>	: iyileşmek. (50/41)
saḥaṭ	: hışım, şiddet, gazap. (41/9)
saḫar <i>Ar.</i>	: cehennem. (84/8)
şalābet <i>Ar.</i>	: kuvvet, sağlamlık. (26/1)
şamt <i>Ar.</i>	: susma. (43/11, 118/2)
sa ^ʿ d <i>Ar.</i>	: mutluluk. (12/12)
sāriḫ <i>Ar.</i>	: hırsız. (42/7, 43/8, 173/13)
saṭvet <i>Ar.</i>	: karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç. (5/27, 12/16, 177/9)
savāmi ^ʿ <i>Ar.</i>	: tapınaklar. (19/10, 50/39)
sefeh <i>Ar.</i>	: sefiḥ, israf eden. (41/6)
seḫām <i>Ar.</i>	: hastalık. (56/10)
semāt <i>Ar.</i>	: alametler, işaretler. (14/3)
sermed <i>Far.</i>	: sonsuz, ebedî. (139/43)
ser-nigūn <i>Far.</i>	: baş aşağı dönmüş. (6/26, 31/14, 35/12)
setrū'l-uyūb <i>Ar.</i>	: ayıpları örtmek. (6/25)
şevb <i>Ar.</i>	: elbise. (29/2)
şı- <i>T.</i>	: kırmak, bozmak, bozguna uğra(t)mak. (4/10)
şiyānāt <i>Ar.</i>	: korumak, muhafaza etmek. (42/9)
şıyt <i>Ar.</i>	: ses. (104/1)
silk <i>Ar.</i>	: bir kimsenin tuttuğu yol, meslek. (112/11)
şiyāb <i>Ar.</i>	: elbiseler. (44/5)
siyyemā <i>Ar.</i>	: özellikle, bâhusus. (12/18, 170/4, 173/2)
şoğu- <i>T.</i>	: buruşmak, pürsümek. (44/3)
söyin- <i>T.</i>	: söndürmek. (92/43)

sūd <i>Far.</i>	: fayda, kâr. (64/7)
suḥret <i>Ar.</i>	: alay etme, maskara. (51/15)
suḥte <i>Far.</i>	: medrese talebesi. (1/23)
süst <i>Far.</i>	: tembel, gevşek. (95/3, 113/5)
süyüm <i>T.</i>	: iğneye geçirilen bir sap iplik. (16/46)

Ş

şārib <i>Ar.</i>	: şarap içen. (42/6, 173/13)
şāyi ^c <i>Ar.</i>	: herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş. (72/3)
şefî ^c ü'l-müzñibîn <i>Ar.</i>	: günahkarların şefaâtçisi. (139/2)
şehla <i>Ar.</i>	: kusur değil güzellik sayılabilecek şekilde şaşı, hafif şaşı (göz). (44/3)
şelek <i>T.</i>	: sırtta taşınan yük. (74/3)
şemātet <i>Ar.</i>	: birinin başına gelen felâketten dolayı sevinme, sevincini gösterme. (41/5)
şenā ^ʾ at <i>Ar.</i>	: kötülük, fenalık, alçaklık. (139/42)
şerār <i>Ar.</i>	: kötülük, ahlak bozukluğu. (1/11)
şereh <i>Ar.</i>	: açgözlülük. (41/10)
şermsār <i>Far.</i>	: utangaç, mahcup. (45/22, 62/7, 139/46)
şuğl <i>Ar.</i>	: iş, meşgale. (3/15)
şüm <i>Ar.</i>	: uğursuz. (9/1)
şūr <i>Far.</i>	: kavga, fitne. (1/9)
şürü ^c <i>Ar.</i>	: başlama. (1/1, 64/4, 141/2)

T

tācdār <i>Far.</i>	: padişah. (7/7)
taḥtānī <i>Ar.</i>	: altta olan. (42/6)
tāmāt <i>Far.</i>	: saçma ve uygunsuz söz. (27/8)
ta ^c cīl <i>Ar.</i>	: acele ettirme. (41/9, 178/4)

ta ^ç lîk <i>Ar.</i>	: sonraya bırakmak, ertelemek. (41/7)
tāreten <i>Ar.</i>	: bir kere ya da bazı kere. (56/6)
taşaddur <i>Ar.</i>	: (bir kimsenin) önüne geçme, başa geçme, en başta oturma. (92/4)
taşrîh <i>Ar.</i>	: açık açık anlatma, şüpheyi yer bırakmayacak şekilde açıklama, apaçık belirtme. (47/24, 168/10)
tav ^ç en ve kerhen <i>Ar.</i>	: isteyerek ve istemeyerek, ister istemez. (84/6)
te ^ç avvüz <i>Ar.</i>	: Allah'a sığınmak. (179/47, 179/50)
tebāh <i>Far.</i>	: yıkılmış, mahvolmuş. (19/12)
teḥalluṭ <i>Ar.</i>	: birbirine karıştırma. (72/2)
tehevvür <i>Ar.</i>	: çok kızma, öfkelenme. (41/6)
tehlîl <i>Ar.</i>	: kelime-i tevhidi yani "Lâ ilâhe illallah" sözünü söyleme. (31/10, 51/21, 179/9)
teḥtiḥā <i>Ar.</i>	: altında. (181/8)
tekmîl <i>Ar.</i>	: tamamlama. (1/23, 172/4)
telḥ <i>Far.</i>	: acı dil. (19/7, 141/10)
telvîş <i>Ar.</i>	: kirlenme. (47/13, 181/26)
tena ^{çç} um <i>Ar.</i>	: nimet ve bolluk içinde bulunma. (56/2)
tencis <i>Ar.</i>	: pisleme, murdar etmek. (35/4)
tesvîf-i t̤ā ^ç at	: ibadetleri erteleme, sonraya bırakma. (41/6)
teṭayyur <i>Ar.</i>	: uğursuz sayma, kötüye yorma. (41/6)
tezehhüd <i>Ar.</i>	: dünya nimetlerinden uzak durma, zühde dalma. (29/14)
tüffāh <i>Ar.</i>	: elma. (155/2)
ṭiyb <i>Ar.</i>	: güzel koku. (6/1, 16/25)
tibyān <i>Ar.</i>	: açıkça anlatma, bildirme. (21/1)
tilmiz <i>Ar.</i>	: talebe. (1/12)
ṭurrā <i>Ar.</i>	: hepimize. (172/1)
tūtyā <i>Ar.</i>	: sürme. (46/5)

ṭullāb *Ar.* : talipler. (82/14)

U

‘ubbād *Ar.* : âbitler, ibadet eden kimseler. (5/7, 162/16)

‘ubūr *Ar.* : bir taraftan öbür tarafa geçme, geçiş. (1/1)

‘udvān *Ar.* : düşmanlık, haksızlık. (41/5)

uğrı *T.* : yol kesen (kimse). (50/10, 50/33)

‘unf *Ar.* : şiddet, sertlik, kabalık. (25/7)

‘unḵ *Ar.* : boyun; boğaz. (93/40)

ur- *T.* : vurmak. (16/34)

uş *T.* : işte. (11/32)

uyan *T.* : gem, dizgin, yular. (17/8)

üsārā *Ar.* : esirler. (20/15)

V

vāfir *Ar.* : çok, bol. (110/7, 179/65)

veḵāḥat *Ar.* : hayasızlık, utanmazlık. (41/6)

Y

yābis *Ar.* : kuru (ekmek), (60/1, 70/9) / *mec.* duygudan yoksun. (92/8)

yaraḵ *T.* : savaş aleti, silah, hazırlık, malzeme. (28/4)

yarı kıl- *T.* : yardım etmek. (111/1)

yarlıḡa- *T.* : bağışlamak. (16/6, 16/8, 31/7, 139/7)

yaz- *T.* : sermek, açmak, yaymak (halı, örtü, yatak vb. için). (16/25)

yel- <i>T.</i>	: bir işin, bir şeyin, birinin peşinde koşmak, koşturmak. (4/3)
yevmi'n-nüşûr <i>Ar.</i>	: mahşer günü. (1/4)
yevmü'l-vürûd <i>Ar.</i>	: erişme günü. (160/5)
yil- <i>T.</i>	: bir şeyi çok istemek, yilmek. (94/4)
yi-yi- <i>T.</i>	: kokmak, teaffün etmek. (45/26)
yol urucı <i>T.</i>	: eşkiya. (96/7)
yügrük <i>T.</i>	: iyi koşan, çevik. (87/2)
yügrüş- <i>T.</i>	: koşmak. (45/12, 132/10)
yüzi sulu <i>T.</i>	: yüzü taravetli, yüzü parlak ve güzel; haya sahibi. (6/4)

Z

zamā'ir <i>Ar.</i>	: iç yüzler. (25/12)
zānī <i>Ar.</i>	: zina eden. (42/6)
zayā' <i>Ar.</i>	: kaybolma, yok olma. (31/6)
zayf <i>Ar.</i>	: misafir. (15/1)
zacr <i>Ar.</i>	: eziyet. (88/9)
zehre <i>Far.</i>	: öd, safra. (13/10, 184/17)
zenbūr <i>Far.</i>	: eşek arısı. (93/16)
zenīm <i>Ar.</i>	: bir kavme sonradan katılan. (151/6)
zīmān <i>Ar.</i>	: kefil olma. (14/8)
ziyā'u'l-hāfikeyn <i>Ar.</i>	: doğunun ve batının ışığı; Hz. Muhammed. (146/11)
zūr <i>Ar.</i>	: yalan, asılsız. (51/11, 119/9)
zūr <i>Far.</i>	: kuvvet, güç, zorluk. (1/6)
zübāb <i>Ar.</i>	: sinek. (44/11)
zülāl <i>Ar.</i>	: şeffaf, berrak ve temiz olan su, bulanık olmayan su. (14/6, 25/10, 108/3, 139/22, 173/20, 183/3, 184/6)

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

A

‘Acem, 259
‘Ād, 184
Ādem, 60, 64, 103, 177, 229, 351,
357, 390, 400
Aḥmed, 100, 101, 102, 108, 116, 123,
129, 151, 154, 167, 168, 170, 171,
209, 215, 229, 234, 241, 275, 330,
356
‘Āiše, 112
Aķşehir, 118, 210
‘Alī, 101, 147, 216, 286, 352
‘Ālī Efendi, 100
‘Alīm, 139, 144, 156, 190, 246
Allāh, 106, 108, 112, 113, 115, 119,
157, 158, 165, 172, 183, 217, 218,
224, 226, 295, 304, 305, 306, 314,
354, 376, 379, 380, 381
A’rāb, 258
Aşḥāb-ı Şufa, 41, 161
‘Aẓīm, 103
‘Azrā’il, 113, 122, 128, 239, 265

B

Bağdād, 307
Bākī, 179, 205
Bārī, 121, 165, 169
Başīr, 135, 141, 225

Benī Aşfār, 184
Berāt, 132, 245
Beytū’l-Ḥarām, 229
Buķrāt, 173
Burāk, 201

C

Cābir bin ‘Abdullāh, 160
Cebbār, 110, 171, 184
Cebrā’il, 113, 157, 158, 161, 329
Cem, 252
Cennet, 190, 191, 334, 336, 346, 350,
351, 362, 365, 372
Circīs, 353

Ç

Çalap, 135

D

Ḍaḥḥāk, 341
Dāvūd, 103
Deccāl, 258

E

Ebu Bekr, 111, 216, 227, 328, 329,
352
Eflātun, 258
Eḥād, 288, 365
Elyasa’, 103

Enes, 166, 168, 243

Eskişehir, 210

Eyyüb, 103

F

Faḥr-ı cihān, 111, 168, 187, 238, 276,

341, 357, 372, 374, 375

Faḥr-ı mürselīn, 64, 166, 223, 357

Faḥr-i beşer, 140

Faḥr-i kā'ināt, 243

Faḥru'l-enām, 368

Fātır, 179

Ferd, 144, 270, 288, 366, 425

Ferhād, 300, 357

Firdevs, 182, 356

Fir'avn, 121, 176

Furkān, 167

G

Ğaffār, 110, 114, 171, 366

Ğafūr, 101, 102, 114, 135, 362, 369

Ğazālī, 329, 358

H

Ḥabeş, 258, 271

Ḥabīb, 138, 142, 166, 187, 191, 198,

202, 210, 295, 296, 300, 327, 347,

351

Ḥabībullāh, 17, 252, 323, 355

Ḥabīr, 141

Hādī, 378

Ḥaḳḳ, 30, 64, 65, 75, 100, 101, 102,

104, 105, 108, 110, 111, 113, 119,

120, 121, 123, 124, 125, 126, 132,

134, 136, 137, 138, 139, 140, 142,

143, 144, 145, 158, 162, 163, 164,

168, 170, 173, 175, 178, 181, 183,

189, 190, 191, 192, 193, 194, 200,

201, 202, 204, 207, 211, 213, 216,

217, 222, 224, 225, 226, 228, 230,

232, 234, 235, 236, 238, 241, 248,

249, 250, 251, 255, 258, 261, 262,

263, 264, 267, 268, 272, 274, 293,

295, 298, 299, 310, 314, 315, 322,

323, 325, 327, 330, 331, 336, 337,

344, 345, 348, 350, 351, 353, 355,

357, 363, 367, 368, 369, 370, 372,

375, 376, 377, 380, 381

Ḥālīḳ, 101, 132, 139, 218, 225, 229,

238, 294, 307, 351, 369, 376

Ḥalīl, 155, 229, 377

Ḥalīm, 146

Ḥallāḳ, 116, 141, 144, 177, 214, 354,

376

Ḥamza, 112

Harūn, 103

Ḥasan, 112, 352

Hāşimī, 349

Ḥatmü'l-Enbiyā, 223

Ḥavvā, 351

Ḥayy, 135, 141, 144, 156, 179, 190,

239, 366, 369

Hind, 271, 273

Hindistān, 259

Hūd, 103

Ḥudā, 64, 65, 67, 102, 104, 105, 110,
116, 125, 130, 132, 135, 136, 138,
143, 147, 152, 155, 157, 161, 165,
167, 169, 171, 173, 174, 176, 188,
189, 193, 202, 206, 208, 211, 215,
217, 223, 226, 227, 228, 230, 232,
234, 240, 244, 255, 260, 267, 281,
282, 288, 303, 304, 305, 307, 322,
323, 326, 327, 328, 329, 330, 334,
337, 342, 344, 345, 346, 349, 351,
354, 356, 361, 363, 364, 367, 368,
369, 372, 374, 380, 421, 423

Hüreyre, 167, 175

Hüseyn, 112, 352

İ

İblīs, 169, 183

İbni Dāvud, 257

İbn-i Ḥacer, 321

İbn-i ʿAbbās, 112, 174, 311, 332

İbn-i ʿAllān, 213

İdrīs, 103

İlāhī, 103, 114, 141, 142, 144, 145,
148, 158, 166, 182, 184, 223, 229,
238, 240, 265, 291, 305, 308, 313,
325, 346, 365

İlyās, 103

İmām Aʿzam, 101

İncīl, 167

ʿİsā, 103

İshāq, 103

İskender, 150, 173

İslām, 62, 65, 120, 165, 229, 230, 352,
365

İsmāʿil, 103

İsrāfil, 113, 153

K

Ḳadīm, 144, 179, 214, 270, 354, 366,
369

Ḳādir, 116, 132, 144, 177, 178, 179,
245, 262, 282, 337

Ḳahhār, 110, 184

Ḳaʿbe, 270, 356

Ḳayserī, 100, 101, 102, 210

Ḳayyūm, 144, 172, 178, 179

Kenz-i Ḥafā, 351

Kerbelā, 352

Kerīm, 114, 125, 127, 134, 144, 156,
167, 181, 191, 212, 347, 354, 357,
372, 378

Ḳonstantiniyye, 102

Ḳureyşī, 349

Ḳurʿān, 62, 63, 67, 102, 105, 106, 119,
132, 137, 143, 149, 151, 163, 164,
166, 167, 168, 188, 189, 211, 225,
229, 232, 257, 315, 317, 330, 340,
359, 378

L

Leylā, 203, 302, 303
Loḳmān, 104, 150, 173, 258, 296
Lūṭ, 103

M

Maḥmūd, 215, 241, 275
Mālik, 266
Mecnūn, 142, 302
Mehdī, 102
Merv, 367
Mevlā, 11, 129, 130, 134, 165, 169,
200, 205, 217, 221, 224, 225, 227,
327, 328, 334, 340, 352, 354, 371
Mısr, 174
Mikā'il, 113
Muḥammed, 100, 103, 105, 119, 120,
125, 127, 140, 156, 168, 202, 205,
208, 214, 215, 216, 217, 218, 227,
228, 236, 238, 275, 299, 332, 345,
347, 353, 354, 363, 371
Muḥtār, 129, 151, 154, 171, 209, 241,
275, 356
Muḳtedā, 190
Mu'izz, 166
Mūsā, 103, 146
Muṣṭafā, 17, 64, 100, 122, 124, 125,
127, 156, 158, 160, 161, 162, 166,
168, 174, 190, 191, 208, 209, 215,
228, 234, 236, 265, 269, 304, 306,

323, 328, 330, 331, 332, 334, 341,
345, 348, 353, 354, 371, 374

Müctebā, 130, 190, 265, 350
Müfid, 320
mülk-i Oṣmān, 117
Münkır Nekır, 156, 170, 229, 329
Mürīd, 266
Mürsel, 215
Müslümān, 139, 176, 212, 310
Müste'ān, 139, 155, 163, 187, 224,
275, 288, 335, 337, 376, 377
Müzdelife, 367
Müzill, 166

N

Nāmūs-ı Ekber, 377
Nerīmān, 257
Nezzām, 182
Nūḥ, 103
Nu' mān, 229, 365

O-Ö

‘Oṣmān, 112, 352
‘Ömer, 111, 168, 216, 352

P

Perverdigār, 138, 192, 239, 330

R

Rabb, 103, 137, 146, 153, 154, 156,
164, 167, 172, 177, 182, 188, 191,
193, 213, 239, 240, 241, 246, 255,

270, 276, 302, 303, 312, 313, 317,
318, 331, 347, 357, 363, 364, 365,
366
Rabbānī, 103
Raḥīm, 103, 114, 127, 134, 144, 146,
156, 167, 354, 363, 369
Raḥmān, 114, 132, 144, 147, 253,
366, 376
Receb, 337
Resūl, 65, 67, 75, 111, 113, 114, 125,
127, 130, 133, 138, 157, 160, 162,
167, 168, 175, 176, 177, 189, 191,
196, 207, 211, 212, 213, 214, 219,
222, 224, 226, 230, 304, 322, 327,
328, 329, 330, 333, 334, 341, 342,
346, 347, 348, 350, 351, 352, 354,
359, 362, 372, 373, 374, 375
Resūlallāh, 129, 148, 160, 167, 168,
175, 190, 197, 198, 266, 267, 286,
287, 327, 333
Rezzāk, 141, 144, 294, 327
Rıdvān, 147
Rūm, 117
Rüstem, 252

S

Şādīkī, 62, 65, 103, 104, 106, 107,
111, 114, 127, 129, 131, 133, 138,
139, 140, 141, 144, 146, 148, 149,
151, 152, 154, 155, 156, 157, 158,
160, 162, 164, 165, 166, 168, 169,

170, 171, 172, 173, 174, 176, 177,
179, 181, 183, 184, 185, 187, 188,
191, 196, 210, 213, 214, 217, 218,
222, 223, 227, 228, 229, 232, 233,
234, 235, 236, 237, 238, 239, 240,
241, 242, 243, 244, 245, 246, 248,
249, 250, 251, 252, 253, 255, 256,
258, 266, 267, 268, 270, 271, 275,
276, 292, 293, 294, 295, 296, 297,
299, 301, 303, 304, 305, 306, 307,
314, 317, 319, 320, 323, 324, 326,
327, 328, 329, 331, 332, 333, 334,
336, 340, 342, 343, 344, 346, 348,
353, 355, 357, 358, 359, 361, 363,
364, 365, 366, 368, 369, 370, 371,
372, 374, 375, 378, 380, 381, 386,
388, 386, 391, 392, 397, 398, 399,
402, 405, 412, 414, 418, 420, 422,
425,

Şālih, 103

Sām, 257

Selmān, 64, 223, 224, 226

Semerḳand, 117

Şemūd, 184

Settār, 109, 184, 366

Şiddīk, 329

Sokṛat, 173, 258

Subḥān, 146, 220, 298, 308, 327

Süleymān, 103, 174, 235, 257, 296

Ş

Şāh-ı ʿuḳbā, 176
Şeddād, 121
Şekūr, 100
Şiblī, 311, 312
Şirīn, 205, 300
Şuʿayb, 103

T

Taḥrī, 138, 305, 379
Tātār, 117
Temūr, 117
Tevrāt, 167
Toḳad, 144
Türkmān, 184, 218

U-Ü

Uḥud, 372
ʿÜzeyr, 104

V

Vāhid, 172, 239, 288

Vedūd, 137, 164, 233, 357, 379

Y

Yaḥyā, 103
Yaʿḳūb, 103
Yemen, 271, 273
Yezdān, 104, 131, 165, 275, 327, 354
Yıldırım Hān, 117, 118
Yūnus, 103
Yūsuf, 103

Z

Zāhireddīn, 117
Zebūr, 167
Zekerıyyā, 103
Zevācir, 321
Zü'l-celāl, 144, 154, 155, 179, 209,
338, 377
Zü'l-kemāl, 179
Zü'l-mennān, 337
Zülkarneyn, 104
Zülkifl, 103

SONUÇ

Sâdıķı, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda yaşamış, dinî-tasavvufî içerikte şiirler yazmış bir şairdir. Asıl adı Mustafa'dır. Yazılı kaynaklarda onun hakkında yeteri kadar bilgi bulunmadığı için *Dîvân*'ından da faydalanılarak hayatı aydınlatılmaya çalışılmıştır. Doğum tarihi belli olmayan şairin Kayseri'de doğduğu ve 1722 yılında yine aynı şehirde vefat ettiği bilinmektedir. Sâdıķı'nın şiirlerinden, mesleğinin vaizlik olduğu, Kayseri ve çevresindeki illere gidip buralarda halka vaaz verdiğini anlaşılmaktadır. Herhangi bir tarikata mensup olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Kimi şiirlerinde fıkıh, tefsir, hadis, belagat kitaplarının isimlerini anması onun bu kitapları okuduğunu gösterdiği gibi, medrese eğitimi almış olma ihtimalini de güçlendirmiştir.

Şairin bildiğimiz tek eseri *Dîvân*'ıdır. Bu eserin bir nüshası, Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi Mec. 46/8 numarada kayıtlıdır. Bunun yanı sıra Sâdıķı'nın şiirleri, çeşitli kütüphanelerde bulunan mecmualarda da karşımıza çıkar. Bu mecmuların kayıtları şunlardır: Dr. Rasim Deniz Özel Kütüphanesi'nde Yazmalar 484, 06 Mil Yz A 2433/8 Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 26 Hk 61/6, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2810/2, Milli Kütüphane Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu numara 26 Hk 618/1, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 9718/9, Talha Dilben – Eren Çubuk Kütüphanesi Yazmalar 16, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 1834, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 529, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5801.

Dîvân'da 186 şiir bulunmaktadır. Bunların çoğu, gazel nazım şekli ile yazılmıştır. Şairin daha çok gazel-i mutavvelleri tercih ettiği görülür. Bunun yanında kaside, mesnevi, murabba, kıt'a gibi nazım şekillerini de kullanmıştır. *Dîvân*'da, bir şiir haricindeki tüm şiirler aruz vezni ile kaleme alınmıştır. En çok kullanılan aruz kalıbı ise "Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün"dür. Bunu "Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün" ve "Mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün" kalıpları takip eder. Aruz kullanımında zaman zaman kusurlara da rastlanır. Kafiye yapısına bakıldığında ise, en

çok mürdef kafiye'nin kullanıldığı görülür. Şiirlerde en fazla görülen kafiye kusuru ise itâ-yı celîdir.

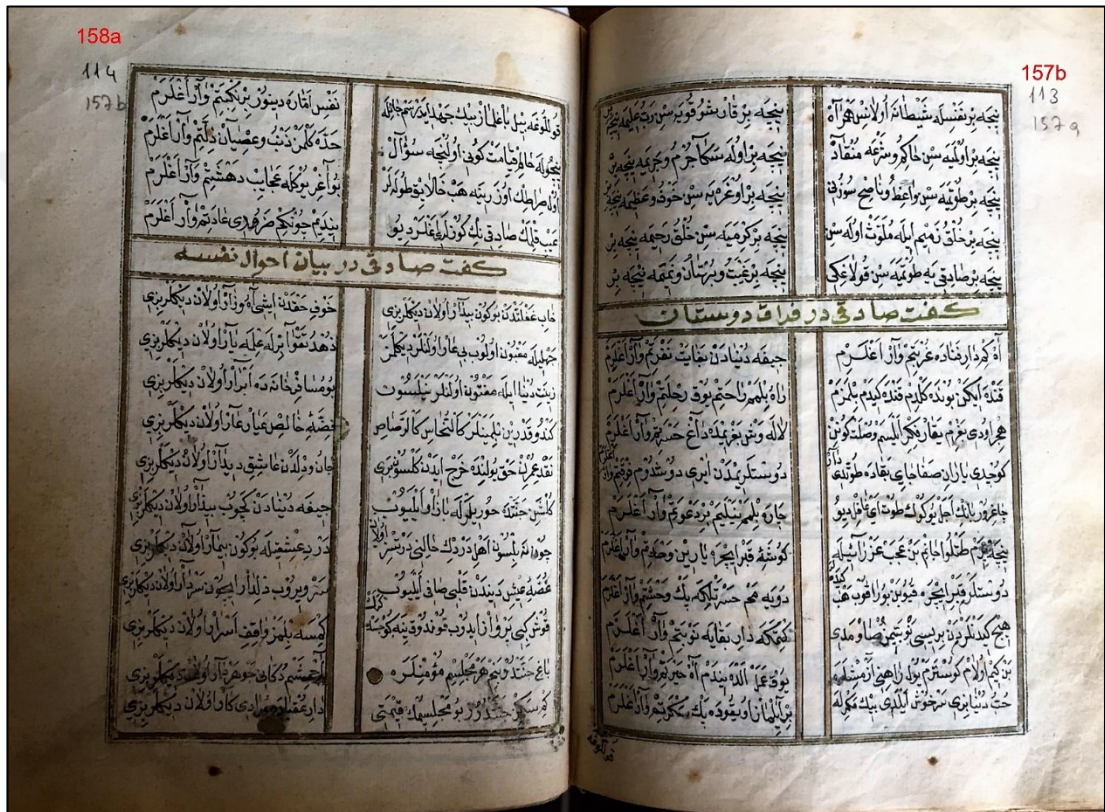
Sâdıkî, mevize tarzında yazdığı manzumelerinde halka hitap etmeyi amaçladığı için çoğunlukla sade bir dil tercih etmiştir. Bununla birlikte, onun şiirlerinde Arapça ve Farsça kelime kullanımı da yoğundur. Arapça, özellikle ayet ve hadis iktibaslarında göze çarpar. Sâdıkî'nin dil ve üslup noktasında bir başka dikkat çekici yönü ise, çok sayıda deyim, atasözü ve halk deyişine yer vermesidir. *Dîvân*'da dil konusunda görülen bir başka unsur ise arkaik kelime ve eklerin varlığıdır.

Esere muhteva açısından bakıldığında ise, şairin daha çok dinî şiirlere yer verdiğini söylemek gerekir. O, en çok vaaz verir bir üslupla söylenen mevize türünü tercih etmiştir. Bunun yanı sıra, Hz. Peygamber'e yazdığı naatler de vardır. Kimi zaman da devrinin ahlakî ve içtimaî hayatındaki bozulmalar üzerinde durmuş ve halka öğütler vermiştir. O, bu öğütlerin bir kısmını ayetlere, hadislere ve kimi dinî kitaplara dayandığını belirtir. Şairin en çok ele aldığı ve üzerinde durduğu konulardan biri de ahiret hayatı olmuştur. Ölüm, kabir hayatı, mahşer, kıyamet, cennet, cehennem gibi ahiret hayatı dair unsurlar şiirlerde sıklıkla konu edilmektedir. Bunun yanında, ibadetler ve iman mevzusu da *Dîvân*'ın temel içeriklerindendir. Dinî içerikli şiirlerde, İslamî kurallara göre yaşayıp iman sahibi olarak vefat etmek üzerinde durulur.

Görüldüğü gibi Sâdıkî, XVII ve XVIII. yüzyıllarda yaşamış ve genellikle dinî şiirler kaleme almış bir şairdir. Bu tezle birlikte, Sâdıkî'nin *Dîvân*'ının tam metni ilk defa transkripsiyonlu ve edisyon kritikli bir şekilde ortaya konmuş, şekil ve muhteva yönünden incelenmiş ve okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

EKLER

EK -1 TIPKIBASIM ÖRNEKLERİ

D Nüshası [157b - 158a]

M1 Mecmuası [20b - 21a]

M2 Mecmuası [180b - 181a]

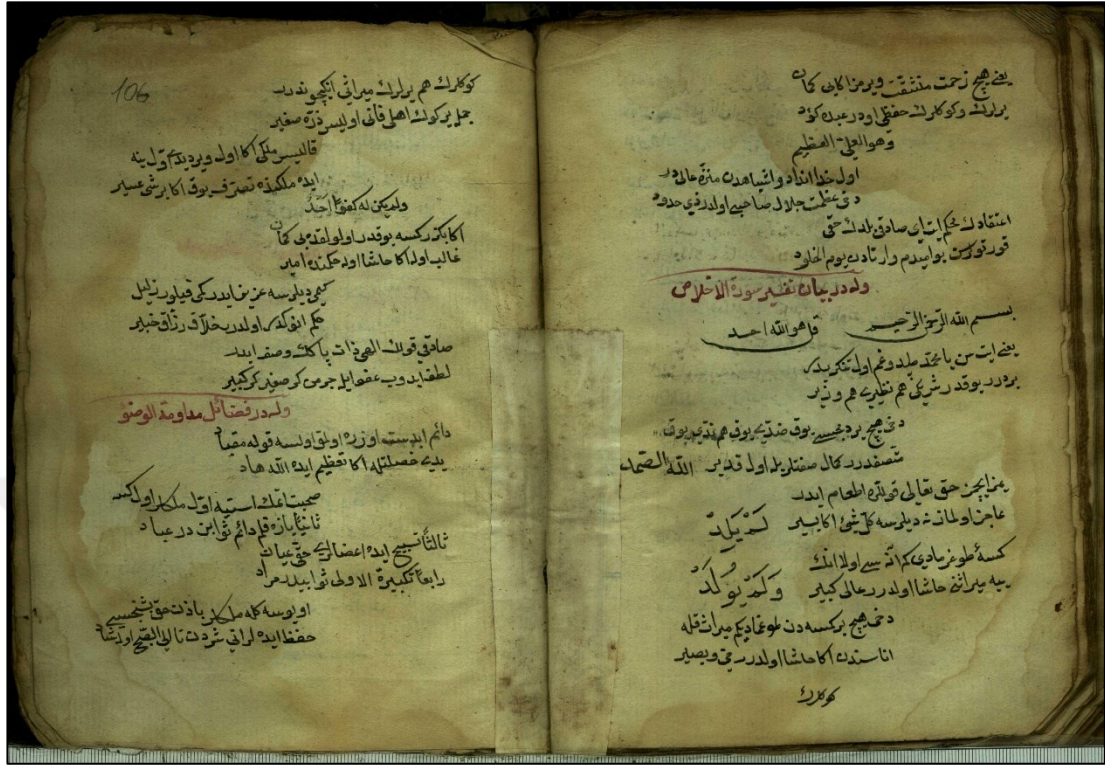

M4 Mecmuası [49b - 50a]

M5 Mecmuası [2b-3a]

M6 Mecmuası [103b - 104a]

M9 Mecmuası [4b - 5a]

M10 Mecmuası [117b - 118a]

KAYNAKÇA

- Arslan, Mehmet: **Osmanlı Padişahlarının Manzum Tarihçeleri Fihrist-i Şâhânlar**, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Ateş, Süleyman: “Hakâiku’t-Tefsîr”, **DİA**, C. 15, İstanbul, 1997, s. 163-165.
- Aydar, Hidayet: “Sevâtiü’l-İlhâm”, **DİA**, C. 36, İstanbul, 2009, s. 582-583.
- Başkâtib-zâde Râgıb Bey: **Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmuası (İnceleme-Metin-Sözlük)**, haz. Atabey Kılıç, Şeyda Göllü, Nur Süyriğe, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.
- Bilgin, Azmi: “Türk Tasavvuf Edebiyatı Literatürü”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 5, S. 10, 2007, s. 332.
- Çabuk E., Dilben T., Alaçam S.: “Helvacızâde Sâdıkî Mustafa Efendi’nin Çeşitli Yazma Eserlerdeki Manzumeleri”, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (ESTAD)**, C. 1, S. 1, İstanbul, 2018. s. 284-337.

- Çağrıcı, Mustafa: “İhyâü Ulûmi’-d-Dîn”, **DİA**, C. 22, İstanbul, 2000, s. 10-13.
- Çelebi, Kâtip: **Keşfü’z-Zunûn An Esâmi’l-Kütübi ve’l-Fünûn**, Çev. Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, C. 1, İstanbul, 2007.
- Çetin, İsmail: **Derzi-zâde Ulvî, Hayat Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni**, Elazığ, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Demir, Alpaslan: “Osmanlı Devleti’nde Yörükler ile Yerleşiklerin Kavgası: Kayıp Köyler Meselesi”, **Akademik Bakış**, C. 11, S. 21, Kış, 2017, s. 22-23.
- Demirayak, Kenan: “Kasîdetü’l Bürde”, **DİA**, C. 24, İstanbul, 2001, s. 566-568.
- Deniz, Rasim: “Edebiyatımızda Hakikî Mahlasını Kullanan Şairler”, **Şehir-Kültür-Sanat**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, S. 34, 2020. s. 22-25.
- Doğan, Muhammet Nur: **Fatih Divanı ve Şerhi**, 2. baskı, Yelkenli Yayınları, İstanbul, 2009.
- Düzenli, Muhittin; Yüksek, Ali: “Siracüddin Ali b. Osman el-Ûşî’nin Nisâbü’l-Ahbâr Adlı Eserinde Kullandığı

- Kaynaklar Üzerine Değerlendirmeler”,
Uluslararası Ali b. Osman el-Ûşî
Sempozyumu Bildirileri, Bişkek, 2018.
- Güven, Ahmet Emin: **Kayseri’de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler**, Kayseri, Kayseri Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Sâdıkî, Şâir-Vâiz, Kayserili Şeyh Mustafa Sâdık Baba**, Ed. Atabey Kılıç, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Güngör, Erol: **İslâm Tasavvufunun Meseleleri**, 5. baskı, İstanbul, Ötüken, 1993.
- Hatipoğlu, İbrahim: “Mesâbîhu’s-Sünne”, **DİA**, C. 29, İstanbul, 2004, s. 258-260.
“Meşâriku’l-Envâri’n-Nebeviyye”, **DİA**, C. 29, İstanbul, 2004, s. 361-362.
- Kallek, Cengiz: “Mâverdi”, **DİA**, C. 28, İstanbul, 2003, s. 180-186.
- Karlığa, H. Bekir: “Gazzâlî”, **DİA**, C. 13, İstanbul, 1996, s. 518-530.
- Kılıç, Atabey: “Sâdıkî (Şeyh Mustafa Sâdık Baba)”, **Kayseri Ansiklopedisi**, C.5, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017, s. 350-351.

Kırlı, Cengiz:

“Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı’da Sosyal Kontrol”, **Toplum ve Bilim**, S. 83, 2000, s. 67-68.

Kubbealtı Lügati:

Çevrimiçi Kubbealtı Lügati, (Çevrimiçi), <http://lugatim.com/> (e.t. 05.05.2022)

Köksal, Mehmet Fatih:

Kayserili Divan Şairleri, Geçit Yayınları, Kayseri, 1998.

“Zamaneden Bir Şikâyet Daha: Sâdıkî Baba’nın Âhir Zaman Manzumesi”, **Yâ Kebikeç Mecmualar Arasında**, İstanbul, 2016, s. 481.

“Kayserili Mutasavvıf Şair Sâdıkî’nin İki Mersiyesi”, **Yâ Kebikeç Mecmualar Arasında**, İstanbul, 2016, s. 475.

“Dîvân (Sâdıkî)”, **Türk Edebiyatında Eserler Sözlüğü**, Aralık 12, 2021, (Çevrimiçi), <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-sadiki>, (e.t. 14 Mart 2022).

"Sâdıkî", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ocak 12, 2004, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sadiki-baba-sadiki-mustafa>, (e.t. 14 Mart 2022).

Köksal, Mehmet Fatih; Kaçar, Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi
Mücahit; İlhan, Mevlüt: **Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İstanbul, Kesit
Yayınları, 2018.

Nazif, Ahmed: **Kayseri Meşhurları (Kayseriyye Meşâhiri)**,
haz. Meserret Diriöz, Haydar Ali Diriöz,
Kayseri, Yak-Taş A.Ş., 1991.

Okuyucu, Cihan: “Cilâü’l-Kulûb”, **DİA**, C. 7, İstanbul, 1993, s.
549-550.

Öz, Mustafa; İlhan, Avni: “Ebü’l-Hüseyin Malâtî”, **DİA**, C. 27, Ankara,
2003, s. 467-468.

Özek, Ali: “el-Keşşâf”, **DİA**, C. 25, İstanbul, 2002, s.
329-330.

Özel, Ahmet: “İbn Âdil”, **DİA**. 2. basım EK-1, Ankara,
2020, s.582-584.

Özel, Recep Orhan: “Yûsuf Sinânüddîn el-Amâsî (1000/1592) ve
“Tebyînü’l-Mehârim” Adlı Eseri”, **Usul
İslam Araştırmaları**, C. 20, S. 20, 2013, s.
118-122.

Revânî: **Revânî Dîvânı**, Haz. Ziya Avşar, T.C. Kültür
ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve
Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017,
(Çevrimiçi) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>,
(e.t. 5 Mart 2022)

Saraç, Yekta:

Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye,
3.baskı, İstanbul, 3F Yayınevi, 2007.

Süzen, Hüseyin:

**Dukakinzade Ahmed Beg Dîvanı (İnceleme-
Tenkidli Metin),** Doktora Tezi, İstanbul
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İstanbul, 1994

Tanrıbuyurdu, Gülçin:

Kalkandelenli Mu'îdî Dîvânı, Ankara, T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve
Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2018,
(Çevrimiçi) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>,
(e.t. 5 Mart 2022)

Topaloğlu, Bekir:

“ez-Zevâcir an İktirâfî'l-Kebâir”, **DİA**, C. 44,
İstanbul, 2013, s. 301-302.

Türk Dil Kurumu:

Güncel Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi)
<https://sozluk.gov.tr/>
(e.t. 05.05.2022)

Tarama Sözlüğü, (Çevrimiçi)
<https://sozluk.gov.tr/>
(e.t. 05.05.2022)

Derleme Sözlüğü, (Çevrimiçi)
<https://sozluk.gov.tr/>
(e.t. 05.05.2022)

Yavuz, Yusuf Şevki:

“el-Hasâisü'l-kübrâ”, **DİA**, C. 16, İstanbul,
1997, s. 276-277.

Yazar, Sadık; Kaçar, Mücahit:

Şerîfî Dîvânı, Okur Akademi – Metamorfoz
Yayıncılık, İstanbul, 2012.

